

รายงานการวิจัย

เรื่อง

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่
Guidelines for Promoting Knowledge of Succession Law for Monks
in Phrae Province

โดย

นางสาวสุพิชญา กั่นกา

นายสุขุม กั่นกา

ดร.ธาดา เจริญกุลศล

นายอภิชา สุขจิ้น

นายสมเกียรติ ปัญหา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

พ.ศ. ๒๕๖๔

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย จากกองทุนวิจัยและวิชาการ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

MCU RS 804264015

รายงานการวิจัย

เรื่อง

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่
Guidelines for Promoting Knowledge of Succession Law for Monks
in Phrae Province

โดย

นางสาวสุพิชญา กั่นกา

นายสุขุม กั่นกา

ดร.ธาดา เจริญกุลศล

นายอภิชา สุขจีน

นายสมเกียรติ ปัญญา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

พ.ศ. ๒๕๖๔

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย จากกองทุนวิจัยและวิชาการ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

MCU RS 804264015

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่)

Research Report

Guidelines for Promoting Knowledge of Succession Law for Monks in Phrae Province

By

Miss.Supitchaya Kunka

Mr.Sukhum Kunka

Dr.Thada Chareankusol

Mr.Aphicha Sukjeen

Mr.Somkreat Phanha

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus

B.E. 2564

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Phrae Campus

MCU RS 804264015

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University phrae Campus)

ชื่อรายงานการวิจัย	: แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัด แพร่
ผู้วิจัย	: นางสาวสุพิชญา กันกา, นายสุขุม กันกา, ดร.ธาดา เจริญกุล , นายอภิชา สุขจีน , นายสมเกียรติ ปัญญา
ส่วนงาน	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
ปีงบประมาณ	: ๒๕๖๔
ทุนอุดหนุนการวิจัย	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่” ครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ ๑) เพื่อศึกษากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ ๒) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ ๓) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มประชากรที่กำหนด (In-depth-interview) คือพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ จำนวน ๒๐ รูป

ผลการวิจัยพบว่า จากการสัมภาษณ์เรื่องสภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ ใน ๓ ประเด็น คือ ด้านองค์ความรู้ ด้านเนื้อหา และด้านประโยชน์ ในด้านองค์ความรู้พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายมรดกในขั้นพื้นฐาน ด้านเนื้อหาพระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่ากฎหมายมรดกในประเด็น พินัยกรรม มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัดมากที่สุด เพราะเห็นว่าเมื่อพระสงฆ์สามารถทำพินัยกรรมได้อย่างถูกต้องก็จะลดปัญหาความขัดแย้งในเรื่องของการจัดการ การแบ่งปันทรัพย์มรดกได้ ด้านประโยชน์กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัดทั้ง ๖ ด้าน เพราะกฎหมายมรดกช่วยให้ได้มาหรือรักษาทรัพย์สินของวัด เพื่อเป็นปัจจัยสนับสนุนและส่งเสริมให้การบริหารจัดการวัดทั้ง ๖ ด้าน

สำหรับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ นั้นพบว่า มีแนวทางที่สำคัญ ๔ ประการ ๑) การบริการให้ความรู้ทางกฎหมายมรดกแก่พระสงฆ์ คือการจัดโครงการเผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมายมรดกให้แก่พระสงฆ์ ๒) การสนับสนุนให้พระสงฆ์เข้าศึกษาในระดับปริญญาตรีทางด้านนิติศาสตร์ ๓) สนับสนุนให้พระสงฆ์ที่มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายมรดกเผยแพร่ความรู้ที่ได้จากการศึกษากฎหมายมรดกสู่คณะสงฆ์เป็นพระลูกวัดและคณะศรัทธาประชาชน ในโอกาสต่างๆ ๔) สนับสนุนส่งเสริมให้วัดเป็นสถานที่ใกล้เกลี่ยบองดองเบื้องต้นหากเกิดข้อพิพาทเล็กๆน้อยๆทางกฎหมายมรดก

Research title	: Guidelines for Promoting Knowledge of Succession Law for Monks in Phrae Province
Rsearchers	: Miss. Supitchaya Kunka, Mr. Sukhum Kunka, Dr.Thada Chareankusol , Mr.Aphicha Sukjeen , Mr.Somkreat Phanha
Department	: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus
Fiscal year	: 2021
Research grant	: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus

Abstract

Research study “Guidelines for Promoting Knowledge of Succession Law for Monks in Phrae Province” The main research objectives were 1) To study Succession Law for monks. 2) To study the general condition of promoting learning of the Succession Law for monks. 3) To propose guidelines for promoting law learning for monks in Phrae Province. This research is Qualitative Research. The researcher studies form documentary and field study that used the questionaries’ in-depth interview were conducted with a target group of 20 monks

The result were found that From the interview about the general condition of the learning promotion of inheritance law for monks in Phrae province in 3 issues: knowledge aspect, content aspect, and benefit aspect. In terms of knowledge, most monks have basic knowledge of Succession Law. In terms of content, most monks are of the opinion that the Succession Law on the issue of wills. It is most useful for the management within the temple. because he saw that when the monks were able to make the will correctly, it would reduce the conflict in the matter of management sharing of inheritance In terms of benefits, Succession Law is beneficial to the administration of the temple in all 6 areas because Succession Law helps to acquire or maintain the temple's assets. to be a supporting factor and to promote the management of all 6 aspects of the temple

Guidelines for promoting legal learning for monks in Phrae Province found that there were 4 important guidelines. 1) Providing knowledge on Succession Law to monks is to organize a project to disseminate knowledge of Succession Law to monks. 2) Supporting monks to study at the bachelor's degree in law. 3) Encourage monks who

have knowledge and understanding of Succession Law to disseminate knowledge gained from studying Succession Law to the monks as monks and believers on various occasions. 4) Support and encourage the temple to be a place of preliminary reconciliation in the event of minor Succession Law disputes.

สารบัญ

เรื่อง		หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย		
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ		
กิตติกรรมประกาศ		
สารบัญ		
สารบัญภาพ		
บทที่ ๑	บทนำ	
	๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
	๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย	๒
	๑.๓ ปัญหาการวิจัย	๒
	๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๓
	๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย	๓
	๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย	๔
	๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๔
บทที่ ๒	แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
	๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมาย	๕
	๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายมรดก	๘
	๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับมรดกสำหรับพระสงฆ์	๓๒
	๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้	๓๔
	๒.๕ คำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวข้อง	๔๐
	๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๖
บทที่ ๓	วิธีดำเนินการวิจัย	
	๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๔๙
	๓.๒ กลุ่มเป้าหมาย	๕๐
	๓.๓ เครื่องมือการวิจัย	๕๑
	๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๕๑
	๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๕๒
	๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย	๕๒

บทที่ ๔	ผลการวิจัย	
	๔.๑ กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์	๕๔
	๔.๒ สภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่	๗๕
	๔.๓ แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่	๙๕
บทที่ ๕	สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	
	๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๘
	๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๐๖
บรรณานุกรม		
ภาคผนวก		

สารบัญภาพ

ภาพที่

๑.๑

กรอบแนวคิดการวิจัย

หน้า

๔

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเล่มนี้สำเร็จได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ที่ได้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการวิจัยจนสำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณดร.ธาดา เจริญกุล ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ และรองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงษ์ หัวหน้าหน่วยวิจัยวิทยาเขตแพร่ ดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือในการตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขงานด้วยดีตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณพระสงฆ์ทุกรูปที่ได้อนุเคราะห์ข้อมูล รวมถึงชี้ให้ตระหนักและเห็นคุณค่าความสำคัญของการรู้กฎหมาย การนำกฎหมายไปใช้ควบคู่ไปกับหลักคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรมอันดีงาม คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ที่ได้สนับสนุนเอื้อเฟื้อข้อมูลในการดำเนินการวิจัย จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

องค์ความรู้ที่เกิดจากงานวิจัยเรื่องนี้ขอน้อมถวายเป็นพุทธบูชา และเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสติปัญญาสำหรับผู้สนใจเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าในงานวิชาการต่อไป

คณะผู้วิจัย

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กฎหมาย เป็นสิ่งที่ประชาชนทุกคนปฏิเสธไม่ได้ว่าต้องประสบในชีวิตประจำวัน กฎหมายเข้ามามีบทบาทโดยเริ่มตั้งแต่เมื่อมีสภาพบุคคล คือ คลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก กฎหมายได้กำหนดสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ ไว้ตลอดอายุขัย และเมื่อบุคคลใดได้สิ้นสภาพบุคคลหรือเสียชีวิต กฎหมายก็ยังเข้ามาเกี่ยวข้องกับ การแบ่งปันมรดกให้แก่ทายาททั้งหลายของผู้เสียชีวิตนั้น ประกอบทั้งทารกในครรภ์มารดาที่สามารถมีสิทธิต่าง ๆ ได้ หากว่าภายหลังคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก จะเห็นได้ว่านับตั้งแต่มารดาตั้งครรภ์และคลอดออกมามีสภาพบุคคลเรื่อยไปตลอดอายุขัย ย่อมหนีไม่พ้นกฎหมาย^๑

กฎหมายมรดก ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ เป็นกฎหมายที่ว่าด้วย บทบัญญัติทั่วไปของมรดก สิทธิรับมรดกโดยธรรม สิทธิรับมรดกโดยพินัยกรรม วิธีจัดการและแบ่งปันทรัพย์มรดก มรดกที่ไม่มีผู้รับ และอายุความ ซึ่งกฎหมายมรดกเป็นวิชาที่จำเป็นที่ทุกคนควรต้องศึกษา เพราะเมื่อมีการตายเกิดขึ้น กฎหมายมรดกจะถูกนำมาใช้ ทั้งในกรณีมรดกของผู้ตายจะตกทอดแก่บุคคลใดบ้าง การจัดการมรดกของผู้ตาย หรือกรณีที่ผู้ตายทำพินัยกรรมเรียบร้อยแล้วแต่ยังมีทรัพย์อื่นที่เหลืออยู่ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อญาติพี่น้องของผู้เสียชีวิตเป็นอย่างมาก ทั้งสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันและให้คำแนะนำแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ต้องการทราบเกี่ยวกับมรดก โดยลักษณะทั่วไปของกฎหมายมีลักษณะเป็นข้อบังคับที่ใช้ได้ทั่วไป หมายความว่า กฎหมายเมื่อประกาศใช้แล้ว บุคคลทุกคนไม่ว่าจะมีอายุ เพศหรือฐานะอย่างไร ก็ตกอยู่ภายใต้ข้อบังคับของกฎหมายเดียวกันโดยไม่เลือกปฏิบัติเพราะบุคคลทุกคนมีความเสมอภาคที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน^๒

พระสงฆ์เป็นชายที่อุปสมบทในพระพุทธศาสนา เป็นสาวกของพระศาสดา คือ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมมาพุทธเจ้า แม้พระสงฆ์จะเป็นผู้ละแล้วซึ่งชีวิตทางโลก เป็นผู้ออกจากบ้านจากเรือนไม่เกี่ยวข้องกับด้วยเรือนแล้วก็ตาม แต่ในทางกฎหมายนั้น การอุปสมบทในพระพุทธศาสนาไม่ได้ทำให้พระสงฆ์ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาตามกฎหมาย มีความสามารถในการมีสิทธิ ความสามารถในการใช้สิทธิ ตลอดจนหน้าที่ตามกฎหมายลดลงแต่อย่างใด ทั้งนี้ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ดังนั้น ทั้งก่อนอุปสมบทและระหว่างอุปสมบท ท่านจึงมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน มีความสามารถในการทำนิติกรรมสัญญา มีสิทธิและหน้าที่อันเกิดจากการสมรส ตลอดจนมีฐานะเป็นทายาท และเจ้ามรดกอันกองมรดกของท่านจะตกทอดต่อไปเมื่อท่านมรณภาพลงได้อีกด้วย ซึ่งในทาง

^๑ หยุต แสงอุทัย. (๒๕๕๒). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า ๑๒.

^๒ มานิตย์ จุมปา, บรรณาธิการ, ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๓๐.

กฎหมายมรดกที่เกี่ยวกับพระสงฆ์นั้น อาจเป็นกรณีที่ถ้าทรัพย์สินนั้นเป็นของบุคคลก่อนอุปสมบท ทรัพย์สินนั้นจะตกเป็นของวัดหรือไม่ หรือถ้ามีการอุปสมบทหลายครั้งทรัพย์สินที่ได้มาก่อนการอุปสมบทครั้งสุดท้าย ทรัพย์สินนั้นจะตกเป็นของวัดหรือเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของบุคคลนั้น หรือบุคคลนั้นสามารถจำหน่ายโดยประการใดตามกฎหมายได้หรือไม่ หรืออาจมีกรณีที่พระสงฆ์ไม่มีวัดที่เป็นภูมิลำเนา เช่น รุดงค์ไปตามสถานที่ต่างๆ กรณีนี้ทรัพย์สินจะเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทหรือไม่ หรือเป็นกรณีที่พระสงฆ์ได้ทรัพย์สินมาก่อนอุปสมบท แต่จดทะเบียนโอนระหว่างอุปสมบท เช่นนี้หากพระสงฆ์มรณภาพลงจะถือว่าทรัพย์สินนั้นเป็นของบุคคลใด ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว เป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายมรดกที่พระสงฆ์ควรได้ทราบถึงขอบเขตของสิทธิ และหน้าที่ของตนตามที่กฎหมายกำหนด

การที่พระสงฆ์มีความรู้ทางกฎหมายถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งการมีความรู้ทางกฎหมายในเบื้องต้นนั้นเพื่อต้องการให้เห็นว่ากฎหมายไม่ใช่ศาสตร์เฉพาะแต่นักกฎหมายเท่านั้น การส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายก็เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจพอที่จะอ่านกฎหมายได้ ตีความและใช้กฎหมายในชีวิตประจำวันได้ถูกต้อง รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองที่พึงมี ที่จะปฏิบัติต่อสังคม อันก่อให้เกิดกระบวนการคิดที่เป็นระบบและวิเคราะห์ความเป็นไปของสังคมได้อย่างถ่องแท้ ทั้งยังเป็น การปลูกจิตสำนึกให้ผู้คนในสังคมมีความยุติธรรมและช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเป็นธรรมอันเป็นสิ่งสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ

ดังนั้น คณะผู้วิจัยในฐานะที่มีความรู้ ประสบการณ์ และการสอนวิชากฎหมาย จึงมีความตระหนักถึงการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ที่ถูกต้อง เพื่อให้พระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ทราบถึงขอบเขตของสิทธิ และหน้าที่ของตน ตลอดจนข้อปฏิบัติต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด เมื่อรู้กฎหมายก็จะได้ไม่ทำผิดกฎหมาย ไม่ถูกผู้อื่นเอาเปรียบโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ รวมถึงสามารถให้คำแนะนำแก่ประชาชน เพื่อที่จะช่วยสร้างความสงบสุขให้แก่ชุมชนได้อีกวิธีการหนึ่ง จากประเด็นดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์
- ๑.๒.๓ เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

- ๑.๓.๑ กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์คืออะไร
- ๑.๓.๒ สภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ และสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มประชากรที่กำหนด (In-depth-interview) คือพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ จำนวน ๒๐ รูป

๑.๔.๒ ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษา คือ

- กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์
- การส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่
- แนวทางการเรียนรู้กฎหมายมรดกของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร/กลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ โดยเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบไปด้วย

พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะปกครอง	จำนวน ๑๐ รูป
พระสงฆ์ทั่วไปในจังหวัดแพร่	จำนวน ๑๐ รูป
รวมทั้งหมด ๒๐ รูป	

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลาในการวิจัย ระยะเวลาวิจัยจำนวน ๑ ปี เริ่มตั้งแต่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๓ ถึง วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๔

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลคือ จังหวัดแพร่

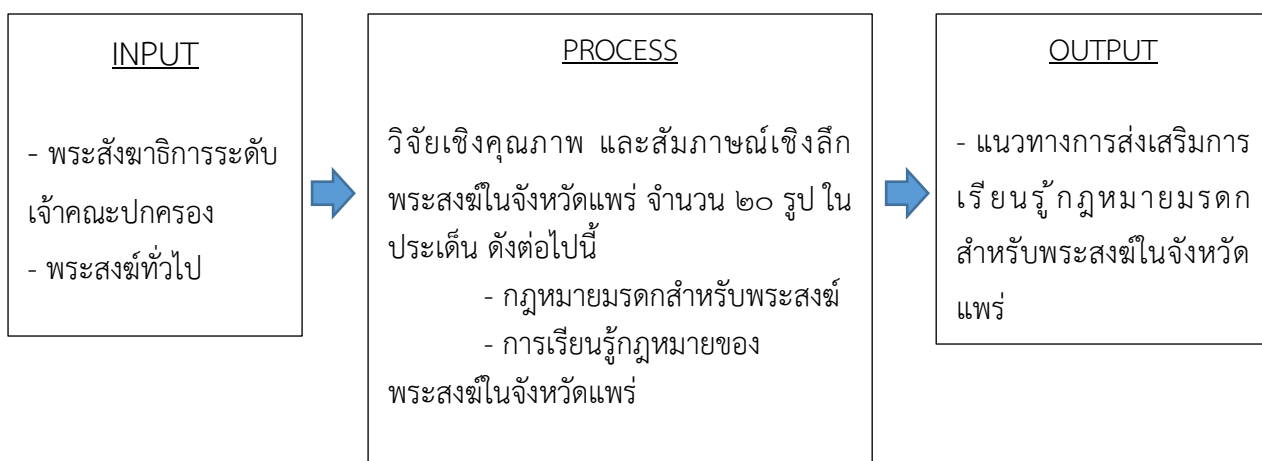
๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย

กฎหมายมรดก หมายถึง กฎหมายลักษณะมรดกเป็นกฎหมายที่ว่าด้วย ทรัพย์สิน สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้ามรดก การตกทอดแห่งทรัพย์สินมรดก ประเภทของทายาท ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดก พิณยกรรม อายุความมรดก เป็นต้น ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ทำให้ทราบถึงหลักการของกฎหมายมรดกที่ว่า เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งถึงแก่ความตายแล้วจะต้องดำเนินการอย่างไรต่อไป ผลจะเป็นเช่นไร โดยการดำเนินการต่าง ๆ จะต้องนำบทบัญญัติของกฎหมายลักษณะมรดกมาใช้บังคับ แต่ในงานวิจัยนี้ กฎหมายมรดก หมายความว่า ความหมายของมรดก ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดก พิณยกรรม ทรัพย์สินมรดกของพระสงฆ์ และการจัดการทรัพย์สินมรดกของพระสงฆ์

พระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ หมายถึง พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะปกครอง และพระสงฆ์ทั่วไปในจังหวัดแพร่

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่” คณะวิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์
๒. ทำให้ทราบสภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่
๓. ได้แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ โดยการศึกษาจากเอกสาร ตำรา บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นที่สำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการนำเสนอผลการวิจัยต่อไป คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมาย
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายมรดก
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับมรดกสำหรับพระสงฆ์
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้
- ๒.๕ คำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมาย

กฎหมายเกิดขึ้นพร้อมกับการเกิดขึ้นของสังคม ที่ได้มีกฎหมาย ที่นั้นมีสังคม (UBI Societies, IBI JUS) เป็นคำกล่าวที่แสดงว่ากฎหมายกับสังคมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ไม่สามารถอยู่ลำพังคนเดียวได้ แต่การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคม อาจมีความขัดแย้งและกระทบกระทั่งกันก่อให้เกิดความไม่สงบในสังคมได้ ฉะนั้นมนุษย์จึงต้องมีระบบควบคุมสังคมซึ่งได้แก่ ศีลธรรม จารีตประเพณี ศาสนา และ กฎหมาย^๑

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม และรวมตัวกันอยู่เป็นกลุ่มก้อน ถ้ามนุษย์อยู่เพียงคนเดียวก็ย่อมจะประพฤตินอนอย่างไรก็ได้ โดยไม่ต้องสนใจใคร แต่ด้วยเหตุที่มนุษย์รวมกันเป็นสังคม หากมนุษย์ ยังคงถือว่าตนทำอะไร อย่างไรก็ได้แล้ว สังคมก็คงอยู่ไม่ได้ เพราะจะเกิดความวุ่นวายตลอด ดังนั้น เพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มนุษย์จะต้องมีกฎเกณฑ์ที่ควบคุมความประพฤติของมนุษย์ กฎเกณฑ์นี้ก็คือ “กฎหมาย” นั่นเอง^๒

^๑ สมยศ เชื้อไทย, คำอธิบายกฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป เล่ม ๑ ความรู้กฎหมายทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๐), หน้า ๓๑-๔๐.

^๒ ภูมิชัย สุวรรณดี และคณะ, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ นิติธรรม, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓.

๒.๑.๑ ความหมายของกฎหมาย

คำว่า กฎหมาย ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒^๓ นั้น หมายถึง กฎที่สถาบันหรือผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐตราขึ้น หรือที่เกิดขึ้นจากจารีตประเพณีอันเป็นที่ยอมรับนับถือ เพื่อใช้ในการบริหารประเทศ เพื่อใช้บังคับบุคคลให้ปฏิบัติตาม หรือเพื่อกำหนดระเบียบแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือระหว่างบุคคลกับรัฐ

นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ได้ให้ความหมายของกฎหมายไว้ดังนี้ ศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย^๔ ได้พิจารณากฎหมายใน ๒ ลักษณะ คือ กฎหมายตามเนื้อความ และกฎหมายตามแบบพิธี โดยกฎหมายตามเนื้อความ หมายความว่า กฎหมายซึ่งบทบัญญัติ มีลักษณะเป็นกฎหมายแท้ กล่าวคือ มีลักษณะเป็นข้อบังคับซึ่งกำหนดความประพฤติของมนุษย์ ถ้าฝ่าฝืนจะได้รับผลร้ายหรือถูกลงโทษ ในสมัยใหม่ส่วนใหญ่เป็นข้อบังคับของรัฐ ส่วนกฎหมายตามแบบพิธี หมายความว่า กฎหมายที่ออกมาโดยวิธีบัญญัติกฎหมาย ทั้งนี้ โดยไม่ต้องคำนึงว่ากฎหมายนั้นเข้าลักษณะเป็นกฎหมายตามเนื้อความหรือไม่

มานิตย์ จุมปา^๕ อธิบายไว้ว่า กฎหมาย หมายถึง กฎเกณฑ์ที่กำหนดความประพฤติของบุคคลในสังคมซึ่งบุคคลจะต้องปฏิบัติตามหรือควรปฏิบัติตาม มิฉะนั้นจะได้รับผลร้ายหรือไม่ได้รับผลดีที่เป็นสภาพบังคับโดยเจ้าหน้าที่ในระบบกฎหมาย

สมยศ เชื้อไทย^๖ อธิบายไว้ว่า กฎหมาย คือ กฎเกณฑ์ที่เป็นแบบแผนความประพฤติของมนุษย์ในสังคมซึ่งมีกระบวนการบังคับที่เป็นกิจจะลักษณะ

จะเห็นได้ว่า กฎหมายนั้นมีความหมายในหลายแง่มุม ซึ่งการนิยามความหมายจะแปรเปลี่ยนไปตามแนวความคิดและความเชื่อที่แตกต่างกันตามลักษณะของสังคมและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งความต้องการของประชาชนในสังคมนั้น ๆ ทั้งนี้ จากความหมายของกฎหมายข้างต้นสามารถจำแนกลักษณะของกฎหมายได้ ๔ ประการ^๗ คือ

๑. กฎหมายต้องมีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์ หมายความว่า กฎหมายต้องเป็นข้อบังคับที่เป็นมาตรฐานที่ใช้วัดและใช้กำหนดความประพฤติของสมาชิกของสังคมได้ว่าถูกหรือผิด ทำได้หรือทำไม่ได้

๒. กฎหมายต้องกำหนดความประพฤติของบุคคล ความประพฤติในที่นี้ ได้แก่ การเคลื่อนไหวหรือไม่เคลื่อนไหวร่างกายภายใต้การควบคุมของจิตใจ ซึ่งความประพฤติของมนุษย์ที่จะอยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมายนั้น ต้องประกอบด้วยเงื่อนไข ๒ ประการ คือ ต้องมีการเคลื่อนไหวหรือไม่เคลื่อนไหวร่างกาย และต้องกระทำภายใต้การควบคุมของจิตใจ

^๓ ราชบัณฑิตยสถาน.พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. (กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๔.

^๔ หยุต แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒) หน้า ๓๖, ๔๓.

^๕ มานิตย์ จุมปา, บรรณาธิการ, ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๓๐.

^๖ สมยศ เชื้อไทย, คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. (กรุงเทพฯ : วิญญูชน ๒๕๕๓), หน้า ๖๔.

^๗ มานิตย์ จุมปา, ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๓๐-๓๑.

๓. กฎหมายต้องมีสภาพบังคับ ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ กฎหมายจะมีสภาพบังคับ เพื่อให้มนุษย์จำต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์นั้น โดยสภาพบังคับของกฎหมายมีทั้งสภาพบังคับที่เป็นผลร้ายและสภาพบังคับที่เป็นผลดี

๔. กฎหมายต้องมีกระบวนการที่แน่นอน เนื่องจากปัจจุบันการบังคับใช้กฎหมายต้องกระทำ โดยรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐผ่านองค์กรต่าง ๆ เช่น ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ เป็นต้น การบังคับใช้กฎหมายจึงต้องมีกระบวนการที่แน่นอน

๒.๑.๒ ความสำคัญของกฎหมาย

มนุษย์เราเมื่ออยู่รวมกันเป็นจำนวนมากถ้าต่างทำตามอัธยาศัยของตน โดยไม่มีขอบเขตก็อาจเกิดการกระทบกระทั่งกัน การกระทำบางอย่างอาจส่งผลกระทบต่อผู้อื่น ให้เกิดความเดือดร้อน ความเสียหายได้ แต่เมื่อมีกฎหมายบัญญัติขึ้นมาใช้บังคับกับทุกคนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม และทุกคนปฏิบัติตามกฎหมายสังคมและประเทศชาติก็จะเกิดความเป็นระเบียบ เรียบร้อยขึ้นมา

๑. ความสำคัญของกฎหมายในฐานะที่กฎหมายเป็นบรรทัดฐานของสังคม กฎหมายสร้างความเป็นระเบียบและความสงบเรียบร้อยให้กับสังคมและประเทศชาติ เมื่ออยู่รวมกันเป็นสังคมทุกคน จำเป็นต้องมีบรรทัดฐาน ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติยึดถือเพื่อความสงบ เรียบร้อย ความเป็นปึกแผ่นของกลุ่ม จะมีเกณฑ์ในเรื่องระบบการปกครองที่สมาชิกในกลุ่มนั้นยอมรับมาเป็นอำนาจในการปกครองคนในกลุ่มให้เกิดความเรียบร้อย^๔

๒. ความสำคัญของกฎหมายในฐานะที่กฎหมายกำหนดสิทธิหน้าที่ของคนในสังคม การที่กฎหมายกำหนดให้ประชาชนมีหน้าที่ป้องกันประเทศ มีหน้าที่ช่วยเหลือราชการ หรือ กำหนดให้ชายไทยต้องรับราชการทหารนั้น เป็นการรักษาประเทศชาติ และการที่กำหนดให้อำนาจรัฐ ในด้านการบริหารประเทศ การปกครองแผ่นดินก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความเป็นระเบียบ และความสงบเรียบร้อยแก่ประเทศชาติ กฎหมายเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ พลเมืองไทยทุกคนต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของกฎหมาย ถ้าใครฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามต้องได้รับโทษ และในปัจจุบันกฎหมายจะเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของเราตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย เมื่อเราเกิด เจ้าบ้านหรือบิดามารดาต้องไปแจ้งเกิดเพื่อขอรับสูติบัตร ต้องไปแจ้งการตั้งชื่อ หรือต่อไปเราต้องการเปลี่ยนชื่อโดยที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ก็ต้องให้บิดามารดาเป็นผู้ดำเนินการหรือต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดา เมื่ออายุย่างเข้าปีที่แปดต้องเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา เมื่ออายุครบสิบห้าปีก็ต้องทำบัตรประจำตัวประชาชน ชายไทยเมื่ออายุย่างเข้าปีที่สิบแปดต้องไปแสดงตน เพื่อลงบัญชีทหารกองเกินที่อำเภอ ท้องที่ซึ่งเป็นภูมิลำเนาของตน เมื่ออายุย่างเข้าปีที่สิบเอ็ดต้องไปแสดงตนเพื่อรับหมายเรียกที่อำเภอ ท้องที่ภูมิลำเนาของตน ทหารกองเกินที่ถูกหมายเรียกต้องไปให้คณะกรรมการตรวจเลือก ทำการตรวจ เลือกตามกำหนดในหมายนั้น บุคคลใดจะย้ายภูมิลำเนาถิ่นที่อยู่ ก็ต้องไปแจ้งย้ายออกก่อนนายทะเบียน ท้องที่และต้องย้ายเข้าที่อยู่ที่ใหม่ตามกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนด ชายหญิงจะสมรสกันก็ต้องจดทะเบียนสมรส ในระหว่างที่เป็นสามีภรรยา การจัดการทรัพย์สินก็ตกอยู่ภายใต้กฎหมาย

^๔ ภูมิชัย สุวรรณดี และคณะ, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ นิติธรรม, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕.

เมื่อเสียชีวิตก็ต้องแจ้งเจ้าหน้าที่เพื่อขอใบมรณะบัตร และทรัพย์สินของผู้ตายก็เป็นมรดกตกทอด แก่ทายาทตามกฎหมาย^๙

๓. ความสำคัญของกฎหมายในฐานะที่กฎหมายก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม กฎหมายก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม คนเราทุกคนย่อมต้องการความยุติธรรมด้วยกันทั้งสิ้น การที่จะตัดสินว่าการกระทำใดถูกต้องหรือไม่นั้น ย่อมต้องมีหลักฐาน ฉะนั้นกฎหมายจึงเป็นกฎเกณฑ์สำคัญที่เป็นหลักของความยุติธรรม

๔. ความสำคัญของกฎหมายในฐานะที่กฎหมายเป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การกำหนดนโยบายพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปในทางใด หรือคุณภาพของพลเมืองเป็นอย่างไร จำเป็นต้องมีกฎหมายออกมาใช้บังคับ เพื่อให้ได้ผลตามเป้าหมายของการพัฒนาที่กำหนดไว้ ดังจะเห็นได้จากการที่กฎหมายได้กำหนดให้บุคคลมีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า ๑๒ ปี โดยรัฐเป็นผู้จัดการศึกษาให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บ ค่าใช้จ่ายนั้น ย่อมส่งผลให้คุณภาพด้านการศึกษาของประชาชนสูงขึ้น หรือการที่กฎหมายกำหนด ให้ประชาชนทุกคนมีหน้าที่พิทักษ์ปกป้อง และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ย่อมทำให้สังคมและสภาพความเป็นอยู่ ประชาชนมีมาตรฐานดีขึ้น

ดังนั้น การที่ประเทศใดจะพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เป็นไปในแนวทางใดก็ตาม ถ้าได้มีบทบัญญัติของกฎหมายเป็นหลักการให้ทุกคนปฏิบัติตาม ก็ย่อมทำให้การพัฒนาคุณภาพสูง ของประชาชนประสบผลสำเร็จได้สูงกว่าการปล่อยให้ไปไปตามวิถีการดำเนินชีวิตของสังคมตามปกติ^{๑๐}

จะเห็นได้ว่า กฎหมายเป็นเครื่องมือในการควบคุมความประพฤติการปฏิบัติของสมาชิกแห่งสังคมนั้น เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย เกิดความยุติธรรมก่อให้เกิดสิทธิเสรีภาพ และเพื่อป้องกันรักษาผลประโยชน์ของประชาชน กฎหมายจึงเสมือนเครื่องมือในการหล่อหลอมกลมเกลียว กำหนดความประพฤติการปฏิบัติของประชาชนในสังคม การมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายที่ถูกต้อง ย่อมเป็นสิ่งที่ดีทั้งต่อตนเองและสังคม ที่จะทำให้เราไม่ถูกเอาเปรียบ หรือ ตกเป็นเหยื่อความไม่เป็นธรรมรูปแบบต่าง ๆ หรือบางครั้ง อาจทำผิดกฎหมายโดยไม่ตั้งใจ ไม่เจตนา หรือความไม่รู้กฎหมาย

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายมรดก

ในหัวข้อนี้ เป็นการอธิบายถึงความเป็นมา ความหมาย ความสำคัญของกฎหมายมรดก กองมรดกของผู้ตาย การตกทอดแห่งทรัพย์สินมรดก การแบ่งมรดกระหว่างทายาทโดยธรรม และพินัยกรรม

๒.๒.๑ ความเป็นมา

กฎหมายลักษณะมรดกของไทยมีที่มาจากจารีตประเพณีดั้งเดิม นับตั้งแต่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ตามจารีตประเพณีในสมัยกรุงสุโขทัยบุตร จะได้รับมรดกไม่เท่ากัน ส่วนแบ่งของบุตรแต่ละคนขึ้นอยู่กับว่าบุตรได้ทำคุณประโยชน์ให้บิดามารดามากน้อยขนาดไหน ครั้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา

^๙ คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **กฎหมายทั่วไป**, (พระนครศรีอยุธยา : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), หน้า ๑๓

^{๑๐} http://www.aksorn.com/webguide/webguide_detail.php?content id=๘๑๘, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๓ .

สมเด็จพระเอกาทศรถได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บัญญัติ กฎหมายลักษณะมรดกขึ้นเป็นลักษณะอักษร เมื่อ พ.ศ.๒๑๕๕ รวม ๕๑ มาตรา ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้ กฎหมายเก่าที่มีมาแต่ครั้งโบราณ แล้วรวบรวมขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๓๔๗ เรียกว่า กฎหมายตราสามดวง ซึ่งมี กฎหมายลักษณะมรดกรวมอยู่ด้วย และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมหาราช เมื่อ พ.ศ.๒๔๑๖ หมอบรัดเลย์ได้พิมพ์ออกมาจำหน่าย ๒ เล่ม เรียกว่า กฎหมาย ๒ เล่ม หรือกฎหมายหมอบรัดเลย์ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ได้ทรงจัดบทใหม่ และได้ทรงอธิบายหมายเหตุไว้บ้าง ต่อจากกฎหมายลักษณะมรดก ก็มีประกาศและพระราชบัญญัติ เกี่ยวกับกฎหมายลักษณะมรดกอีก ประกาศและพระราชบัญญัติที่สำคัญก็คือ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมลักษณะมรดก รศ. ๑๒๑ ซึ่งบัญญัติถึงการแบ่งมรดกภาคญาติ และการแบ่งมรดกหญิงมีสามี ประกาศพระบรมราชโองการให้ยกเลิกกฎหมายลักษณะมรดก บทที่ ๑๒ พระราชบัญญัติว่าด้วยการ ทำพินัยกรรม พ.ศ. ๒๔๗๕ เมื่อมีพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายลักษณะมรดกเป็นกฎหมายที่ว่าด้วย ททรัพย์สิน สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของ เจ้ามรดกที่เป็นกองมรดก การตกทอดแห่งทรัพย์มรดก ประเภทของ ทายาท ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดก พินัยกรรม อายุความมรดก เป็นต้น ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ทำให้ทราบถึงหลักการของกฎหมายมรดกที่ว่า เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งถึงแก่ความตายแล้วจะต้องดำเนินการอย่างไรต่อไป ผลจะเป็นเช่นไร โดยการ ดำเนินการต่าง ๆ จะต้องนำบทบัญญัติของกฎหมายลักษณะมรดกมาใช้บังคับแห่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ แล้ว ก็เป็นอันยกเลิกกฎหมายลักษณะมรดกไปในตัว

๒.๒.๒ ความหมาย

กฎหมายลักษณะมรดกเป็นกฎหมายที่ว่าด้วย ททรัพย์สิน สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้ามรดก การตกทอดแห่งทรัพย์มรดก ประเภทของทายาท ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดก พินัยกรรม อายุความมรดก เป็นต้น ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ทำให้ทราบถึงหลักการของกฎหมายมรดกที่ว่า เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งถึงแก่ความตายแล้วจะต้องดำเนินการอย่างไรต่อไป ผลจะเป็นเช่นไร โดยการดำเนินการต่าง ๆ จะต้องนำบทบัญญัติของกฎหมายลักษณะมรดกมาใช้บังคับ

๒.๒.๓ ความสำคัญ

กฎหมายมีความสำคัญกับชีวิตมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งตาย และกฎหมายในเรื่องมรดกนั้นก็นับว่าเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งที่กฎหมายวางหลักในเรื่องมรดกของผู้ตาย ว่าภายหลังจากผู้ตาย ตายแล้วทรัพย์สมบัติของเขาตกแก่ผู้ใด เพื่อมิให้เกิดการแย่งชิงกันระหว่างญาติของผู้ตายด้วยกันเองและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้ตาย

๒.๒.๔ กองมรดกของผู้ตาย

มาตรา ๑๖๐๐ “ภายใต้บังคับของบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ กองมรดกของผู้ตาย ได้แก่ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ เว้นแต่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้ว เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้”

ตามบทบัญญัติแห่งมาตรา ๑๖๐๐ พอจำแนกให้เห็นว่ากองมรดกของผู้ตายนั้นได้แก่

๑. ททรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย

๒. สิทธิผู้ตาย

๓. หน้าที่ของผู้ตาย

๔. ความรับผิดชอบของผู้ตาย

ทรัพย์สิน มีความหมายตามมาตรา ๑๓๘ คือทรัพย์สินและวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและถือเอาได้

ทรัพย์สิน มีความหมายตามมาตรา ๑๓๗ คือ วัตถุมีรูปร่าง ทรัพย์สินทุกชนิดที่ตกเป็นมรดกจึงไม่จำกัดว่าจะจะเป็นสังหาริมทรัพย์ หรือสังหาริมทรัพย์ อาจเป็นวัตถุมีรูปร่างที่มีราคาและถือเอาได้ หรือเป็นวัตถุไม่มีรูปร่างที่มีราคาและถือเอาได้ก็ได้ เช่น ช้าง ม้า สุกร โค กระบือ เสื้อผ้า แก้ว แหวน เงิน ทอง เป็นต้น

สิทธิ หมายความว่าประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ สิทธิก็เป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งหากมีราคาและถือเอาได้ สิทธิเป็นได้ทั้งบุคคลสิทธิและทรัพย์สินสิทธิ เช่น สิทธิตามสัญญาเช่าซื้อ สิทธิในการไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝาก สิทธิตามสัญญาซื้อขาย ภาระจำยอม สิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิครอบครอง ลิขสิทธิ์ สิทธิในเครื่องหมายการค้า เป็นต้น

หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ตาย ก็คือหนี้ของผู้ตายนั่นเอง ซึ่งตกทอดไปยังทายาทด้วย แต่ไม่ได้หมายความว่าทายาทจะต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัวในหนี้ทั้งหมด เมื่อผู้ตายไม่มีทรัพย์สินพอชำระหนี้ ทายาทไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบเกินกว่าทรัพย์สินมรดกที่ตกทอดได้แก่ตน (มาตรา ๑๖๐๑)^{๑๑} และเจ้าหนี้กองมรดกชอบแต่จะได้รับการชำระหนี้จากทรัพย์สินในกองมรดกเท่านั้น (มาตรา ๑๗๓๔)^{๑๒ ๑๓}

ทรัพย์สินที่เป็นทรัพย์สินมรดกของผู้ตายต้องเป็นทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนหรือขณะผู้ตายถึงแก่ความตาย เช่น ดอกผลของทรัพย์สินมรดกที่เกิดขึ้นภายหลังเจ้ามรดกตาย เงินบำเหน็จตกทอด สิทธิในเงินบำเหน็จเพื่อสงเคราะห์ เงินสงเคราะห์เพื่อช่วยงานศพและอุปการะบุตรของผู้ตายโดยเฉพาะ ไม่ใช่มรดก เนื่องจากมิใช่ทรัพย์สินที่ผู้ตายมีอยู่ในขณะตาย แต่เป็นทรัพย์สินที่ได้มาเนื่องจากการตายเกิดขึ้น ดังนั้นจึงถือว่ามีมรดก

แต่เงินสะสมที่ทางราชการหักเก็บไว้จากเงินเดือนของข้าราชการทุกคนซึ่งจะจ่ายเมื่อข้าราชการออกจากราชการ หรือเงินทุนสงเคราะห์ (ท.ส.ค.) ของผู้ปฏิบัติงานในการรถไฟเป็นเงินที่เก็บจากผู้ปฏิบัติงานร้อยละ ๕ ของเงินเดือนทุกเดือน ถือว่าเป็นเงินที่ผู้ปฏิบัติงานมีสิทธิอยู่ก่อนแล้ว จึงถือเป็นมรดก เพราะเป็นทรัพย์สินที่ผู้ตายมีอยู่ก่อนถึงแก่ความตาย จึงเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท

ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบประการต่าง ๆ ข้างต้นจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

๑) ต้องไม่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ไม่ว่าจะโดยกฎหมายหรือโดยสภาพ

๑.๑ ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบตามกฎหมายเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้หมายความว่า มีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดแจ้งว่าเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตาย อาทิเช่น สิทธิอาศัยตามมาตรา ๑๔๐๔ สิทธิเก็บกิน ตามมาตรา ๑๔๑๘ ภาระติดพันในอสังหาริมทรัพย์ตามมาตรา ๑๔๓๑ สิทธิเหนือพื้นดิน ตามมาตรา ๑๔๐๐ สิทธิของผู้ยืมในการจะใช้ทรัพย์สินที่ยืม ตามมาตรา ๖๔๘

^{๑๑} มาตรา ๑๖๐๑ ทายาทไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบเกินกว่าทรัพย์สินมรดกที่ตกทอดได้แก่ตน

^{๑๒} มาตรา ๑๗๓๔ เจ้าหนี้กองมรดกชอบแต่จะได้รับการชำระหนี้จากทรัพย์สินในกองมรดกเท่านั้น

^{๑๓} กীরติ กาญจนรินทร์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ ๖ มรดก, (กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษา กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ๒๕๖๐), หน้า ๑๓

๑.๒ ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบซึ่งโดยสภาพเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตาย โดยสภาพ หมายความว่า โดยสภาพของสิ่งดังกล่าวมีลักษณะเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายกล่าวคือ สิ่งนั้นให้ความสำคัญกับตัวบุคคลมากกว่าทรัพย์สิน อาทิเช่น ในสัญญาเช่าสิทธิของผู้เช่าในอันจะใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่า ย่อมมีลักษณะที่เป็นการเฉพาะตัว เพราะการที่ผู้ให้เช่าจะให้บุคคลใดเช่าทรัพย์สินของตน ผู้ให้เช่าย่อมต้องพิจารณาว่าผู้เช่าจะสงวนรักษาทรัพย์สินที่เช่าอย่างที่ต้องการหรือไม่ ซึ่งผู้เช่าแต่ละคนย่อมมีความประพฤติที่ต่างกัน หรือในสัญญาจ้างแรงงาน หน้าที่ของผู้รับจ้างในการที่จะต้องทำงานให้แก่นายจ้างย่อมมีลักษณะที่เป็นการเฉพาะตัว เพราะบุคคลแต่ละคนย่อมมีลักษณะ และคุณสมบัติที่แตกต่างกันในการทำงาน

๒) ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบซึ่งไม่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ไม่ว่าจะโดยกฎหมาย หรือโดยสภาพ จะเป็นกองมรดกของผู้ตายต่อเมื่อสิ่งดังกล่าวเป็นสิ่งที่ผู้ตายมีอยู่ก่อนที่จะถึงแก่ความตาย ดังพิจารณาได้จากถ้อยคำของกฎหมายที่ว่า “มรดกของบุคคลนั้น” ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๔๙ วรรคแรก “เมื่อบุคคลใดตายมรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท” ดังนั้นทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบใดเกิดขึ้นพร้อม หรือภายหลังที่ผู้ตายถึงแก่ความตาย สิ่งดังกล่าวก็หากเป็นมรดกของผู้ตาย อาทิเช่น เงินฉาบปกิสงเคราะห์ เงินที่จะได้จากสัญญาประกันชีวิต เป็นต้น ซึ่งการพิจารณาว่าสิ่งใดจะเป็นสิ่งที่ผู้ตายมีอยู่ก่อนตายหรือไม่นั้น จะใช้เกณฑ์สิทธิเป็นสิ่งที่พิจารณา กล่าวคือ หากสิ่งดังกล่าวเกิดขึ้น หรือผู้ตายมีสิทธิได้รับก่อนตาย แม้ว่าผู้ตายจะยังไม่ได้มาไว้ในความครอบครอง ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ผู้ตายมีอยู่ก่อนตาย

ดังนั้น ในการพิจารณาว่าทรัพย์สินใดเป็นมรดกหรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาว่าในขณะที่ผู้ตายถึงแก่ความตาย มีทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบใดบ้างที่มีอยู่ก่อนและมีอยู่ในขณะถึงแก่ความตายหรือไม่ หากปรากฏว่าทรัพย์สินใดเกิดขึ้นภายหลังผู้ตายถึงแก่ความตาย ย่อมไม่ถือเป็นมรดก

ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบซึ่งจะเป็นมรดกนั้นจะต้องไม่มีการจำหน่ายจ่ายโอน หรือระงับไปแล้วก่อนตาย หากได้มีการจำหน่ายจ่ายโอนไปแล้วย่อมไม่เป็นมรดกอีกเช่นกัน เพราะมิใช่เป็นของเจ้ามรดกในขณะที่ถึงแก่ความตาย

อีกทั้ง ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบนั้น ต้องไม่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ไม่ว่าจะโดยกฎหมายหรือโดยสภาพ จึงจะถือเป็นมรดกตกทอดสู่ทายาท หากทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบนั้น เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ไม่ว่าจะโดยกฎหมายหรือโดยสภาพ ย่อมไม่ถือเป็นมรดก

๒.๒.๕ การตกทอดแห่งทรัพย์สินมรดก

เมื่อเจ้ามรดกตาย มรดกย่อมตกทอดแก่ทายาทตามมาตรา ๑๕๔๙ วรรคหนึ่ง^{๑๔} หรือมาตรา ๑๖๐๒ วรรคหนึ่ง^{๑๕}แล้วแต่กรณีว่าตายตามความเป็นจริง หรือตายโดยผลของกฎหมาย คือเป็นคน

^{๑๔} มาตรา ๑๕๔๙ เมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท

ทายาทอาจเสียไปซึ่งสิทธิในมรดกได้แต่โดยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น

^{๑๕} มาตรา ๑๖๐๒ เมื่อบุคคลใดต้องถือว่าถึงแก่ความตายตามความในมาตรา ๖๒ แห่งประมวลกฎหมายนี้ มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท

ถ้าพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นยังคงมีชีวิตอยู่ หรือตายในเวลาอื่นผิดไปจากเวลาดังระบุไว้ในคำสั่งที่สั่งให้เป็นคนสาบสูญ ให้ใช้บทบัญญัติมาตรา ๖๓ แห่งประมวลกฎหมายนี้บังคับแก่ทายาทของบุคคลนั้น

สาบสูญ ถ้ามรดกไม่มีผู้รับก็ตกแก่แผ่นดินตามมาตรา ๑๗๕๓^{๑๖} นอกจากนี้ ทรัพย์สินของพระภิกษุ ที่ได้มาระหว่างอยู่ในสมณเพศตกเป็นของวัด เมื่อพระภิกษุมรณภาพตามมาตรา ๑๖๒๓^{๑๗}

พิจารณาได้ว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ มรดก ได้บัญญัติเกี่ยวกับ ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้ามรดกที่จะตกทอดไว้ ๓ กรณี ดังนี้

กรณีที่ ๑ ตกทอดแก่ทายาทตามมาตรา ๑๖๒๐^{๑๘} ประกอบมาตรา ๑๕๙๙ วรรคหนึ่ง หรือมาตรา ๑๖๐๒ วรรคหนึ่งแล้วแต่กรณี อาจจะเป็นทายาทโดยสิทธิตามกฎหมายที่เรียกว่า “ทายาทโดยธรรม” หรือโดยพินัยกรรม ที่เรียกว่า “ผู้รับพินัยกรรม” ตามมาตรา ๑๖๐๓^{๑๙}

กรณีที่ ๒ ตกทอดแก่วัดที่พระภิกษุซึ่งมรณภาพมีภูมิลำเนาตามมาตรา ๑๖๒๓

กรณีที่ ๓ ตกทอดแก่แผ่นดินเมื่อไม่มีทายาทหรือจัดตั้งมูลนิธิไม่ได้ตามพินัยกรรมตามมาตรา ๑๗๕๓

กรณีที่ ๑ ตกทอดแก่ทายาทตามมาตรา ๑๖๒๐ ประกอบมาตรา ๑๕๙๙ วรรคหนึ่ง หรือมาตรา ๑๖๐๒ วรรคหนึ่งแล้วแต่กรณี อาจจะเป็นทายาทโดยสิทธิตามกฎหมายที่เรียกว่า “ทายาทโดยธรรม” หรือโดยพินัยกรรม ที่เรียกว่า “ผู้รับพินัยกรรม” ตามมาตรา ๑๖๐๓

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ ๖ มาตรา ๑๖๐๓ บัญญัติว่า กองมรดกย่อมตกทอดแก่ทายาทโดยสิทธิตามกฎหมายหรือโดยพินัยกรรม^{๒๐}

ทายาทที่มีสิทธิตามกฎหมาย เรียกว่า “ทายาทโดยธรรม”

ทายาทที่มีสิทธิตามพินัยกรรม เรียกว่า “ผู้รับพินัยกรรม”

ตามมาตรา ๑๖๐๓ พิจารณาได้ว่า ประเภทของทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดก แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ ๑. ทายาทที่มีสิทธิตามกฎหมาย เรียกว่า “ทายาทโดยธรรม” และ ๒. ทายาทที่มีสิทธิตามพินัยกรรม เรียกว่า “ผู้รับพินัยกรรม”

๑. ทายาทโดยธรรม

ทายาทโดยธรรม ได้แก่ บุคคลที่ได้รับมรดกโดยผลของกฎหมาย เป็นบุคคลที่กฎหมายกำหนดไว้ว่าหากบุคคลใดถึงแก่ความตายโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมยกมรดกให้แก่บุคคลใด หรือพินัยกรรมยกให้

^{๑๖} มาตรา ๑๗๕๓ ภายใต้บังคับแห่งสิทธิของเจ้าหนี้กองมรดก เมื่อบุคคลใดถึงแก่ความตายโดยไม่มีทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรม หรือการตั้งมูลนิธิตามพินัยกรรม มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่แผ่นดิน

^{๑๗} มาตรา ๑๖๒๓ ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระภิกษุนั้นถึงแก่มรณภาพให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น เว้นไว้แต่พระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างชีวิตหรือโดยพินัยกรรม

^{๑๘} มาตรา ๑๖๒๐ ถ้าผู้ใดตายโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้หรือทำพินัยกรรมไว้แต่ไม่มีผลบังคับได้ ให้ปันทรัพย์มรดกทั้งหมดแก่ทายาทโดยธรรมของผู้ตายนั้นตามกฎหมาย

ถ้าผู้ใดตายโดยได้ทำพินัยกรรมไว้ แต่พินัยกรรมนั้นจำหน่ายทรัพย์หรือมีผลบังคับได้แต่เพียงบางส่วนแห่งทรัพย์มรดก ให้ปันส่วนที่มีจำหน่ายโดยพินัยกรรม หรือส่วนที่พินัยกรรมไม่มีผลบังคับให้แก่ทายาทโดยธรรมตามกฎหมาย

^{๑๙} มาตรา ๑๖๐๓ กองมรดกย่อมตกทอดแก่ทายาทโดยสิทธิตามกฎหมายหรือโดยพินัยกรรม

ทายาทที่มีสิทธิตามกฎหมาย เรียกว่า “ทายาทโดยธรรม”

ทายาทที่มีสิทธิตามพินัยกรรม เรียกว่า “ผู้รับพินัยกรรม”

^{๒๐} มาตรา ๑๖๐๓ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

บุคคลใดแต่มีทรัพย์สินมรดกเหลืออยู่ บุคคลที่กฎหมายกำหนดถือว่าเป็นทายาทโดยธรรมของผู้ตายย่อมมีสิทธิรับมรดกของผู้ตายได้^{๒๑}

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒๙ บัญญัติว่า ทายาทโดยธรรมมีหลักระดับเท่ากัน และภายใต้บังคับแห่งมาตรา ๑๖๓๐ วรรค ๒ แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังดังต่อไปนี้คือ

- (๑) ผู้สืบสันดาน
- (๒) บิดามารดา
- (๓) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
- (๔) พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน
- (๕) ปู่ ย่า ตา ยาย
- (๖) ลุง ป้า น้า อา

คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นก็เป็นทายาทโดยธรรม ภายใต้บังคับของบทบัญญัติพิเศษแห่งมาตรา ๑๖๓๕

ตามบทบัญญัติมาตราดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ทายาทโดยธรรมแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) ทายาทโดยธรรมประเภทญาติของเจ้ามรดก ตามมาตรา ๑๖๒๙ (๑) ถึง (๖) กับ ๒) ทายาทโดยธรรมที่เป็นคู่สมรสของเจ้ามรดก ตามมาตรา ๑๖๒๙ วรรคท้าย

๑) ทายาทโดยธรรมประเภทญาติ มีหลักระดับเท่ากัน และภายใต้บังคับแห่งมาตรา ๑๖๓๐ วรรค ๒^{๒๒} ทายาทแต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังดังต่อไปนี้ คือ

(๑) ผู้สืบสันดาน (๒) บิดามารดา (๓) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน (๔) พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน (๕) ปู่ ย่า ตา ยาย (๖) ลุง ป้า น้า อา

(๑) ผู้สืบสันดาน เมื่อพิจารณาตามมาตรา ๑๖๓๑ ที่บัญญัติว่า “ในระหว่างผู้สืบสันดานต่างชั้นกันนั้นบุตรของเจ้ามรดกอันอยู่ในชั้นสนิทที่สุดเท่านั้นมีสิทธิรับมรดก ผู้สืบสันดานที่อยู่ในชั้นถัดลงไปจะรับมรดกได้ก็แต่โดยอาศัยสิทธิในการรับมรดกแทนที่” จึงต้องพิจารณาข้อความที่ว่า บุตรของเจ้ามรดกอันอยู่ในชั้นสนิทที่สุดเท่าานั้น ดังนั้น ผู้สืบสันดานตามข้อความดังกล่าว จึงหมายถึงบุตรของเจ้ามรดกเท่านั้น และมาตรา ๑๖๒๗ “บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วและบุตรบุญธรรมนั้น ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน เหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้” จึงแบ่งผู้สืบสันดานได้เป็น ๓ ประเภท คือ^{๒๓}

^{๒๑} พรชัย สุนทรพันธุ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก (พิมพ์ครั้งที่ ๑๑), (กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษา กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ๒๕๖๒), หน้า ๖๑

^{๒๒} มาตรา ๑๖๓๐ ตรีบใดที่มีทายาทซึ่งยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ยังไม่ขาดสาย แล้วแต่กรณี ในลำดับหนึ่ง ๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๖๒๙ ทายาทผู้ที่อยู่ในลำดับถัดลงไปไม่มีสิทธิในทรัพย์สินมรดกของผู้ตายเลย

แต่ความในวรรคก่อนนี้มีให้ใช้บังคับในกรณีเฉพาะที่มีผู้สืบสันดานคนใดยังมีชีวิตอยู่หรือมีผู้รับมรดกแทนที่กัน แล้วแต่กรณี และมีบิดามารดาที่ยังมีชีวิตอยู่ ในกรณีเช่นนั้นให้บิดามารดาได้ส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าเป็นทายาทชั้นบุตร

^{๒๓} พงษ์ธวัชณ์ บุญพิทักษ์, การแบ่งทรัพย์สินมรดกกระหว่างทายาทโดยธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, หน้า ๖-๗.

- ก. บุตรชอบด้วยกฎหมาย
- ข. บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว
- ค. บุตรบุญธรรม

ก. บุตรชอบด้วยกฎหมาย บุตรชอบด้วยกฎหมายของมารดา ถ้าเด็กที่เกิดจากหญิงที่ไม่ได้มีการสมรสกับชาย กฎหมายให้ความคุ้มครองแก่เด็กให้ถือว่าเด็กคนนั้นเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงมารดาเสมอ ดังนั้นไม่ว่าหญิงมารดาจะได้ทำการสมรสหรือไม่ก็ตาม บุตรที่เกิดจากหญิงยอมเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้นเสมอ ตามมาตรา ๑๕๔๖ บุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดา อาจมีได้ทั้งในกรณีที่ชายหญิงสมรสกันตามกฎหมาย และเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายตั้งแต่เกิดตามมาตรา ๑๕๓๖ กล่าวคือ ตามมาตรา ๑๕๓๖ ดังกล่าว ถ้าเด็กเกิดจากชายหญิงที่สมรสกันตามกฎหมายหรือภายใน ๓๑๐ วันนับแต่การสมรสสิ้นสุดซึ่งอาจจะสิ้นสุดเพราะความตายหรือการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส หรือเด็กเกิดจากหญิงที่มีการสมรสและยังไม่ถูกศาลแสดงว่าการสมรสเป็นโมฆะ เช่น การจดทะเบียนสมรสระหว่างพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน หรือกรณีที่ชายหญิงมิได้สมรสกันตามกฎหมายและเด็กเป็นบุตรที่ชอบกฎหมายภายหลัง การเกิดตามมาตรา ๑๕๔๗ ประกอบมาตรา ๑๕๕๗ กล่าวคือ เด็กเกิดจากบิดามารดาที่มีได้สมรสกัน จะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายต่อเมื่อบิดามารดาได้สมรสกันในภายหลังหรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตรหรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร จึงเกิดขึ้นได้ ๓ กรณี

๑. ขณะที่เด็กเกิดบิดามารดามีได้จดทะเบียนสมรสกัน แต่หลังจากเด็กเกิดแล้วบิดามารดาได้สมรสกัน

๒. จดทะเบียนรับรองบุตร หมายถึงการจดทะเบียนรับเด็กซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว และต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น จะต้องได้รับความยินยอมของเด็กและมารดาเด็ก

๓. ศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร เช่น อาจฟ้องขอให้ศาลพิพากษาให้เป็นบุตรของชาย ส่วนผลของการเป็นบุตรที่ชอบในภายหลังนั้น มาตรา ๑๕๕๗ ได้บัญญัติว่า การเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา ๑๕๔๗ ให้มีผลนับแต่วันที่เด็กเกิดแต่ทั้งนี้จะอ้างเป็นเหตุเสื่อมสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตในระหว่างเวลาตั้งแต่เด็กเกิดจนถึงเวลาที่บิดามารดาได้สมรสกันหรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตรหรือศาลพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นบุตรไม่ได้

ข. บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานและเป็นทายาทโดยธรรม ลำดับที่ ๑ ตามมาตรา ๑๖๒๙ (๑) และมาตรา ๑๖๒๗ ตามบทบัญญัติในมาตราดังกล่าวบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน ดังเช่นบุตรของภริยาที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสที่บิดาส่งเสียเลี้ยงดู ให้ใช้นามสกุลบิดาเป็นผู้แจ้งเกิด เรียกชายว่าบิดา รับบุตรอยู่ในทะเบียนบ้าน และแสดงออกอย่างเปิดเผยว่าเป็นบุตร เช่นนี้ ถือว่าเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว จึงเป็นผู้สืบสันดานและเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ ๑ ของเจ้ามรดก การรับรองนั้นกฎหมายไม่ได้กำหนดแบบพิธีไว้ ฉะนั้น การรับรองจึงต้องดูตามพฤติการณ์เป็นเรื่อง ๆ ไปว่าการประพฤติปฏิบัติที่บิดามีต่อบุตรนั้นเป็นที่เปิดเผยถึงขนาดวิญญูชนจะพึงเข้าใจได้หรือไม่ว่าบิดาได้รับรองแล้ว และการประพฤติปฏิบัติที่บิดามีต่อบุตรนั้นจะต้องเป็นที่เปิดเผย หากไม่เปิดเผย หรือการเป็นเพียงการปฏิบัติกันอยู่อย่างลับ ๆ ดังนี้ย่อมถือไม่ได้ว่าบิดาได้รับรองแล้ว

ค. บุตรบุญบุญธรรม หมายถึงบุตรที่มีโชญาตีสืบสายโลหิตของผู้รับบุตรบุญธรรมหรือมิใช่บุตรโดยกำเนิดของผู้รับบุตรบุญธรรม แต่ผู้รับบุตรบุญธรรมแต่นำมาเลี้ยงเป็นบุตรซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒๗ ให้ถือเป็นผู้สืบสันดานเหมือนบุตรที่ชอด้วยกฎหมาย ดังนั้นจะเห็นว่า บุตรบุญธรรม ถือเป็นผู้สืบสันดานและเป็นทายาทโดยธรรมของเจ้ามรดกลำดับที่ ๑ ตามมาตรา ๑๖๒๙ (๑) ซึ่งการรับบุตรบุญธรรมนั้นจะต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมด้วย เมื่อดำเนินการตามขั้นตอนบทบัญญัติของกฎหมายแล้ว ย่อมถือว่าบุตรบุญธรรมเป็นบุตรที่ชอด้วยกฎหมาย

(๒) บิดามารดา

บิดามารดาที่อยู่ในฐานะทายาทโดยธรรม ลำดับที่ ๒ ของเจ้ามรดกต้องเป็นบิดามารดาที่ชอด้วยกฎหมาย

สำหรับมารดาผู้ให้กำเนิดนั้น แม้ว่าจะคู่สมรสจะชอด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ตาม บุตรที่เกิดมาจากมารดาชอเป็นบุตรที่ชอด้วยกฎหมายเสมอตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๔๖ ดังนั้น มารดาผู้ให้กำเนิดชอเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ ๒ ของบุตรเสมอ

บิดาที่ชอด้วยกฎหมาย หมายถึงผู้ที่สมรสกับมารดาตามกฎหมาย รวมถึงบิดาที่เข้ามามีความสัมพันธ์ต่อบุตรในภายหลังตามมาตรา ๑๕๔๗ เท่านั้น กล่าวคือ จดทะเบียนสมรสกันภายหลังบุตรเกิด จดทะเบียนรับรองบุตร และศาลมีคำพิพากษาว่าเป็นบุตร

ข้อสังเกต บิดาที่รับรองบุตรนอกกฎหมายโดยพฤตินัย ไม่ถือเป็นบิดาที่ชอด้วยกฎหมายอย่างเช่นกับบุตรที่บิดารับรองตามมาตรา ๑๖๒๗ เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติใดของกฎหมายที่ให้การรับรองไว้ ดังนั้น แม้บิดาที่ไม่ชอด้วยกฎหมายจะรับรองบุตรนอกกฎหมายโดยพฤตินัยก็ตาม ก็ไม่ทำให้บิดาที่ไม่ชอกฎหมายเป็นบิดาที่ชอด้วยกฎหมาย ดังนั้น บิดาที่ไม่ชอด้วยกฎหมายย่อมไม่ถือเป็นทายาทโดยธรรม ตามมาตรา ๑๖๒๙ (๒)

ผู้รับบุตรบุญธรรม ไม่มีสิทธิได้รับมรดกของบุตรบุญธรรมเมื่อบุตรบุญธรรมตาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๙๘/๒๙ ที่บัญญัติว่า “การรับบุตรบุญธรรมไม่ก่อให้เกิดสิทธิรับมรดกของบุตรบุญธรรมในฐานะทายาทโดยธรรมเพราะเหตุการณ์รับบุตรบุญธรรมนั้น” จะเห็นได้ว่า การรับบุตรบุญธรรมไม่ก่อให้เกิดสิทธิในการรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม แต่บิดามารดาที่ชอด้วยกฎหมาย (บิดามารดาโดยกำเนิด) ของบุตรบุญธรรมยังมีสิทธิรับมรดกของบุตรบุญธรรม

(๓) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ไม่มีปัญหาเรื่องความชอด้วยกฎหมายของบิดามารดาที่ถือกำเนิด เพราะมาตรา ๑๕๔๖ ให้ถือว่าหญิงผู้ให้กำเนิดแก่เด็กทุกคนเป็นมารดาที่ชอด้วยกฎหมายของเด็กทุกคน แม้จะเกิดจากหญิงไม่ได้สมรสกับชายก็ตาม ดังนั้น พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ที่เป็นทายาทโดยธรรม ลำดับที่ ๓ ถือกันตามความเป็นจริง

(๔) พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน ที่เป็นทายาทลำดับที่ ๔ ต้องถือตามความเป็นจริง

(๕) ปู่ ย่า ตา ยาย หมายถึงบุพการีโดยตรงขึ้นไปเท่านั้น ได้แก่ บิดามารดา ของบิดาหรือของมารดา แต่ไม่หมายรวมไปถึงพี่น้องร่วมบิดามารดาของปู่ ย่า ตา ยาย

(๖) ลุง ป้า น้า อา หมายถึง พี่ชายของบิดาหรือมารดา ป้า หมายถึง พี่สาวของบิดาหรือมารดา น้า คือ น้องของมารดา อา คือน้องของบิดา กฎหมายไม่ได้แยกความใกล้ชิดสนิทกัน เพียงแต่จะต้องเป็นสายเดียวกัน ข้อพึงระวัง แม้ตามข้อเท็จจริงจะมีการเรียกขานกันว่า ลุง ป้า น้า อา แต่เป็นคนละสายกัน บุคคลดังกล่าวย่อมไม่ถือเป็นทายาทโดยธรรม ลำดับที่ ๖

๒) ทายาทโดยธรรมประเภทคู่สมรส ตามมาตรา ๑๖๒๙ วรรคท้าย

คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นก็เป็นทายาทโดยธรรม ภายใต้บังคับของบทบัญญัติมาตรา ๑๖๒๙ วรรคท้าย ทายาทโดยธรรมที่เป็นคู่สมรสของเจ้ามรดก ได้แก่ สามีหรือภริยาของเจ้ามรดกนั้น จะต้องเป็นสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้ามรดกในเวลาตาย การเป็นสามีภริยาชอบด้วยกฎหมายนั้นจะต้องมีการจดทะเบียนสมรส แม้การที่สามีภริยาจะอยู่กินกันมา ๒๐-๓๐ ปีก็ตาม ก็ไม่ทำให้เป็นสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย และสามีที่ร้างหรือแยกกันอยู่โดยไม่ได้จดทะเบียนการหย่า ก็ยังถือเป็นสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย ยังถือเป็นทายาทกันอยู่ ย่อมมีสิทธิรับมรดกซึ่งกันและกันได้

๒. ผู้รับพินัยกรรม

ผู้รับพินัยกรรม ได้แก่ “บุคคล” หรือ “นิติบุคคล” ที่เจ้ามรดกกำหนดไว้ในพินัยกรรม ให้เป็นผู้รับมรดก ผู้รับพินัยกรรมไม่จำเป็นต้องเป็นญาติหรือทายาทในกองมรดกอยู่ก่อน เมื่อเจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกส่วนใดให้ผู้รับพินัยกรรมแล้ว ทายาทโดยธรรมก็ไม่มีสิทธิในทรัพย์มรดกส่วนนั้น แต่ทายาทโดยธรรมทุกประเภทอาจเป็นผู้รับพินัยกรรมด้วยก็ได้และการมีสิทธิได้รับทรัพย์ตามพินัยกรรมย่อมไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิที่จะได้รับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรม หมายความว่า ทายาทนั้นมีสิทธิได้รับมรดกทั้งสองทาง เว้นแต่เจ้ามรดกจะแสดงเจตนาไว้เป็นอย่างอื่นในพินัยกรรม เช่น ระบุไว้ในพินัยกรรมว่าไม่ให้มีสิทธิได้รับมรดกอย่างอื่นอีก

นิติบุคคลมีสิทธิได้รับมรดกก็แต่โดยทางพินัยกรรมเท่านั้น เพราะไม่มีมาตราใดบัญญัติว่านิติบุคคลเป็นทายาทโดยธรรม ทั้งนี้ไม่รวมถึงวัดที่ได้รับทรัพย์สินของพระภิกษุผู้ถึงแก่มรณภาพ ในกรณีที่นิติบุคคลเป็นผู้รับพินัยกรรม ต้องพิเคราะห์ถึงวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลด้วย ถ้าการรับมรดกเป็นการขัดต่อวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล นิติบุคคลนั้นก็ย่อมจะรับไม่ได้ เช่น มีผู้ทำพินัยกรรมยกที่ดินให้แก่วัด วัดรับเอาที่ดินนั้นได้ แต่ถ้าทรัพย์สินที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกให้วัดนั้นเป็นอาวุธปืน วัดย่อมรับเอาไม่ได้

กรณีที่ ๒ ตกทอดแก่วัดที่พระภิกษุซึ่งมรณภาพมีภูมิลำเนาตามมาตรา ๑๖๒๓

วัดเป็นนิติบุคคล จึงไม่มีทางเป็นทายาทโดยธรรมไม่ว่าลำดับใดในมาตรา ๑๖๒๙ แต่อาจเป็นผู้รับพินัยกรรมได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา ๑๖๒๓ "ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระภิกษุนั้นถึงแก่มรณภาพให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น เว้นไว้แต่พระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างชีวิตหรือโดยพินัยกรรม"

มาตรา ๑๖๒๔ "ทรัพย์สินใดเป็นของบุคคลก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ทรัพย์สินนั้นหากตกเป็นสมบัติของวัดไม่ และให้เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของบุคคลนั้น หรือบุคคลนั้นจะจำหน่ายโดยประการใดตามกฎหมายก็ได้"

กฎหมายห้ามไม่ให้พระภิกษุเรียกร้องเอามรดก ในฐานะทายาทโดยธรรม แต่กฎหมายไม่ได้ห้ามให้ พระภิกษุถือครองทรัพย์สิน หรือห้ามพระภิกษุมีทรัพย์สินเป็นของตัวเอง ซึ่ง

ทรัพย์สินของพระภิกษุนั้น อาจมีมาก่อนที่ จะได้เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุก็ได้ หรืออาจจะได้มาในระหว่างที่บวชเป็นพระภิกษุก็ได้เช่นกัน

เมื่อพระภิกษุมรณภาพ หากพระภิกษุนั้นมีทรัพย์สินอยู่ ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มรณภาพไปนั้น ก็จะกลายเป็นทรัพย์สินมรดกของพระภิกษุ ตกทอดไปยังทายาทได้ด้วยเช่นกัน แต่การตกทอดของทรัพย์สินมรดกของ พระภิกษุนั้น อาจจะต่างกับการตกทอดทรัพย์สินมรดกของคนธรรมดา คือทรัพย์สินมรดกของพระภิกษุนั้น สามารถตกทอดไปยังทายาทของพระภิกษุอย่างธรรมดาอย่างหนึ่ง หรือตกเป็นสมบัติของวัดที่พระภิกษุมีภูมิลำเนาอยู่ก็อย่าง หนึ่งก็ได้ แล้วแต่กรณี

เกณฑ์แบ่งที่กำหนดว่า ทรัพย์สินมรดกใดของพระภิกษุจะตกทอดไปยังบุคคลใดนั้น คือช่วงเวลาของการได้ ทรัพย์สินมา คือ เมื่อพระภิกษุมรณภาพลง ทรัพย์สินของพระภิกษุจะตกได้แก่บุคคลใดบ้าง แยกเป็น ๒ กรณี คือ

กรณีแรก ทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนอุปสมบท ตามมาตรา ๑๖๒๔ หมายความว่า ทรัพย์สินที่บุคคลได้มาก่อนบวชเป็นพระภิกษุ ทรัพย์สินนี้แม้ต่อมาบุคคลนั้นจะบวชเป็นพระภิกษุแล้ว และต่อมาได้มรณภาพลงในขณะที่ยังเป็นพระภิกษุอยู่ ทรัพย์สินนั้นก็ไม่ได้ตกเป็นของวัด

กรณีที่สอง ทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศ หมายความว่า ทรัพย์สินทุกชนิดที่พระภิกษุได้มาในระหว่างอยู่ในสมณเพศไม่ว่าทางใด และจะไดมานี้เนื่องจากการเป็นสมณเพศหรือไม่ก็ตาม ต้องอยู่ในบังคับมาตรา ๑๖๒๓ คือ ทรัพย์สินนั้นต้องตกเป็นของวัด ยกเว้นพระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างมีชีวิตหรือโดยการทำพินัยกรรม คือมีการกำหนดความเป็นไปของทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างเป็นพระภิกษุเอาไว้ก่อนมรณภาพ ทรัพย์สิน นั้นก็จะถูกจัดการ หรือทำให้เป็นไปตามเจตนาของพระภิกษุที่กำหนดสั่งการเอาไว้ในพินัยกรรมนั้นทั้งหมดโดยทำให้ทรัพย์สินของพระภิกษุไม่ต้องตกเป็นสมบัติของวัดแต่ประการใด

กรณีที่ ๓ ตกทอดแก่แผ่นดินเมื่อไม่มีทายาทหรือจัดตั้งมูลนิธิไม่ได้ตามพินัยกรรมตามมาตรา ๑๗๕๓

แผ่นดินมีสิทธิรับมรดก แต่ไม่ถือว่าแผ่นดินเป็นทายาท การรับมรดกของแผ่นดิน เป็นการรับมรดกโดยผลของกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๕๓ บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งสิทธิของเจ้าหนี้กองมรดก เมื่อบุคคลใดถึงแก่ความตายโดย ไม่มีทายาทโดยธรรม หรือผู้รับพินัยกรรม หรือการจัดตั้งมูลนิธิตามพินัยกรรม มรดกของบุคคล นั้น ตกทอดแก่แผ่นดิน”

มาตรา ๑๗๕๓ นี้หมายความว่า ผู้ตายมิได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินมรดกให้แก่ บุคคลใดและไม่ได้มีการตั้งมูลนิธิตามพินัยกรรมทั้งไม่มีทายาท ไม่มีผู้สืบสันดานของทายาท ที่จะรับมรดกแทนที่ หรือสืบมรดกโดยประการอื่น ทรัพย์สินมรดกนั้นเป็นอันตกทอดแก่แผ่นดิน

ที่ว่าไม่มีทายาท ไม่มีผู้สืบสันดานของทายาทที่จะรับมรดกแทนที่หรือสืบมรดก โดยประการอื่นนั้น หมายความว่า ไม่มีบุคคลดังกล่าวนั้นอยู่เลย รวมตลอดถึงมีบุคคล ดังกล่าวนั้นอยู่แต่เสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกด้วย ไม่ว่าจะโดยถูกกำจัด ถูกตัดหรือสละ มรดกก็ตาม

ในกรณีเจ้ามรดกไม่มีทายาท ไม่มีผู้รับมรดกแทนที่หรือผู้สืบมรดกโดยประการ อื่น แต่ได้ทำพินัยกรรมไว้ หากทรัพย์สินอยู่นอกพินัยกรรม ทรัพย์สินนั้นก็ตกทอดแก่แผ่นดิน

เมื่อแผ่นดินเป็นผู้รับมรดกย่อมรับไปทั้งทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบนั้น ถ้าเจ้ามรดกมีหนี้ หนี้นั้นก็ตกทอดแก่แผ่นดิน เจ้าหนี้กองมรดกย่อมมีสิทธิบังคับ ชำระหนี้เอา

จากทรัพย์มรดกที่ตกทอดให้แก่แผ่นดิน แต่แผ่นดินไม่ต้องรับผิดชอบเกินกว่าทรัพย์สิน ที่ตกทอดแก่แผ่นดิน นั้น เมื่อชำระหนี้เสร็จแล้วทรัพย์สินที่เหลือจึงตกทอดแก่แผ่นดิน

พอสรุปได้ว่า มรดกของเจ้ามรดกย่อมตกทอดแก่ทายาททันทีที่เจ้ามรดกตาย โดย ทายาทไม่ต้องแสดงเจตนาสนองรับ เจ้ามรดกจะต้องเป็นบุคคลธรรมดาเท่านั้น แต่ทายาทอาจเป็นได้ ทั้งบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ โดยบุคคลธรรมดาคงต้องเป็นผู้มีความสามารถเป็นทายาทได้อยู่ ในขณะที่เจ้ามรดกตาย ตามมาตรา ๑๖๐๔ และนิติบุคคลจะต้องมีสภาพเป็นนิติบุคคลอยู่ในเวลาที่เจ้า มรดกถึงแก่ความตาย

ทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดก แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ ๑. ทายาทที่มีสิทธิตาม กฎหมาย เรียกว่า “ทายาทโดยธรรม” โดยแบ่งเป็นทายาทโดยธรรมประเภทญาติ ตามมาตรา ๑๖๒๕ (๑)-(๖) และทายาทโดยธรรมประเภทคู่สมรส ตามมาตรา ๑๖๒๕ วรรคท้าย ๒. ทายาทที่มีสิทธิตาม พินัยกรรม เรียกว่า “ผู้รับพินัยกรรม” ถ้ามรดกไม่มีผู้รับก็ตกแก่แผ่นดินตามมาตรา ๑๗๕๓^{๒๔} นอกจากนี้ ทรัพย์สินของพระภิกษุ ที่ได้มาระหว่างอยู่ในสมณเพศตกเป็นของวัด เมื่อพระภิกษุ มรณภาพตามมาตรา ๑๖๒๓^{๒๕}

๒.๒.๖ การแบ่งมรดกระหว่างทายาทโดยธรรม

การแบ่งมรดกระหว่างทายาทโดยธรรม มีหลักที่ต้องพิจารณา คือ ต้องพิจารณาก่อน ว่า เจ้ามรดกทำพินัยกรรมหรือไม่ หากทำไว้มีผลบังคับหรือไม่ หรือพินัยกรรมนั้นจำหน่ายทรัพย์ หรือไม่ หรือมีผลบังคับได้แต่เพียงบางส่วนแห่งทรัพย์มรดก ตามมาตรา ๑๖๒๐ หรือผู้รับพินัยกรรมได้ สละมรดกหรือไม่ ตามมาตรา ๑๖๑๘ หรือพินัยกรรมหรือข้อกำหนดในพินัยกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน รายใดเป็นอันไร้ผลหรือไม่ ตาม มาตรา ๑๖๔๔ เมื่อพิจารณาตามข้างต้นแล้ว มีทรัพย์มรดกเหลืออยู่ เพียงใด ก็จัดแบ่งแก่ทายาทโดยธรรมต่อไป

พิจารณาว่า เจ้ามรดกตายในขณะที่คู่สมรสยังมีชีวิตหรือไม่ ถ้าคู่สมรสยังมีชีวิต ให้ ดำเนินการตามมาตรา ๑๖๒๕ (๑) ก่อน คือเจ้ามรดกมีสินส่วนตัว สินสมรสอย่างไร ถ้าเป็นสินสมรส ต้องแบ่งสินสมรสให้คู่สมรสได้ส่วนเท่ากันตาม มาตรา ๑๕๓๓ เพราะมาตรา ๑๖๒๕ (๑)^{๒๖} เมื่อมีการ แบ่งทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสแล้วทรัพย์สินส่วนตัวของผู้ตายที่มีอยู่ย่อมเป็นทรัพย์มรดกที่จะแบ่งปัน ให้แก่ทายาทผู้มีสิทธิต่อไปซึ่งทายาทโดยธรรมมีอยู่ ๒ ประเภท คือ ทายาทโดยธรรมที่เป็นญาติและที่ เป็นคู่สมรส ส่วนทายาทโดยธรรมชั้นใด ลำดับใดจะมีสิทธิรับมรดกก่อนหลังเช่นไรย่อมเป็นไปตามที่ กฎหมายกำหนด

มาตรา ๑๖๒๔ วรรคหนึ่ง มีถ้อยคำที่ว่า “แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลัง” แสดงให้เห็นว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายสิทธิในการรับมรดกจะต้องเป็นไปตามลำดับก่อนหลังจาก

^{๒๔} มาตรา ๑๗๕๓ ภายใต้อำนาจแห่งสิทธิของเจ้าหนีกองมรดก เมื่อบุคคลใดถึงแก่ความตายโดยไม่มี ทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรม หรือการตั้งมูลนิธิตามพินัยกรรม มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่แผ่นดิน

^{๒๕} มาตรา ๑๖๒๓ ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระภิกษุนั้นถึง แก่มรณภาพให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น เว้นไว้แต่พระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปใน ระหว่างชีวิตหรือโดยพินัยกรรม

^{๒๖} ม.ล.เฉลิมชัย เกษมสันต์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก, กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ๒๕๕๖. หน้า ๑๓๗

ลำดับ ๑ ไปจนถึงลำดับ ๖ ประกอบกับมาตรา ๑๖๓๐ บัญญัติว่า “ตราบิตที่มีทายาทซึ่งยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ยังไม่ขาดสาย แล้วแต่กรณี ในลำดับหนึ่ง ๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๖๒๙ ทายาท ผู้ที่อยู่ในลำดับถัดลงไปไม่มีสิทธิในทรัพย์สินมรดกของผู้ตายเลย” ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ทายาทในลำดับก่อน ยังมีชีวิตอยู่ ทายาทในลำดับถัดไปไม่มีสิทธิในการรับมรดก แต่อย่างไรก็ตาม มาตรา ๑๖๓๐ วรรคสอง ได้บัญญัติ ยกเว้นให้กับทายาทโดยธรรมลำดับที่ ๒ กล่าวคือ บิดามารดา หาก บิดามารดา ยังมีชีวิตอยู่ ในการรับมรดกให้บิดามารดาได้ส่วนแบ่งเสมือนทายาทชั้นบุตร ด้วยเหตุที่ว่าทายาทลำดับที่ ๒ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเจ้ามรดกไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันกับทายาทที่เป็นผู้สืบสันดาน

การแบ่งมรดกของทายาทที่เป็นญาติ มาตรา ๑๖๓๒ บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่ง มาตรา ๑๖๒๙ วรรคสุดท้าย การแบ่งส่วนมรดกของทายาทโดยธรรมในลำดับญาติให้เป็นไปตาม บทบัญญัติในส่วนที่ ๑ แห่งหมวดนี้”

มาตรา ๑๖๓๓ “ทายาทโดยธรรมในลำดับเดียวกัน ในลำดับหนึ่ง ๆ ที่ระบุไว้ใน มาตรา ๑๖๒๙ นั้น ชอบที่จะได้รับส่วนแบ่งเท่ากัน ถ้าในลำดับหนึ่งมีทายาทโดยธรรมคนเดียว ทายาท โดยธรรมคนนั้นมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งทั้งหมด”

ดังนั้น ในการแบ่งมรดกของทายาทในลำดับเดียวกันในกรณีมีหลายคน ย่อมต้องเป็น คนละเท่า ๆ กัน แต่ในกรณีที่มีทายาทในลำดับเดียวเพียงคนเดียว ทายาทคนนั้นย่อมได้รับส่วนแบ่ง มรดกทั้งหมด

การแบ่งมรดกของทายาทที่เป็นคู่สมรส จะต้องเป็นไปตามมาตรา ๑๖๓๕ ที่บัญญัติ ว่า “ลำดับและส่วนแบ่งของคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ในการรับมรดกของผู้ตายนั้น ให้เป็นไปตามต่อไปนี้

(๑) ถ้ามีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๙ (๑) ซึ่งยังมีชีวิตอยู่หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ แล้วแต่กรณี คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้น มีสิทธิได้ส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าตนเป็นทายาทชั้นบุตร

(๒) ถ้ามีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๙ (๓) และทายาทนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือมีผู้รับมรดก แทนที่ หรือถ้าไม่มีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๙ (๑) แต่มีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๙ (๒) แล้วแต่กรณี คู่ สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นมีสิทธิได้รับมรดกทั้งหมด

(๓) ถ้ามีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๙ (๔) หรือ (๖) และทายาทนั้นยังมีชีวิตอยู่ หรือมี ผู้รับมรดกแทนที่ หรือมีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๙ (๕) แล้วแต่กรณี คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ มีสิทธิได้ มรดกสองส่วนในสาม

(๔) ถ้าไม่มีทายาทดังที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๖๒๙ คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นมีสิทธิได้รับ มรดกทั้งหมด”

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การคิดส่วนแบ่งของคู่สมรส นั้น จะต้องพิจารณาก่อนว่ามีทายาทโดยธรรมหรือไม่ หรือถ้ามีเป็นทายาทโดยธรรมในลำดับใด ตาม มาตรา ๑๖๒๙ เมื่อทราบแล้วว่าเป็นลำดับใด จึงมาพิจารณาต่อไปว่าคู่สมรสจะได้รับส่วนแบ่งอย่างไร ซึ่งเป็นไปตามมาตรา ๑๖๓๕ ดังนี้

๑. หากผู้สืบสันดานยังมีชีวิตหรือมีผู้รับมรดกแทนที่ คู่สมรส มีสิทธิได้ส่วนแบ่ง เสมือนบุตรกล่าวคือ ได้รับส่วนแบ่งเท่า ๆ กัน

๒. มี ๒ กรณีด้วยกัน

- มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน

- ไม่มีผู้สืบสันดาน แต่มีบิดามารดา

และทายาทดังกล่าวยังมีชีวิตอยู่คู่สมรสมีสิทธิได้รับมรดก กึ่งหนึ่ง

๓. มีพี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน หรือมีลูก ป้า น้า อา และยังมีชีวิตอยู่ คู่สมรสมีสิทธิได้รับมรดก ๒ ใน ๓ ส่วน

๔. ไม่มีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๙ และคู่สมรสยังมีชีวิต คู่สมรสมีสิทธิได้รับมรดกทั้งหมด

กล่าวโดยสรุป การแบ่งทรัพย์สินมรดกของทายาทโดยธรรม ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย มาตรา ๑๖๒๙ ถึงมาตรา ๑๖๔๕ ถ้าเป็นการรับพินัยกรรมในฐานะผู้รับพินัยกรรมก็ต้องเป็นไปตามที่พินัยกรรมกำหนด

๒.๒.๗ พินัยกรรม

๒.๒.๗.๑ ลักษณะของพินัยกรรม

พินัยกรรมเป็นนิติกรรมซึ่งจัดอยู่ในประเภทนิติกรรมฝ่ายเดียว กล่าวคือ ย่อมสมบูรณ์เป็นพินัยกรรมเมื่อผู้ทำพินัยกรรมได้ทำพินัยกรรมถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยไม่ต้องการเจตนาการยอมรับจากผู้รับพินัยกรรม แต่ผลของพินัยกรรมจะใช้บังคับได้ก็ต่อเมื่อผู้ทำพินัยกรรมตายแล้ว ซึ่งต่างไปจากสัญญาให้โดยเสน่หาตรงที่ว่า การให้เป็นสัญญา มีลักษณะเป็นนิติกรรมสองฝ่ายต้องมีผู้ให้และผู้รับ ทั้งผู้รับต้องยอมรับเอาทรัพย์สินที่ให้นั้น ด้วย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๒๑

ลักษณะสำคัญของพินัยกรรม มีข้อพิจารณา ๓ ประการ ดังต่อไปนี้ คือ

๑. มีการแสดงเจตนากำหนดการเมื่อตายในเรื่องทรัพย์สินของตนเอง หรือในการต่าง ๆ อันจะให้เกิดเป็นผลบังคับได้ตามกฎหมายเมื่อตนตาย

๒. เจตนาที่แสดงเป็นคำสั่งครั้งสุดท้ายต้องกำหนดไว้ในพินัยกรรม

๓. ต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด

๑. มีการแสดงเจตนากำหนดการเพื่อตายในเรื่องทรัพย์สินของตนเองหรือ ในการต่าง ๆ อันจะให้เกิดเป็นผลบังคับได้ตามกฎหมายเมื่อตนตาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๔๖ บัญญัติว่า “บุคคลใดจะแสดงเจตนาโดยพินัยกรรมกำหนดการเมื่อตายในเรื่องทรัพย์สินของตนเอง หรือในการต่าง ๆ อันจะให้เกิดเป็นผลบังคับได้ตามกฎหมายเมื่อตนตายก็ได้” การแสดงเจตนากำหนดการ เพื่อตายในเรื่องทรัพย์สินของผู้ตาย หมายความว่า ผู้ตายได้แสดงเจตนากำหนดในเรื่อง ทรัพย์สินว่าเมื่อตนตายไปแล้วจะให้ทรัพย์สินเป็นของผู้ใด หรือจะให้ผู้ใดจัดการอย่างไร เช่น “ข้าพเจ้าขอยกทรัพย์สินทั้งหมดให้นายดำ เมื่อข้าพเจ้าถึงแก่กรรม” หรือ “ข้าพเจ้า ขอทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินทั้งหมดให้แก่ นายดำ”

๒. เจตนาที่แสดงเป็นคำสั่งครั้งสุดท้ายต้องกำหนดไว้ในพินัยกรรม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๔๗ บัญญัติว่า “การแสดงเจตนา กำหนดการเมื่อตายนั้น ย่อมทำได้ด้วยคำสั่งครั้งสุดท้ายกำหนดไว้ในพินัยกรรม” จากบทบัญญัติมาตรา ๑๖๔๗ ที่ว่า กำหนดการเพื่อตายต้องทำเป็นคำสั่งนั้น ขึ้นอยู่กับการตีความและข้อเท็จจริงเป็นเรื่องๆ ไปว่ากรณีใดจะเป็นคำสั่งหรือไม่ หากเป็นเพียงคำขอร้อง คำปรารภ หรือคำรำพัน ย่อมไม่เป็นคำสั่ง ไม่

อยู่ในลักษณะเป็นข้อกำหนดพินัยกรรม เช่น ทำพินัยกรรมยกเงินฝากในธนาคารให้นายดำโดยมีคำขอร้องว่าเงินที่เหลือจากการใช้ประโยชน์ส่วนตัว ขอให้นายดำใช้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่นนี้ ไม่เป็นคำสั่ง ดังนั้น คำสั่งจึงต้องมีถ้อยคำที่มีลักษณะเป็นการบังคับให้ต้องปฏิบัติตาม

คำสั่งดังกล่าวจะต้องเป็นคำสั่งครั้งสุดท้าย เหตุเพราะระหว่างผู้ตายยังมีชีวิต ผู้ตายอาจทำพินัยกรรมไว้หลายครั้งหลายฉบับ ซึ่งอาจมีข้อความขัดกัน ดังนั้น กฎหมายจึงต้องกำหนดว่าให้ถือบังคับตามพินัยกรรมซึ่งทำเป็นคำสั่งครั้งสุดท้าย ส่วนพินัยกรรมฉบับก่อนๆ ก็ให้เป็นอันถูกเพิกถอนไปตามมาตรา ๑๖๔๗

นอกจากนี้ คำสั่งครั้งสุดท้ายนั้นจะต้องกำหนดลงไว้ในพินัยกรรมให้มีผลเมื่อผู้ทำพินัยกรรมตาย และพินัยกรรมต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนดไว้ ถ้าไม่ได้ทำตามแบบ ที่กฎหมายกำหนดไว้ พินัยกรรมย่อมตกเป็นโมฆะ ตามมาตรา ๑๗๐๕ และไม่ถือว่าคำสั่ง เช่นว่านั้นเป็นพินัยกรรม^{๒๗}

เจ้ามรดกอาจแสดงเจตนากำหนดการเผื่อตายไว้ในรูปต่าง ๆ นอกจาก ที่กล่าวมาแล้ว เช่น เจตนาจะให้เป็นพินัยกรรม แต่ทำไม่ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายบังคับไว้ หรือทำถูกต้องตามแบบ แต่ทำไว้หลายฉบับต่างวาระกัน มีข้อความแตกต่างกันทั้งหมด หรือบางส่วน หรือทำถูกต้องตามแบบ โดยทำไว้หลายฉบับมีข้อความเหมือนกัน เป็นต้น

การทำไม่ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายบังคับไว้ ย่อมเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๗๐๕ เช่น แสดงเจตนากำหนดการเผื่อตายโดยสั่งด้วยวาจายอมไม่มีผล ต้องแบ่งมรดกให้แก่ทายาทตามสิทธิที่กฎหมายบัญญัติไว้ ไม่ใช่ตามคำสั่งด้วยวาจาของเจ้ามรดก

ส่วนที่เจ้ามรดกแสดงเจตนากำหนดการเผื่อตายไว้หลายครั้งต่างวาระกัน โดยทำถูกต้องตามแบบ แต่มีข้อความแตกต่างกัน ก็ต้องถือฉบับสุดท้ายเป็นพินัยกรรมที่มีผลบังคับ โดยข้อกำหนดในพินัยกรรมฉบับสุดท้ายเพิกถอนพินัยกรรมฉบับก่อนในข้อกำหนดที่ขัดกันนั้นตามมาตรา ๑๖๔๗ ส่วนข้อกำหนดใดที่มีในฉบับก่อนแต่ไม่มีในฉบับหลัง ข้อกำหนดในฉบับก่อนนั้นก็ยังมีผลอยู่ เพราะคำสั่งครั้งก่อนเป็นคำสั่งสุดท้ายสำหรับข้อกำหนดนั้น แต่ถ้าคำสั่งครั้งสุดท้ายมีเนื้อหา เช่นเดียวกับคำสั่งครั้งก่อนทุกข้อ เป็นแต่บางข้อสั่งไว้เหมือนกัน และบางข้อสั่งไว้ขัดกันกับครั้งก่อน ก็ต้องถือเอาคำสั่งครั้งสุดท้ายหรือพินัยกรรมฉบับสุดท้าย เป็นพินัยกรรมที่มีผลบังคับตามมาตรา ๑๖๔๗ แต่พินัยกรรมฉบับสุดท้ายต้องมีผลบังคับได้และไม่เป็นโมฆะ ข้อนี้นับว่าเป็นข้อสำคัญ เพราะเมื่อถือว่าพินัยกรรมฉบับสุดท้ายมีผลบังคับแต่ฉบับเดียว การที่ผู้ทำพินัยกรรมทำลายหรือขีดฆ่าข้อกำหนดพินัยกรรมฉบับสุดท้ายเสียทั้งหมดหรือบางส่วนด้วยความตั้งใจ แม้ไม่ได้ทำลายหรือขีดฆ่าข้อกำหนดพินัยกรรมฉบับก่อนด้วย ก็ต้องถือว่าเป็นการเพิกถอนพินัยกรรมทั้งหมดหรือบางส่วนแล้วตามมาตรา ๑๖๔๕ จะโต้เถียงว่าเจ้ามรดกมิได้ทำลายหรือขีดฆ่าข้อกำหนดพินัยกรรมฉบับก่อนยอมไม่ได้ เนื่องจากต้องถือคำสั่งสุดท้ายเป็นสำคัญ

๓. ต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๔๔ บัญญัติว่า “พินัยกรรมนั้นต้องทำตามแบบซึ่งระบุไว้ในหมวด ๒ แห่งลักษณะนี้” กฎหมายได้กำหนดแบบของพินัยกรรม ไว้หลายแบบ การทำพินัยกรรม

^{๒๗} พรชัย สุนทรพันธุ์, หน้า ๓๑๗.

จะเลือกทำตามแบบใดแบบหนึ่งดังบัญญัติไว้ในบทบัญญัติ บรรพ ๖ ลักษณะ ๓ หมวด ๒ ก็ได้ตามที่กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในมาตรา ๑๖๕๕ ซึ่งมีผล ตามกฎหมายเท่าเทียมกัน แต่ถ้าทำนอกแบบที่กฎหมายกำหนดก็ไม่เป็นพินัยกรรม และ ทำให้พินัยกรรมตกเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๗๐๕

การทำพินัยกรรมเป็นการทำนิติกรรมอย่างหนึ่ง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๔ บัญญัติว่า “การใดเป็นโมฆะแต่เข้าลักษณะเป็นนิติกรรมอย่างอื่นซึ่งไม่เป็นโมฆะ ให้ถือตามนิติกรรมซึ่งไม่เป็นโมฆะ...” ดังนั้น ถ้าผู้ทำพินัยกรรมตั้งใจทำพินัยกรรมตามแบบใดแบบหนึ่งแต่ไม่ถูกต้องตามที่ตนตั้งใจไว้ ดังนี้ เมื่อไปต้องตามแบบอื่น ก็ให้ถือว่าเป็นพินัยกรรมตามกฎหมาย เช่น พินัยกรรมไม่สมบูรณ์ตามแบบเอกสารฝ่ายเมือง ตามที่ผู้ทำพินัยกรรมตั้งใจทำ แต่สมบูรณ์ตามแบบพินัยกรรมลักษณะธรรมดาตามมาตรา ๑๖๕๖ ต้องถือว่าเป็นพินัยกรรมนั้นเป็นอันสมบูรณ์ตามแบบธรรมดาตามมาตรา ๑๗๔

๒.๒.๗.๒ ผู้ทำพินัยกรรม

ผู้ทำพินัยกรรมต้องมีความสามารถสมบูรณ์ตามกฎหมาย ซึ่งผู้ทำพินัยกรรมอาจ เป็นผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ คนวิกลจริต หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ เกี่ยวกับ ความสามารถของผู้ทำพินัยกรรมนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๕๔ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ความสามารถของผู้ทำพินัยกรรมนั้นให้พิจารณาแต่ในเวลาที่ทำพินัยกรรมเท่านั้น” ความสามารถดังกล่าวนี้ คือความสามารถในการใช้สิทธิ หรือในการทำพินัยกรรมนั่นเอง เพราะพินัยกรรมเป็นนิติกรรมอย่างหนึ่ง เช่น คนวิกลจริตที่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถทำพินัยกรรมในเวลาจิตปกติแม้ทำพินัยกรรมแล้ว จะเกิดวิกลจริตไม่มีทางหายจนถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ก็ถือว่าพินัยกรรมนั้นสมบูรณ์ เพราะต้องพิจารณาความสามารถแต่ในเวลาที่ทำพินัยกรรม คือทำในเวลาจิตปกติมีความสามารถบริบูรณ์ในเวลานั้น

ความสามารถของผู้ทำพินัยกรรมแยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้ คือ

๑. ผู้เยาว์ทำพินัยกรรม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๕ บัญญัติว่า “ผู้เยาว์อาจทำพินัยกรรมได้เมื่อมีอายุสิบห้าปีบริบูรณ์” และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๐๓ บัญญัติว่า “พินัยกรรมซึ่งบุคคลที่มีอายุยังไม่ครบสิบห้าปีบริบูรณ์ทำขึ้นนั้น เป็นโมฆะ”

ถ้าผู้เยาว์อายุยังไม่ครบสิบห้าปีบริบูรณ์ทำพินัยกรรม แม้จะตายเมื่อบรรลุนิติภาวะแล้วก็ต้องพิจารณาความสามารถแต่ในเวลาที่ทำพินัยกรรม คือ อายุยังไม่ครบสิบห้าปีบริบูรณ์ พินัยกรรมมีผลตกเป็นโมฆะ

การทำพินัยกรรมของผู้เยาว์เป็นการต้องทำเองเฉพาะตัวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๓ ที่บัญญัติว่า “ผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นการต้องทำเองเฉพาะตัว” ดังนั้น ผู้อื่นแม้ผู้แทนโดยชอบธรรมก็ทำแทนไม่ได้ ผู้เยาว์ซึ่งมีอายุครบสิบห้าปีบริบูรณ์จึงทำพินัยกรรมได้โดยไม่ต้องรับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม และโดยเหตุที่กฎหมายกำหนดอายุผู้เยาว์ไว้ดังกล่าว จึงไม่ต้องคำนึงว่าผู้เยาว์นั้นจะได้ทำการสมรสแล้วหรือไม่และการสมรสสมบูรณ์หรือไม่ ทั้งนี้เพราะความสมบูรณ์ของการสมรสกับความสามารถในการทำพินัยกรรมเป็นคนละเรื่อง ผู้เยาว์ซึ่งทำพินัยกรรมตั้งแต่อายุยังไม่ครบสิบห้าปีบริบูรณ์ แม้จะอยู่ต่อมาจนบรรลุนิติภาวะเพราะการ

สมรส หรือมีอายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์แล้ว พินัยกรรมมีผลเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๗๐๓ อยู่นั่นเอง เพราะต้องพิจารณาความสามารถ แต่ในเวลาทำพินัยกรรมเท่านั้น ตามมาตรา ๑๖๕๔ วรรคหนึ่ง

๒. คนไร้ความสามารถทำพินัยกรรม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๙ บัญญัติว่า “การใด ๆ อันบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้ทำลงการนั้นเป็นโมฆียะ” และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๐๔ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “พินัยกรรมซึ่งบุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถทำขึ้นนั้น เป็นโมฆะ” จะเห็นได้ว่าตามมาตรา ๒๙ การใด ๆ อันบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้ทำลง การนั้นเป็นโมฆียะ หมายถึง นิติกรรมทั่ว ๆ ไปเท่านั้น หาได้หมายถึงพินัยกรรมไม่ เพราะในเรื่องพินัยกรรมซึ่งเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียวโดยเคร่งครัดได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้วในมาตรา ๑๗๐๔ วรรคหนึ่ง ว่าคนไร้ความสามารถทำพินัยกรรมมีผลเป็นโมฆะ เนื่องจากคนไร้ความสามารถถูกจำกัดความสามารถมากที่สุดโดยผลของกฎหมายไม่สามารถทำอะไรได้เลย นอกจากผู้อนุบาลทำแทนทั้งสิ้น

กรณีเกี่ยวกับคนไร้ความสามารถไม่มีบทบัญญัติเรื่องทำพินัยกรรมไว้ในส่วนที่ว่า ด้วยความสามารถดังเช่นผู้เยาว์ตามมาตรา ๒๕ แต่โดยสภาพการทำพินัยกรรมเป็นการเฉพาะตัวคนไร้ความสามารถต้องทำเอง ผู้อนุบาลจะทำแทนไม่ได้ และเป็นที่เห็นได้ว่าคุณคนไร้ความสามารถอาจทำพินัยกรรมไปในทางเสียหายแก่ทรัพย์สินหรือประโยชน์ของตนเองได้ กฎหมายจึงต้องคุ้มครองไว้ตามมาตรา ๑๗๐๔ วรรคหนึ่ง กล่าวคือ บุคคลผู้ซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถแล้วจะทำพินัยกรรมไม่ได้เลย ไม่ว่าจะทำในขณะที่จิตปกติ หรือไม่ปกติ ถ้าทำลงยอมเป็นโมฆะเสียเปล่ามาแต่เริ่มแรก มิใช่เป็นโมฆียะตามมาตรา ๒๙ ที่บัญญัติไว้เช่นนี้หาเป็นการเสื่อมเสียแก่คนไร้ความสามารถแต่ประการใดไม่ เพราะแม้ไม่มีพินัยกรรม มรดกนั้นก็ย่อมตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของคนไร้ความสามารถตามกฎหมายอยู่แล้ว

๓. คนวิกลจริตทำพินัยกรรม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๐ บัญญัติว่า “การใด ๆ อันบุคคลวิกลจริตซึ่งศาลยังมิได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้กระทำการนั้นจะเป็นโมฆียะต่อเมื่อได้กระทำในขณะที่บุคคลนั้นจรตวิกลอยู่ และคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้แล้วด้วยว่าผู้กระทำเป็นคนวิกลจริต” และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๐๔ วรรคสอง บัญญัติว่า “พินัยกรรมซึ่งบุคคลผู้ถูกอ้างว่าเป็นคนวิกลจริต แต่ศาลยังมิได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถทำขึ้นนั้น จะเป็นอันเสียเปล่าก็แต่เมื่อพิสูจน์ได้ว่าในเวลาที่ทำพินัยกรรมนั้นผู้ทำจรตวิกลอยู่

ความในมาตรา ๑๗๐๔ วรรคสอง ต่อเนื่องมาจากวรรคหนึ่ง แต่ในวรรคหนึ่งกล่าวถึงคนไร้ความสามารถทำพินัยกรรมมีผลเป็นโมฆะ ส่วนในวรรคสองของมาตรา ๑๗๐๔ นั้น หมายถึงคนวิกลจริตซึ่งยังไม่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถทำพินัยกรรมกฎหมาย จึงเพียงบัญญัติให้พินัยกรรมมีความเสียเปล่า ซึ่งหากมีการพิสูจน์ว่าคนวิกลจริตทำพินัยกรรม ขณะจรตวิกล จึงเป็นอันเสียเปล่า หาได้หมายถึงความเป็นโมฆะตามวรรคหนึ่งไม่ และมาตรานี้ก็เป็นบทที่บัญญัติไว้เป็นพิเศษจากหลักในมาตรา ๓๐ กล่าวคือ ถ้าบุคคลวิกลจริต ทำพินัยกรรมในเวลาจรตวิกล พินัยกรรมยอมเป็นอันเสียเปล่า หาใช่โมฆียะไม่ แต่แม้จะเป็นคนวิกลจริต หากมีอาการเป็นๆ หายๆ และได้ทำพินัยกรรมในขณะที่จิตปกติ พินัยกรรมนั้นย่อมสมบูรณ์ ทั้งนี้เป็นการสอดคล้องกับมาตรา ๑๖๕๔ วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า “ความสามารถของผู้ทำพินัยกรรมนั้นให้พิจารณาแต่ในเวลาที่ทำพินัยกรรมเท่านั้น” อนึ่ง

โดยที่พินัยกรรมเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียว ฉะนั้น ผู้รับพินัยกรรมหรือบุคคลใดจะมีใครรู้ว่าในเวลาทำพินัยกรรมผู้ทำพินัยกรรมมีจิตวิกลหรือไม่ จึงไม่ใช่เรื่องสำคัญ ถ้าพิสูจน์ได้ว่าผู้ทำพินัยกรรมทำในเวลาจิตวิกล แม้ผู้รับพินัยกรรมหรือบุคคลใดจะ 모르ความชื่อนี้ พินัยกรรมนั้นก็เป็นอันเสียเปล่า

การที่มาตรา ๑๗๐๓ และมาตรา ๑๗๐๔ บัญญัติไว้เป็นพิเศษจากหลักทั่วไปในเรื่องความสามารถตามบรรพ ๑ เพราะพินัยกรรมเป็นนิติกรรมซึ่งบุคคลเหล่านี้ต้องทำเอง และมีผลบังคับในภายหน้า เมื่อผู้ทำพินัยกรรมตายแล้ว การบอกอ้าง หรือให้สัตยาบัน จึงไม่อาจทำได้ดังเช่นนิติกรรมที่มีผลในระหว่างมีชีวิต โดยเฉพาะความเป็นผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้อนุบาลย่อมสิ้นสุดลงเมื่อผู้เยาว์หรือคนไร้ความสามารถถึงแก่ความตาย จึงชอบที่จะให้พินัยกรรมนั้นเป็นโมฆะจะนำหลักทั่วไปในเรื่องความสามารถตามบรรพ ๑ มาใช้บังคับแก่การทำพินัยกรรมดังกล่าวไม่ได้

๔. คนเสมือนไร้ความสามารถทำพินัยกรรม

โดยหลักแล้วคนเสมือนไร้ความสามารถทำนิติกรรมใด ๆ สมบูรณ์ เว้นแต่การทำนิติกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๔ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ ถ้าไม่ได้ความยินยอมจากผู้พิทักษ์มีผลเป็นโมฆียะ การทำพินัยกรรมก็เป็นนิติกรรมอย่างหนึ่งซึ่งมีผลเมื่อผู้ทำตาย และไม่มีบัญญัติห้ามไว้ในมาตรา ๓๔ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าคนเสมือนไร้ความสามารถมีความสามารถในการทำพินัยกรรมได้โดยสมบูรณ์ไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน ทั้งไม่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ ให้พินัยกรรมที่คนเสมือนไร้ความสามารถทำลงเสื่อมเสียไปด้วยประการใด พินัยกรรมที่คนเสมือนไร้ความสามารถทำลงไปจึงมีผลสมบูรณ์

๒.๒.๗.๓ ผู้รับพินัยกรรม

พินัยกรรมต้องกำหนดตัวบุคคลผู้รับพินัยกรรมไว้ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๐๖ ที่ว่า “ข้อกำหนดพินัยกรรมเป็นโมฆะ

(๑) ...

(๒) ถ้ากำหนดบุคคลซึ่งไม่อาจที่จะทราบตัวแน่นอนได้เป็นผู้รับพินัยกรรม แต่ผู้รับพินัยกรรมตามพินัยกรรมลักษณะเฉพาะนั้น อาจกำหนดโดยให้บุคคลใดบุคคลหนึ่ง เป็นผู้ระบุเลือกเอาจากบุคคลอื่นหลายคนหรือจากบุคคลอื่นหมู่ใดหมู่หนึ่ง ซึ่งผู้ทำพินัยกรรม ระบุไว้ก็ได้

(๓) ...

กรณีที่ผู้ทำพินัยกรรมกำหนดตัวบุคคลผู้รับพินัยกรรมนี้ มีข้อน่าสังเกตว่า ไม่จำเป็นต้องระบุชื่อบุคคลเป็นการเฉพาะเจาะจงก็ได้ เพียงแต่ระบุตัวบุคคลที่มีตัวตนอยู่ก็ใช้ได้

กรณีที่ผู้ทำพินัยกรรมกำหนดคุณสมบัติของผู้รับพินัยกรรมไว้ และมีผู้ที่มีคุณสมบัติดังผู้ทำพินัยกรรมระบุไว้หลายคน บุคคลเหล่านั้นย่อมได้รับส่วนแบ่งมรดกเท่า ๆ กัน ดังประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๘๕ บัญญัติไว้ว่า “ในกรณีที่ผู้ทำพินัยกรรมได้กำหนดผู้รับพินัยกรรมไว้โดยคุณสมบัติที่ทราบตัวแน่นอนได้ ถ้ามีบุคคลหลายคนทรงไว้ซึ่งคุณสมบัติที่จะเป็นผู้รับพินัยกรรมตามผู้ทำพินัยกรรมกำหนดไว้ดังนั้นได้ ในกรณีที่มิข้อสงสัยให้ถือว่าทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับส่วนป็นเท่า ๆ กัน”

๒.๒.๗.๔ แบบและการเขียนพินัยกรรม

บุคคลที่จะมีความสามารถทำพินัยกรรมได้ ต้องมีอายุตั้งแต่ ๑๕ ปีบริบูรณ์ขึ้นไป การเขียนพินัยกรรมสามารถกระทำ ๕ แบบคือ

- ๑.) พินัยกรรมแบบธรรมดา
- ๒.) พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ
- ๓.) พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง
- ๔.) พินัยกรรมแบบเอกสารลับ
- ๕.) พินัยกรรมแบบด้วยวาจา

๑.) พินัยกรรมแบบธรรมดา จะต้องทำเป็นหนังสือลงวัน เดือน ปี ในขณะที่ทำขึ้น และผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อไว้ ต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคนพร้อมกัน ซึ่งพยานสองคนนั้น ต้องลงลายมือชื่อรับรองลายมือชื่อของผู้ทำพินัยกรรมไว้ในขณะนั้น

การทำในลักษณะนี้จะใช้วิธีเขียนเอาหรือใช้พิมพ์ก็ได้ เพียงแต่ต้องระบุวัน เดือน ปี ที่ทำขึ้น ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อไว้ในพินัยกรรมต่อหน้าพยานสองคนเป็นอย่างน้อย มากกว่าได้ แต่น้อยกว่าไม่ได้ และพยานเหล่านั้นก็ต้องลงลายมือชื่อรับรองไว้ด้วย จะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้

ตัวอย่างพินัยกรรมแบบธรรมดา^{๒๘}

พินัยกรรมฉบับนี้ทำขึ้น ณ บ้านเลขที่.....ถนน.....ตำบล/แขวง
อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ

ข้าพเจ้า.....อายุ.....ปี อยู่บ้านเลขที่.....ถนน.....
 ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....ขอทำคำสั่งครั้งสุดท้ายไว้
 ในพินัยกรรมนี้ และให้บรรดาคำสั่งและพินัยกรรมใด ๆ ที่ข้าพเจ้าได้ทำขึ้นก่อนหน้านี้เป็นอันสิ้นผล
 และถูกเพิกถอนไปโดยพินัยกรรมฉบับนี้ทั้งหมด โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ข้อ ๑. เมื่อข้าพเจ้าถึงแก่ความตายแล้ว ข้าพเจ้าขอยกทรัพย์สินของข้าพเจ้าทั้งหมด
 ไม่ว่าบรรดาสงหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ตลอดจนสิทธิเรียกร้องต่อผู้อื่น รวมทั้งบรรดาทรัพย์สิน
 ใด ๆ ทั้งหลายที่ข้าพเจ้ามีหรืออาจมีในภายหน้าให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์แก่

- ๑)จำนวน.....ส่วน
 ๒)จำนวน.....ส่วน
 ๓)จำนวน.....ส่วน

ข้อ ๒. เมื่อข้าพเจ้าถึงแก่ความตายแล้ว ให้แต่งตั้งนาย/นาง/นางสาว
เป็นผู้จัดการมรดกของข้าพเจ้า หากปรากฏว่านาย/นาง/นางสาว
ถึงแก่กรรมก่อนหรือพร้อมกับข้าพเจ้า ให้นาย/นาง/นางสาว
เป็นผู้จัดการมรดกของข้าพเจ้าแทนต่อไป

ข้อ ๓. บรรดาค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการจัดการศพของข้าพเจ้าให้หักออกจากกองมรดก
 ของข้าพเจ้าก่อน ส่วนที่เหลือจึงให้ตกเป็นสิทธิของผู้รับพินัยกรรมดังกล่าวข้างต้น

ข้อ ๔. เมื่อพินัยกรรมฉบับนี้มีผล หากปรากฏว่าผู้รับมรดกคนใดคนหนึ่งถึงแก่กรรม
 ก่อนข้าพเจ้าให้ทรัพย์สินมรดกของข้าพเจ้าในส่วนของผู้นั้นตกเป็นของผู้รับมรดกที่ยังคงมีชีวิตอยู่ โดยให้
 แบ่งเฉลี่ยตามส่วนเท่าๆ กัน

พินัยกรรมฉบับนี้ทำขึ้นเป็นสองฉบับ มีข้อความถูกต้องตรงกันทุกประการ ข้าพเจ้า
 เป็นผู้เก็บรักษาไว้เองฉบับหนึ่ง ส่วนอีกฉบับหนึ่งนั้นให้นาย/นาง/นางสาว
เป็นผู้เก็บรักษาไว้

และเพื่อให้ความปรารถนาในการทำพินัยกรรมของข้าพเจ้าประสบความสำเร็จลุล่วง
 สมบูรณ์ทุกประการ ข้าพเจ้าขอยืนยันว่าข้าพเจ้ามีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ทุกประการ ข้าพเจ้าได้อ่าน

^{๒๘} สำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดมหาสารคาม. <http://www.srk-ju.ago.go.th/index.php/๒๐๑๓-๐๖-๑๑-๐๗-๐๖-๕๕>.สืบค้นออนไลน์ในวันที่ ๒๔/๐๒/๒๕๖๓

และเข้าใจข้อความในพินัยกรรมนี้โดยตลอดแล้วเห็นว่าตรงตามเจตนารมณ์ของข้าพเจ้าทุกประการ จึงได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยานสองคนพร้อมกันอย่างครบถ้วนและถูกต้อง เมื่อวันที่และ ณ สถานที่ดังระบุข้างต้น

.....ผู้ทำพินัยกรรม

(.....)

.....ผู้เขียน/พิมพ์

(.....)

ข้าพเจ้า.....อยู่บ้านเลขที่.....ถนน.....
ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....

ข้าพเจ้า.....อยู่บ้านเลขที่.....ถนน.....
ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....

ขอรับรองว่า ผู้ทำพินัยกรรมได้ลงลายมือชื่อต่อหน้าข้าพเจ้าตามวันที่และ ณ สถานที่ดังระบุไว้ข้างต้น โดยมีเจตนาอย่างชัดแจ้งที่จะให้มีการบังคับตามข้อความสั่งของผู้ทำพินัยกรรมโดยสมบูรณ์ครบถ้วนและข้าพเจ้าขอรับรองว่าผู้ทำพินัยกรรมมีสติสัมปชัญญะบริบูรณ์ทุกประการ

.....พยาน

(.....)

.....พยาน

(.....)

๒.) พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ พินัยกรรมแบบนี้จะคล้ายกับแบบธรรมดา แต่ต่างกันตรงที่พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับนั้น ผู้ทำพินัยกรรมต้องเป็นผู้เขียนข้อความเองทั้งหมด ส่วนพินัยกรรมแบบธรรมดาคะพิมพ์ทั้งหมดแล้วผู้ทำพินัยกรรมลงลายมือชื่ออย่างเดียวก็น่าได้ ส่วนข้อความนั้นก็หมายถึงข้อความที่ระบุว่าจะยกทรัพย์สินให้กับใคร ส่วนข้อความอื่น ๆ ไม่ต้องเขียนเองก็ได้ เนื่องจากเคยมีคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๘๔๓-๑๘๔๔/๒๕๒๔ วินิจฉัยว่า การที่ผู้ตายเขียนกรอกข้อความในแบบพิมพ์หนังสือมอบอำนาจของกรมที่ดิน ก็เป็นพินัยกรรมที่ใช้ได้ ถือเป็นพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ และข้อแตกต่างอีกอย่างหนึ่งคือ พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ ไม่จำเป็นต้องมีพยาน ขณะที่พินัยแบบธรรมดาคะขาดพยานไม่ได้ ส่วนวัน เดือน ปีที่ทำนั้น แบบธรรมดาต้องลงในวันที่ทำขึ้นเลย ส่วนแบบเขียนเองทั้งฉบับไม่ได้บังคับว่าจะต้องเขียนในวันที่ทำพินัยกรรม

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ในเวลาที่ทำพินัยกรรมฉบับนี้ ข้าพเจ้ามีสติสัมปชัญญะบริบูรณ์
ทุกประการ

..... ผู้ทำพินัยกรรม
()

๓.) พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๕๘ บัญญัติไว้ว่า พินัยกรรมนั้น จะ
ทำเป็นเอกสารฝ่ายเมืองก็ได้ กล่าวคือ

(๑) ผู้ทำพินัยกรรมต้องไปแจ้งข้อความที่ตนประสงค์จะให้ใส่ไว้ในพินัยกรรมของตนแก่
กรรมการอำเภอต่อหน้าพยานอีกอย่างน้อย ๒ คนพร้อมกัน

(๒) กรรมการอำเภอต้องจดข้อความที่ผู้ทำพินัยกรรมแจ้งให้ทราบนั้นลงไว้ และอ่านข้อความ
นั้นให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานฟัง

(๓) เมื่อผู้ทำพินัยกรรมและพยานทราบแน่ชัดว่า ข้อความที่กรรมการอำเภอจดนั้นเป็นการ
ถูกต้องตรงกันกับที่ผู้ทำพินัยกรรมแจ้งไว้แล้ว ให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

(๔) ข้อความที่กรรมการอำเภอจดไว้ให้นั้น ให้กรรมการอำเภอลงลายมือชื่อ และลงวัน เดือน ปี
ทั้งจดลงไว้ด้วยตนเองเป็นสำคัญว่าพินัยกรรมนั้นได้ทำขึ้นถูกต้องตามบทบัญญัติอนุมาตรา ๑ ถึง ๓
ข้างต้น แล้วประทับตราตำแหน่งไว้เป็นสำคัญ

การชดเชย ตก เต็ม หรือการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างอื่นซึ่งพินัยกรรมนั้นย่อมไม่สมบูรณ์ เว้น
แต่ผู้ทำพินัยกรรม พยาน และกรรมการอำเภอจะได้ลงลายมือชื่อกำกับไว้

มาตรา ๑๖๕๙ การทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองนั้น จะทำนอกที่ว่าการอำเภอก็ได้
เมื่อมีการร้องขอเช่นนั้น

พินัยกรรมแบบนี้จะต้องให้นายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขตเป็นผู้ทำให้ เสร็จแล้วผู้ที่
ทำพินัยกรรมจะต้องลงลายมือชื่อของตนไว้ และจะต้องมีพยานอีกอย่างน้อยสองคนลงลายมือชื่อไว้
ด้วย พยานสองคนนี้ไม่นับรวมถึงนายอำเภอ ฉะนั้นนายอำเภอจะเป็นพยานไม่ได้ และที่สำคัญคือ
นายอำเภอจะต้องเขียนรับรองว่าพินัยกรรมนี้ได้ทำขึ้นโดยถูกต้อง และจะต้องมีตราตำแหน่งประทับไว้

ตัวอย่างพินัยกรรมแบบเอกสารบ้านเมือง^{๓๐}

พินัยกรรมแบบเอกสารบ้านเมือง

พินัยกรรมของ.....

เขียนที่.....

วันที่.....เดือน.....พุทธศักราช.....

ข้าพเจ้า.....อายุ.....ตั้งบ้านเรือนอยู่
บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
.....ทำพินัยกรรมต่อหน้า(.....)กรรมการอำเภอ
.....และ.....พยานกับ.....พยานดังต่อไปนี้

ข้อ๑.ถ้าข้าพเจ้าถึงแก่ความตายไปแล้ว บรรดาทรัพย์สินของข้าพเจ้าที่มีอยู่และที่จะเกิดขึ้น
ในภายหน้า ข้าพเจ้ายอมยกให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้ที่ได้รับบุบไว้ในพินัยกรรมนี้ให้เป็นผู้รับทรัพย์สินตาม
จำนวนซึ่งกำหนดไว้ดังต่อไปนี้

(๑)

(๒)

(๓)

ข้อ ๒. ข้าพเจ้าขอมอบพินัยกรรมฉบับนี้แก่.....และ
ข้อตั้งให้.....เป็นผู้จัดการมรดกของข้าพเจ้าตามพินัยกรรมนี้และให้มี
อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายทุกประการ

ข้อ ๓.

ข้อ ๔.ข้อความแห่งพินัยกรรม กรรมการอำเภอได้อ่านให้ข้าพเจ้าและพยานฟัง โดย
ตลอดแล้วเป็นการถูกต้องตรงตามความประสงค์ของข้าพเจ้าที่แจ้งให้กรรมการอำเภอจดลงไว้ และ
ขณะทำพินัยกรรมนี้ ข้าพเจ้ามีสติบริบูรณ์ดี จึงลงลายมือชื่อไว้ต่อหน้ากรรมการอำเภอและพยาน
เป็นสำคัญ

ลายมือชื่อ.....ผู้ทำพินัยกรรม

ลายมือชื่อ.....พยานรับรองพินัยกรรม

และลายมือชื่อ

ลายมือชื่อ.....พยานรับรองพินัยกรรม

และลายมือชื่อ

บันทึก

^{๓๐} สำนักงานเขตธนบุรี <http://www.bangkok.go.th/thonburi/page/sub/๑๑๑๙/๐/๑/info/๔๙๐๖/>
สืบค้นออนไลน์ วันที่ ๒๔/๐๒/๒๕๖๓.

ข้าพเจ้า.....กรรมการอำเภอ.....ขอรับรอง
ว่า.....ผู้ทำพินัยกรรมได้แจ้งข้อความที่ตนประสงค์ให้ใส่ไว้ในพินัยกรรม
ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นต่อหน้าข้าพเจ้าและพยาน.....คน คือ.....ณ. ที่

.....
ข้าพเจ้าได้จดและอ่านข้อความที่ทำเป็นพินัยกรรมขึ้นนั้น ให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานฟัง ผู้ทำ
พินัยกรรมและพยานได้รับรองว่าถูกต้องและลงลายมือชื่อในพินัยกรรมนับว่าพินัยกรรมนี้ได้ทำขึ้น
ถูกต้องตามบทบัญญัติอนุมาตรา ๑ ถึง ๓ ของมาตรา ๑๖๕๘ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
แล้ว

วันที่.....เดือน.....พุทธศักราช.....

ลายมือชื่อ.....กรรมการอำเภอ

ประทับตำแหน่งเป็นสำคัญ

ลงสมุดทะเบียนพินัยกรรมแล้ว เลขที่.....เจ้าหน้าที่

๔.) พินัยกรรมแบบเอกสารลับ เป็นพินัยกรรมที่ผู้ทำได้ทำขึ้นโดยจะเขียนหรือพิมพ์
ขึ้นเอง หรือผู้อื่นเขียนให้ก็ได้แล้วลงลายมือชื่อ เสร็จแล้วทำการใส่ซองปิดผนึกและลงลายมือชื่อตรง
คาบรอบผนึกนั้นด้วย จากนั้นจะต้องเอาไปให้นายอำเภอเป็นผู้เก็บรักษาไว้ ขณะที่เอาไปให้นายอำเภอ
นั้น จะต้องนำพยานไปด้วยอีกสองคน ในกรณีที่มีผู้อื่นเขียนให้ จะต้องแจ้งชื่อที่อยู่ของผู้เขียนให้
นายอำเภอทราบด้วย เมื่ออยู่ต่อหน้านายอำเภอจะต้องให้ถ้อยคำต่อนายอำเภอและพยานว่า เป็น
พินัยกรรมของตน แล้วนายอำเภอจะจดถ้อยคำนั้นไว้บนซองประทับตราตำแหน่งไว้ แล้วให้ผู้ทำ
พินัยกรรมกับพยานลงลายมือชื่อไว้บนซองนั้น เป็นอันเสร็จสิ้น

๕.) พินัยกรรมแบบด้วยวาจา เป็นพินัยกรรมที่ทำขึ้นในภาวะฉุกเฉิน ไม่สามารถที่จะ
ทำขึ้นในลักษณะอื่นได้ โดยจะต้องมีพฤติการณ์พิเศษ เช่น ผู้ที่ทำพินัยกรรมตกอยู่ในอันตรายใกล้ความ
ตาย อยู่ในเรือที่กำลังจะล่ม ในสถานที่ที่เกิดสงคราม เป็นต้น เมื่อเกิดเหตุการณ์ดังกล่าว ผู้ทำ
พินัยกรรมจะแสดงเจตนาของตนกำหนดข้อพินัยกรรมต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคน ซึ่งอยู่ด้วยกันใน
ขณะนั้นว่า เมื่อตนตายไปแล้วจะยกทรัพย์สินให้ใครบ้าง หลังจากนั้นแล้ว พยานสองคนนั้นจะต้องรีบ
แสดงตนต่อนายอำเภอโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ พร้อมกับแจ้งข้อความตามผู้ทำพินัยกรรม
ได้สั่งไว้, วันเดือนปี, สถานที่ที่ทำพินัยกรรม, และพฤติการณ์พิเศษนั้น ให้แก่นายอำเภอทราบ
นายอำเภอจะจดข้อความดังกล่าวไว้ แล้วให้พยานสองคนลงลายมือชื่อ เป็นอันเสร็จสิ้น

การทำพินัยกรรมด้วยวาจา นี้ ถ้าหลังจากทำเสร็จแล้ว ผู้ทำพินัยกรรมถึงแก่ความตาย
หลังจากนั้น พินัยกรรมก็ใช้บังคับได้ แต่ถ้าผู้ทำพินัยกรรมไม่ตายสามารถมีชีวิตรอดได้ พินัยกรรมจะ
ยังคงบังคับได้ภายใน ๑ เดือน นับตั้งแต่วันที่รอดชีวิตและอยู่ในภาวะที่จะทำพินัยกรรมในแบบอื่น ๆ ได้
ฉบับ

๒.๒.๗.๖ การเพิกถอนพินัยกรรม

การเพิกถอนพินัยกรรม สามารถกระทำได้ ๒ ลักษณะคือ

๑.) โดยการทำพินัยกรรมขึ้นใหม่ ซึ่งเมื่อทำขึ้นใหม่แล้วก็เท่ากับเป็นการเพิกถอนฉบับเก่าไปในตัว การทำขึ้นใหม่ไม่จำเป็นต้องทำในลักษณะเดิมก็ได้ เพียงแต่จะต้องทำให้พินัยกรรมมีผลสมบูรณ์ ถูกต้องตามกำหนดเท่านั้น หรืออาจจะทำลายพินัยกรรมเดิมนั้นเสียก็ได้ หรือ

๒.) โดยการโอนทรัพย์ที่มีทั้งหมดไป ซึ่งการโอนนี้จะเป็นการขาย การให้ หรืออย่างใด ๆ ก็ได้ อันเป็นผลให้ทรัพย์สิ้นตามพินัยกรรมสูญไป ก็เท่ากับเป็นการเพิกถอนพินัยกรรมไปในตัว ที่สำคัญ การโอนนี้ต้องเกิดจากความตั้งใจของผู้โอนจริง ๆ มิใช่เกิดจากการถูกขู่脅จากบุคคลอื่น

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับมรดกสำหรับพระสงฆ์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒๓ "ทรัพย์สิ้นของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระภิกษุนั้นถึงแก่มรณภาพให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น เว้นไว้แต่พระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างชีวิตหรือโดยพินัยกรรม"

มาตรา ๑๖๒๔ "ทรัพย์สิ้นใดเป็นของบุคคลก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ทรัพย์สิ้นนั้นหากตกเป็นสมบัติของวัดไม่ และให้เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของบุคคลนั้น หรือบุคคลนั้นจะจำหน่ายโดยประการใดตามกฎหมายก็ได้"

เมื่อพระภิกษุมรณภาพลง ทรัพย์สิ้นของพระภิกษุจะตกได้แก่บุคคลใดบ้าง แยกเป็น ๒ กรณีคือ

กรณีแรก ทรัพย์สิ้นที่มีอยู่ก่อนอุปสมบท ตามมาตรา ๑๖๒๔ หมายความว่าถึง ทรัพย์สิ้นที่บุคคลได้มาก่อนบวชเป็นพระภิกษุ ทรัพย์สิ้นนี้แม้ต่อมาบุคคลนั้นจะบวชเป็นพระภิกษุแล้วและต่อมาได้มรณภาพลงในขณะที่ยังเป็นพระภิกษุอยู่ ทรัพย์สิ้นนั้นก็ไม่ได้ตกเป็นของวัด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๗๓ - ๒๗๔/๒๔๗๕ ถ้าพระภิกษุได้รับที่ดินซึ่งเป็นทรัพย์มรดกมาก่อนบวช แต่เพิ่งมาโอนใส่ชื่อเมื่อบวชแล้ว ที่ดินนั้นไม่เป็นของวัด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๐๓/๒๕๓๖ แม้พระภิกษุ ช.จะได้จดทะเบียนรับโอนที่ดินที่เช่าซื้อมาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศก็ตาม แต่พระภิกษุ ช.ได้เช่าซื้อและชำระค่าเช่าซื้อจนครบถ้วนแล้ว ก่อนที่จะมาบวชเป็นพระภิกษุ ซึ่งหากผู้ให้เช่าซื้อไม่จดทะเบียนโอนที่ดินให้ พระภิกษุ ช.ก็ย่อมมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้ให้เช่าซื้อโอนที่ดินได้อันเป็นทรัพย์สิ้นอย่างหนึ่งที่พระภิกษุ ช. มีก่อนที่จะมาบวชเป็นพระภิกษุ จึงต้องถือว่าพระภิกษุ ช.ได้ที่ดินมาแล้วก่อนที่จะบวชเป็นพระภิกษุ การจดทะเบียนการได้มาในภายหลังเป็นแต่เพียงทำให้การได้มาบริบูรณ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๒๙๙ วรรคแรก เท่านั้น ฉะนั้น เมื่อที่ดินมิใช่ทรัพย์สิ้นที่พระภิกษุ ช.ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศจึงไม่ตกเป็นสมบัติของวัด ตามมาตรา ๑๖๒๓ หากแต่เป็นทรัพย์มรดกตกได้แก่บรรดาทายาทของพระภิกษุ ช.

กรณีที่สอง ทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศ หมายถึง ทรัพย์สินทุกชนิดที่ พระภิกษุได้มาในระหว่างอยู่ในสมณเพศไม่ว่าทางใด และจะไดมานี้เนื่องจากการเป็นสมณเพศหรือไม่ก็ตาม ต้องอยู่ในบังคับมาตรา ๑๖๒๓ คือ ทรัพย์สินนั้นต้องตกเป็นของวัด ยกเว้นพระภิกษุนั้นจะได้ จำหน่ายไปในระหว่างมีชีวิตหรือโดยการทำพินัยกรรม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๖๕/๒๔๙๕ พระภิกษุถึงมรณภาพในขณะที่เป็นพระภิกษุอยู่ โดยมีได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกให้ใคร มรดกของพระภิกษุนั้นย่อมตกได้แก่วัดที่พระภิกษุนั้นอยู่ แม้ ทายาทจะครอบครองที่ดินมรดกของพระภิกษุนั้นเกิน ๑๐ ปีนับแต่วันมรณภาพทายาทนั้นก็เอา ที่ดินมรดกนั้นไม่ได้ เพราะที่ดินมรดกนั้นเป็นของวัด จะใช้อายุความ ๑๐ ปียัดให้เสียสิทธิหาได้ไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๖๔/๒๕๓๒ บิดามารดายกที่นาให้แก่พระภิกษุ ข. ภายหลังที่ พระภิกษุ ข. บวชเป็นพระภิกษุ การที่พระภิกษุ ข. ชายที่นาแปลงดังกล่าวและนำเงินที่ขายได้ไปฝาก ธนาคาร เงินที่นำไปฝากธนาคารรวมทั้งดอกเบี้ยที่ได้รับถือว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณ พุทธ เมื่อพระภิกษุ ข. ถึงแก่มรณภาพ เงินฝากดังกล่าวย่อมตกเป็นของวัดโงกซึ่งเป็นภูมิลำเนาของ พระภิกษุ ข.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๘๐๗/๒๕๓๖ เมื่อเจ้ามรดกเป็นพระภิกษุถึงแก่มรณภาพโดยมิได้ทำ พินัยกรรมไว้เงินของเจ้ามรดกที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศจึงตกเป็นสมบัติของผู้คัดค้านซึ่งเป็น วัดที่เป็นภูมิลำเนาของเจ้ามรดก แม้ผู้ร้องที่ ๒ จะเป็นบุตรนอกกฎหมายที่เจ้ามรดกได้รับรองแล้วและ เป็นทายาทโดยธรรมก็หาสิทธิในเงินดังกล่าวไม่ จึงไม่ใช่ทายาทสำหรับเงินจำนวนนี้ และมีใช้ผู้มีส่วน ได้เสียที่จะมาร้องขอให้ศาลตั้งเป็นผู้จัดการมรดกได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๗๘๙/๒๕๓๘ พินัยกรรมของพระภิกษุ ส.ผู้มรณะ ระบุไว้ว่า บรรดา เงินที่ข้าพเจ้ามีอยู่ในขณะนี้และที่จะมีขึ้นหรือได้มาในอนาคตซึ่งได้ฝากไว้ที่ธนาคาร ก. ข. และ ค.เงิน ทั้งนี้ข้าพเจ้าขอยกให้แก่จำเลยศิษย์ของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว แต่ข้อกำหนดพินัยกรรมดังกล่าวนี้ไม่ ปรากฏสมุดฝากเงินบัญชีเลขที่ ๕๑๐๖ และ ๕๔๕๙ ที่พิพาทซึ่งเป็นเงินส่วนตัวของพระภิกษุ ส. ผู้ มรณะ และพินัยกรรมฉบับนี้ทำขึ้นก่อนที่ผู้มรณะจะมีเงินตามบัญชีพิพาททั้งสองบัญชีนั้นข้อกำหนด พินัยกรรมดังกล่าวจึงไม่มีผลบังคับถึงเงินในบัญชีพิพาททั้งสองบัญชีนี้ จดหมายของพระภิกษุ ส.ผู้ มรณะฉบับแรกเป็นจดหมายธรรมดาที่ผู้มรณะเขียนถึงจำเลย ตอนท้ายของจดหมายมีข้อความ เพิ่มเติมให้จำเลยไปลงชื่อในสมุดฝากเงินที่ผู้มรณะฝากไว้ไม่มีการสั่งการกำหนดการเพื่อตายที่จะเข้า แบบเป็นพินัยกรรมจึงไม่ใช่พินัยกรรม ส่วนจดหมายฉบับที่สองมีข้อความว่า ลูกหมอ (จำเลย) ที่รัก เวลาที่พ่อหลวง (พระภิกษุ ส.)ป่วยจะตายวันนี้หรือพรุ่งนี้ยังรู้ไม่ได้เลย พ่อหลวงเป็นห่วงเรื่องเงินที่ฝาก ธนาคารไว้ถ้าพ่อหลวงสิ้นลมหายใจลง โดยไม่มีหลักฐานอะไร เงินตกเป็นสงฆ์หมด พ่อหลวงไม่อยากจะ เป็นของคนอื่น อยากให้เป็นของลูกหมอคนเดียว แต่ในสมุดเงินฝากต้องลงชื่อลูกหมอบีกได้คน เดียว จึงจะเป็นหลักฐานมั่นคง สงกรานต์ปีนี้ ขอให้ลูกหมอไปลงชื่อในสมุดฝากให้จงได้ ถ้าไม่ไปจะ

เสียใจภายหลังฯลฯจดหมายของผู้มรณะฉบับที่สองนี้เป็นเรื่องที่ผู้มรณะแจ้งให้จำเลยไปลงตัวอย่างลายมือชื่อเพื่อให้จำเลยมีสิทธิเบิกเงินจากสมุดเงินฝากเงินธนาคาร แม้ในตอนต้นของจดหมายได้มีข้อความว่า ผู้มรณะเป็นห่วงเรื่องเงินที่ฝากธนาคารไว้ผู้มรณะไม่ยากให้เป็นของคนอื่นก็ตาม แต่ผู้มรณะก็เพียงแต่เขียนแสดงความรู้สึกในใจว่า อยากให้เป็นของจำเลยคนเดียวเท่านั้น การที่พระภิกษุส.ใช้วิธีให้จำเลยมาลงตัวอย่างลายมือชื่อเพื่อให้จำเลยมีสิทธิเบิกเงินจากสมุดฝากเงิน แสดงว่าผู้มรณะยังไม่ได้ยกเงินในบัญชีพิพาทให้แก่จำเลยในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ และข้อความที่ผู้มรณะเขียนไว้เช่นนี้ก็ถือไม่ได้ว่าเป็นพินัยกรรมที่ผู้มรณะยกเงินในบัญชีพิพาทให้แก่จำเลย เมื่อผู้มรณะได้ถึงแก่ภรรณาพขณะเป็นพระภิกษุเงินตามบัญชีพิพาททั้งสองบัญชีซึ่งเป็นทรัพย์ของผู้มรณะที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศจึงตกเป็นของวัดโจทก์ซึ่งเป็นภูมิลำเนาของผู้มรณะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒๓

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๔๓๓/๒๕๔๖ เอกสารนี้ผู้ตายเขียนขึ้นเองทั้งฉบับ มีการลงวัน เดือน ปี และลงลายมือชื่อผู้ตายไว้ครบถ้วนเป็นพินัยกรรม ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๕๗ วรรคหนึ่งแล้ว การที่ผู้ตายเขียนข้อความเพิ่มเติมต่อไปว่า "และสมุดฝากในธนาคารต่างๆ ด้วย" แม้จะไม่ชอบตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๕๗ วรรคสอง เพราะผู้ตายมิได้ลงลายมือชื่อกำกับไว้ก็ตาม ก็มีผลเพียงว่าไม่มีเพิ่มเติมข้อความที่ว่า "และสมุดฝากในธนาคารต่างๆ ด้วย" เท่านั้น ส่วนข้อความอื่นในพินัยกรรมยังคงมีผลสมบูรณ์ หากมีผลทำให้พินัยกรรมที่สมบูรณ์อยู่แล้วตกเป็นโมฆะแต่อย่างไร

เมื่อไม่ปรากฏว่าผู้ตายมีทรัพย์สินอันจะตกเป็นสมบัติแก่วัดผู้คัดค้านเพราะผู้ตายได้จำหน่ายโดยพินัยกรรมแล้วตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๓ ผู้คัดค้านจึงไม่เป็นทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์มรดกของผู้ตาย อันจะยื่นคำร้องคัดค้านการร้องขอให้ตั้งผู้จัดการมรดกของผู้ร้องได้

กล่าวโดยสรุป เมื่อพระภิกษุมรณาพลง ทรัพย์สินของพระภิกษุจะตกให้แก่บุคคลใดบ้าง แยกเป็น ๒ กรณี คือ กรณีแรก ทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนอุปสมบท หมายความว่า ทรัพย์สินที่บุคคลได้มาก่อนบวชเป็นพระภิกษุ ทรัพย์สินนี้แม้ต่อมาบุคคลนั้นจะบวชเป็นพระภิกษุแล้วและต่อมาได้มรณาพลงในขณะที่ยังเป็นพระภิกษุอยู่ ทรัพย์สินนั้นก็ไม่ต้องตกเป็นของวัด กรณีที่สอง ทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศ หมายถึง ทรัพย์สินทุกชนิดที่พระภิกษุได้มาในระหว่างอยู่ในสมณเพศไม่ว่าทางใด และจะได้มาเนื่องจากการเป็นสมณเพศหรือไม่ก็ตาม ทรัพย์สินนั้นต้องตกเป็นของวัด ยกเว้นพระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างมีชีวิตหรือโดยการทำพินัยกรรม

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้

๒.๔.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริม

พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๕๔๒ ได้ให้ความหมายการส่งเสริมหมายถึง การเกื้อหนุน ช่วยเหลือสนับสนุนให้ดีขึ้น^{๓๑}

เกษม จันทรแก้ว ได้ให้ความหมายของการส่งเสริม หมายถึง ช่วยให้ดีขึ้น เจริญขึ้น สะดวกขึ้น หรือทำหน้าที่ได้ดี^{๓๒}

คำว่า "ส่งเสริม" ประกอบด้วยคำว่า "ส่ง" ซึ่งหมายถึง ทำให้เคลื่อนไปด้วยดี กับคำว่า "เสริม" ซึ่งหมายถึง เพิ่มเติมให้พอเหมาะ^{๓๓}

ส่งเสริม (promote) ในความหมายของพจนานุกรม ไทย-อังกฤษของ NECTEC's Lexitron Dictionary คือ สนับสนุน เกื้อกูล ช่วยเหลือ^{๓๔}

โครงการพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อสร้างหลักประกันทางสังคมแรงงานนอกระบบ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) การส่งเสริม หมายถึง การส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของภาคประชาสังคมในเรื่องการรวมตัว การเจรจาต่อรองในเรื่องที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ ความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม^{๓๕}

สรุปได้ว่า การส่งเสริม หมายถึง การเกื้อหนุน ช่วยเหลือให้ดีขึ้น ทำให้เจริญขึ้น ทำให้มีการพัฒนาการที่ดียิ่งขึ้น เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้หน่วยงานที่ได้รับการส่งเสริมประสบผลสำเร็จได้เร็วยิ่งขึ้น

๒.๔.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้

นักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ในหลายแง่มุม ดังเช่น การเรียนรู้ (Learning) ได้มีผู้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ดังนี้

อารี พันธุ์ณี^{๓๖} การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเดิมสู่พฤติกรรมใหม่ ที่ค่อนข้างถาวรและเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติ สัญชาตญาณวุฒิภาวะ พิษยาต่าง ๆ อุบัติเหตุหรือความบังเอิญ

^{๓๑} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒, (กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑๑๓.

^{๓๒} เกษม จันทรแก้ว, วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๒).

^{๓๓} สำนักงานสภรณ์จังหวัดจันทบุรี, Knowledge Management : KM เรื่อง บทบาท ความรับผิดชอบ จริยธรรมและคุณสมบัติของนักส่งเสริมสหกรณ์ฯ, (อัสสัมชัญ).

^{๓๔} พจนานุกรมไทย-อังกฤษ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://dictionary.sanook.com/search/dict-th-en-lexitron/> [๑๕ มกราคม ๒๕๖๐].

^{๓๕} สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส), ชุดความรู้เพื่อการเรียนรู้และณรงค์สุขภาพความปลอดภัย และอาชีวอนามัยในการทำงาน, ออนไลน์ แหล่งที่มา: <http://resource.thaihealth.or.th/hilight/13215> [๑๒ มกราคม ๒๕๖๐].

^{๓๖} อารี พันธุ์ณี, จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์, 2546), หน้า 176.

ชนาธิป พรกุล^{๓๗} ให้ความหมายของการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างต่อเนื่องหรือการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการแสดงพฤติกรรมในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกปฏิบัติหรือได้รับประสบการณ์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ^{๓๘} ให้ความหมายว่า การเรียนรู้ หมายถึง การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิดและพฤติกรรม อันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ซึ่งควรเป็นการปรับเปลี่ยนในทางที่ดีขึ้น

ทิตินา แคมมณี^{๓๙} ให้ความหมายว่า “การเรียนรู้ (Learning)” มีขอบเขตที่ครอบคลุมความหมาย ๒ ประการ คือ การเรียนรู้ในความหมายของ “กระบวนการเรียนรู้ (Learning process)” ซึ่งหมายถึง การดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนหรือการใช้วิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ และการเรียนรู้ในความหมายของ “ผลการเรียนรู้ (Learning outcome)” ซึ่งได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในสาระต่าง ๆ ความสามารถในการกระทำ การใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ รวมทั้งความรู้สึกหรือเจตคติอันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้หรือการใช้วิธีการเรียนรู้ กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการเรียนรู้มีลักษณะเป็นทั้งผลลัพธ์อันเป็นเป้าหมายปลายทาง (ends) และวิธีการที่นำไปสู่เป้าหมาย (means) ซึ่งลักษณะทั้งสองเป็นองค์ประกอบที่สัมพันธ์กันและส่งผลกระทบต่อกัน หากบุคคลมีกระบวนการแสวงหาความรู้ที่ดีมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับตน บุคคลนั้นก็ย่อมมีโอกาสที่จะเกิดความรู้ความเข้าใจในสาระหรือกระบวนการต่าง ๆ ได้อย่างกระจ่างถ่องแท้และลึกซึ้ง เกิดความรู้สึกหรือเจตคติไปในทางที่เหมาะสมและเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการกระทำ หรือพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์

จากความหมายของการเรียนรู้ที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่า การเรียนรู้ คือกระบวนการที่มนุษย์เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์หรือการฝึกฝน

๑. ลักษณะของการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร อันเป็นผลมาจากการฝึกหรือจากประสบการณ์ การเรียนรู้มีองค์ประกอบใหญ่ ๆ ๓ องค์ประกอบ คือ^{๔๐}

๑) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้นั้นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม พฤติกรรมนั้นอาจเป็นการแสดงออกทางด้านการพูด การเขียน หรือการแสดงท่าทางก็ได้ ซึ่งพฤติกรรมนั้น อาจจะเป็นการแสดงออกทางด้านการพูด การเขียน หรือการแสดงท่าทางก็ได้ ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกก่อนการ

^{๓๗} ชนาธิป พรกุล, **รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**, (กรุงเทพฯ :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 53.

^{๓๘} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**, (กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี, 2542), หน้า 7.

^{๓๙} ทิตินา แคมมณี, **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), หน้า 1.

^{๔๐} อรุณช ลิ้มศิริ, **การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ**. พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2555), หน้า 18-19.

เรียนรู้และหลังการเรียนรู้จะแตกต่างกัน เช่น เด็กที่ไม่เคยหัดว่ายน้ำมาก่อนเมื่อมีการเรียนรู้เกิดขึ้น เด็กสามารถว่ายน้ำได้ ทำนองเดียวกันกับการถึบจักรยาน การบวกการลบ การคิดแก้โจทย์ปัญหา หรือ การท่องจำสูตรคูณ การที่เด็กเลียนแบบพ่อแม่ เลียนแบบเพื่อน หรือการรับรู้สิ่งใหม่ ๆ ของเด็ก ก็ล้วน แต่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งสิ้นส่วนพฤติกรรมที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติไม่ถือว่าเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ เช่น การกระพริบตา หรือการหายใจ เป็นต้น พฤติกรรมเหล่านี้ถือว่าเป็นปฏิกิริยาสะท้อน (Reflex) ของร่างกายที่มีต่อสิ่งแวดล้อมเท่านั้น

๒) พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปนั้น เกิดจากได้รับประสบการณ์หรือการฝึกฝน และต้องมีการฝึกซ้ำ ๆ เป็นระยะเวลาหนึ่ง ส่วนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดจากการบรรลุวุฒิภาวะ เช่น การเปลี่ยนแปลงของร่างกายในวัยต่าง ๆ นั้น ถือว่าเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ได้เกิดจากการฝึกหัด จึงไม่เรียกว่าเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้

๓) พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปนั้น จะเปลี่ยนแปลงในลักษณะค่อนข้างถาวร อันเป็นผลที่เกิดจากการฝึกหัดนั่นเอง แสดงว่าพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจะต้องอยู่กับบุคคลเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ภายหลังจากที่จากบุคคลนั้นได้เกิดการเรียนรู้แล้ว ตัวอย่างเช่น การที่เด็กได้เรียนสิ่งใดสิ่งหนึ่งในโรงเรียน เช่น ภาษาต่างประเทศ และเมื่อโตขึ้นจำสิ่งที่เรียนไม่ได้เลย แต่เมื่อมาเรียนซ้ำอีกครั้ง เด็กนั้นสามารถเรียนได้เร็วกว่าเด็กที่ไม่เคยมีประสบการณ์การเรียนในสมัยเด็กมาก่อนนั้น แสดงว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมัยที่เป็นเด็กนั้น ยังคงอยู่ในลักษณะที่ค่อนข้างจะถาวร

๒. สภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้

ชาญชัย อาจินสมาจาร^{๔๑} ได้เสนอแนะเกี่ยวกับสภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ไว้ดังนี้

๑) การเรียนรู้เกิดขึ้นในบรรยากาศที่สนับสนุนให้ผู้เรียน เรียนแบบกระฉับกระเฉงและมีส่วนร่วม

๒) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นในบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบแนวคิดที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

๓) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นในบรรยากาศที่ผู้เรียน สามารถอภิปรายแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างได้ แต่ไม่จำเป็นต้องยอมรับ

๔) การเรียนรู้จะเกิดในบรรยากาศที่ยอมรับสิทธิในความผิดพลาดหรือข้อบกพร่องของปัจเจกบุคคลในการประเมินตนเองและประเมินโดยกลุ่ม

๕) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นในบรรยากาศที่ผู้เรียนรู้สึกว่าคุณค่าตนได้รับการยอมรับและเป็นผู้ที่มีคุณค่า

๓. รูปแบบการเรียนรู้

รูปแบบการเรียนรู้ คือ สภาพ ลักษณะของการเรียนรู้ที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบ ตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ โดยประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญในการเรียนรู้ รวมทั้งวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้สภาพการเรียนรู้เป็นไปตามทฤษฎี หลักการหรือแนวคิดที่ยึดถือและได้รับการ

^{๔๑} ชาญชัย อาจินสมาจาร, อ้างถึงใน อรุณฯ ลิมตศิริ, การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ, หน้า 19

พิสูจน์ ทดสอบ หรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียนรู้ให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ

รูปแบบการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญ ๆ ดังนี้^{๔๒}

๑) มีปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด ความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบการสอนนั้น ๆ

๒) มีการบรรยายและอธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักการที่ยึดถือ

๓) มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้น ๆ

๔) มีการอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ อันจะช่วยให้กระบวนการเรียนรู้นั้น ๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

รูปแบบการสอนจะต้องได้รับการพิสูจน์ทดสอบ สามารถทำนายผลที่จะเกิดตามมาได้ และมีความสามารถในการสร้างความคิดรวบยอดและความสัมพันธ์ใหม่ ๆ ได้

ดังนั้น รูปแบบการเรียนรู้ จึงหมายถึง “สภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนรู้ที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่าง ๆ โดยมีการจัดกระบวนการหรือขั้นตอนในการเรียนรู้โดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ เข้าไปช่วย ทำให้สภาพการเรียนรู้นั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ และได้รับการพิสูจน์และทดสอบแล้วว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนได้”

๔. รูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นโดยนักการศึกษาไทย^{๔๓}

๔.๑ รูปแบบการเรียนรู้ที่ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์ สุมณ อมรวิวัฒน์ ได้พัฒนาแบบการสอนนี้ขึ้น จากแนวคิดที่ว่า การศึกษาที่แท้จริงสัมพันธ์สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต ซึ่งต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาและทักษะกระบวนการต่าง ๆ จำนวนมาก อาทิ กระบวนการคิด (โยนิโสมนสิการ) กระบวนการเผชิญสถานการณ์ กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการประเมินค่าและตัดสินใจ และกระบวนการสื่อสาร ฯลฯ รวมทั้งพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ในการแก้ปัญหาและการดำรงชีวิต กระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย

(๑) ช้่นนำ การสร้างศรัทธา ได้แก่ จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับเนื้อหาบทเรียน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน

(๒) ช้่นสอน ได้แก่ นำเสนอสถานการณ์ปัญหาหรือกรณีตัวอย่าง มาฝึกปฏิบัติการคิดและการปฏิบัติ แสวงหาและรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการต่าง ๆ สรุปประเด็นสำคัญ ฝึกทักษะการเลือกและตัดสินใจ ปฏิบัติตามทางเลือกที่ได้เลือกไว้

^{๔๒} ทิศนา แคมมณี, **รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย**, พิมพ์ครั้งที่ 5. (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), หน้า 73-74.

^{๔๓} ทิศนา แคมมณี, **เรื่องเดียวกัน**, หน้า 75-82.

(๓) ขั้นสรุป ได้แก่ การแสดงออกด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับความสามารถและวัยของผู้เรียน สรุปบทเรียน และผู้สอนวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับ คือได้พัฒนาความสามารถในการเผชิญปัญหา และสามารถคิดและตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม

๔.๒ รูปแบบการเรียนรู้โดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ สุนน อมรวิวัฒน์ ได้นำแนวคิดจากหนังสือพุทธธรรมของพระราชวรมณี (ประยูรค์ ปยุตโต) เกี่ยวกับการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ มาสร้างเป็นหลักการและขั้นตอนการสอนตามแนวพุทธวิธีชั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิด (โยนิโสมนสิการ) การตัดสินใจและการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระที่เรียน

กระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย

(๑) ขั้นนำ การสร้างเจตคติที่ดีต่อครู วิธีการเรียนและบทเรียน ได้แก่ จัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์ การเสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจ

(๒) ขั้นสอน ได้แก่ ครูเสนอปัญหาที่เป็นสาระของบทเรียน แนะนำแหล่งวิทยาการและแหล่งข้อมูล ฝึกการรวบรวมข้อมูล จัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิด ลงมือค้นคว้า ฝึกการสรุปประเด็นของข้อมูล ผู้เรียนดำเนินการเลือกและตัดสินใจ ครูและผู้เรียนอภิปรายร่วมกันกับข้อมูลที่ได้สรุปบทเรียน ครูวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับ คือพัฒนาทักษะในการคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม

๔.๓ รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้โมเดลซิปปา (CIPPA Model) หรือรูปแบบการประสานห้าแนวคิดหลัก ทิศนา แชมมณี ได้พัฒนารูปแบบนี้ขึ้นจากประสบการณ์ที่ได้ใช้แนวคิดทางการศึกษาต่างๆ และพบว่าหลักการเรียนรู้จำนวนหนึ่งสามารถใช้ได้ผลดีตลอดมา ได้แก่ หลักการสร้างความรู้ หลักกระบวนการกลุ่มและการเรียนรู้แบบร่วมมือ หลักความพร้อมในการเรียนรู้ หลักการเรียนรู้กระบวนการ และ หลักการถ่ายโอนการเรียนรู้ หลักการทั้ง ๕ เป็นที่มาของแนวคิด “CIPPA” ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สูงสุด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่เรียนอย่างแท้จริงโดยการให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยอาศัยความร่วมมือจากกลุ่ม ช่วยพัฒนาทักษะกระบวนการต่างๆ จำนวนมาก อาทิ กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่ม กระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และกระบวนการแสวงหาความรู้ เป็นต้น

กระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย

ขั้นที่ ๑ การทบทวนความรู้เดิม

ขั้นที่ ๒ การแสวงหาความรู้ใหม่

ขั้นที่ ๓ การศึกษาทำความเข้าใจข้อมูล/ความรู้ใหม่ และเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม

ขั้นที่ ๔ การแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกับกลุ่ม

ขั้นที่ ๕ การสรุปจัดระเบียบความรู้ และวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้

ขั้นที่ ๖ การปฏิบัติ และ/หรือการแสดงผลงาน

ขั้นที่ ๗ การประยุกต์ใช้ความรู้

ผลที่เรียนจะได้รับจากการเรียน คือเกิดความเข้าใจในสิ่งที่เรียน สามารถอธิบาย ชี้แจง ตอบคำถามได้ดี พัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นกลุ่ม การสื่อสาร รวมทั้งเกิดความใฝ่รู้ด้วย

กฎหมายเกิดขึ้นพร้อมกับการเกิดขึ้นของสังคม ที่ได้มีกฎหมาย ที่นั้นมีสังคม (UBI Societies, IBI JUS) เป็นคำกล่าวที่แสดงว่ากฎหมายกับสังคมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ไม่สามารถอยู่ลำพังคนเดียวได้ แต่การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคม อาจมีความขัดแย้งและกระทบกระทั่งกันก่อให้เกิดความไม่สงบในสังคมได้ ฉะนั้นมนุษย์จึงต้องมีระบบควบคุมสังคมซึ่งได้แก่ ศีลธรรม จารีตประเพณี ศาสนา และ กฎหมาย ^{๔๔}

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม และรวมตัวกันอยู่เป็นกลุ่มก้อน ถ้ามนุษย์อยู่เพียงคนเดียวก็ย่อมจะประพฤติตนอย่างไรก็ได้ โดยไม่ต้องสนใจใคร แต่ด้วยเหตุที่มนุษย์รวมกันเป็นสังคม หากมนุษย์ ยังคงถือว่าตนทำอะไร อย่างไรก็ได้แล้ว สังคมก็คงอยู่ไม่ได้ เพราะจะเกิดความวุ่นวายตลอด ดังนั้น เพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มนุษย์จะต้องมีกฎเกณฑ์ที่ควบคุมความประพฤติของมนุษย์ กฎเกณฑ์นี้ก็คือ “กฎหมาย” นั่นเอง^{๔๕}

๒.๕ คำพิพากษากฎีกาที่เกี่ยวข้อง

กองมรดกมีบัญชีไว้ตามมาตรา ๑๖๐๐ พอจำแนกให้เห็นได้ว่ามรดกของผู้ตายนั้นดังนี้
ทรัพย์สินของผู้ตายอยู่ก่อนหรือขณะผู้ตายถึงแก่ความตาย

๑. ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย คือ ทรัพย์สินและวัตถุไม่มีรูปร่างซึ่งอาจมีราคาและถือเอาได้
๒. สิทธิของผู้ตาย เช่น สิทธิตามสัญญาเช่าซื้อ สิทธิในการไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝาก
๓. หน้าที่ของผู้ตายเช่น หน้าที่ต้องชำระหนี้
๔. ความรับผิดชอบของผู้ตาย เช่น หนี้ของผู้ตายนั้นตกทอดไปยังทายาท

คำพิพากษากฎีกาที่สำคัญ

คำพิพากษากฎีกาที่ ๒๗๘๙/๒๕๔๓ ผู้ร้องรับผิดชอบเสียภาษีอากรของห้างหุ้นส่วนจำกัดรวมถึง ห. ในฐานะเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัดดังกล่าวตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๗๗(๒) และ ๑๐๘๗ เมื่อ ห. ถึงแก่ความตาย ความรับผิดชอบในหนี้ค่าภาษีอากรจึงตกทอดแก่ทายาทตามมาตรา ๑๕๙๙ และ ๑๖๐๐ และเมื่อเจ้าหนี้กองมรดกยังไม่ได้รับชำระหนี้จึงต้องถือว่าทรัพย์สินมรดกยังคงอยู่ในระหว่างจัดการซึ่งผู้จัดการมรดกชอบที่จะทำการใด ๆ ในทางจัดการตามที่จำเป็นได้ตามมาตรา ๑๗๓๖ การที่จำเลยทำบันทึกยินยอมชำระหนี้ค่าภาษีอากรค้ำแทน ห. ในฐานะทายาทโดยธรรมและ ในฐานะผู้จัดการมรดกของห. หุ้นส่วนผู้จัดการห้างหุ้นส่วนจำกัด เป็นการกระทำการใด ๆ ในทางจัดการตามที่จำเป็นเพื่อชำระหนี้ค่าภาษีอากรที่ กองมรดกค้างชำระอยู่การที่จำเลยใน

^{๔๔} สมยศ เชื้อไทย, คำอธิบายกฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป เล่ม 1 ความรู้กฎหมายทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร 1 สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2540), หน้า 31-40.

^{๔๕} ภูมิชัย สุวรรณดี และคณะ, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ นิติธรรม, 2544), หน้า 13.

ฐานะผู้จัดการมรดกของ ห. ทำบันทึกยินยอมชำระหนี้อีกฉบับหนึ่งหลังจากฉบับแรก ๙ เดือน ขอ ผัดผ่อนการ ชำระหนี้ค่าภาษีอากรค้างไปอีกคราวหนึ่ง ถือได้ว่าจำเลยทำบันทึกยินยอมชำระหนี้ฉบับที่ สองทั้งในฐานะทายาทโดยธรรมและในฐานะผู้จัดการมรดกของห. เนื่องจากจำเลยทำบันทึกดังกล่าว ขึ้นเพื่อขอผัดผ่อนการชำระหนี้ค่าภาษีอากรค้างตามที่ได้มีการทำบันทึกยินยอมชำระหนี้ฉบับแรก โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้กองมรดกยอมบังคับสิทธิเรียกร้องต่อจำเลยในฐานะทายาทโดยธรรมตามมาตรา ๑๗๓๗แม้จำเลยจะทำบันทึกยินยอมชำระหนี้ โดยไม่ได้แย้งทั้งสิ้น แต่ความรับผิดชอบของจำเลยในฐานะ ทายาทเกี่ยวกับหนี้สินของ ห. เจ้ามรดกนั้น ทายาทไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบเกินกว่าทรัพย์มรดกที่ ตกทอด ได้แก่ต้นตามมาตรา ๑๖๐๑ นอกจากนี้จำเลยในฐานะผู้จัดการมรดกไม่ต้องรับผิดชอบส่วนตัวตาม มาตรา ๑๗๒๔ ด้วย ปัญหานี้เป็น ข้อ กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน แม้มิได้ ยกขึ้นว่ากล่าวและวินิจฉัยมาในชั้นศาลภาษีอากร ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัย เองได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๖๑๙/๒๕๓๘ แม้ ร. ชำระเงินค่าเช่าซื้อที่ดินพิพาทครบถ้วนแล้ว ตั้งแต่ปี ๒๕๑๐ และ รมีสหสิทธิเรียกร้องในที่ดินพิพาทตามสัญญาเช่าซื้ออันถือได้ว่าเป็น ทรัพย์สินอย่าง หนึ่งของ ร.ก็ตามแต่ในระหว่างที่ ร.ยังมีชีวิตอยู่ในปี ๒๕๑๓ ร.ได้ทำหนังสือแสดงความจำนงตาม ข้อบังคับของสหกรณ์ ๖.ว่าหาก ร.ต้องพ้นจากสมาชิกภาพของสหกรณ์ ๖.ขอให้สหกรณ์ ๖.โอนบรรดา สิทธิผลประโยชน์และหนี้สินที่ ร.มีอยู่ในสหกรณ์ ๖.ให้แก่จำเลยซึ่งเป็น ทายาทต่อมา ร. ทำกันที่ดิน พิพาทไม่ไหวในปี ๒๕๑๘สหกรณ์ ๖.ได้รับจ้างนอกลงเข้าเป็นสมาชิกแทน ร.สิทธิในที่ดินพิพาทจึงโอนมา เป็นของจำเลย ตามข้อบังคับของสหกรณ์ดังกล่าวต่อมาปี ๒๕๒๒ ร.ถึงแก่ความตายสิทธิในที่ดินพิพาท ไม่ใช่ทรัพย์สินที่ รมีอยู่ขณะถึงแก่ความตายจึงไม่เป็นมรดก ของ ร.ตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พาณิชย์มาตรา๑๕๙๙ วรรคหนึ่ง การที่จำเลยรับโอนที่ดินพิพาทโดยทำเป็นหนังสือและจดทะเบียน การได้มา ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ในปี ๒๕๓๑จึงไม่ใช่การรับโอนมรดกของ ร.ในฐานะเจ้าของรวมผู้มี สิทธิรับมรดกร่วมกับโจทก์แต่เป็นเพียงทำให้การได้มาบริบูรณ์ตามกฎหมายเท่านั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๔๘๗/๒๕๓๘ จ.ครอบครองที่ดินพิพาทโดยความสงบและโดย เปิดเผยด้วยเจตนาเป็นเจ้าของเป็นเวลาเกินกว่า๑๐ปี แล้ว จ.จึงได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินตั้ง กล่าวโดยการ ครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๓๘๒ การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ดังกล่าวเป็น ทรัพย์สินอันเป็นสิทธิอย่างหนึ่ง ที่เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พาณิชย์มาตรา ๑๕๙๙ และ ๑๖๐๐ จึงตกทอดให้แก่โจทก์ทั้งสองซึ่งเป็นบุตรของ จ.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๙๖๒/๒๕๓๗ ที่ดินพิพาทเป็นสินส่วนตัวของผู้ตาย ผู้ตายขายให้แก่ จำเลยแม้การซื้อขายจะเป็นโมฆะเพราะมิได้จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แต่ ที่ดินพิพาทเป็นที่ดิน มือเปล่ามีเพียงสิทธิครอบครอง การที่ผู้ตายขายให้จำเลยย่อมเป็นการแสดงเจตนาสละสิทธิ ครอบครองที่พิพาทไม่ยึดถือเพื่อ ตนต่อไปแล้ว การครอบครองของผู้ตายจึงสิ้นสุดลงตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๗๗ จำเลยได้เข้าครอบครองเป็นเจ้าของที่ พินพาทโดยนำเงินไป ชำระหนี้แทนผู้ตายและรับ ส.ค.๑ มาจากเจ้าหนี้ผู้ตาย แล้วให้ ส. ทำประโยชน์ในที่ดินพิพาทต่าง ดอกเบี้ย ถือได้ว่าเป็นการ ยึดถือเพื่อตนจำเลยจึงได้สิทธิครอบครองที่ดินพิพาทตามประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๖๗ ที่ดินพิพาทจึงมิได้เป็นมรดกของผู้ตาย โจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอนนิติ กรรมซื้อขาย เป็นการฟ้องร้องให้ได้ทรัพย์พิพาทขึ้นมาเป็นทรัพย์มรดกเป็นคดีมีทุนทรัพย์

ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับที่จะเป็นมรดกของของผู้ตายต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

๑. เป็นสิ่งที่ผู้ตายมีอยู่ก่อนตาย และ
๒. สิ่งนั้นไม่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายไม่ว่าโดยสภาพหรือโดยกฎหมาย
 ๑. เป็นสิ่งที่ผู้ตายมีอยู่ก่อนตาย

คำพิพากษาฎีกาที่ ๙๑๙/๒๕๙๕ เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่กรรม สิทธิในทางทรัพย์สินของผู้ตายย่อมตกทอดไปยังทายาททันที ฉะนั้นทายาทจึงมีสิทธิที่จะไถ่ถอนทรัพย์สินที่ผู้ตายขายฝากไว้ได้ (สิทธิในการไถ่ถอนทรัพย์สินเป็นสิทธิซึ่งเกิดขึ้นก่อนที่เจ้ามรดกจะถึงแก่ความตาย)

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๙๕๓/๒๕๑๕ เงินสะสมเป็นเงินที่ทางราชการหักเก็บไว้จากเงินเดือนข้าราชการทุกเดือนและจ่ายคืนให้ เมื่อข้าราชการนั้นออกจากราชการเงินสะสมจึงเป็นมรดกของผู้ตาย เพราะเป็นเงินที่ผู้ตายมีอยู่ในขณะที่ผู้ตายถึงแก่ความตาย

คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๒๖/๒๕๒๖ สิทธิเรียกร้องค่าชดเชยซึ่งนายจ้างต้องจ่ายให้แก่ลูกจ้างเมื่อเลิกจ้างเป็นสิทธิอย่างหนึ่งซึ่งถือได้ว่าเป็นมรดก ย่อมตกทอดแก่โจทก์ซึ่งเป็นทายาทของลูกจ้างผู้ถึงแก่กรรมได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๑๓๑/๒๕๐๖ เมื่อปรากฏว่าเงินทุนสงเคราะห์(ท.ส.ค.)ของผู้ปฏิบัติงานในการรถไฟ เป็นเงินที่เก็บจากผู้ปฏิบัติงานร้อยละ ๕ ของเงินเดือนทุกเดือน และการรถไฟจ่ายสมทบอีกมีจำนวนร้อยละ ๑๐ ถ้าผู้ปฏิบัติงานต้องออกจากราชการนอกจากถูกไล่ออกให้จ่ายให้ผู้ปฏิบัติงานรวมทั้งดอกเบี้ยวและกองทุนจ่ายเพิ่มให้อีกเป็นจำนวนเท่ากันนั้น เห็นได้ว่าทุนสงเคราะห์นี้เป็นเงินที่ผู้ปฏิบัติงานมีสิทธิได้รับอยู่ก่อนแล้ว หากผู้นั้นตายลงก็ย่อมตกเป็นมรดก (เหตุที่จะได้รับมิได้เกิดขึ้นจากความตายของเจ้ามรดก ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่ผู้ตายมีอยู่ก่อนตายจึงเป็นมรดก)

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๓๒/๒๕๐๗ เงินทุนสงเคราะห์เพื่อช่วยเหลืองานศพและอุปการะบุตรของผู้ตายโดยเฉพาะ ซึ่งองค์การ ช.พ.ค. จะจ่ายให้เมื่อสมาชิกถึงแก่ความตายนั้นมีใช้กองมรดกของผู้ตาย ผู้ตายไม่มีอำนาจแสดงเจตนาโดยพินัยกรรมสั่งเสียนั้นได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๑๖๖/๒๕๑๐ ขอลาออกจากราชการตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๑๗ และทางราชการอนุญาตให้ออกได้ตั้งแต่วันนั้น แม้คำสั่งอนุญาตนั้นจะออกเมื่อหลังจากผู้นั้นตายไปแล้ว สิทธิที่ผู้นั้นจะได้รับบำเหน็จก็มีมาตั้งแต่วันที่ได้รับอนุญาตให้ออกจากราชการแล้ว เมื่อผู้นั้นตาย สิทธิในการได้รับบำเหน็จจึงเป็นสิทธิอย่างหนึ่งในกองมรดกซึ่งผู้นั้นมีอยู่ ขณะถึงแก่ความตาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๖๐๐ จึงแสดงเจตนาโดยพินัยกรรมกำหนดให้สิทธิในบำเหน็จนั้นตกแก่ผู้รับพินัยกรรมได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๖๔๖ (สิทธิที่ผู้ตายจะได้รับบำเหน็จเกิดขึ้นตั้งแต่วันที่ได้รับอนุญาตให้ลาออกแม้ว่าจะยังไม่ได้รับมา ก็เป็นมรดกของผู้ตาย)

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๙๕๓/๒๕๑๕ ในกรณีที่ข้าราชการตายในระหว่างรับราชการและทางราชการจะจ่ายเงินช่วยเหลือให้เป็นจำนวนสามเท่าของอัตราเงินเดือน ตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการจ่ายเงินเดือนนั้น เงินช่วยเหลือนี้มีใช้เงินเดือนของข้าราชการ และก็มีใช้เงินอันเป็นมรดกของข้าราชการที่ตายนั้นด้วย จึงไม่อยู่ในความรับผิดในหนี้สินของข้าราชการผู้ตาย

๒. สิ่งนั้นไม่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายไม่ว่าโดยสภาพหรือโดยกฎหมาย

- ททรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดตามกฎหมายเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๐๐๘/๒๕๓๗ สัญญาเช่าเป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้เช่า ย่อมเป็นอันสิ้นสุดลงเมื่อผู้เช่าตายไม่เป็นมรดกที่จะตกทอดแก่ทายาท

- ททรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดซึ่งโดยสภาพเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยสภาพ

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๔๓๘/๒๕๒๒ จ. มอบอำนาจให้จำเลยนำที่ดิน น.ส.๓ มาประกันตัวผู้ต้องหาต่ออัยการ โดยยอมรับผิดตามสัญญาที่จำเลยทำกับอัยการ จำเลยส่งตัวผู้ต้องหาตามนัดไม่ได้ อัยการอนุญาตให้เลื่อนกำหนดตามที่ผู้ประกันขอ ก่อนครบกำหนดส่งตัวครั้งหลังผู้ประกันตาย เป็นการก่อนผู้ประกันรับผิดสัญญา สัญญาประกันไม่ตกทอดไปยังทายาท

ตามมาตรา ๑๖๐๓ ประเภทของทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดก แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑. ทายาทที่มีสิทธิตามกฎหมาย เรียกว่า “ทายาทโดยธรรม” และ
๒. ทายาทที่มีสิทธิตามพินัยกรรม เรียกว่า “ผู้รับพินัยกรรม”

คำพิพากษาฎีกาที่สำคัญ

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๗๔๒/๒๕๔๕ การเป็นทายาทโดยธรรมในฐานะพี่น้องร่วมบิดาเดียวกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒๙(๔) นั้น นอกจากกฎหมาย มีกำหนดว่าพี่น้องร่วมบิดาเดียวกัน จะต้องเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดาเดียวกันแล้ว การที่จะตีความบทกฎหมายดังกล่าวว่าพี่น้องร่วม บิดาเดียวกันจะต้องเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาเดียวกันผลก็จะกลายเป็นว่าพี่น้องร่วมบิดาเดียวกันจะมีได้แต่เฉพาะเมื่อการสมรสระหว่าง บิดากับมารดาคนก่อน สิ้นสุดลงแล้วเท่านั้น ซึ่งเป็นการตีความที่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวแคบเกินกว่าบทบัญญัติตามตัวอักษรของ กฎหมายและมีใช้ความมุ่งหมายของบทบัญญัติที่ให้ทายาทโดยธรรมซึ่งอยู่ในฐานะเป็นญาติสนิทที่ใกล้ชิดที่สุดอยู่ในลำดับมีสิทธิรับมรดกก่อน หลังและตัดญาติห่างซึ่งอยู่ในลำดับถัดลงไปไม่ให้มีสิทธิในทรัพย์มรดกของผู้ตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๓๐ ทั้งการเป็น พี่น้องด้วยกันนี้ก็หาไม่มีบทบัญญัติให้เกิดสิทธิหน้าที่ต่อกันเหมือนเช่นการเกิดสิทธิหน้าที่ระหว่าง บิดากับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายไม่ ฉะนั้น การเป็น ทายาทโดยธรรมในฐานะพี่น้องร่วมบิดาเดียวกันจึงต้องถือตามความเป็นจริง เมื่อผู้ร้องและผู้ตายต่างมีบิดาคนเดียวกัน แม้จะเป็นบุตรที่ไม่ชอบด้วย กฎหมายของบิดาก็ถือว่าผู้ร้องกับผู้ตายเป็นพี่น้องร่วมบิดาเดียวกัน ผู้ร้องจึงอยู่ในฐานะทายาทโดยธรรมตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒๙(๔) เมื่อผู้ตายไม่มีทายาทโดยธรรมในลำดับอื่นที่สูงกว่าผู้ร้อง ผู้ร้องจึงมีสิทธิในทรัพย์มรดกของผู้ตาย ส่วนผู้คัดค้านที่เข้ารับมรดก แทนที่บิดา

ซึ่งเป็นลุงของผู้ตายถือเป็นทายาทในลำดับถัดลงไปไม่มีสิทธิในทรัพย์มรดกของผู้ตายตามมาตรา ๑๖๓๐ จึงไม่มีส่วนได้เสียที่จะยื่น คำร้องคัดค้านการที่ผู้ร้องขอจัดการมรดกของผู้ตา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๙๗/๒๕๕๑ การเป็นทายาทโดยธรรมในฐานะพี่น้องร่วมบิดาเดียวกัน ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๙ (๔) นั้น นอกจากกฎหมายมิได้กำหนดว่า พี่น้องร่วม บิดาเดียวกันจะต้องเป็น บุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดาเดียวกันแล้ว การที่จะตีความบทกฎหมายดังกล่าวว่า พี่น้องร่วม บิดาเดียวกันจะต้องเป็น บุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดาเดียวกันผลก็จะกลายเป็นว่า พี่น้องร่วมบิดาเดียวกันจะมีได้แต่เฉพาะเมื่อการสมรสระหว่างบิดากับมารดาคนก่อนสิ้น สดลงแล้วเท่านั้น ซึ่งเป็นการตีความที่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายแคบเกินกว่าบทบัญญัติตามตัวอักษรของกฎหมาย และมีใช้ความมุ่งหมายของ บทบัญญัติที่ให้ทายาทโดยธรรมซึ่งอยู่ในฐานะเป็นญาติสนิทที่ใกล้ชิดที่สุดอยู่ในลำดับมีสิทธิรับมรดกก่อนหลังและตัดญาติห่างซึ่งอยู่ในลำดับถัด ลงไปไม่ให้มีสิทธิในทรัพย์มรดกของผู้ตาย ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๓๐ ทั้งการเป็นพี่น้องด้วยกันนี้ก็หาได้มีบทบัญญัติให้เกิดสิทธิหน้าที่ต่อกันเหมือนเช่นการเกิดสิทธิหน้าที่ระหว่างบิดากับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายไม่ ฉะนั้น การเป็นทายาทโดยธรรมในฐานะพี่น้องร่วมบิดาเดียวกันจึงต้องถือ ตามความเป็นจริง เมื่อผู้ร้องที่ ๑ และผู้ตายต่างมีบิดาคนเดียวกันแม้ผู้ตายจะเป็นบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของบิดาก็ถือว่าผู้ร้องที่ ๑ กับผู้ตายเป็น พี่น้องร่วมบิดาเดียวกัน ผู้ร้องที่ ๑ จึงอยู่ในฐานะทายาทโดยธรรมตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๙ (๔) เมื่อผู้ตายไม่มีทายาทโดยธรรมในลำดับอื่นที่สูง กว่าผู้ร้องที่ ๑ ผู้ร้องที่ ๑ จึงมีสิทธิในทรัพย์มรดกของผู้ตาย ส่วนผู้คัดค้านเป็นเพียงบุตรของ จ. ซึ่งเป็นลุงของผู้ตาย โดย จ. เป็นทายาทโดยธรรม ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๙ (๖) เมื่อมีผู้ร้องที่ ๑ ซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมในลำดับที่ ๔ ซึ่งสูงกว่า จ. แล้ว จ. จึงไม่มีสิทธิในทรัพย์มรดกของผู้ตายตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๓๐ วรรคหนึ่ง ทำให้ผู้คัดค้านไม่มีสิทธิในทรัพย์มรดก ดังนั้น ผู้ร้องทั้งสามมีสิทธิร้องขอต่อศาลให้ตั้งผู้ร้องที่ ๑ เป็นผู้จัดการมรดก ของผู้ตายได้ ส่วนผู้คัดค้านไม่มีสิทธิดังกล่าวตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๑๓

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓/๒๕๖๐ ที่ที่เอกชนทั้งสองยื่นฟ้องหน่วยงานทางปกครองและเจ้าหน้าที่ของรัฐว่า ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองร่วมกันรังวัดและออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินหลวงทับที่ดินตามหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.๓ก) ของผู้ฟ้องคดีทั้งสองและปกปิดประกาศว่าเป็นที่สาธารณประโยชน์รुकกล้าที่ดินพิพาท ขอให้เพิกถอนหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินหลวงและให้คืนสิทธิในที่ดินแก่ผู้ฟ้องคดีทั้งสอง ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองให้การว่า ที่ดินพิพาทเป็นที่สาธารณ สมบัติของแผ่นดินประเภทพลเมืองใช้ร่วมกัน การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินหลวงชอบด้วยกฎหมาย เห็นว่า แม้ผู้ฟ้องคดีทั้งสองจะมีค่าขอให้ ศาลเพิกถอนหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินหลวง โดยอ้างว่าเป็นการออกโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ตาม แต่การที่ศาลจะมีคำพิพากษาตามคำขอของผู้ ฟ้องคดีทั้งสองได้นั้น ศาลจำต้องพิจารณาให้ได้ความเสียก่อนว่า ที่ดินพิพาทเป็นของผู้ฟ้องคดีทั้งสองตามที่กล่าวอ้างหรือเป็นที่สาธารณสมบัติ ของแผ่นดินเป็นสำคัญ แล้วจึงจะพิจารณาประเด็นอื่นต่อไป จึงเป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับสิทธิในที่ดิน ซึ่งอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาล ยุติธรรม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒/๒๕๖๐ คดีที่เอกชนยื่นฟ้องสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมว่า โจทก์เป็นผู้จัดการมรดกของมารดา เจ้าของที่ดิน น.ส.๒ แต่จำเลยนำ ที่ดินบางส่วนของโจทก์ไปจัดสรรและออก ส.ป.ก. ๔-๐๑ ก. และไปขอกออกเป็นโฉนดที่ดิน เมื่อโจทก์ขอก่อโฉนด

ที่ดิน เจ้าพนักงานที่ดินจึงไม่ ออกให้ ขอให้เพิกถอน ส.ป.ก.๔-๐๑ ก. และโฉนดที่ดินส่วนที่ทับ น.ส.๒ ของโจทก์ จำเลยให้การว่า เดิมที่ดินพิพาทเป็นที่สาธารณประโยชน์ ต่อมา มีพระราชกฤษฎีกาให้ที่ดินพิพาทเป็นที่ดินในเขตปฏิรูป จำเลยจึงมีอำนาจนำที่ดินพิพาทมาทำการปฏิรูปได้ การขอออกโฉนดและการออกโฉนด ที่ดินชอบด้วยกฎหมาย เห็นว่าตามคำฟ้องและคำให้การคู่ความต่างฝ่ายต่างกล่าวอ้างว่า ตนเป็นผู้มีสิทธิในที่ดินพิพาท การที่ศาลจะมีคำพิพากษา หรือคำสั่งในคดีได้นั้น จำต้องพิจารณาให้ได้ ความเสียก่อนว่า ที่ดินพิพาททั้งสองแปลงดังกล่าว โจทก์เป็นผู้มีสิทธิครอบครองมาก่อนตามที่กล่าวอ้างหรือไม่เป็นสำคัญ แล้วจึงจะพิจารณาประเด็นอื่นได้ต่อไป โดยไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยการกระทำของหน่วยงานทางปกครองว่าชอบหรือไม่ชอบด้วย กฎหมายแต่อย่างใด คดีจึงไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง แต่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลยุติธรรม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๓๒/๒๕๖๐ ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า ที่ดินพิพาทเป็นทรัพย์สินมรดกของเจ้ามรดก ไม่ใช่ทรัพย์สินของผู้ร้องสอดทั้งสามที่ได้รับการยกให้ก่อนเจ้ามรดก ถึงแก่ความตาย ฉะนั้น เมื่อจำเลยในฐานะผู้จัดการมรดกของเจ้ามรดกได้ขอออกใบแทนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.๓ก) และจดทะเบียน โอนที่ดินพิพาทมาเป็นของตนเองแล้วโอนขายต่อไปยัง อ. ตั้งแต่ปี ๒๕๔๔ ที่ดินพิพาทจึงไม่ได้เป็นทรัพย์สินมรดกของเจ้ามรดกอีกต่อไป ผู้ร้องสอด ทั้งสามแม้จะเป็นทายาทของเจ้ามรดกก็ไม่มีสิทธิใด ๆ ในที่ดินพิพาทแล้ว เพราะย่อมต้องมีความผูกพันต่อบุคคลภายนอกในกิจการทั้งหลายอันผู้ จัดการมรดกได้ทำไปภายในขอบอำนาจในฐานะที่เป็นผู้จัดการมรดก ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๒๔ วรรคหนึ่ง และการที่ในปี ๒๕๕๐ จำเลยยังใช้ หนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.๓ ก.) ฉบับเจ้าของที่ดิน ที่เคยแจ้งสูญหายไปนำเดินสำรวจออกโฉนดที่ดินสำหรับที่ดินพิพาทในนามของเจ้า มรดก ก็ไม่ก่อให้เกิดสิทธิใด ๆ แก่ทายาทของเจ้ามรดก การออกโฉนดที่ดินสำหรับที่ดินพิพาทในการนำเดินสำรวจของจำเลยในฐานะทายาทของ เจ้ามรดกจึงเป็นไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อโจทก์เป็นผู้รับโอนที่ดินพิพาทคนล่าสุดก็ย่อมเป็นเจ้าของมีสิทธิในที่ดินพิพาท

อนึ่ง ผู้ร้องสอดทั้งสามได้เข้ามาในคดีเป็นคู่ความฝ่ายที่สามเป็นปฏิปักษ์ต่อโจทก์ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๕๗ (๑) แม้โจทก์จะได้ถอนฟ้อง จำเลยไปหลังจากนั้น แต่ศาลชั้นต้นก็ได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อมาในฐานะที่โจทก์กับผู้ร้องสอดทั้งสามพิพาทกันที่ดินพิพาท ทั้งนี้ เมื่อโจทก์ เป็นฝ่ายชนะคดีและคำขอของโจทก์ที่เดิมขอให้บังคับจำเลยโดยขอให้เพิกถอนโฉนดที่ดินพิพาทนั้นอยู่ในสภาพที่เปิดช่องให้บังคับแก่ผู้ร้องสอด ทั้งสามผู้เก็บรักษาโฉนดที่ดินพิพาทได้ จึงชอบที่จะบังคับให้เป็นไปตามคำขอของโจทก์ มิใช่แต่เพียงยกคำร้องสอดของผู้ร้องสอดทั้งสามเท่านั้น ปัญหานี้เป็นปัญหาข้อกฎหมายอันเกี่ยวด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้เองแม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้น ฎีกาตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๔๙ วรรคสอง อันเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ขณะที่โจทก์ยื่นฟ้องคดีนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๘๑๔/๒๕๖๐ ป.เป็นผู้จัดการมรดกของ อ. ตามคำสั่งศาลจึงมีฐานะเป็นผู้แทนตามกฎหมายของทายาท ย่อมมีสิทธินำหุ้นอันเป็นทรัพย์สินมรดกของ อ. เข้าร่วมเป็นองค์ประชุมในการประชุมวิสามัญผู้ถือหุ้นของบริษัทจำเลยอันเป็นการกระทำไปตามอำนาจหน้าที่ทั่วไปของผู้จัดการมรดกตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๑๙ และมาตรา ๑๗๒๓ โดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากโจทก์ทั้งสามซึ่งเป็นทายาทเพราะอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้จัดการ มรดกต่อทายาท

เกิดขึ้นโดยบทบัญญัติของกฎหมาย ไม่ได้มีลักษณะเป็นตัวแทนของทนายท เนื่องจากบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ ลักษณะมรดก ให้นำบทบัญญัติ บรรพ ๓ ลักษณะตัวแทนมาใช้โดยอนุโลมเท่านั้น และการกระทำเช่นนี้ไม่ใช่การทำนิติกรรมอันจะ ต้องห้ามตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๗๒๒ จึงไม่ตกเป็นโมฆะ การที่โจทก์ที่ ๑ ถูกถอดถอนอำนาจกระทำการแทนบริษัทจำเลย แล้วให้ ป. เป็นกรรมการผู้มีอำนาจกระทำการแทนบริษัทจำเลยเกิดจากการลงมติ ด้วยคะแนนเสียงข้างมากของผู้ถือหุ้น แม่ ป. ในฐานะส่วนตัวจะออกเสียงลงคะแนนเห็นชอบตามมติดังกล่าว แต่โต้แย้งออกเสียงลงคะแนนในฐานะ ผู้จัดการมรดกของ อ. การกระทำของ ป. จึงไม่เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต และใช้สิทธิซึ่งมีแต่จะทำให้เกิดเสียหายแก่บุคคลอื่นตามมาตรา ๕ และ มาตรา ๔๒๑ เมื่อการประชุมวิสามัญผู้ถือหุ้นมีผู้ถือหุ้นเข้าประชุมรวมกันแทนหุ้นไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนหุ้นทั้งหมดครบองค์ประชุมตามข้อ บังคับ การประชุมและมติที่ประชุมวิสามัญผู้ถือหุ้นของบริษัทจำเลยชอบแล้ว

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมใจ ศิระกมล และคณะ (๒๕๖๐) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์โดยใช้แนวคิดการเรียนแบบรู้จริง ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับกฎหมายการประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อป้องกันพยาบาลจากความผิดพลาดในการดูแลผู้ป่วยตามมาตรฐาน การถูกฟ้องร้องและการถูกลงโทษทางกฎหมาย โดยรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้แนวคิดการเรียนแบบรู้จริง ในกระบวนการวิชากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ประกอบด้วย ๑) การยัดวัตถุประสงค์ของกระบวนการวิชาซึ่งมีการกำหนดไว้ล่วงหน้าเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ๒) การแบ่งเนื้อหาการเรียนเป็นหัวข้อย่อยและกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะของแต่ละหัวข้อย่อย ๓) การเลือกสื่อการเรียนรู้และกลวิธีในการสอนที่เหมาะสม ได้แก่ ชุดการเรียนบนเว็บ และการวิเคราะห์กรณีศึกษาในห้องเรียน ๔) การทดสอบความรู้แบบสั้น ๆ หลังการเรียนในแต่ละหน่วยบนเว็บ และการทดสอบสั้น ๆ ก่อนเรียนในชั้นเรียน(quiz) และ ๕) การค้นหาจุดอ่อนโดยใช้ผลการประเมินจากแบบทดสอบ และการวิเคราะห์กรณีศึกษาและปรับปรุงแก้ไข^{๔๖}

จักรพันธ์ โรจน์อารยานนท์ (๒๕๕๓) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การทำนิติกรรมและมรดกของพระภิกษุที่เกี่ยวข้องกับสินสมรส ผลการวิจัยพบว่ากฎหมายลักษณะผิวเมียของไทยในอดีตนั้น บัญญัติให้สามีภริยาขาดจากกันเมื่อสามีอุปสมบทเป็นพระภิกษุในบวรพระพุทธศาสนา แต่ตามมาตรา ๑๕๐๑ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในปัจจุบัน การที่สามีอุปสมบทเป็นพระภิกษุไม่ได้เป็นเหตุให้การสมรสสิ้นสุดลงแต่อย่างใด ดังนั้น ในทางกฎหมาย ท่านก็ยังมิสถานภาพเป็นสามีมีสิทธิ หน้าที่ต่างๆ

^{๔๖} สมใจ ศิระกมล และคณะ, การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์โดยใช้แนวคิดการเรียนแบบรู้จริง, **พยาบาลสาร** 44, 4 (ต.ค.-ธ.ค. 2560), หน้า 145-155.

ตามกฎหมายเช่นเดียวกับสามิทั่วไป รวมถึงท่านอาจมีความจำเป็นต้องจัดการทรัพย์สินอันเป็นสินสมรส โดยกระทำผ่านทางนิติกรรมสัญญา ซึ่งอาจมีการได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินทอง อันทำให้ท่านกระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัยซึ่งเป็นพระพุทธานุญาตขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยปรากฏคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๓๗๗๓/๒๕๓๘ รับรองสิทธิของพระภิกษุในการทำนิติกรรมสัญญาที่พระภิกษุได้รับค่าตอบแทนเอาไว้ด้วย โดยให้เหตุผลว่า “นิติกรรมสมบูรณ์ เพราะไม่มีวัตถุประสงค์เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนแต่อย่างใด” แม้ว่าการกระทำดังกล่าวจะขัดต่อพระธรรมวินัยอย่างชัดเจนก็ตาม นอกจากนี้ หากสามิที่อุปสมบทเป็นพระภิกษุได้ทรัพย์สินใดมาในระหว่างอยู่ในสมณเพศ ซึ่งในมาตรา ๑๖๒๓ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น นักกฎหมายส่วนใหญ่ตีความว่า “ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างสมณเพศ” รวมถึงทรัพย์สินทุกประเภท ไม่ว่าท่านจะได้มาโดยทางใด และไม่ว่าทรัพย์สินเหล่านั้นจะอยู่ในวัดหรือไม่ โดยมีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาวางหลักว่า หากทรัพย์สินนั้นเป็นที่ดิน ที่ดินนั้นจะตกเป็นสมบัติของวัดและจะกลายเป็น ที่ธรณีสงฆ์ทันทีที่พระภิกษุมรณภาพลง ซึ่งตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ นั้น ที่ธรณีสงฆ์ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี กอปรกับแนวคำวินิจฉัยของกรมที่ดินซึ่งวางแนวปฏิบัติไว้ว่า ที่ดินที่สามิที่อุปสมบทเป็นพระภิกษุได้มาในระหว่างอยู่ในสมณเพศ ไม่ถือเป็นสินสมรสในทุกกรณี และที่ดินจะต้องตกเป็นสมบัติของวัดทั้งหมด ซึ่งเมื่อพระภิกษุมรณภาพ ภริยาจะไม่สามารถขอแบ่งได้เลย ทั้ง ๆ ที่โดยหลักกฎหมายครอบครัวแล้ว การอุปสมบท ไม่ทำให้การสมรสสิ้นสุดลง ทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างสมรสย่อมเป็นสินสมรส ภริยาย่อมมีสิทธิขอแบ่งทรัพย์สินได้ นอกจากนี้ หากพระภิกษุได้ก่อนนี้เกี่ยวเนื่องกับทรัพย์สินนั้นไว้ก่อนมรณภาพ หากทรัพย์สินนั้นเป็นที่ดินแล้ว ก็จะเกิดปัญหาในการบังคับเอาทรัพย์สินนั้นเพื่อชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ เพราะการโอนที่ธรณีสงฆ์นั้น จะทำได้ก็แต่โดยตราเป็นพระราชบัญญัติ ๆ ซึ่งแม้จะได้โอนที่ดินให้เจ้าหนี้ตามสัญญาแล้ว การโอนดังกล่าวก็ตกเป็นโมฆะเพราะขัดต่อพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ นั้นเอง จากการศึกษาผู้เขียนพบว่า ในการประชุมยกร่าง มาตรา ๑๖๒๓ บรรพ ๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น คณะกรรมาธิการยกร่างมิได้มุ่งหมายที่จะให้คำว่า “สมบัติ” ของวัด หมายรวมถึง “ที่ธรณีสงฆ์” ซึ่งมีลักษณะทางกฎหมายใกล้เคียงกับ “ที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน” แต่อย่างใด ทั้งปรากฏคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๓๙/๒๔๗๙ ที่วินิจฉัยว่า “สมบัติ” ของวัด ตามมาตรา ๑๖๒๓ คือ ทรัพย์สินที่เหลือจากการใช้หนี้แก่เจ้าหนี้ของพระภิกษุผู้มรณภาพจนครบจำนวนแล้ว และยังปรากฏคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๕๒/๒๕๐๗ ซึ่งวินิจฉัยว่า ต้องมีการแบ่งที่ดินที่เป็นสินสมรสอันจะตกเป็นของวัดให้ภริยาก่อน โดยการแบ่งเช่นนี้ไม่ขัดต่อความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์แต่อย่างใด ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะให้ตีความกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายที่แท้จริงของกฎหมายและ

สอดคล้องกับพระธรรมวินัยมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและเพื่อความมั่นคงสถาพรแห่งพระพุทธศาสนาสืบไปนั่นเอง ^{๔๗}

สมพรนุช ตันศรีกุล (๒๕๖๒) ได้ศึกษาเรื่อง การรับและจำหน่ายทรัพย์สินมรดกของพระภิกษุ: ความสัมพันธ์กับพระวินัยและปัญหาในทางปฏิบัติ ผลการศึกษาพบว่า ข้อกฎหมายดังกล่าวเพียงแต่เปิดช่องให้เจ้ามรดกถวายทรัพย์สินของตนแก่พระภิกษุที่ตนเลื่อมใสศรัทธาและพิจารณาแล้วว่าเหมาะสมที่จะเป็นปฏิคาหก โดยคาดหวังว่าพระภิกษุนั้นเมื่อรับมาแล้วจะได้นำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในทางปฏิบัติ พระภิกษุสามารถเป็นเจ้าของทรัพย์สินได้และทำนิติกรรมจำหน่ายทรัพย์สินผ่านเอกสารสิทธิโดยไม่ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์แม้จะขัดพระวินัยซึ่งห้ามไม่ให้พระภิกษุรับ ใช้จ่ายเงิน และแลกเปลี่ยนสิ่งของ กล่าวคือ พระสงฆ์สามารถดำเนินการต่างๆ กับทรัพย์สินมรดกได้ ได้แก่ การให้คืนกลับไปยังทายาทอื่น เปิดโอกาสให้เจ้าหนี้ของเจ้ามรดกฟ้องตามมูลหนี้เดิม ตลอดจนสละแก่สงฆ์หรือบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์อื่น การศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องทำให้เห็นว่ามูลคดีเกิดขึ้นจาก (๑) ความไม่สำรวมในพระธรรมวินัยของพระภิกษุและวัด และ (๒) ความไม่สุจริตของเอกชนคู่ความ ซึ่งมีสาเหตุสำคัญคือการยอมรับผลตามกฎหมายของนิติกรรมที่พระภิกษุทำทั้งที่ตามพระวินัยเป็นอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์ จากการศึกษาวิเคราะห์ข้างต้น ผู้เขียนจึงไม่เห็นด้วยกับการแก้กฎหมายซึ่งจำกัดสิทธิไม่ให้พระภิกษุรับและจำหน่ายทรัพย์สินมรดก การรับและจำหน่ายทรัพย์สินดังกล่าวย่อมไม่เป็นอาบัติหากพระภิกษุจัดการทรัพย์สินตามสถานะของท่าน ในการช่วยแก้ปัญหานิติกรรมที่ไม่เหมาะสมของพระภิกษุ ควรทบทวนแก้ไขให้มีแนวปฏิบัติในการจัดการทรัพย์สินของพระภิกษุและพระสงฆ์ให้สอดคล้องกับพุทธบัญญัติ นอกจากนี้ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรเป็นไวยาวัจกรของคณะสงฆ์ไทย มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลนิติกรรมต่างๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินที่พระภิกษุหรือพระสงฆ์ถือครองและเป็นผู้ดำเนินคดีในศาลแทนกรณีที่มีการโต้แย้งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ^{๔๘}

^{๔๗} จักรพัฒน์ โรจน์อารยานนท์, การทำนิติกรรมและมรดกของพระภิกษุที่เกี่ยวข้องกับสินสมรส, **วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

^{๔๘} สมพรนุช ตันศรีกุล, การรับและจำหน่ายทรัพย์สินมรดกของพระภิกษุ: ความสัมพันธ์กับพระวินัยและปัญหาในทางปฏิบัติ, **วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**, ปีที่ 48 ฉบับที่ 1 (มีนาคม 2562), หน้า 139-160.

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ ในจังหวัดแพร่” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ ๒) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ ๓) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ กลุ่มเป้าหมาย

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การดำเนินงานวิจัยนี้เป็นการดำเนินงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) และสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มประชากรที่กำหนด (In-depth-interview) คือพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ จำนวน ๒๐ รูป

๑) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ บทความ วารสาร งานวิทยานิพนธ์ การสืบค้นทางสื่อสารสนเทศ และกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายมรดก ในเรื่องความเป็นมา ความสำคัญ ความหมายของกฎหมายมรดก ทายาทผู้รับมรดก พิณัยกรรม ทรัพย์สินมรดกของพระสงฆ์ และการจัดการทรัพย์สินมรดกของพระสงฆ์ ที่สามารถนำมาสนับสนุนงานวิจัย

๒) การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม (Field Study) ทำในรูปแบบการสัมภาษณ์บุคคลแบบเชิงลึก (In-depth interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และบันทึกข้อมูลตามคำบอกของผู้ถูกสัมภาษณ์ จำนวน ๒๐ รูป ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะปกครอง

จำนวน ๑๐ รูป พระสงฆ์ทั่วไปในจังหวัดแพร่ จำนวน ๑๐ รูป เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

๓.๒ กลุ่มเป้าหมาย

งานวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่” ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการจัดเก็บข้อมูล เป็นการสัมภาษณ์บุคคลแบบเชิงลึก (In-depth interview) โดยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

ผู้วิจัยได้กำหนดการสัมภาษณ์บุคคลแบบเชิงลึก (In-depth interview) โดยการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะปกครอง จำนวน ๑๐ รูป พระสงฆ์ทั่วไปในจังหวัดแพร่ จำนวน ๑๐ รูป รวมทั้งหมดจำนวน ๒๐ รูป ประกอบด้วย

- พระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ จำนวน ๒๐ รูป ได้แก่
 - ๑) พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ที่ปทุมโม ฐานาน)
 - ๒) พระครูสิทธิขยาภิรัต ชยานนโท สมเดช
 - ๓) พระครูพิบูลพัฒน์โกศล
 - ๔) พระครูสิริสุเมธากร (อัม แสนคำ)
 - ๕) พระครูโสภณกิตติบัณฑิต ผศ, ดร.
 - ๖) พระครูโกศัยสุนทรกิจ จนทวณโณ หม้อกรอง
 - ๗) พระครูบัณฑิตเจตยานุกการ ฐิตเมธो ดั่งดี
 - ๘) พระปลัดกิตติพันธ์ สจจวโร วงศ์สวัสดิ์
 - ๙) พระครูสมุห์พนมไพโร สิริธมโม อินจันทร์
 - ๑๐) พระครูคัมภีร์ปัญญานุยุต กวาวทอง
 - ๑๑) พระวุฒิชัย ขนติพิโล แยมรับบุญ
 - ๑๒) พระใบฎีกาพรสวรรค์ วรพทุธิโก โสขันตี
 - ๑๓) พระศกดิษฐ์ ส่วโร, ดร.
 - ๑๔) พระรังสีมัน จารวุโส ศศิรัตนศรีโสภณ
 - ๑๕) พระปลัดฉัตรชัย จนทนนโท จะทำ
 - ๑๖) พระครูปัญญาปริยัติสาทร สิริปณโณ อุดสม
 - ๑๗) พระณรงค์ ญาณวิโร
 - ๑๘) พระไกรพล ชยานนโท
 - ๑๙) พระณัฐกร ญฐุฑโร (หงษ์สามสิบเก้า)
 - ๒๐) พระครูโอภาสสิลวิสุทธิ วิสุทธสีโล ยอดสอน

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (In-depth interview)

แบบสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยนำแนวทางการสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นมาและผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ ๓ ท่าน ประกอบด้วย

- ๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมจิต ขอนวงศ์
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาลัยสงฆ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
- ๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายัณห์ อินันใจ
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
- ๓) รองศาสตราจารย์ รวีโรจน์ ศรีคำภา
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำสาขาวิชาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ซึ่งได้พิจารณาความถูกต้องและความชัดเจนของการใช้ภาษา ครอบคลุมเนื้อหา หัวข้อที่จะวิจัย และหลังจากที่ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ของเครื่องมือแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงให้มีความเหมาะสม ชัดเจนด้านสำนวนภาษาครอบคลุมด้วยเนื้อหาตามที่ได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๓ ท่านแล้ว ตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำไปสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๒๐ คน เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ โดยแนวทางการสัมภาษณ์จะแบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์

ในจังหวัดแพร่

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

มีวิธีการและขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามลำดับต่อไปนี้

๓.๔.๑ มีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลและทบทวนวรรณกรรมจากเอกสาร (Document Study and Literature Review) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือเอกสารทางวิชาการ บทความ วารสาร งานวิทยานิพนธ์ การสืบค้นทางสื่อสารสนเทศ และกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องที่สามารถนำมาสนับสนุนงานวิจัย

๓.๔.๒ เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured Interview or Formal Interview) จากผู้ให้สัมภาษณ์ คือ การสัมภาษณ์ที่มีลักษณะคล้ายกับการใช้แบบสอบถาม เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดที่แน่นอนจะใช้สัมภาษณ์บุคคลใดก็ใช้คำถามแบบเดียวกัน มีลำดับขั้นตอนที่เหมือนกัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามในการสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลตามคำบอกของผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยใช้สถานที่ทำการของผู้ถูกสัมภาษณ์ เป็นสถานที่ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้กำหนดวันนัดหมายวันสัมภาษณ์ โดยได้แจ้งให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ทราบก่อนล่วงหน้า ซึ่งการสัมภาษณ์จะใช้การจดบันทึกและบันทึกเสียง โดยก่อนสัมภาษณ์จะขออนุญาตผู้ถูกสัมภาษณ์ในการบันทึกการสนทนาก่อนทุกครั้ง

๓.๔.๓. การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยอาศัยวิธีการของ Denzin ได้เสนอไว้ดังนี้

(๑) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลเวลาสถานที่และบุคคลที่ต่างกันต้องได้ข้อมูลที่ตรงกัน

(๒) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) คือการตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูลต่างกันอย่างไรมิใช่เปลี่ยนตัวผู้สังเกตแทนที่จะใช้ผู้วิจัยคนเดียวกันสังเกตโดยตลอดในกรณีที่ไม่แน่ใจในคุณภาพของผู้รวบรวมข้อมูลสมควรเปลี่ยนตัวผู้วิจัยให้มีหลายคน

(๓) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) คือการตรวจสอบว่าถ้าผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิมจะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ในส่วนของการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) พร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลตามหลักวิจัยเชิงคุณภาพ โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มีการตรวจสอบข้อมูลโดยเทคนิคสามเส้า เพื่อตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากบุคคล เวลาและสถานที่ที่แตกต่างกันและทำการเชื่อมโยงความสอดคล้องของเนื้อหาเทียบเคียงกับแนวคิด ทฤษฎีควบคู่กับบริบท และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากการทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารต่าง ๆ และจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussions) เพื่อให้ได้ผลการศึกษาดังตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญามรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ ประกอบภาพถ่าย โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะปกครอง จำนวน ๑๐ รูป พระสงฆ์ทั่วไปในจังหวัดแพร่ จำนวน ๑๐ รูป รวมทั้งหมดจำนวน ๒๐ รูป มีการเก็บข้อมูลโดยกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญา

สำหรับพระสงฆ์ และเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัด
แพร่ เกี่ยวกับประเด็นที่สำคัญต่อการศึกษาหาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับ
พระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ ๕ ประเด็นที่สำคัญ คือ ๑) ด้านองค์ความรู้ ๒) ด้านเนื้อหา ๓) ด้านประโยชน์
๔) ด้านการพัฒนา และ ๕) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) ในเรื่องความเป็นมา ความสำคัญ ความหมายของกฎหมายมรดก ทายาทผู้รับมรดก พิณยกรรม ทรัพย์สินมรดกของพระสงฆ์ และการจัดการทรัพย์สินมรดกของพระสงฆ์ที่สามารถนำมาสนับสนุนงานวิจัย และ ในภาคสนาม (Field Study) ทำในรูปแบบการสัมภาษณ์บุคคลแบบเชิงลึก (In-depth interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และบันทึกข้อมูลตามคำบอกของผู้ถูกสัมภาษณ์ คือ พระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ จำนวน ๓๐ รูป เพื่อเก็บข้อมูลในประเด็น สภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ และเพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ ๕ ประเด็นที่สำคัญ คือ ๑) ด้านองค์ความรู้ ๒) ด้านเนื้อหา ๓) ด้านประโยชน์ ๔) ด้านการพัฒนา และ ๕) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ดังนี้

๔.๑ กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์

๔.๒ สภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

๔.๓ แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

๔.๑ กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์

๔.๑.๑ ผลการวิเคราะห์กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์

ผลการวิเคราะห์กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ ในเรื่องความเป็นมา ความสำคัญ ความหมายของกฎหมายมรดก ทายาทผู้รับมรดก พิณยกรรม ทรัพย์สินมรดกของพระสงฆ์ และการจัดการทรัพย์สินมรดกของพระสงฆ์ พบว่า

๑) ความเป็นมา

กฎหมายลักษณะมรดกของไทยมีที่มาจากจารีตประเพณีดั้งเดิม นับตั้งแต่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ตามจารีตประเพณีในสมัยกรุงสุโขทัย บุตรจะได้รับมรดกไม่เท่ากัน ส่วนแบ่งของบุตรแต่ละคนขึ้นอยู่กับว่าบุตรได้ทำคุณประโยชน์ให้บิดามารดามากน้อยขนาดไหน ครั้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระเอกาทศรถได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บัญญัติ กฎหมายลักษณะมรดกขึ้นเป็นลักษณะอักษร เมื่อ พ.ศ.๒๑๕๕ รวม ๕๑ มาตรา ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้ กฎหมายเก่าที่มีมาแต่ครั้งโบราณ แล้วรวบรวมขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๓๔๗ เรียกว่า กฎหมายตราสามดวง ซึ่งมี กฎหมายลักษณะมรดกรวมอยู่ด้วย และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมหาราช เมื่อ พ.ศ.๒๔๑๖ หมอบรัดเลย์ได้พิมพ์ออกมาจำหน่าย ๒ เล่ม เรียกว่า กฎหมาย ๒ เล่ม หรือกฎหมายหมอบรัดเลย์ ต่อมาเมื่อ พ.ศ.

๒๔๔๔ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ได้ทรงจัดบทใหม่ และได้ทรงอธิบายหมายเหตุไว้บ้าง ต่อจากกฎหมายลักษณะมรดก ก็มีประกาศและพระราชบัญญัติ เกี่ยวกับกฎหมายลักษณะมรดกอีก ประกาศและพระราชบัญญัติที่สำคัญก็คือ พระราชบัญญัติแก้ไข เพิ่มเติมลักษณะมรดก รศ. ๑๒๑ ซึ่งบัญญัติถึงการแบ่งมรดกภาคญาติ และการแบ่งมรดกหญิงมีสามี ประกาศพระบรมราชโองการให้ยกเลิกกฎหมายลักษณะมรดก บทที่ ๑๒ พระราชบัญญัติว่าด้วยการ ทำพินัยกรรม พ.ศ. ๒๔๗๕ เมื่อมีพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายลักษณะมรดกเป็นกฎหมายที่ว่าด้วย ทรัพย์สิน สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของ เจ้ามรดกที่เป็นกองมรดก การตกทอดแห่งทรัพย์มรดก ประเภทของ ทายาท ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดก พินัยกรรม อายุความมรดก เป็นต้น ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ทำให้ทราบถึงหลักการของกฎหมายมรดกที่ว่า เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งถึงแก่ความตายแล้วจะต้องดำเนินการอย่างไรต่อไป ผลจะเป็นเช่นไร โดยการ ดำเนินการต่าง ๆ จะต้องนำบทบัญญัติของกฎหมายลักษณะมรดกมาใช้บังคับแห่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ แล้ว ก็เป็นอันยกเลิกกฎหมายลักษณะมรดกไปในตัว

๒) ความสำคัญ

กฎหมายมีความสำคัญกับชีวิตมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งตาย และกฎหมายในเรื่องมรดกนี้ก็นับว่าเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งที่กฎหมายวางหลักในเรื่องมรดกของผู้ตาย ว่าภายหลังจากผู้ตายตายแล้วทรัพย์สมบัติของเขาตกแก่ผู้ใด เพื่อมิให้เกิดการแย่งชิงกันระหว่างญาติของผู้ตายด้วยกันเอง และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้ตาย

๓) ความหมาย

กฎหมายลักษณะมรดกเป็นกฎหมายที่ว่าด้วย ทรัพย์สิน สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้ามรดก การตกทอดแห่งทรัพย์มรดก ประเภทของทายาท ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดก พินัยกรรม อายุความมรดก เป็นต้น ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ทำให้ทราบถึงหลักการของกฎหมายมรดกที่ว่า เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งถึงแก่ความตายแล้วจะต้องดำเนินการอย่างไรต่อไป ผลจะเป็นเช่นไร โดยการดำเนินการต่าง ๆ จะต้องนำบทบัญญัติของกฎหมายลักษณะมรดกมาใช้บังคับ

กองมรดกของผู้ตาย ได้แก่

มาตรา ๑๖๐๐ “ภายใต้บังคับของบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ กองมรดกของผู้ตาย ได้แก่ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ เว้นแต่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้ว เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้”

ตามบทบัญญัติแห่งมาตรา ๑๖๐๐ พอจำแนกให้เห็นว่ากองมรดกของผู้ตายนั้นได้แก่

๑. ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย
๒. สิทธิผู้ตาย
๓. หน้าที่ของผู้ตาย
๔. ความรับผิดชอบของผู้ตาย

ทรัพย์สิน มีความหมายตามมาตรา ๑๓๘ คือทรัพย์และวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและถือเอาได้

ทรัพย์ มีความหมายตามมาตรา ๑๓๗ คือ วัตถุมีรูปร่าง ทรัพย์สินทุกชนิดที่ตกเป็นมรดกจึงไม่จำกัดว่าจะเป็นสังหาริมทรัพย์ หรืออสังหาริมทรัพย์ อาจเป็นวัตถุมีรูปร่างที่มีราคาและ

ถือเอาได้ หรือเป็นวัตถุไม่มีรูปร่างที่มีราคาและถือเอาได้ก็ได้ เช่น ช้าง ม้า สุกร โค กระบือ เสื้อผ้า แก้ว แหวน เงิน ทอง เป็นต้น

สิทธิ หมายความว่าประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ สิทธิก็เป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งหากมีราคาและถือเอาได้ สิทธิเป็นได้ทั้งบุคคลสิทธิและทรัพย์สินสิทธิ เช่น สิทธิตามสัญญาเช่าซื้อ สิทธิในการไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝาก สิทธิตามสัญญาซื้อขาย ภาระจำยอม สิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิครอบครอง ลิขสิทธิ์ สิทธิในเครื่องหมายการค้า เป็นต้น

หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ตาย ก็คือหนี้ของผู้ตายนั่นเอง ซึ่งตกทอดไปยังทายาทด้วย แต่ไม่ได้หมายความว่าทายาทจะต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัวในหนี้ทั้งหมด เมื่อผู้ตายไม่มีทรัพย์สินพอชำระหนี้ ทายาทไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบเกินกว่าทรัพย์สินมรดกที่ตกทอดได้แก่ตน (มาตรา ๑๖๐๑)^๑ และเจ้าหนี้กองมรดกชอบแต่จะได้รับการชำระหนี้จากทรัพย์สินในกองมรดกเท่านั้น (มาตรา ๑๗๓๔)^๒ ^๓

ทรัพย์สินที่เป็นทรัพย์สินมรดกของผู้ตายต้องเป็นทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนหรือขณะผู้ตายถึงแก่ความตาย เช่น ดอกผลของทรัพย์สินมรดกที่เกิดขึ้นภายหลังเจ้ามรดกตาย เงินบำเหน็จตกทอด สิทธิในเงินบำเหน็จเพื่อสงเคราะห์ เงินสงเคราะห์เพื่อช่วยงานศพและอุปการะบุตรของผู้ตายโดยเฉพาะ ไม่ใช่มรดก เนื่องจากมิใช่ทรัพย์สินที่ผู้ตายมีอยู่ในขณะตาย แต่เป็นทรัพย์สินที่ได้มาเนื่องจากการตายเกิดขึ้น ดังนั้นจึงถือว่ามิใช่มรดก

แต่เงินสะสมที่ทางราชการหักเก็บไว้จากเงินเดือนของข้าราชการทุกคนซึ่งจะจ่ายเมื่อข้าราชการออกจากราชการ หรือเงินทุนสงเคราะห์ (ท.ส.ค.) ของผู้ปฏิบัติงานในการรถไฟเป็นเงินที่เก็บจากผู้ปฏิบัติงานร้อยละ ๕ ของเงินเดือนทุกเดือน ถือว่าเป็นเงินที่ผู้ปฏิบัติงานมีสิทธิอยู่ก่อนแล้ว จึงถือเป็นมรดก เพราะเป็นทรัพย์สินที่ผู้ตายมีอยู่ก่อนถึงแก่ความตาย จึงเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท

ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบประการต่าง ๆ ข้างต้นจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

๑) ต้องไม่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ไม่ว่าจะโดยกฎหมายหรือโดยสภาพ

๑.๑ ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบตามกฎหมายเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้หมายความว่า มีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตาย อาทิเช่น สิทธิอาศัยตามมาตรา ๑๔๐๔ สิทธิเก็บกิน ตามมาตรา ๑๔๑๘ ภาระติดพันในอสังหาริมทรัพย์ตามมาตรา ๑๔๓๑ สิทธิเหนือพื้นดิน ตามมาตรา ๑๔๐๐ สิทธิของผู้ยืมในการจะใช้ทรัพย์สินที่ยืม ตามมาตรา ๖๔๘

๑.๒ ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบซึ่งโดยสภาพเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตาย โดยสภาพ หมายความว่า โดยสภาพของสิ่งดังกล่าวมีลักษณะเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายกล่าวคือ สิ่งนั้นให้ความสำคัญกับตัวบุคคลมากกว่าทรัพย์สิน อาทิเช่น ในสัญญาเช่าสิทธิของผู้เช่าในอันจะใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่า ย่อมมีลักษณะที่เป็นการเฉพาะตัว เพราะการที่ผู้ให้เช่าจะให้บุคคลใดเช่าทรัพย์สินของตน ผู้ให้เช่าย่อมต้องพิจารณาว่าผู้เช่าจะสงวนรักษาทรัพย์สินที่เช่าอย่างที่ท่านเองต้องการ

^๑ มาตรา ๑๖๐๑ ทายาทไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบเกินกว่าทรัพย์สินมรดกที่ตกทอดได้แก่ตน

^๒ มาตรา ๑๗๓๔ เจ้าหนี้กองมรดกชอบแต่จะได้รับการชำระหนี้จากทรัพย์สินในกองมรดกเท่านั้น

^๓ กิริติ กาญจนรินทร์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ ๖ มรดก, (กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษา กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ๒๕๖๐), หน้า ๑๓

หรือไม่ ซึ่งผู้เช่าแต่ละคนย่อมความประพฤติที่ต่างกัน หรือในสัญญาจ้างแรงงาน หน้าที่ของผู้รับจ้างใน การที่จะต้องทำงานให้แก่นายจ้างย่อมมีลักษณะที่เป็นการเฉพาะตัว เพราะบุคคลแต่ละคนย่อมมี ลักษณะ และคุณสมบัติที่แตกต่างกันในการทำงาน

๒) ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบซึ่งไม่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ไม่ ว่าจะโดยกฎหมาย หรือโดยสภาพ จะเป็นกองมรดกของผู้ตายต่อเมื่อสิ่งดังกล่าวเป็นสิ่งที่ผู้ตายมีอยู่ ก่อนที่จะถึงแก่ความตาย ดังพิจารณาได้จากถ้อยคำของกฎหมายที่ว่า “มรดกของบุคคลนั้น” ตาม ป. พ.พ. มาตรา ๑๕๔๙ วรรคแรก “เมื่อบุคคลใดตายมรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท” ดังนั้น ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบใดเกิดขึ้นพร้อม หรือภายหลังที่ผู้ตายถึงแก่ความตาย สิ่ง ดังกล่าวก็หาเป็นมรดกของผู้ตาย อาทิเช่น เงินฉาบปนกิจสงเคราะห์ เงินที่จะได้จากสัญญาประกันชีวิต เป็นต้น ซึ่งการพิจารณาว่าสิ่งใดจะเป็นสิ่งที่ผู้ตายมีอยู่ก่อนตายหรือไม่นั้น จะใช้เกณฑ์สิทธิเป็นสิ่ง พิจารณา กล่าวคือ หากสิ่งดังกล่าวเกิดขึ้น หรือผู้ตายมีสิทธิได้รับก่อนตาย แม้ว่าผู้ตายจะยังไม่ได้มาไว้ ในความครอบครอง ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ผู้ตายมีอยู่ก่อนตาย

ดังนั้น ในการพิจารณาว่าทรัพย์สินใดเป็นมรดกหรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาว่าในขณะที่ ผู้ตายถึงแก่ความตาย มีทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบใดบ้างที่มีอยู่ก่อนและมีอยู่ในขณะถึง ความตายหรือไม่ หากปรากฏว่าทรัพย์สินใดเกิดขึ้นภายหลังผู้ตายถึงแก่ความตาย ย่อมไม่ถือเป็นมรดก

ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบซึ่งจะเป็นมรดกนั้นจะต้องไม่มีการจำหน่าย จ่ายโอน หรือระงับไปแล้วก่อนตาย หากได้มีการจำหน่ายจ่ายโอนไปแล้วย่อมไม่เป็นมรดกอีกเช่นกัน เพราะมิใช่เป็นของเจ้ามรดกในขณะที่ถึงแก่ความตาย

อีกทั้ง ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบนั้น ต้องไม่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตาย โดยแท้ไม่ว่าจะโดยกฎหมายหรือโดยสภาพ จึงจะถือเป็นมรดกตกทอดสู่ทายาท หากทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบนั้น เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ไม่ว่าจะโดยกฎหมายหรือโดยสภาพ ย่อมไม่ถือเป็นมรดก

๔) การตกทอดแห่งทรัพย์สินมรดก

เมื่อเจ้ามรดกตาย มรดกย่อมตกทอดแก่ทายาทตามมาตรา ๑๕๔๙ วรรคหนึ่ง^๔ หรือมาตรา ๑๖๐๒ วรรคหนึ่ง^๕ แล้วแต่กรณีว่าตายตามความเป็นจริง หรือตายโดยผลของกฎหมาย คือเป็นคน

^๔ มาตรา ๑๕๔๙ เมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท

ทายาทอาจเสียไปซึ่งสิทธิในมรดกได้แต่โดยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น

^๕ มาตรา ๑๖๐๒ เมื่อบุคคลใดต้องถือว่าถึงแก่ความตายตามความในมาตรา ๖๒ แห่งประมวลกฎหมายนี้ มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท

ถ้าพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นยังคงมีชีวิตอยู่ หรือตายในเวลาอื่นผิดไปจากเวลาดังระบุไว้ในคำสั่งที่สั่ง ให้เป็นคนสาบสูญ ให้ใช้บทบัญญัติมาตรา ๖๓ แห่งประมวลกฎหมายนี้บังคับแก่ทายาทของบุคคลนั้น

สาบสูญ ถ้ามรดกไม่มีผู้รับก็ตกแก่แผ่นดินตามมาตรา ๑๗๕๓^๖ นอกจากนี้ ทรัพย์สินของพระสงฆ์ ที่ได้มาระหว่างอยู่ในสมณเพศตกเป็นของวัด เมื่อพระสงฆ์มรณภาพตามมาตรา ๑๖๒๓^๗

พิจารณาได้ว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ มรดก ได้บัญญัติเกี่ยวกับ ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้ามรดกที่จะตกทอดไว้ ๓ กรณี ดังนี้

กรณีที่ ๑ ตกทอดแก่ทายาทตามมาตรา ๑๖๒๐^๘ ประกอบมาตรา ๑๕๙๙ วรรคหนึ่ง หรือมาตรา ๑๖๐๒ วรรคหนึ่งแล้วแต่กรณี อาจจะเป็นทายาทโดยสิทธิตามกฎหมายที่เรียกว่า “ทายาทโดยธรรม” หรือโดยพินัยกรรม ที่เรียกว่า “ผู้รับพินัยกรรม” ตามมาตรา ๑๖๐๓^๙

กรณีที่ ๒ ตกทอดแก่วัดที่พระสงฆ์ซึ่งมรณภาพมีภูมิลำเนาตามมาตรา ๑๖๒๓

กรณีที่ ๓ ตกทอดแก่แผ่นดินเมื่อไม่มีทายาทหรือจัดตั้งมูลนิธิไม่ได้ตามพินัยกรรมตามมาตรา ๑๗๕๓

กรณีที่ ๑ ตกทอดแก่ทายาทตามมาตรา ๑๖๒๐ ประกอบมาตรา ๑๕๙๙ วรรคหนึ่ง หรือมาตรา ๑๖๐๒ วรรคหนึ่งแล้วแต่กรณี อาจจะเป็นทายาทโดยสิทธิตามกฎหมายที่เรียกว่า “ทายาทโดยธรรม” หรือโดยพินัยกรรม ที่เรียกว่า “ผู้รับพินัยกรรม” ตามมาตรา ๑๖๐๓

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ ๖ มาตรา ๑๖๐๓ บัญญัติว่า กองมรดกย่อมตกทอดแก่ทายาทโดยสิทธิตามกฎหมายหรือโดยพินัยกรรม^{๑๐}

ทายาทที่มีสิทธิตามกฎหมาย เรียกว่า “ทายาทโดยธรรม”

ทายาทที่มีสิทธิตามพินัยกรรม เรียกว่า “ผู้รับพินัยกรรม”

ตามมาตรา ๑๖๐๓ พิจารณาได้ว่า ประเภทของทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดก แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ ๑. ทายาทที่มีสิทธิตามกฎหมาย เรียกว่า “ทายาทโดยธรรม” และ ๒. ทายาทที่มีสิทธิตามพินัยกรรม เรียกว่า “ผู้รับพินัยกรรม”

๑. ทายาทโดยธรรม

ทายาทโดยธรรม ได้แก่ บุคคลที่ได้รับมรดกโดยผลของกฎหมาย เป็นบุคคลที่กฎหมายกำหนดไว้ว่าหากบุคคลใดถึงแก่ความตายโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมยกมรดกให้แก่บุคคลใด หรือพินัยกรรมยกให้

^๖ มาตรา ๑๗๕๓ ภายใต้งบบังคับแห่งสิทธิของเจ้าหน้กองมรดก เมื่อบุคคลใดถึงแก่ความตายโดยไม่มีทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรม หรือการตั้งมูลนิธิตามพินัยกรรม มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่แผ่นดิน

^๗ มาตรา ๑๖๒๓ ทรัพย์สินของพระสงฆ์ที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระสงฆ์นั้นถึงแก่ มรณภาพให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระสงฆ์นั้น เว้นไว้แต่พระสงฆ์นั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างชีวิตหรือโดยพินัยกรรม

^๘ มาตรา ๑๖๒๐ ถ้าผู้ใดตายโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้หรือทำพินัยกรรมไว้แต่ไม่มีผลบังคับได้ ให้ปันทรัพย์มรดกทั้งหมดแก่ทายาทโดยธรรมของผู้ตายนั้นตามกฎหมาย

ถ้าผู้ใดตายโดยได้ทำพินัยกรรมไว้ แต่พินัยกรรมนั้นจำหน่ายทรัพย์หรือมีผลบังคับได้แต่เพียง บางส่วนแห่งทรัพย์มรดก ให้ปันส่วนที่มีได้จำหน่ายโดยพินัยกรรม หรือส่วนที่พินัยกรรมไม่มีผลบังคับให้แก่ทายาทโดยธรรมตามกฎหมาย

^๙ มาตรา ๑๖๐๓ กองมรดกย่อมตกทอดแก่ทายาทโดยสิทธิตามกฎหมายหรือโดยพินัยกรรม

ทายาทที่มีสิทธิตามกฎหมาย เรียกว่า “ทายาทโดยธรรม”

ทายาทที่มีสิทธิตามพินัยกรรม เรียกว่า “ผู้รับพินัยกรรม”

^{๑๐} มาตรา ๑๖๐๓ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

บุคคลใดแต่มีทรัพย์สินมรดกเหลืออยู่ บุคคลที่กฎหมายกำหนดถือว่าเป็นทายาทโดยธรรมของผู้ตายย่อมมีสิทธิรับมรดกของผู้ตายได้^{๑๑}

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒๙ บัญญัติว่า ทายาทโดยธรรมมีหกลำดับเท่า นั้น และภายใต้บังคับแห่งมาตรา ๑๖๓๐ วรรค ๒ แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังดังต่อไปนี้ คือ

- (๑) ผู้สืบสันดาน
- (๒) บิดามารดา
- (๓) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
- (๔) พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน
- (๕) ปู่ ย่า ตา ยาย
- (๖) ลุง ป้า น้า อา

คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นก็เป็นทายาทโดยธรรม ภายใต้บังคับของบทบัญญัติพิเศษแห่งมาตรา ๑๖๓๕

ตามบทบัญญัติมาตราดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ทายาทโดยธรรมแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) ทายาทโดยธรรมประเภทญาติของเจ้ามรดก ตามมาตรา ๑๖๒๙ (๑) ถึง (๖) กับ ๒) ทายาทโดยธรรมที่เป็นคู่สมรสของเจ้ามรดก ตามมาตรา ๑๖๒๙ วรรคท้าย

๑) ทายาทโดยธรรมประเภทญาติ มีหกลำดับเท่า นั้น และภายใต้บังคับแห่งมาตรา ๑๖๓๐ วรรค ๒^{๑๒} ทายาทแต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังดังต่อไปนี้ คือ

(๑) ผู้สืบสันดาน (๒) บิดามารดา (๓) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน (๔) พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน (๕) ปู่ ย่า ตา ยาย (๖) ลุง ป้า น้า อา

(๑) ผู้สืบสันดาน เมื่อพิจารณาตามมาตรา ๑๖๓๑ ที่บัญญัติว่า “ในระหว่างผู้สืบสันดานต่างชั้นกันนั้นบุตรของเจ้ามรดกอันอยู่ในชั้นสนิทที่สุดเท่า นั้นมีสิทธิรับมรดก ผู้สืบสันดานที่อยู่ในชั้นถัดลงไปจะรับมรดกได้ก็แต่โดยอาศัยสิทธิในการรับมรดกแทนที่” จึงต้องพิจารณาข้อความที่ว่า บุตรของเจ้ามรดกอันอยู่ในชั้นสนิทที่สุดเท่า นั้น ดังนั้น ผู้สืบสันดานตามข้อความดังกล่าว จึงหมายถึงบุตรของเจ้ามรดกเท่า นั้น และมาตรา ๑๖๒๗ “บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วและบุตรบุญธรรมนั้น ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน เหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้” จึงแบ่งผู้สืบสันดานได้เป็น ๓ ประเภท คือ^{๑๓}

^{๑๑} พรชัย สุนทรพันธุ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก (พิมพ์ครั้งที่ ๑๑), (กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษา กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ๒๕๖๒), หน้า ๖๑

^{๑๒} มาตรา ๑๖๓๐ ตรีบิตที่มีทายาทซึ่งยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ยังไม่ขาดสาย แล้วแต่กรณี ในลำดับหนึ่ง ๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๖๒๙ ทายาทผู้ที่อยู่ในลำดับถัดลงไปไม่มีสิทธิในทรัพย์สินมรดกของผู้ตายเลย

แต่ความในวรรคก่อนนี้มีให้ใช้บังคับในกรณีเฉพาะที่มีผู้สืบสันดานคนใดยังมีชีวิตอยู่หรือมีผู้รับมรดกแทนที่กัน แล้วแต่กรณี และมีบิดามารดายังมีชีวิตอยู่ ในกรณีเช่นนั้นให้บิดามารดาได้ส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าเป็นทายาทชั้นบุตร

^{๑๓} พงษ์ธวัชณ์ บุญพิทักษ์, การแบ่งทรัพย์สินมรดกกระหว่างทายาทโดยธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, หน้า ๖-๙.

- ก. บุตรชอบด้วยกฎหมาย
- ข. บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว
- ค. บุตรบุญธรรม

ก. บุตรชอบด้วยกฎหมาย บุตรชอบด้วยกฎหมายของมารดา ถ้าเด็กที่เกิดจากหญิงที่ไม่ได้มีการสมรสกับชาย กฎหมายให้ความคุ้มครองแก่เด็กให้ถือว่าเด็กคนนั้นเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงมารดาเสมอ ดังนั้นไม่ว่าหญิงมารดาจะได้ทำการสมรสหรือไม่ก็ตาม บุตรที่เกิดจากหญิงยอมเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้นเสมอ ตามมาตรา ๑๕๔๖ บุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดา อาจมีได้ทั้งในกรณีที่ชายหญิงสมรสกันตามกฎหมาย และเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายตั้งแต่เกิดตามมาตรา ๑๕๓๖ กล่าวคือ ตามมาตรา ๑๕๓๖ ดังกล่าว ถ้าเด็กเกิดจากชายหญิงที่สมรสกันตามกฎหมายหรือภายใน ๓๑๐ วันนับแต่การสมรสสิ้นสุดซึ่งอาจจะสิ้นสุดเพราะความตายหรือการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส หรือเด็กเกิดจากหญิงที่มีการสมรสและยังไม่ถูกศาลแสดงว่าการสมรสเป็นโมฆะ เช่น การจดทะเบียนสมรสระหว่างพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน หรือกรณีที่ชายหญิงมิได้สมรสกันตามกฎหมายและเด็กเป็นบุตรที่ชอบกฎหมายภายหลัง การเกิดตามมาตรา ๑๕๔๗ ประกอบมาตรา ๑๕๕๗ กล่าวคือ เด็กเกิดจากบิดามารดาที่มีได้สมรสกัน จะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายต่อเมื่อบิดามารดาได้สมรสกันในภายหลังหรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตรหรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร จึงเกิดขึ้นได้ ๓ กรณี ๑. ขณะที่เด็กเกิดบิดามารดามีได้จดทะเบียนสมรสกัน แต่หลังจากเด็กเกิดแล้วบิดามารดาได้สมรสกัน ๒. จดทะเบียนรับรองบุตร หมายถึงการจดทะเบียนรับเด็กซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว และต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น จะต้องได้รับความยินยอมของเด็กและมารดาเด็ก ๓. ศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร เช่น อาจฟ้องขอให้ศาลพิพากษาให้เป็นบุตรของชาย ส่วนผลของการเป็นบุตรที่ชอบในภายหลังนั้น มาตรา ๑๕๕๗ ได้บัญญัติว่า การเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา ๑๕๔๗ ให้มีผลนับแต่วันที่เกิดแต่ทั้งนี้จะอ้างเป็นเหตุเสื่อมสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตในระหว่างเวลาตั้งแต่เด็กเกิดจนถึงเวลาที่บิดามารดาได้สมรสกันหรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตรหรือศาลพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นบุตรไม่ได้

ข. บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานและเป็นทายาทโดยธรรม ลำดับที่ ๑ ตามมาตรา ๑๖๒๙ (๑) และมาตรา ๑๖๒๗ ตามบทบัญญัติในมาตราดังกล่าวบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน ดังเช่นบุตรของภริยาที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสที่บิดาส่งเสียเลี้ยงดู ให้ใช้นามสกุลบิดาเป็นผู้แจ้งเกิด เรียกชายว่าบิดา รับบุตรอยู่ในทะเบียนบ้าน และแสดงออกอย่างเปิดเผยว่าเป็นบุตร เช่นนี้ ถือว่าเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว จึงเป็นผู้สืบสันดานและเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ ๑ ของเจ้ามรดก การรับรองนั้นกฎหมายไม่ได้กำหนดแบบพิธีไว้ ฉะนั้น การรับรองจึงต้องดูตามพฤติการณ์เป็นเรื่อง ๆ ไปว่าการประพฤติปฏิบัติที่บิดามีต่อบุตรนั้นเป็นที่เปิดเผยถึงขนาดวิญญูชนจะพึงเข้าใจได้หรือไม่ว่าบิดาได้รับรองแล้ว และการประพฤติปฏิบัติที่บิดามีต่อบุตรนั้นจะต้องเป็นที่เปิดเผย หากไม่เปิดเผย หรือการเป็นเพียงการปฏิบัติกันอยู่อย่างลับ ๆ ดังนี้ย่อมถือไม่ได้ว่าบิดาได้รับรองแล้ว

ค. บุตรบุญบุญธรรม หมายถึงบุตรที่มีโชญาติสืบสายโลหิตของผู้รับบุตรบุญธรรมหรือมิใช่บุตรโดยกำเนิดของผู้รับบุตรบุญธรรม แต่ผู้รับบุตรบุญธรรมแต่นำมาเลี้ยงเป็นบุตรซึ่งประมวล

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒๗ ให้ถือเป็นผู้สืบสันดานเหมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้นจะเห็นว่า บุตรบุญธรรม ถือเป็นผู้สืบสันดานและเป็นทายาทโดยธรรมของเจ้ามรดกลำดับที่ ๑ ตามมาตรา ๑๖๒๙ (๑) ซึ่งการรับบุตรบุญธรรมนั้นจะต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมด้วย เมื่อดำเนินการตามขั้นตอนบทบัญญัติของกฎหมายแล้ว ย่อมถือว่าบุตรบุญธรรมเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย

(๒) บิดามารดา

บิดามารดาที่อยู่ในฐานะทายาทโดยธรรม ลำดับที่ ๒ ของเจ้ามรดกต้องเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมาย

สำหรับมารดาผู้ให้กำเนิดนั้น แม้ว่าจะคู่สมรสจะชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ตาม บุตรที่เกิดมาจากมารดาถือเป็นผู้สืบสันดานเหมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเสมอตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๔๖ ดังนั้น มารดาผู้ให้กำเนิดย่อมเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ ๒ ของบุตรเสมอ

บิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย หมายถึงผู้ที่สมรสกับมารดาตามกฎหมาย รวมถึงบิดาที่เข้ามามีความสัมพันธ์ต่อบุตรในภายหลังตามมาตรา ๑๕๔๗ เท่านั้น กล่าวคือ จดทะเบียนสมรสกัน ภายหลังบุตรเกิด จดทะเบียนรับรองบุตร และศาลมีคำพิพากษาว่าเป็นบุตร

ข้อสังเกต บิดาที่รับรองบุตรนอกกฎหมายโดยพฤตินัย ไม่ถือเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายอย่างเช่นกับบุตรที่บิดารับรองตามมาตรา ๑๖๒๗ เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติใดของกฎหมายที่ให้การรับรองไว้ ดังนั้น แม้บิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายจะรับรองบุตรนอกกฎหมายโดยพฤตินัยก็ตาม ก็ไม่ทำให้บิดาที่ไม่ชอบกฎหมายเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น บิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายย่อมไม่ถือเป็นทายาทโดยธรรม ตามมาตรา ๑๖๒๙ (๒)

ผู้รับบุตรบุญธรรม ไม่มีสิทธิได้รับมรดกของบุตรบุญธรรมเมื่อบุตรบุญธรรมตาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๙๘/๒๙ ที่บัญญัติว่า “ การรับบุตรบุญธรรมไม่ก่อให้เกิดสิทธิรับมรดกของบุตรบุญธรรมในฐานะทายาทโดยธรรมเพราะเหตุการณ์รับบุตรบุญธรรมนั้น ” จะเห็นได้ว่า การรับบุตรบุญธรรมไม่ก่อให้เกิดสิทธิในการรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม แต่บิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมาย (บิดามารดาโดยกำเนิด) ของบุตรบุญธรรมยังมีสิทธิรับมรดกของบุตรบุญธรรม

(๓) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ไม่มีปัญหาเรื่องความชอบด้วยกฎหมายของบิดามารดาที่ถือกำเนิด เพราะมาตรา ๑๕๔๖ ให้ถือว่าหญิงผู้ให้กำเนิดแก่เด็กทุกคนเป็นมารดาที่ชอบด้วยกฎหมายของเด็กทุกคน แม้จะเกิดจากหญิงไม่ได้สมรสกับชายก็ตาม ดังนั้น พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ที่เป็นทายาทโดยธรรม ลำดับที่ ๓ ถือกันตามความเป็นจริง

(๔) พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน ที่เป็นทายาทลำดับที่ ๔ ต้องถือตามความเป็นจริง

(๕) ปู่ ย่า ตา ยาย หมายถึงบุพการีโดยตรงขึ้นไปเท่านั้น ได้แก่ บิดามารดา ของบิดาหรือของมารดา แต่ไม่หมายรวมถึงพี่น้องร่วมบิดามารดาของปู่ ย่า ตา ยาย

(๖) ลุง ป้า น้า อา หมายถึง พี่ชายของบิดาหรือมารดา ป้า หมายถึง พี่สาวของบิดาหรือมารดา น้า คือ น้องของมารดา อา คือน้องของบิดา กฎหมายไม่ได้แยกความใกล้ชิดสนิทกัน

เพียงแต่จะต้องเป็นสายเดียวกัน ข้อพึงระวัง แม้ตามข้อเท็จจริงจะมีการเรียกขานกันว่า ลุง ป่า น้า อา แต่เป็นคนละสายกัน บุคคลดังกล่าวย่อมไม่ถือเป็นทายาทโดยธรรม ลำดับที่ ๖

๒) ทายาทโดยธรรมประเภทคู่สมรส ตามมาตรา ๑๖๒๙ วรรคท้าย

คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นก็เป็นทายาทโดยธรรม ภายใต้บังคับของบทบัญญัติมาตรา ๑๖๒๙ วรรคท้าย ทายาทโดยธรรมที่เป็นคู่สมรสของเจ้ามรดก ได้แก่ สามีหรือภริยาของเจ้ามรดกนั้น จะต้องเป็นสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้ามรดกในเวลาตาย การเป็นสามีภริยาชอบด้วยกฎหมายนั้นจะต้องมีการจดทะเบียนสมรส แม้การที่สามีภริยาจะอยู่กินกันมา ๒๐-๓๐ ปีก็ตาม ก็ไม่ทำให้เป็นสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย และสามีที่ร้างหรือแยกกันอยู่โดยไม่ได้จดทะเบียนการหย่า ก็ยังถือเป็นสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย ยังถือเป็นทายาทกันอยู่ ย่อมมีสิทธิรับมรดกซึ่งกันและกันได้

๒. ผู้รับพินัยกรรม

ผู้รับพินัยกรรม ได้แก่ “บุคคล” หรือ “นิติบุคคล” ที่เจ้ามรดกกำหนดไว้ในพินัยกรรม ให้เป็นผู้รับมรดก ผู้รับพินัยกรรมไม่จำเป็นต้องเป็นญาติหรือทายาทในกองมรดกอยู่ก่อน เมื่อเจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกส่วนใดให้ผู้รับพินัยกรรมแล้ว ทายาทโดยธรรมก็ไม่มีสิทธิในทรัพย์มรดกส่วนนั้น แต่ทายาทโดยธรรมทุกประเภทอาจเป็นผู้รับพินัยกรรมด้วยก็ได้และการมีสิทธิได้รับทรัพย์ตามพินัยกรรมย่อมไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิที่จะได้รับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรม หมายความว่า ทายาทนั้นมีสิทธิได้รับมรดกทั้งสองทาง เว้นแต่เจ้ามรดกจะแสดงเจตนาไว้เป็นอย่างอื่นในพินัยกรรม เช่น ระบุไว้ในพินัยกรรมว่าไม่ให้มีสิทธิได้รับมรดกอย่างอื่นอีก

นิติบุคคลมีสิทธิได้รับมรดกก็แต่โดยทางพินัยกรรมเท่านั้น เพราะไม่มีมาตราใดบัญญัติว่านิติบุคคลเป็นทายาทโดยธรรม ทั้งนี้ไม่รวมถึงวัดที่ได้รับทรัพย์สินของ พระสงฆ์ผู้ถึงแก่มรณภาพ ในกรณีที่นิติบุคคลเป็นผู้รับพินัยกรรม ต้องพิเคราะห์ถึงวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลด้วย ถ้าการรับมรดกเป็นการขัดต่อวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล นิติบุคคลนั้นก็ย่อมจะรับไม่ได้ เช่น มีผู้ทำพินัยกรรมยกที่ดินให้แก่วัด วัดรับเอาที่ดินนั้นได้ แต่ถ้าทรัพย์สินที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกให้วัดนั้นเป็นอาวุธปืน วัดย่อมรับเอาไม่ได้

กรณีที่ ๒ ตกทอดแก่วัดที่พระสงฆ์ซึ่งมรณภาพมีภูมิลำเนาตามมาตรา ๑๖๒๓

วัดเป็นนิติบุคคล จึงไม่มีทางเป็นทายาทโดยธรรมไม่ว่าลำดับใดในมาตรา ๑๖๒๙ แต่อาจเป็นผู้รับพินัยกรรมได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา ๑๖๒๓ "ทรัพย์สินของพระสงฆ์ที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระสงฆ์นั้นถึงแก่มรณภาพให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระสงฆ์นั้น เว้นไว้แต่พระสงฆ์นั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างชีวิตหรือโดยพินัยกรรม"

มาตรา ๑๖๒๔ "ทรัพย์สินใดเป็นของบุคคลก่อนอุปสมบทเป็นพระสงฆ์ ทรัพย์สินนั้นหากตกเป็นสมบัติของวัดไม่ และให้เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของบุคคลนั้น หรือบุคคลนั้น จะจำหน่ายโดยประการใดตามกฎหมายก็ได้"

กฎหมายห้ามไม่ให้พระสงฆ์เรียกร้องเอามรดก ในฐานะทายาทโดยธรรม แต่กฎหมายไม่ได้ห้ามให้ พระสงฆ์ถือครองทรัพย์สิน หรือห้ามพระสงฆ์มีทรัพย์สินเป็นของตัวเอง ซึ่งทรัพย์สินของพระสงฆ์นั้น อาจมีมาก่อนที่จะได้เข้ามาบวชเป็นพระสงฆ์ก็ได้ หรืออาจจะได้มาในระหว่างที่บวชเป็นพระสงฆ์ก็ได้เช่นกัน

เมื่อพระสงฆ์มรณภาพ หากพระสงฆ์นั้นมีทรัพย์สินอยู่ ทรัพย์สินของพระสงฆ์ที่ได้มรณภาพไปนั้น ก็จะกลายเป็นทรัพย์สินมรดกของพระสงฆ์ ตกทอดไปยังทายาทได้ด้วยเช่นกัน แต่การตกทอดของทรัพย์สินมรดกของ พระสงฆ์นั้น อาจจะต่างกับการตกทอดทรัพย์สินมรดกของคนธรรมดา คือ ทรัพย์สินมรดกของพระสงฆ์นั้น สามารถตกทอดไปยังทายาทของพระสงฆ์อย่างธรรมดาอย่างหนึ่ง หรือตกเป็นสมบัติของวัดที่พระสงฆ์มีภูมิลำเนาอยู่ก็อย่าง หนึ่งก็ได้ แล้วแต่กรณี

เกณฑ์แบ่งที่กำหนดว่า ทรัพย์สินมรดกใดของพระสงฆ์จะตกทอดไปยังบุคคลใดนั้น คือ ช่วงเวลาของการได้ ทรัพย์สินมา คือ เมื่อพระสงฆ์มรณภาพลง ทรัพย์สินของพระสงฆ์จะตกให้แก่บุคคลใดบ้าง แยกเป็น ๒ กรณี คือ

กรณีแรก ทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนอุปสมบท ตามมาตรา ๑๖๒๔ หมายความว่า ทรัพย์สินที่บุคคลได้มาก่อนบวชเป็นพระสงฆ์ ทรัพย์สินนี้แม้ต่อมาบุคคลนั้นจะบวชเป็นพระสงฆ์แล้ว และต่อมาได้มรณภาพลงในขณะที่ยังเป็นพระสงฆ์อยู่ ทรัพย์สินนั้นก็ไม่ได้ตกเป็นของวัด

กรณีที่สอง ทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศ หมายถึง ทรัพย์สินทุกชนิดที่พระสงฆ์ได้มาในระหว่างอยู่ในสมณเพศไม่ว่าทางใด และจะได้มาเนื่องจากการเป็นสมณเพศหรือไม่ก็ตาม ต้องอยู่ในบังคับมาตรา ๑๖๒๓ คือ ทรัพย์สินนั้นต้องตกเป็นของวัด ยกเว้นพระสงฆ์นั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างมีชีวิตหรือโดยการทำพินัยกรรม คือมีการกำหนดความเป็นไปของทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างเป็นพระสงฆ์เอาไว้ก่อนมรณภาพ ทรัพย์สิน นั้นก็จะถูกจัดการ หรือทำให้เป็นไปตามเจตนาของพระสงฆ์ที่กำหนดสั่งการเอาไว้ในพินัยกรรมนั้นทั้งหมดโดยทำให้ทรัพย์สินของพระสงฆ์ไม่ต้องตกเป็นสมบัติของวัดแต่ประการใด

กรณีที่ ๓ ตกทอดแก่แผ่นดินเมื่อไม่มีทายาทหรือจัดตั้งมูลนิธิไม่ได้ตามพินัยกรรมตามมาตรา ๑๗๕๓

แผ่นดินมีสิทธิรับมรดก แต่ไม่ถือว่าแผ่นดินเป็นทายาท การรับมรดกของแผ่นดิน เป็นการรับมรดกโดยผลของกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๕๓ บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งสิทธิของเจ้าหนี้กองมรดก เมื่อบุคคลใดถึงแก่ความตายโดย ไม่มีทายาทโดยธรรม หรือผู้รับพินัยกรรม หรือการจัดตั้งมูลนิธิตามพินัยกรรม มรดกของบุคคล นั้น ตกทอดแก่แผ่นดิน”

มาตรา ๑๗๕๓ นี้หมายความว่า ผู้ตายมิได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินมรดกให้แก่ บุคคลใดและไม่ได้มีการตั้งมูลนิธิตามพินัยกรรมทั้งไม่มีทายาท ไม่มีผู้สืบสันดานของทายาท ที่จะรับมรดกแทนที่ หรือสืบมรดกโดยประการอื่น ทรัพย์สินมรดกนั้นเป็นอันตกทอดแก่แผ่นดิน

ที่ว่าไม่มีทายาท ไม่มีผู้สืบสันดานของทายาทที่จะรับมรดกแทนที่หรือสืบมรดก โดยประการอื่นนั้น หมายความว่า ไม่มีบุคคลดังกล่าวผู้นั้นอยู่เลย รวมตลอดถึงมีบุคคล ดังกล่าวนั้นอยู่แต่เสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกด้วย ไม่ว่าจะโดยถูกกำจัด ถูกตัดหรือสละ มรดกก็ตาม

ในกรณีเจ้ามรดกไม่มีทายาท ไม่มีผู้รับมรดกแทนที่หรือผู้สืบมรดกโดยประการ อื่น แต่ได้ทำพินัยกรรมไว้ หากทรัพย์สินใดอยู่นอกพินัยกรรม ทรัพย์สินนั้นก็ตกทอดแก่แผ่นดิน

เมื่อแผ่นดินเป็นผู้รับมรดกย่อมรับไปทั้งทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบนั้น ถ้าเจ้ามรดกมีหนี้ หนี้นั้นก็ตกทอดแก่แผ่นดิน เจ้าหนี้กองมรดกย่อมมีสิทธิบังคับ ชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินมรดกที่ตกทอดให้แก่แผ่นดิน แต่แผ่นดินไม่ต้องรับผิดชอบเกินกว่าทรัพย์สิน ที่ตกทอดแก่แผ่นดิน นั้น เมื่อชำระหนี้เสร็จแล้วทรัพย์สินที่เหลือจึงตกทอดแก่แผ่นดิน

พอสรุปได้ว่า มรดกของเจ้ามรดกย่อมตกทอดแก่ทายาททันทีที่เจ้ามรดกตาย โดยทายาทไม่ต้องแสดงเจตนาสนองรับ เจ้ามรดกจะต้องเป็นบุคคลธรรมดาเท่านั้น แต่ทายาทอาจเป็นได้ทั้งบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ โดยบุคคลธรรมดาคงต้องเป็นผู้มีความสามารถเป็นทายาทได้อยู่ ในขณะที่เจ้ามรดกตาย ตามมาตรา ๑๖๐๔ และนิติบุคคลจะต้องมีสภาพเป็นนิติบุคคลอยู่ในเวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย

ทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดก แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ ๑. ทายาท ที่มีสิทธิตามกฎหมาย เรียกว่า “ทายาทโดยธรรม” โดยแบ่งเป็นทายาทโดยธรรมประเภทญาติ ตามมาตรา ๑๖๒๕ (๑)-(๖) และทายาทโดยธรรมประเภทคู่สมรส ตามมาตรา ๑๖๒๕ วรรคท้าย ๒. ทายาทที่มีสิทธิตามพินัยกรรม เรียกว่า “ผู้รับพินัยกรรม” ถ้ามรดกไม่มีผู้รับก็ตกแก่แผ่นดินตามมาตรา ๑๗๕๓^{๑๔} นอกจากนี้ ทรัพย์สินของพระสงฆ์ ที่ได้มาระหว่างอยู่ในสมณเพศตกเป็นของวัด เมื่อพระสงฆ์มรณภาพตามมาตรา ๑๖๒๓^{๑๕}

๕) การแบ่งมรดกระหว่างทายาทโดยธรรม

การแบ่งมรดกระหว่างทายาทโดยธรรม มีหลักที่ต้องพิจารณา คือ ต้องพิจารณาก่อนว่า เจ้ามรดกทำพินัยกรรมหรือไม่ หากทำไว้มีผลบังคับหรือไม่ หรือพินัยกรรมนั้นจำหน่ายทรัพย์สินหรือไม่ หรือมีผลบังคับได้แต่เพียงบางส่วนแห่งทรัพย์สินมรดก ตามมาตรา ๑๖๒๐ หรือผู้รับพินัยกรรมได้สละมรดกหรือไม่ ตามมาตรา ๑๖๑๘ หรือพินัยกรรมหรือข้อกำหนดในพินัยกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินรายใดเป็นอันไร้ผลหรือไม่ ตาม มาตรา ๑๖๔๔ เมื่อพิจารณาตามข้างต้นแล้ว มีทรัพย์สินมรดกเหลืออยู่เพียงใด ก็จัดแบ่งแก่ทายาทโดยธรรมต่อไป

พิจารณาว่า เจ้ามรดกตายในขณะที่คู่สมรสยังมีชีวิตหรือไม่ ถ้าคู่สมรสยังมีชีวิต ให้ดำเนินการตามมาตรา ๑๖๒๕ (๑) ก่อน คือเจ้ามรดกมีสินส่วนตัว สินสมรสอย่างไร ถ้าเป็นสินสมรสต้องแบ่งสินสมรสให้คู่สมรสได้ส่วนเท่ากันตาม มาตรา ๑๕๓๓ เพราะมาตรา ๑๖๒๕ (๑)^{๑๖} เมื่อมีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสแล้วทรัพย์สินส่วนตัวของผู้ตายที่มีอยู่ย่อมเป็นทรัพย์สินมรดกที่จะแบ่งปันให้แก่ทายาทผู้มีสิทธิต่อไปซึ่งทายาทโดยธรรมมีอยู่ ๒ ประเภท คือ ทายาทโดยธรรมที่เป็นญาติและที่เป็นคู่สมรส ส่วนทายาทโดยธรรมชั้นใด ลำดับใดจะมีสิทธิรับมรดกก่อนหลังเช่นไรย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา ๑๖๒๔ วรรคหนึ่ง มีถ้อยคำที่ว่า “แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลัง” แสดงให้เห็นว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายสิทธิในการรับมรดกจะต้องเป็นไปตามลำดับก่อนหลังจากลำดับ ๑ ไปจนถึงลำดับ ๖ ประกอบกับมาตรา ๑๖๓๐ บัญญัติว่า “ตราบิตที่มีทายาทซึ่งยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ยังไม่ขาดสาย แล้วแต่กรณี ในลำดับหนึ่ง ๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๖๒๔ ทายาท

^{๑๔} มาตรา ๑๗๕๓ ภายใต้อำนาจแห่งสิทธิของเจ้าหนีกองมรดก เมื่อบุคคลใดถึงแก่ความตายโดยไม่มีทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรม หรือการตั้งมูลนิธิตามพินัยกรรม มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่แผ่นดิน

^{๑๕} มาตรา ๑๖๒๓ ทรัพย์สินของพระสงฆ์ที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระสงฆ์นั้นถึงแก่มรณภาพให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระสงฆ์นั้น เว้นไว้แต่พระสงฆ์นั้นจะได้อำนาจไปในการระหว่างชีวิตหรือโดยพินัยกรรม

^{๑๖} ม.ล.เฉลิมชัย เกษมสันต์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก, กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ๒๕๕๖. หน้า ๑๓๗

ผู้ที่อยู่ในลำดับถัดลงไปไม่มีสิทธิในทรัพย์สินมรดกของผู้ตายเลย” ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ทายาทในลำดับก่อนยังมีชีวิตอยู่ ทายาทในลำดับถัดไปไม่มีสิทธิในการรับมรดก แต่อย่างไรก็ตาม มาตรา ๑๖๓๐ วรรคสอง ได้บัญญัติ ยกเว้นให้กับทายาทโดยธรรมลำดับที่ ๒ กล่าวคือ บิดามารดา หาก บิดามารตายังมีชีวิตอยู่ในการรับมรดกให้บิดามารดาได้ส่วนแบ่งเสมือนทายาทชั้นบุตร ด้วยเหตุที่ว่าทายาทลำดับที่ ๒ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเจ้ามรดกไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันกับทายาทที่เป็นผู้สืบสันดาน

การแบ่งมรดกของทายาทที่เป็นญาติ มาตรา ๑๖๓๒ บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งมาตรา ๑๖๒๙ วรรคสุดท้าย การแบ่งส่วนมรดกของทายาทโดยธรรมในลำดับญาติให้เป็นไปตามบทบัญญัติในส่วนที่ ๑ แห่งหมวดนี้”

มาตรา ๑๖๓๓ “ทายาทโดยธรรมในลำดับเดียวกัน ในลำดับหนึ่ง ๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๖๒๙ นั้น ชอบที่จะได้รับส่วนแบ่งเท่ากัน ถ้าในลำดับหนึ่งมีทายาทโดยธรรมคนเดียว ทายาทโดยธรรมคนนั้นมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งทั้งหมด”

ดังนั้น ในการแบ่งมรดกของทายาทในลำดับเดียวกันในกรณีมีหลายคน ย่อมต้องเป็นคนละเท่า ๆ กัน แต่ในกรณีที่มีทายาทในลำดับเดียวเพียงคนเดียว ทายาทคนนั้นย่อมได้รับส่วนแบ่งมรดกทั้งหมด

การแบ่งมรดกของทายาทที่เป็นคู่สมรส จะต้องเป็นไปตามมาตรา ๑๖๓๕ ที่บัญญัติว่า “ลำดับและส่วนแบ่งของคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ในการรับมรดกของผู้ตายนั้น ให้เป็นไปตามต่อไปนี้

(๑) ถ้ามีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๙ (๑) ซึ่งยังมีชีวิตอยู่หรือมีผู้รับมรดกแทนที่แล้วแต่กรณี คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้น มีสิทธิได้ส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าตนเป็นทายาทชั้นบุตร

(๒) ถ้ามีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๙ (๓) และทายาทนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ หรือถ้าไม่มีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๙ (๑) แต่มีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๙ (๒) แล้วแต่กรณี คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นมีสิทธิได้รับมรดกกึ่งหนึ่ง

(๓) ถ้ามีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๙ (๔) หรือ (๖) และทายาทนั้นยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ หรือมีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๙ (๕) แล้วแต่กรณี คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ มีสิทธิได้มรดกสองส่วนในสาม

(๔) ถ้าไม่มีทายาทดังที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๖๒๙ คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นมีสิทธิได้รับมรดกทั้งหมด”

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การคิดส่วนแบ่งของคู่สมรสนั้น จะต้องพิจารณาก่อนว่ามีทายาทโดยธรรมหรือไม่ หรือถ้ามีเป็นทายาทโดยธรรมในลำดับใด ตามมาตรา ๑๖๒๙ เมื่อทราบแล้วว่าเป็นลำดับใด จึงมาพิจารณาต่อไปว่าคู่สมรสจะได้รับส่วนแบ่งอย่างไร ซึ่งเป็นไปตามมาตรา ๑๖๓๕ ดังนี้

๑. หากผู้สืบสันดานยังมีชีวิตหรือมีผู้รับมรดกแทนที่ คู่สมรส มีสิทธิได้ส่วนแบ่งเสมือนบุตรกล่าวคือ ได้รับส่วนแบ่งเท่า ๆ กัน

๒. มี ๒ กรณีด้วยกัน

- มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน

- ไม่มีผู้สืบสันดาน แต่มีบิดามารดา

และทายาทดังกล่าวยังมีชีวิตอยู่คู่สมรสมีสิทธิได้รับมรดก กึ่งหนึ่ง

๓. มีพี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน หรือมีลุง ป้า น้า อา และยังมีชีวิตอยู่ คู่สมรสมีสิทธิได้รับมรดก ๒ ใน ๓ ส่วน

๔. ไม่มีทายาทตามมาตรา ๑๖๒๙ และคู่สมรสยังมีชีวิต คู่สมรสมีสิทธิได้รับมรดกทั้งหมด

กล่าวโดยสรุป การแบ่งทรัพย์สินมรดกของทายาทโดยธรรม ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย มาตรา ๑๖๒๙ ถึงมาตรา ๑๖๔๕ ถ้าเป็นการรับพินัยกรรมในฐานะผู้รับพินัยกรรมก็ต้องเป็นไปตามที่พินัยกรรมกำหนด

๖) พินัยกรรม

๖.๑ ลักษณะของพินัยกรรม

พินัยกรรมเป็นนิติกรรมซึ่งจัดอยู่ในประเภทนิติกรรมฝ่ายเดียว กล่าวคือ ย่อมสมบูรณ์เป็นพินัยกรรมเมื่อผู้ทำพินัยกรรมได้ทำพินัยกรรมถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยไม่ต้องการเจตนาการยอมรับจากผู้รับพินัยกรรม แต่ผลของพินัยกรรมจะใช้บังคับได้ก็ต่อเมื่อผู้ทำพินัยกรรมตายแล้ว ซึ่งต่างไปจากสัญญาให้โดยเสน่หาตรงที่ว่า การให้เป็นสัญญา มีลักษณะเป็นนิติกรรมสองฝ่ายต้องมีผู้ให้และผู้รับ ทั้งผู้รับต้องยอมรับเอาทรัพย์สินที่ให้นั้น ด้วย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๒๑

ลักษณะสำคัญของพินัยกรรม มีข้อพิจารณา ๓ ประการ ดังต่อไปนี้ คือ

๑. มีการแสดงเจตนากำหนดการเพื่อตายในเรื่องทรัพย์สินของตนเอง หรือในการต่าง ๆ อันจะให้เกิดเป็นผลบังคับได้ตามกฎหมายเมื่อตนตาย

๒. เจตนาที่แสดงเป็นคำสั่งครั้งสุดท้ายต้องกำหนดไว้ในพินัยกรรม

๓. ต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด

๑. มีการแสดงเจตนากำหนดการเพื่อตายในเรื่องทรัพย์สินของตนเองหรือ ในการต่าง ๆ อันจะให้เกิดเป็นผลบังคับได้ตามกฎหมายเมื่อตนตาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๔๖ บัญญัติว่า “บุคคลใดจะแสดงเจตนาโดยพินัยกรรมกำหนดการเพื่อตายในเรื่องทรัพย์สินของตนเอง หรือในการต่าง ๆ อันจะให้เกิดเป็นผลบังคับได้ตามกฎหมายเมื่อตนตายก็ได้” การแสดงเจตนากำหนดการ เพื่อตายในเรื่องทรัพย์สินของผู้ตาย หมายความว่า ผู้ตายได้แสดงเจตนากำหนดในเรื่อง ทรัพย์สินว่าเมื่อตนตายไปแล้วจะให้ทรัพย์สินเป็นของผู้ใด หรือจะให้ผู้ใดจัดการอย่างไร เช่น “ข้าพเจ้าขอยกทรัพย์สินทั้งหมดให้นายดำ เมื่อข้าพเจ้าถึงแก่กรรม” หรือ “ข้าพเจ้า ขอทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินทั้งหมดให้แก่ นายดำ”

๒. เจตนาที่แสดงเป็นคำสั่งครั้งสุดท้ายต้องกำหนดไว้ในพินัยกรรม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๔๗ บัญญัติว่า “การแสดงเจตนา กำหนดการเพื่อตายนั้น ย่อมทำได้ด้วยคำสั่งครั้งสุดท้ายกำหนดไว้ในพินัยกรรม” จากบทบัญญัติมาตรา ๑๖๔๗ ที่ว่า กำหนดการเพื่อตายต้องทำเป็นคำสั่งนั้น ขึ้นอยู่กับการตีความและข้อเท็จจริงเป็นเรื่องๆ ไปว่ากรณีใดจะเป็นคำสั่งหรือไม่ หากเป็นเพียงคำขอร้อง คำปรารภ หรือคำรำพัน ย่อมไม่เป็นคำสั่ง ไม่อยู่ในลักษณะเป็นข้อกำหนดพินัยกรรม เช่น ทำพินัยกรรมยกเงินฝากในธนาคารให้นายดำโดยมีคำขอร้องว่าเงินที่เหลือจากการใช้ประโยชน์ส่วนตัว ขอให้ นายดำ ใช้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่นนี้ ไม่เป็นคำสั่ง ดังนั้น คำสั่งจึงต้องมีถ้อยคำที่มีลักษณะเป็นการบังคับให้ต้องปฏิบัติตาม

คำสั่งดังกล่าวจะต้องเป็นคำสั่งครั้งสุดท้าย เหตุเพราะระหว่างผู้ตายยังมีชีวิต ผู้ตายอาจทำพินัยกรรมไว้หลายครั้งหลายฉบับ ซึ่งอาจมีข้อความขัดกัน ดังนั้น กฎหมายจึงต้องกำหนดว่าให้ถือบังคับตามพินัยกรรมซึ่งทำเป็นคำสั่งครั้งสุดท้าย ส่วนพินัยกรรมฉบับก่อนๆ ก็ให้เป็นอันถูกเพิกถอนไปตามมาตรา ๑๖๔๗

นอกจากนี้ คำสั่งครั้งสุดท้ายนั้นจะต้องกำหนดลงไว้ในพินัยกรรมให้มีผลเมื่อผู้ทำพินัยกรรมตาย และพินัยกรรมต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนดไว้ ถ้าไม่ได้ทำตามแบบ ที่กฎหมายกำหนดไว้ พินัยกรรมย่อมตกเป็นโมฆะ ตามมาตรา ๑๗๐๕ และไม่ถือว่าคำสั่ง เช่นว่านั้นเป็นพินัยกรรม^{๑๗}

เจ้ามรดกอาจแสดงเจตนากำหนดการเผื่อตายไว้ในรูปต่าง ๆ นอกจาก ที่กล่าวมาแล้ว เช่น เจตนาจะให้เป็นพินัยกรรม แต่ทำไม่ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายบังคับไว้ หรือทำถูกต้องตามแบบ แต่ทำไว้หลายฉบับต่างวาระกัน มีข้อความแตกต่างกันทั้งหมด หรือบางส่วน หรือทำถูกต้องตามแบบ โดยทำไว้หลายฉบับมีข้อความเหมือนกัน เป็นต้น

การทำไม่ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายบังคับไว้ ย่อมเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๗๐๕ เช่น แสดงเจตนากำหนดการเผื่อตายโดยสั่งด้วยวาจาย่อมไม่มีผล ต้องแบ่งมรดกให้แก่ทายาทตามสิทธิที่กฎหมายบัญญัติไว้ ไม่ใช่ตามคำสั่งด้วยวาจาของเจ้ามรดก

ส่วนที่เจ้ามรดกแสดงเจตนากำหนดการเผื่อตายไว้หลายครั้งต่างวาระกัน โดยทำถูกต้องตามแบบ แต่มีข้อความแตกต่างขัดกัน ก็ต้องถือฉบับสุดท้ายเป็นพินัยกรรมที่มีผลบังคับ โดยข้อกำหนดในพินัยกรรมฉบับสุดท้ายเพิกถอนพินัยกรรมฉบับก่อนในข้อกำหนดที่ขัดกันนั้นตามมาตรา ๑๖๔๗ ส่วนข้อกำหนดใดที่มีในฉบับก่อนแต่ไม่มีในฉบับหลัง ข้อกำหนดในฉบับก่อนนั้นก็ยังมีผลอยู่ เพราะคำสั่งครั้งก่อนเป็นคำสั่งสุดท้ายสำหรับข้อกำหนดนั้น แต่ถ้าคำสั่งครั้งสุดท้ายมีเนื้อหา เช่นเดียวกับคำสั่งครั้งก่อนทุกข้อ เป็นแต่บางข้อสั่งไว้เหมือนกัน และบางข้อสั่งไว้ขัดกันกับครั้งก่อน ก็ต้องถือเอาคำสั่งครั้งสุดท้ายหรือพินัยกรรมฉบับสุดท้าย เป็นพินัยกรรมที่มีผลบังคับตามมาตรา ๑๖๔๗ แต่พินัยกรรมฉบับสุดท้ายต้องมีผลบังคับได้และไม่เป็นโมฆะ ข้อนี้นับว่าเป็นข้อสำคัญ เพราะเมื่อถือว่าพินัยกรรมฉบับสุดท้ายมีผลบังคับแต่ฉบับเดียว การที่ผู้ทำพินัยกรรมทำลายหรือขีดฆ่าข้อกำหนดพินัยกรรมฉบับสุดท้ายเสียทั้งหมดหรือบางส่วนด้วยความตั้งใจ แม้ไม่ได้ทำลายหรือขีดฆ่าข้อกำหนดพินัยกรรมฉบับก่อนด้วย ก็ต้องถือว่าเป็นการเพิกถอนพินัยกรรมทั้งหมดหรือบางส่วนแล้วตามมาตรา ๑๖๔๕ จะได้เถียงว่าเจ้ามรดกมิได้ทำลายหรือขีดฆ่าข้อกำหนดพินัยกรรมฉบับก่อนย่อมไม่ได้ เนื่องจากต้องถือคำสั่งสุดท้ายเป็นสำคัญ

๓. ต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๔๔ บัญญัติว่า “พินัยกรรมนั้นต้องทำตามแบบซึ่งระบุไว้ในหมวด ๒ แห่งลักษณะนี้” กฎหมายได้กำหนดแบบของพินัยกรรม ไว้หลายแบบ การทำพินัยกรรมจะเลือกทำตามแบบใดแบบหนึ่งดังบัญญัติไว้ในบทบัญญัติ บรรพ ๖ ลักษณะ ๓ หมวด ๒ ก็ได้ตามที่กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในมาตรา ๑๖๕๕ ซึ่งมีผล ตามกฎหมายเท่าเทียมกัน แต่ถ้าทำนอกแบบที่กฎหมายกำหนดก็ไม่เป็นพินัยกรรม และ ทำให้พินัยกรรมตกเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๗๐๕

^{๑๗} พรชัย สุนทรพันธุ์, หน้า ๓๓๗.

การทำพินัยกรรมเป็นการทำนิติกรรมอย่างหนึ่ง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๔ บัญญัติว่า “การใดเป็นโมฆะแต่เข้าลักษณะเป็นนิติกรรมอย่างอื่นซึ่งไม่เป็นโมฆะ ให้ถือตามนิติกรรมซึ่งไม่เป็นโมฆะ...” ดังนั้น ถ้าผู้ทำพินัยกรรมตั้งใจทำพินัยกรรมตามแบบใดแบบหนึ่งแต่ไม่ถูกต้องตามที่ตนตั้งใจไว้ ดังนี้ เมื่อไปต้องตามแบบอื่น ก็ให้ถือว่าเป็นพินัยกรรมตามกฎหมาย เช่น พินัยกรรมไม่สมบูรณ์ตามแบบเอกสารฝ่ายเมือง ตามที่ผู้ทำพินัยกรรมตั้งใจทำ แต่สมบูรณ์ตามแบบพินัยกรรมลักษณะธรรมดาตามมาตรา ๑๖๕๖ ต้องถือว่าเป็นพินัยกรรมนั้นเป็นอันสมบูรณ์ตามแบบธรรมดาตามมาตรา ๑๗๔

๖.๒ ผู้ทำพินัยกรรม

ผู้ทำพินัยกรรมต้องมีความสามารถสมบูรณ์ตามกฎหมาย ซึ่งผู้ทำพินัยกรรมอาจ เป็นผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ คนวิกลจริต หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ เกี่ยวกับ ความสามารถของผู้ทำพินัยกรรมนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๕๔ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ความสามารถของผู้ทำพินัยกรรมนั้นให้พิจารณาแต่ในเวลาที่ทำพินัยกรรมเท่านั้น” ความสามารถดังกล่าวนี้ คือความสามารถในการใช้สิทธิ หรือในการทำพินัยกรรมนั่นเอง เพราะพินัยกรรมเป็นนิติกรรมอย่างหนึ่ง เช่น คนวิกลจริตที่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถทำพินัยกรรมในเวลาจิตปกติแม้ทำพินัยกรรมแล้ว จะเกิดวิกลจริตไม่มีทางหายจนถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ก็ถือว่าพินัยกรรมนั้นสมบูรณ์ เพราะต้องพิจารณาความสามารถแต่ในเวลาที่ทำพินัยกรรม คือทำในเวลาจิตปกติมีความสามารถบริบูรณ์ในเวลานั้น

ความสามารถของผู้ทำพินัยกรรมแยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้ คือ

๑. ผู้เยาว์ทำพินัยกรรม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๕ บัญญัติว่า “ผู้เยาว์อาจทำพินัยกรรมได้เมื่อมีอายุสิบห้าปีบริบูรณ์” และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๐๓ บัญญัติว่า “พินัยกรรมซึ่งบุคคลที่มีอายุยังไม่ครบสิบห้าปีบริบูรณ์ทำขึ้นนั้น เป็นโมฆะ”

ถ้าผู้เยาว์อายุยังไม่ครบสิบห้าปีบริบูรณ์ทำพินัยกรรม แม้จะตายเมื่อบรรลุนิติภาวะแล้วก็ต้องพิจารณาความสามารถแต่ในเวลาที่ทำพินัยกรรม คือ อายุยังไม่ครบสิบห้าปีบริบูรณ์ พินัยกรรมมีผลตกเป็นโมฆะ

การทำพินัยกรรมของผู้เยาว์เป็นการต้องทำเองเฉพาะตัวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๓ ที่บัญญัติว่า “ผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นการต้องทำเองเฉพาะตัว” ดังนั้น ผู้อื่นแม้ผู้แทนโดยชอบธรรมก็ทำแทนไม่ได้ ผู้เยาว์ซึ่งมีอายุครบสิบห้าปีบริบูรณ์จึงทำพินัยกรรมได้โดยไม่ต้องรับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม และโดยเหตุที่กฎหมายกำหนดอายุผู้เยาว์ไว้ดังกล่าว จึงไม่ต้องคำนึงว่าผู้เยาว์นั้นจะได้ทำการสมรสแล้วหรือไม่และการสมรสสมบูรณ์หรือไม่ ทั้งนี้เพราะความสมบูรณ์ของการสมรสกับความสามารถในการทำพินัยกรรมเป็นคนละเรื่อง ผู้เยาว์ซึ่งทำพินัยกรรมตั้งแต่อายุยังไม่ครบสิบห้าปีบริบูรณ์ แม้จะอยู่ต่อมาจนบรรลุนิติภาวะเพราะการสมรส หรือมีอายุครบสิบห้าปีบริบูรณ์แล้ว พินัยกรรมมีผลเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๗๐๓ อยู่แน่นอน เพราะต้องพิจารณาความสามารถ แต่ในเวลาทำพินัยกรรมเท่านั้น ตามมาตรา ๑๖๕๔ วรรคหนึ่ง

๒. คนไร้ความสามารถทำพินัยกรรม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๙ บัญญัติว่า “การใด ๆ อันบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้ทำลงการนั้นเป็นโมฆียะ” และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๐๔ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “พินัยกรรมซึ่งบุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถทำขึ้นนั้น เป็นโมฆะ” จะเห็นได้ว่าตามมาตรา ๒๙ การใด ๆ อันบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้ทำลง การนั้นเป็นโมฆียะ หมายถึง นิติกรรมทั่ว ๆ ไปเท่านั้น หาได้หมายถึงพินัยกรรมไม่ เพราะในเรื่องพินัยกรรมซึ่งเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียวโดยเคร่งครัดได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้วในมาตรา ๑๗๐๔ วรรคหนึ่ง ว่าคนไร้ความสามารถทำพินัยกรรมมีผลเป็นโมฆะ เนื่องจากคนไร้ความสามารถถูกจำกัดความสามารถมากที่สุดโดยผลของกฎหมายไม่สามารถทำอะไรได้เลย นอกจากผู้อนุบาลทำแทนทั้งสิ้น

กรณีเกี่ยวกับคนไร้ความสามารถไม่มีบทบัญญัติเรื่องทำพินัยกรรมไว้ในส่วนที่ว่า ด้วยความสามารถดังเช่นผู้เยาว์ตามมาตรา ๒๕ แต่โดยสภาพการทำพินัยกรรมเป็นการเฉพาะตัวคนไร้ความสามารถต้องทำเอง ผู้อนุบาลจะทำแทนไม่ได้ และเป็นที่เห็นได้ว่าคนไร้ความสามารถอาจทำพินัยกรรมไปในทางเสียหายแก่ทรัพย์สินหรือประโยชน์ของตนเองได้ กฎหมายจึงต้องคุ้มครองไว้ตามมาตรา ๑๗๐๔ วรรคหนึ่ง กล่าวคือ บุคคลผู้ซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถแล้วจะทำพินัยกรรมไม่ได้เลย ไม่ว่าจะทำในขณะที่จิตปกติ หรือไม่ปกติ ถ้าทำลงย่อมเป็นโมฆะเสียเปล่ามาแต่เริ่มแรก มิใช่เป็นโมฆียะตามมาตรา ๒๙ ที่บัญญัติไว้เช่นนี้หาเป็นการเสื่อมเสียแก่คนไร้ความสามารถแต่ประการใดไม่ เพราะแม้ไม่มีพินัยกรรม มรดกนั้นก็ย่อมตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของคนไร้ความสามารถตามกฎหมายอยู่แล้ว

๓. คนวิกลจริตทำพินัยกรรม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๐ บัญญัติว่า “การใด ๆ อันบุคคลวิกลจริตซึ่งศาลยังมิได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้กระทำการ การนั้นจะเป็นโมฆียะต่อเมื่อได้กระทำในขณะที่บุคคลนั้นจริตวิกลอยู่ และคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้แล้วด้วยว่าผู้กระทำเป็นคนวิกลจริต” และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๐๔ วรรคสอง บัญญัติว่า “พินัยกรรมซึ่งบุคคลผู้ถูกอ้างว่าเป็นคนวิกลจริต แต่ศาลยังมิได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถทำขึ้นนั้น จะเป็นอันเสียเปล่าก็แต่เมื่อพิสูจน์ได้ว่าในเวลาที่ทำพินัยกรรมนั้นผู้ทำจริตวิกลอยู่

ความในมาตรา ๑๗๐๔ วรรคสอง ต่อเนื่องมาจากวรรคหนึ่ง แต่ในวรรคหนึ่งกล่าวถึงคนไร้ความสามารถทำพินัยกรรมมีผลเป็นโมฆะ ส่วนในวรรคสองของมาตรา ๑๗๐๔ นั้น หมายถึงคนวิกลจริตซึ่งยังไม่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถทำพินัยกรรมกฎหมาย จึงเพียงบัญญัติให้พินัยกรรมมีความเสียเปล่า ซึ่งหากมีการพิสูจน์ว่าคนวิกลจริตทำพินัยกรรม ขณะจริตวิกล จึงเป็นอันเสียเปล่า หาได้หมายถึงความเป็นโมฆะตามวรรคหนึ่งไม่ และมาตรานี้ก็เป็นบทที่บัญญัติไว้เป็นพิเศษจากหลักในมาตรา ๓๐ กล่าวคือ ถ้าบุคคลวิกลจริต ทำพินัยกรรมในเวลาจริตวิกล พินัยกรรมย่อมเป็นอันเสียเปล่า หาใช่โมฆียะไม่ แต่แม้จะเป็นคนวิกลจริต หากมีอาการเป็นๆ หายๆ และได้ทำพินัยกรรมในขณะที่จิตปกติ พินัยกรรมนั้นย่อมสมบูรณ์ ทั้งนี้เป็นการสอดคล้องกับมาตรา ๑๖๕๔ วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า “ความสามารถของผู้ทำพินัยกรรมนั้นให้พิจารณาแต่ในเวลาที่ทำพินัยกรรมเท่านั้น” อนึ่งโดยที่พินัยกรรมเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียว ฉะนั้น ผู้รับพินัยกรรมหรือบุคคลใดจะมีใครรู้ว่าในเวลาทำพินัยกรรมผู้ทำพินัยกรรมมีจริตวิกลหรือไม่ จึงไม่ใช่เรื่องสำคัญ ถ้าพิสูจน์ได้ว่าผู้ทำ พินัยกรรมทำในเวลาจริตวิกล แม้ผู้รับพินัยกรรมหรือบุคคลใดจะไม่รู้ความข้อนี้ พินัยกรรมนั้นก็อันเสียเปล่า

การที่มาตรา ๑๗๐๓ และมาตรา ๑๗๐๔ บัญญัติไว้เป็นพิเศษจากหลักทั่วไปใน เรื่องความสามารถตามบรรพ ๑ เพราะพินัยกรรมเป็นนิติกรรมซึ่งบุคคลเหล่านี้ต้องทำเอง และมีผลบังคับ ในภายหลัง เมื่อผู้ทำพินัยกรรมตายแล้ว การบอกอ้าง หรือให้สัตยาบัน จึงไม่อาจทำได้ดังเช่นนิติกรรม ที่มีผลในระหว่างมีชีวิต โดยเฉพาะความเป็นผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้อนุบาลย่อมสิ้นสุดลงเมื่อ ผู้เยาว์หรือคนไร้ความสามารถถึงแก่ความตาย จึงชอบที่จะให้พินัยกรรมนั้นเป็นโมฆะจะนำหลักทั่วไป ในเรื่องความสามารถตามบรรพ ๑ มาใช้บังคับแก่การทำพินัยกรรมดังกล่าวไม่ได้

๔. คนเสมือนไร้ความสามารถทำพินัยกรรม

โดยหลักแล้วคนเสมือนไร้ความสามารถทำนิติกรรมใด ๆ สมบูรณ์ เว้นแต่การทำนิติ กรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๔ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ ถ้าไม่ได้ ความยินยอมจากผู้พิทักษ์มีผลเป็นโมฆียะ การทำพินัยกรรมก็เป็นนิติกรรมอย่างหนึ่งซึ่งมีผลเมื่อผู้ทำ ตาย และไม่มีบัญญัติห้ามไว้ในมาตรา ๓๔ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าคนเสมือนไร้ความสามารถมี ความสามารถในการทำพินัยกรรมได้โดยสมบูรณ์ไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน ทั้งไม่มี บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ ให้พินัยกรรมที่คนเสมือนไร้ความสามารถทำ ลงเสื่อมเสียไปด้วยประการใด พินัยกรรมที่คนเสมือนไร้ความสามารถทำลงไปจึงมีผลสมบูรณ์

๖.๓ ผู้รับพินัยกรรม

พินัยกรรมต้องกำหนดตัวบุคคลผู้รับพินัยกรรมไว้ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๐๖ ที่ว่า “ข้อกำหนดพินัยกรรมเป็นโมฆะ

(๑) ...

(๒) ถ้ากำหนดบุคคลซึ่งไม่อาจที่จะทราบตัวแน่นอนได้เป็นผู้รับพินัยกรรม แต่ผู้รับ พินัยกรรมตามพินัยกรรมลักษณะเฉพาะนั้น อาจกำหนดโดยให้บุคคลใดบุคคลหนึ่ง เป็นผู้ระบุเลือก เอาจากบุคคลอื่นหลายคนหรือจากบุคคลอื่นหมู่ใดหมู่หนึ่ง ซึ่งผู้ทำพินัยกรรม ระบุไว้ก็ได้

(๓) ...

กรณีที่ผู้ทำพินัยกรรมกำหนดตัวบุคคลผู้รับพินัยกรรมนี้ มีข้อสงสัยว่า ไม่จำเป็น ต้องระบุชื่อบุคคลเป็นการเฉพาะเจาะจงก็ได้ เพียงแต่ระบุตัวบุคคลที่มีตัวตนอยู่ก็ใช้ได้

กรณีที่ผู้ทำพินัยกรรมกำหนดคุณสมบัติของผู้รับพินัยกรรมไว้ และมีผู้ที่มีคุณสมบัติ ดังผู้ทำพินัยกรรมระบุไว้หลายคน บุคคลเหล่านั้นย่อมได้รับส่วนแบ่งมรดกเท่า ๆ กัน ดังประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๘๕ บัญญัติไว้ว่า “ในกรณีที่ผู้ทำพินัยกรรมได้กำหนดผู้รับ พินัยกรรมไว้โดยคุณสมบัติที่ทราบตัวแน่นอนได้ ถ้ามีบุคคลหลายคนทรงไว้ซึ่งคุณสมบัติที่จะเป็นผู้รับ พินัยกรรมตามที่ผู้ทำพินัยกรรมกำหนดไว้ดังนั้นได้ ในกรณีที่มีข้อสงสัยให้ถือว่าทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับ ส่วนป็นเท่า ๆ กัน”

๖.๔ แบบและการเขียนพินัยกรรม

บุคคลที่จะมีความสามารถทำพินัยกรรมได้ ต้องมีอายุตั้งแต่ ๑๕ ปีบริบูรณ์ ขึ้นไป การเขียนพินัยกรรมสามารถกระทำ ๕ แบบคือ

- ๑) พินัยกรรมแบบธรรมดา
- ๒) พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ
- ๓) พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง

๔) พินัยกรรมแบบเอกสารลับ

๕) พินัยกรรมแบบด้วยวาจา

๑) พินัยกรรมแบบธรรมดา จะต้องทำเป็นหนังสือลงวัน เดือน ปี ในขณะที่ทำขึ้น และผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อไว้ ต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคนพร้อมกัน ซึ่งพยานสองคนนั้น ต้องลงลายมือชื่อรับรองลายมือชื่อของผู้ทำพินัยกรรมไว้ในขณะนั้น

การทำในลักษณะนี้จะใช้วิธีเขียนเอาหรือใช้พิมพ์ก็ได้ เพียงแต่ต้องระบุวัน เดือน ปี ที่ทำขึ้น ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อไว้ในพินัยกรรมต่อหน้าพยานสองคนเป็นอย่างน้อย มากกว่าได้ แต่น้อยกว่าไม่ได้ และพยานเหล่านั้นก็ต้องลงลายมือชื่อรับรองไว้ด้วย จะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้

๒) พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ ต้องทำเป็นเอกสาร คือ ทำเป็นหนังสือ โดยจะใช้ภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศก็ได้ ผู้ทำพินัยกรรมต้องเขียนด้วยลายมือของตนเองทั้งฉบับจะพิมพ์ไม่ได้ เพราะฉะนั้นผู้เขียนหนังสือไม่ได้ ไม่สามารถจะทำพินัยกรรมแบบนี้ได้ พินัยกรรมแบบนี้จะมีพยานหรือไม่ก็ได้ เพราะกฎหมายไม่ได้ ห้ามไว้ ต้องลงวัน เดือน ปี ในขณะที่ทำลงเพื่อพิสูจน์ความสามารถ และการทำก่อนหลังฉบับอื่น ต้องลงลายมือชื่อผู้ทำพินัยกรรม จะใช้ลายพิมพ์นิ้วมือหรือแสตมป์ หรือเครื่องหมายอย่างอื่นไม่ได้ การชูด ลบ ตก เต็ม หรือการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ ซึ่งพินัยกรรมนั้นย่อมไม่สมบูรณ์ เว้นแต่ผู้ทำ พินัยกรรมจะได้ทำด้วยมือตนเอง และลงลายมือชื่อกำกับไว้ การชูด ลบ ตก เต็ม หรือการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ ที่มีได้ทำด้วยตนเอง หรือลงลายมือชื่อกำกับไว้ เท่านั้นที่ไม่สมบูรณ์ ส่วนข้อความเดิมหรือพินัยกรรมยังคงใช้บังคับได้ตามเดิม ไม่ทำให้มีผลทั้งฉบับ

๓) พินัยกรรมทำเป็นเอกสารฝ่ายเมือง การขอทำพินัยกรรมเป็นเอกสารฝ่ายเมือง ผู้ร้องสามารถยื่นคำร้องขอให้กรมการอำเภอ (นายอำเภอ) อำเภอใดก็ได้ ดำเนินการให้ตาม ความประสงค์ ดังนี้คือ ผู้ทำพินัยกรรม แจ้งข้อความที่ตนประสงค์จะให้ใส่ไว้ในพินัยกรรมของตนแก่นายอำเภอต่อหน้า พยานอีกอย่างน้อยสองคนพร้อมกัน นายอำเภอจดข้อความที่ผู้ทำพินัยกรรมแจ้งให้ทราบแล้วนั้นลงไว้ และอ่านข้อความนั้น ให้ผู้ทำ พินัยกรรมและพยานฟัง ผู้ทำพินัยกรรมและพยาน ทราบแน่ชัดว่า ข้อความที่นายอำเภอจดนั้นเป็นการถูกต้องตรงกัน กับที่ผู้ทำพินัยกรรมแจ้งไว้แล้ว ให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ ข้อความที่นายอำเภอจดไว้ นั้นให้นายอำเภอลงลายมือชื่อ และลงวัน เดือน ปี จดลงไว้ด้วยตนเอง เป็นสำคัญว่า พินัยกรรมนั้นได้ทำถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่ระบุไว้ข้างต้น แล้วประทับตราตำแหน่ง ไว้เป็นสำคัญ

๔) พินัยกรรมทำแบบเอกสารลับ เมื่อมีผู้ประสงค์จะทำพินัยกรรมเป็นเอกสารลับ ให้ผู้นั้นแสดงความจำนงตามแบบของเจ้าพนักงาน ยื่นต่อกรมการอำเภอ (นายอำเภอ) ณ ที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอแล้วปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ต่อไปนี้ ต้องมีข้อความเป็นพินัยกรรมและลงลายมือชื่อผู้ทำพินัยกรรม ผู้ทำพินัยกรรมต้องพินึกพินัยกรรม แล้วลงลายมือชื่อคาบรอยพินึก ผู้ทำพินัยกรรมต้องนำพินัยกรรมที่พินึกนั้น ไปแสดงต่อนายอำเภอและพยานอย่างน้อย ๒ คนและ ให้ถ้อยคำต่อบุคคลทั้งหมด นั้นว่าเป็นพินัยกรรมของตน ถ้าพินัยกรรมนั้นผู้ทำพินัยกรรมเขียนเอง โดยตลอด ผู้ทำพินัยกรรมจะต้องแจ้งนามและภูมิลำเนาของผู้เขียนให้ทราบด้วย เมื่อนายอำเภอจดถ้อยคำของผู้ทำพินัยกรรม และวัน เดือน ปี ที่ทำพินัยกรรมมาแสดงไว้ในของพับ และประทับตราประจำตำแหน่ง แล้วนายอำเภอผู้ทำพินัยกรรม และพยานลงลายมือชื่อบนซองนั้น

๕) พิณยกรรมทำด้วยวาจา ทำขึ้นเมื่อมีพฤติการณ์พิเศษ ซึ่งบุคคลใดไม่สามารถจะทำ พิณยกรรมตามแบบอื่นที่กฎหมายกำหนด ไว้ได้ เช่น ตกอยู่ในอันตรายใกล้ความตาย หรือเวลามีโรค ระบาด หรือสงคราม ซึ่งในพฤติการณ์เช่นนี้ ผู้ทำพิณยกรรมไม่อาจหาเครื่องมือเครื่องเขียนได้ทันท่วงที หรือหาได้ก็ถึงตายเสียก่อน ผู้ทำ พิณยกรรมสามารถทำพิณยกรรมด้วยวาจาได้ ดังนี้ ๑. ผู้ทำ พิณยกรรมแสดงเจตนากำหนดข้อพิณยกรรมต่อหน้าพยานอย่างน้อย ๒ คน ซึ่งอยู่พร้อมกัน ณ ที่นั้น ๒. พยานทั้งหมดต้องไปแสดงตนต่อนายอำเภอโดยมิชักช้า และแจ้งให้นายอำเภอทราบถึง ข้อความ เหล่านี้ ข้อความที่ผู้ทำพิณกรรมได้ส่งไว้ด้วยวาจา วัน เดือน ปี สถานที่ที่ทำพิณกรรม พฤติการณ์ พิเศษที่ขัดขวางมิให้สามารถทำพิณกรรมตามแบบอื่นที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วย โดยให้นายอำเภอ จดข้อความที่พยานแจ้งไว้ และพยานทั้งหมดนั้นต้องลงลายมือชื่อ ถ้าลงลายมือชื่อไม่ได้ จะลงลาย พิมพ์นิ้วมือ มีพยานลงลายมือชื่อรับรอง ๒ คนก็ได้ และความสมบูรณ์แห่งพิณกรรมนี้ ย่อมสิ้นไป เมื่อ พันกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่เวลา ผู้ทำพิณกรรมกลับมาสู่ฐานะที่จะทำพิณกรรมตาม แบบอื่นที่ กฎหมายกำหนดไว้

๗. แนวคิดเกี่ยวกับมรดกสำหรับพระสงฆ์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒๓ "ทรัพย์สินของพระสงฆ์ที่ได้มาในระหว่าง เวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระสงฆ์นั้นถึงแก่ภรรณาภพให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของ พระสงฆ์นั้น เว้นไว้แต่พระสงฆ์นั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างชีวิตหรือโดยพิณยกรรม"

มาตรา ๑๖๒๔ "ทรัพย์สินใดเป็นของบุคคลก่อนอุปสมบทเป็นพระสงฆ์ ทรัพย์สินนั้นหากตก เป็นสมบัติของวัดไม่ และให้เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของบุคคลนั้น หรือบุคคลนั้นจะ จำหน่ายโดยประการใดตามกฎหมายก็ได้"

เมื่อพระสงฆ์มรณภาพลง ทรัพย์สินของพระสงฆ์จะตกได้แก่บุคคลใดบ้าง แยกเป็น ๒ กรณี คือ

กรณีแรก ทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนอุปสมบท ตามมาตรา ๑๖๒๔ หมายความว่าถึง ทรัพย์สินที่บุคคล ได้มาก่อนบวชเป็นพระสงฆ์ ทรัพย์สินนี้แม้ต่อมาบุคคลนั้นจะบวชเป็นพระสงฆ์แล้วและต่อมาได้ มรณภาพลงในขณะที่ยังเป็นพระสงฆ์อยู่ ทรัพย์สินนั้นก็ไม่ได้ตกเป็นของวัด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๗๓ - ๒๗๔/๒๔๗๕ ถ้าพระสงฆ์ได้รับที่ดินซึ่งเป็นทรัพย์สินมรดกมา ก่อนบวช แต่เพิ่งมาโอนใส่ชื่อเมื่อบวชแล้ว ที่ดินนั้นไม่เป็นของวัด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๐๓/๒๕๓๖ แม้พระสงฆ์ ข.จะได้จดทะเบียนรับโอนที่ดินที่เช่าซื้อ มา ในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศก็ตาม แต่พระสงฆ์ ข.ได้เช่าซื้อและชำระค่าเช่าซื้อจนครบถ้วนแล้ว ก่อนที่จะมาบวชเป็นพระสงฆ์ ซึ่งหากผู้ให้เช่าซื้อไม่จดทะเบียนโอนที่ดินให้ พระสงฆ์ ข.ก็ย่อมมีสิทธิ เรียกร้องให้ผู้ให้เช่าซื้อโอนที่ดินได้อันเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งที่พระสงฆ์ ข. มีก่อนที่จะมาบวชเป็น พระสงฆ์ จึงต้องถือว่าพระสงฆ์ ข.ได้ที่ดินมาแล้วก่อนที่จะบวชเป็นพระสงฆ์ การจดทะเบียนการได้มา ในภายหลังเป็นแต่เพียงทำให้การได้มาบริบูรณ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๒๙๙ วรรคแรก เท่านั้น ฉะนั้น เมื่อที่ดินมิใช่ทรัพย์สินที่พระสงฆ์ ข.ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศจึง

ไม่ตกเป็นสมบัติของวัด ตามมาตรา ๑๖๒๓ หากแต่เป็นทรัพย์สินมรดกตกให้แก่บรรดาทายาทของ พระสงฆ์ ช.

กรณีที่สอง ทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศ หมายถึง ทรัพย์สินทุกชนิดที่พระสงฆ์ ได้มาในระหว่างอยู่ในสมณเพศไม่ว่าทางใด และจะได้มาเนื่องจากการเป็นสมณเพศหรือไม่ก็ตาม ต้อง อยู่ในบังคับมาตรา ๑๖๒๓ คือ ทรัพย์สินนั้นต้องตกเป็นของวัด ยกเว้นพระสงฆ์นั้นจะได้จำหน่ายไปใน ระหว่างมีชีวิตหรือโดยการทำพินัยกรรม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๖๕/๒๕๔๕ พระสงฆ์ถึงมรณภาพในขณะที่เป็นพระสงฆ์อยู่โดย มิได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินมรดกให้ใคร มรดกของพระสงฆ์นั้นย่อมตกให้แก่วัดที่พระสงฆ์นั้นอยู่ แม้ ทายาทจะครอบครองที่ดินมรดกของพระสงฆ์นั้นเกิน ๑๐ ปีนับแต่วันมรณภาพทายาทนั้นก็เอาที่ดิน มรดกนั้นไม่ได้ เพราะที่ดินมรดกนั้นเป็นของวัด จะใช้อายุความ ๑๐ ปียันวัดให้เสียสิทธิหาได้ไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๖๔/๒๕๓๒ บิดามารดายกที่นาให้แก่พระสงฆ์ ช. ภายหลังที่ พระสงฆ์ ช. บวชเป็นพระสงฆ์ การที่พระสงฆ์ ช. ชายที่นาแปลงดังกล่าวและนำเงินที่ขายได้ไปฝาก ธนาकार เงินที่นำไปฝากธนาคารรวมทั้งดอกเบี้ยที่ได้รับถือว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณ เภศ เมื่อพระสงฆ์ ช. ถึงแก่มรณภาพ เงินฝากดังกล่าวย่อมตกเป็นของวัดโงกซึ่งเป็นภูมิลำเนาของ พระสงฆ์ ช.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๘๐๗/๒๕๓๖ เมื่อเจ้ามรดกเป็นพระสงฆ์ถึงแก่มรณภาพโดยมิได้ทำ พินัยกรรมไว้เงินของเจ้ามรดกที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศจึงตกเป็นสมบัติของผู้คัดค้านซึ่งเป็น วัดที่เป็นภูมิลำเนาของเจ้ามรดก แม้ผู้ร้องที่ ๒ จะเป็นบุตรนอกกฎหมายที่เจ้ามรดกได้รับรองแล้วและ เป็นทายาทโดยธรรมก็หาสิทธิในเงินดังกล่าวไม่ จึงไม่ใช่ทายาทสำหรับเงินจำนวนนี้ และมีใช้ผู้มีส่วน ได้เสียที่จะมาร้องขอให้ศาลตั้งเป็นผู้จัดการมรดกได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๗๘๙/๒๕๓๘ พินัยกรรมของพระสงฆ์ ส.ผู้มรณะ ระบุไว้ว่า บรรดา เงินที่ข้าพเจ้ามีอยู่ในขณะนี้และที่จะมีขึ้นหรือได้มาในอนาคตซึ่งได้ฝากไว้ที่ธนาคาร ก. ข. และ ค.เงิน ทั้งนี้ข้าพเจ้าขอยกให้แก่จำเลยศิษย์ของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว แต่ข้อกำหนดพินัยกรรมดังกล่าวนี้ไม่ ปรากฏสมุดฝากเงินบัญชีเลขที่ ๕๑๐๖ และ ๕๔๕๙ ที่พิพาทซึ่งเป็นเงินส่วนตัวของพระสงฆ์ ส. ผู้ มรณะ และพินัยกรรมฉบับนี้ทำขึ้นก่อนที่ผู้มรณะจะมีเงินตามบัญชีพิพาททั้งสองบัญชีนั้นข้อกำหนด พินัยกรรมดังกล่าวจึงไม่มีผลบังคับถึงเงินในบัญชีพิพาททั้งสองบัญชีนี้ จดหมายของพระสงฆ์ ส.ผู้ มรณะฉบับแรกเป็นจดหมายธรรมดาที่ผู้มรณะเขียนถึงจำเลย ตอนท้ายของจดหมายมีข้อความ เพิ่มเติมให้จำเลยไปลงชื่อในสมุดฝากเงินที่ผู้มรณะฝากไว้ไม่มีการสั่งการกำหนดการเผื่อตายที่จะเข้า แบบเป็นพินัยกรรมจึงไม่ใช่พินัยกรรม ส่วนจดหมายฉบับที่สองมีข้อความว่า ลูกหมอ (จำเลย) ที่รัก เวลานี้พ่อหลวง (พระสงฆ์ ส.)ป่วยจะตายวันนี้หรือพรุ่งนี้ยังรู้ไม่ได้เลย พ่อหลวงเป็นห่วงเรื่องเงินที่ฝาก ธนาคารไว้ถ้าพ่อหลวงสิ้นลมหายใจลง โดยไม่มีหลักฐานอะไร เงินตกเป็นสงฆ์หมด พ่อหลวงไม่อยาก

ให้เป็นของคนอื่น อยากให้เป็นของลูกหมอกคนเดียว แต่ในสมุดเงินฝากต้องลงชื่อลูกหมอกเบิกได้คนเดียว จึงจะเป็นหลักฐานมั่นคง สงกรานต์ปีนี้ ขอให้ลูกหมอกไปลงชื่อในสมุดฝากให้จงได้ ถ้าไม่ไปจะเสียใจภายหลัง ฯลฯ จดหมายของผู้มรณะฉบับที่สองนี้เป็นเรื่องที่คุณมรณะแจ้งให้จำเลยไปลงตัวอย่างลายมือชื่อเพื่อให้จำเลยมีสิทธิเบิกเงินจากสมุดเงินฝากเงินธนาคาร แม้ในตอนต้นของจดหมายได้มีข้อความว่า ผู้มรณะเป็นห่วงเรื่องเงินที่ฝากธนาคารไว้ผู้มรณะไม่อยากจะให้เป็นของคนอื่นก็ตาม แต่ผู้มรณะก็เพียงแต่เขียนแสดงความรู้สึกในใจว่า อยากให้เป็นของจำเลยคนเดียวเท่านั้น การที่พระสงฆ์ส.ใช้วิธีให้จำเลยมาลงตัวอย่างลายมือชื่อเพื่อให้จำเลยมีสิทธิเบิกเงินจากสมุดฝากเงิน แสดงว่าผู้มรณะยังไม่ได้ยกเงินในบัญชีพิพาทให้แก่จำเลยในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ และข้อความที่คุณมรณะเขียนไว้เช่นนี้ก็ถือไม่ได้ว่าเป็นพินัยกรรมที่คุณมรณะยกเงินในบัญชีพิพาทให้แก่จำเลย เมื่อผู้มรณะได้ถึงแก่ภรรณาภพขณะเป็นพระสงฆ์เงินตามบัญชีพิพาททั้งสองบัญชีซึ่งเป็นทรัพย์สินของคุณมรณะที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศจึงตกเป็นของวัดโจทก์ซึ่งเป็นภุมิลาเนาของคุณมรณะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๒๓

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๔๓๓/๒๕๕๖ เอกสารนี้ผู้ตายเขียนขึ้นเองทั้งฉบับ มีการลงวัน เดือน ปี และลงลายมือชื่อผู้ตายไว้ครบถ้วนเป็นพินัยกรรม ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๕๗ วรรคหนึ่งแล้ว การที่ผู้ตายเขียนข้อความเพิ่มเติมต่อไปว่า "และสมุดฝากในธนาคารต่างๆ ด้วย" แม้จะไม่ชอบตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๕๗ วรรคสอง เพราะผู้ตายมิได้ลงลายมือชื่อกำกับไว้ก็ตาม ก็มีผลเพียงว่าไม่มีเพิ่มเติมข้อความที่ว่า "และสมุดฝากในธนาคารต่างๆ ด้วย" เท่านั้น ส่วนข้อความอื่นในพินัยกรรมยังคงมีผลสมบูรณ์ หากมีผลทำให้พินัยกรรมที่สมบูรณ์อยู่แล้วตกเป็นโมฆะแต่อย่างใด

เมื่อไม่ปรากฏว่าผู้ตายมีทรัพย์สินอันจะตกเป็นสมบัติแก่วัดผู้คัดค้านเพราะผู้ตายได้จำหน่ายโดยพินัยกรรมแล้วตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๓ ผู้คัดค้านจึงไม่เป็นทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินมรดกของผู้ตาย อันจะยื่นคำร้องคัดค้านการร้องขอให้ตั้งผู้จัดการมรดกของผู้ร้องได้

กล่าวโดยสรุป เมื่อพระสงฆ์มรณาภพลง ทรัพย์สินของพระสงฆ์จะตกให้แก่บุคคลใดบ้าง แยกเป็น ๒ กรณี คือ กรณีแรก ทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนอุปสมบท หมายความว่า ทรัพย์สินที่บุคคลได้มาก่อนบวชเป็นพระสงฆ์ ทรัพย์สินนี้แม้ต่อมาบุคคลนั้นจะบวชเป็นพระสงฆ์แล้วและต่อมาได้มรณาภพลงในขณะที่ยังเป็นพระสงฆ์อยู่ ทรัพย์สินนั้นก็ไม่ต้องตกเป็นของวัด กรณีที่สอง ทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศ หมายถึง ทรัพย์สินทุกชนิดที่พระสงฆ์ได้มาในระหว่างอยู่ในสมณเพศไม่ว่าทางใด และจะได้อะไรมาเนื่องจากการเป็นสมณเพศหรือไม่ก็ตาม ทรัพย์สินนั้นต้องตกเป็นของวัด ยกเว้นพระสงฆ์นั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างมีชีวิตหรือโดยการทำพินัยกรรม และกฎหมายยังกำหนดให้พระสงฆ์จะเรียกร้องเอาทรัพย์สินมรดกในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมไม่ได้ เว้นแต่จะได้สึกจากสมณเพศมาเรียกร้องภายในอายุความตามกฎหมายกำหนด คือ 1 ปี นับแต่เจ้ามรดกตาย หรือเมื่อทายาทโดยชอบธรรมรู้หรือควรรู้ว่าเจ้ามรดกตายแล้ว แต่พระสงฆ์นั้นอาจเป็นผู้รับพินัยกรรมได้ เมื่อบุคคลใดจะยกทรัพย์สินมรดกให้แก่ทายาท

๔.๒ สภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัด แพร่

๔.๒.๑ ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับ พระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

จากการสัมภาษณ์พระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ เรื่องสภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ ใน ๓ ประเด็น คือ ๑) ด้านองค์ความรู้ ๒) ด้านเนื้อหา ๓) ด้านประโยชน์ พบว่า

๑) **ด้านความรู้** ประเด็นนี้มีการตั้งคำถาม ในด้านความรู้ว่าความเข้าใจของท่าน อะไรที่คิดว่าเป็นมรดกของพระสงฆ์บ้าง กฎหมายมรดกในความเข้าใจของท่านหมายถึงอะไร ท่านคิดว่ากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์มีความสำคัญอย่างไรบ้าง ในกรณีที่เจ้าอาวาสได้สมรณภาพลง ทรัพย์สินของเจ้าอาวาสจะตกแก่ผู้ใด และในการจัดทำพินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์มีขั้นตอนอย่างไรบ้าง จากการสัมภาษณ์พบว่า

มรดกของพระสงฆ์ในความเข้าใจคือ ทรัพย์สินที่ได้มาก่อนบวช เช่น ที่ดิน บ้าน รถยนต์ ทรัพย์สินเงินทอง กฎหมายมรดกในความเข้าใจหมายถึง กฎหมายที่กำหนดในเรื่องทรัพย์สินของผู้ตายว่าเมื่อเสียชีวิตแล้วทรัพย์สินนั้นจะตกเป็นของผู้ใด เช่นทรัพย์ที่มาจากพ่อแม่ เมื่อพ่อแม่เสียชีวิตลงทรัพย์นั้นจะตกมาถึงทายาท นั่นคือ มรดกโดยชอบธรรม ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่ากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์มีความสำคัญมาก เพราะพระสงฆ์จะได้ทราบว่าทรัพย์ใดเป็นทรัพย์ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาและสามารถจัดการได้ในขณะที่ตนเองยังมีชีวิตอยู่ หากเมื่อเจ้าอาวาสได้สมรณภาพลง ทรัพย์สินของเจ้าอาวาสจะตกแก่ผู้ใด เว้นแต่มีการทำพินัยกรรมไว้ ทรัพย์นั้นจะตกเป็นของผู้ที่มีชื่อในพินัยกรรมตามที่เจ้าอาวาสระบุไว้ ในเรื่องของการจัดทำพินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์ สามารถเขียนหรือพิมพ์พินัยกรรมของตนเองได้ ลงลายมือชื่อต่อหน้าพยานอย่างน้อย ๒ คน ^{๑๘}

มรดกของพระสงฆ์ในความเข้าใจคือ ทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศ เช่น ปัจจัย (สิ่งของ เงิน) ที่ได้รับมาระหว่างการครองสมณเพศ กฎหมายมรดกในความเข้าใจหมายถึงกฎหมายที่เกี่ยวกับการพิทักษ์ทรัพย์สินให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของเจ้าของมรดก ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่ากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์มีความสำคัญมาก ประการแรก มรดกจะตกเป็นของบุคคลที่เจ้าของมรดกต้องการยกให้ ประการที่สอง เป็นการลดปัญหาความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นระหว่างญาติเจ้าของมรดกกับวัด ประการสุดท้าย เกิดความชัดเจนในการจัดการมรดก ในกรณีที่เจ้าอาวาสได้สมรณภาพลง ทรัพย์สินของเจ้าอาวาสที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศ ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภุมิลาเนาของพระสงฆ์นั้น เว้นแต่พระสงฆ์นั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างมีชีวิตหรือโดยพินัยกรรม ในเรื่องของการจัดทำพินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์ สามารถทำเป็นหนังสือ โดยจะเขียนหรือพิมพ์ก็ได้ ให้ลงวันเดือนปี ในขณะที่ทำ เพื่อพิสูจน์ความสามารถของผู้ทำ และผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อไว้ต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคน ^{๑๙}

^{๑๘} สัมภาษณ์พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ทีปธโม ถาวราน) , เจ้าอาวาสวัดชัยมงคล, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๑๙} สัมภาษณ์พระครูสิทธิชัยภักดิ์ ชยานนโท สมเดช, เจ้าอาวาสวัดสวรรค์นิเวศน์, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

มรดกของพระสงฆ์ในความเข้าใจคือ ทรัพย์สินที่ได้มาในขณะบวช เช่น ปัจจัย (สิ่งของ เงิน) ที่ได้รับมาระหว่างการเป็นพระสงฆ์ กฎหมายมรดกในความเข้าใจหมายถึง กฎหมายที่ว่าด้วยการจัดการทรัพย์สินของบุคคลที่ได้มาในขณะที่มีชีวิตอยู่ ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่ากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะพระสงฆ์จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายมรดกเพื่อที่จะสามารถจัดการทรัพย์สิน รวมถึงให้คำแนะนำแก่พระลูกวัดหรือชาวบ้านผู้ที่เข้ามาปรึกษา หากเมื่อเจ้าอาวาสได้มรณภาพลง ทรัพย์สินของเจ้าอาวาสจะตกแก่วัด ในเรื่องของการจัดทำพินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์ พระสงฆ์สามารถเขียนหรือพิมพ์พินัยกรรม โดยระบุข้อความตามเจตนารมณ์ของตนในการจัดการทรัพย์สินมรดก และลงลายมือชื่อต่อหน้าพยาน^{๒๐}

มรดกของพระสงฆ์ในความเข้าใจคือ บรรดาอวัยวะมรดกทรัพย์สิน สंहาริมทรัพย์สินและอสังหาริมทรัพย์ เช่น ปัจจัย ๔ มีที่ดินเป็นต้น ที่ได้มาโดยชอบธรรม ทั้งจากการสืบทอดมาจากบิดามารดาหรือวงศ์ตระกูล ทั้งจากการบริจาคของผู้มีจิตศรัทธาทำบุญให้ จัดเป็นมรดกของพระสงฆ์ กฎหมายมรดกในความเข้าใจหมายถึง กฎหมายที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะมรดกมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ ไม่ว่าจะเป็นกรณีพระสงฆ์เป็นทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรมซึ่งรับมรดกตกทอดมา และได้กล่าวถึงแง่มุมที่พระสงฆ์ถึงแก่มรณภาพมีทรัพย์สินซึ่งพระสงฆ์มีอยู่ก่อนอุปสมบทกับหลังอุปสมบทว่า ทรัพย์สินเหล่านั้นจะตกแก่ผู้ใด เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาหรือช่วยแก้ปัญหาข้อพิพาทระหว่างทายาทของพระสงฆ์กับวัดที่พระสงฆ์นั้นสังกัด ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่ากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์มีความสำคัญในกรณีเมื่อเกิดข้อพิพาทเกี่ยวกับทรัพย์สินของพระสงฆ์ระหว่างญาติพี่น้องหรือทายาทของพระสงฆ์กับวัดเมื่อภิกษุหนึ่งถึงแก่มรณภาพ ซึ่งกฎหมายมรดกจะช่วยเข้ามาแก้ปัญหาข้อพิพาทดังกล่าวได้ ในกรณีที่เจ้าอาวาสได้มรณภาพลง ทรัพย์สินของเจ้าอาวาสจะตกแก่บุคคลใดนั้น แบ่งได้ ๒ กรณี กรณีแรก หากทรัพย์สินของเจ้าอาวาสนั้น ได้มาก่อนการอุปสมบทเป็นพระสงฆ์ ทรัพย์สินจะตกแก่ทายาทโดยธรรม เช่น บิดามารดาหรือญาติพี่น้อง เป็นต้น เพราะเป็นสิทธิตามกฎหมายว่าด้วยมรดก กรณีที่สอง หากทรัพย์สินของเจ้าอาวาสนั้น ได้มาหลังการอุปสมบทเป็นพระสงฆ์หรือได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศ ทรัพย์สินจะตกแก่วัด ผู้ใดจะว่ากล่าวเอาไม่ได้ โดยผลแห่งกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดกที่บัญญัติว่า "ทรัพย์สินของพระสงฆ์ที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระสงฆ์นั้นถึงแก่มรณภาพ ให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระสงฆ์ เว้นไว้แต่พระสงฆ์นั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างชีวิตหรือโดยพินัยกรรม" ซึ่งเจ้าอาวาสก็หมายความว่า พระสงฆ์หรือผู้อยู่ในสมณเพศ นั้นเอง ในเรื่องของการจัดทำพินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์ การจัดทำพินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์มีขั้นตอนไม่ต่างจากฆราวาสหรือบุคคลทั่วไปนัก กล่าวคือ พินัยกรรมต้องทำตามแบบและหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนด คือ

๑. ผู้ทำพินัยกรรมต้องมีความสามารถบริบูรณ์ตามกฎหมาย คือ ต้องไม่บกพร่องในคุณสมบัติ เช่น ต้องไม่เป็นบุคคลที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ต้องไม่เป็นบุคคลวิกลจริต มีสติสัมปชัญญะในขณะที่ทำพินัยกรรม

^{๒๐} สัมภาษณ์พระครูพิบูลพัฒนาโกศล, เจ้าอาวาสวัดโศภนาลัย, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

๒. การแสดงเจตนาทำพินัยกรรมต้องไม่บกพร่อง คือ ต้องทำด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์ของผู้ตาย ไม่ทำเพราะสำคัญผิด หรือถูกกลฉ้อฉล หรือถูกข่มขู่ อาจทำให้พินัยกรรมนั้นเสียไปไม่มีผลบังคับใช้

๓. พินัยกรรมนั้นต้องทำให้ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายบัญญัติไว้ มิฉะนั้น ย่อมมีผลเป็นโมฆะ

๔. การลงลายมือชื่อของผู้ทำพินัยกรรม สำหรับพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อ ส่วนพินัยกรรมแบบอื่นผู้ทำพินัยกรรมจะลงลายมือชื่อหรือพิมพ์นิ้วมือก็ได้ แต่จะใช้ตราประทับแทนหรือลงแกงใดไม่ได้

๕. พยานในพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อ จะใช้วิธีพิมพ์นิ้วมือหรือลงแกงใดหรือใช้ตราประทับไม่ได้

๖. พยานในพินัยกรรมต้องไม่ใช่บุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ คนวิกลจริตหรือศาลสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ คนหูหนวก เป็นใบ้ คนตาบอดทั้งสองข้าง

๗. ผู้เขียนหรือพยานในพินัยกรรมจะเป็นผู้รับมรดกตามพินัยกรรมไม่ได้ รวมถึงคู่สมรสของผู้เขียนหรือของพยานก็เป็นผู้รับตามพินัยกรรมไม่ได้

๘. ในการทำพินัยกรรมนั้น ผู้ตายจะต้องเป็นผู้ทำพินัยกรรมด้วยตนเอง จะให้อ่านาจแต่งตั้งตัวแทนคนใดทำแทนหาไม่ได้ (ตามบทบัญญัติว่าด้วยการทำพินัยกรรม)^{๒๑}

มรดกของพระสงฆ์ในความเข้าใจคือ สंहาริมทรัพย์ ได้แก่ เงิน ทอง รถ และทรัพย์อื่นๆที่เคลื่อนที่ได้ และอสंहาริมทรัพย์ ได้แก่ ที่ดิน ที่นา ที่ดินที่เป็นที่อาศัย สิ่งปลูกสร้างเช่น บ้าน เป็นทรัพย์สินที่พระสงฆ์มีอยู่ก่อนอยู่ในสมณเพศ กฎหมายมรดกในความเข้าใจหมายถึง กฎหมายที่กำหนดในเรื่องทรัพย์สินของผู้ตายว่าเมื่อเสียชีวิตแล้วทรัพย์สินนั้นจะตกเป็นของผู้ใด พระสงฆ์สามารถรับมรดกได้เมื่อตนเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่ากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์มีความสำคัญ คือ ประการแรก เป็นสิทธิโดยชอบธรรมในฐานะเป็นบุตรจากสายโลหิตโดยตรง ประการที่สอง เป็นสิทธิที่ลูกทุกคนต้องได้รับและรับทราบในการรับมรดก และประการสุดท้าย เพื่อความเป็นธรรมต่อผู้มีส่วนได้เสียอื่นในฐานะบุตร หากเมื่อเจ้าอาวาสได้มรดกพลง ทรัพย์สินของเจ้าอาวาสจะตกแก่วัด เว้นแต่มีการทำพินัยกรรมไว้ ทรัพย์นั้นจะตกเป็นของผู้ที่มีชื่อในพินัยกรรมตามที่เจ้าอาวาสระบุไว้ ในเรื่องของการจัดทำพินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์ ไม่ทราบขั้นตอนรายละเอียดของการทำพินัยกรรม^{๒๒}

มรดกของพระสงฆ์ในความเข้าใจคือ ทรัพย์สินทุกอย่างที่ได้มาล้วนเป็นมรดกของสงฆ์ กฎหมายมรดกในความเข้าใจหมายถึง กฎหมายที่เกี่ยวกับการแบ่งปันทรัพย์สินให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของเจ้าของมรดก ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่ากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์มีความสำคัญในเรื่องของการที่พระสงฆ์สามารถบริหารจัดการมรดกเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ได้ ในกรณีที่เจ้าอาวาสได้สมรณภาพพลง ทรัพย์สินของเจ้าอาวาสที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศ ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระสงฆ์นั้น เว้นแต่พระสงฆ์นั้นได้ทำพินัยกรรมทรัพย์สินนั้นจะตกเป็นของบุคคลอยู่ที่ถูกระบุชื่อไว้ในพินัยกรรม ในเรื่องของการจัดทำพินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์

^{๒๑} สัมภาษณ์พระครูสิริสุขเมธากร (อัม แสนคำ), เจ้าอาวาสวัดบ้านปง, วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๒๒} สัมภาษณ์พระครูโสภณกิตติบัณฑิต ผศ., ดร., เจ้าอาวาสวัดมหาโพธิ์, วันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๔.

สามารถทำเป็นหนังสือ โดยจะเขียนหรือพิมพ์ก็ได้ ให้ลงวันเดือนปี ในขณะที่ทำ และผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อไว้ต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคน^{๒๓}

มรดกของพระสงฆ์ในความเข้าใจคือ ทรัพย์สินทุกอย่างที่ได้มาขณะบวช กฎหมายมรดกในความเข้าใจหมายถึง กฎหมายที่เกี่ยวกับการแบ่งปันทรัพย์สินให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของเจ้าของมรดก รวมถึงการพูดถึงทรัพย์สินทุกอย่างที่ได้มาและการทำพินัยกรรมมอบทรัพย์สินของตนให้กับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่ากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์มีความสำคัญที่จะใช้ในการจัดการทรัพย์สินอย่างถูกต้องยุติธรรม ในกรณีที่เจ้าอาวาสได้สมรณภาพลง ทรัพย์สินของเจ้าอาวาสที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศ ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระสงฆ์นั้น เว้นแต่พระสงฆ์นั้นได้ทำพินัยกรรมทรัพย์สินนั้นจะตกเป็นของบุคคลอยู่ที่ถูกระบุชื่อไว้ในพินัยกรรม ในเรื่องของการจัดทำพินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์ สามารถปรึกษาทนายความ หรือทำขึ้นเองเป็นหนังสือได้ โดยจะเขียนหรือพิมพ์ก็ได้ ระบุผู้ที่ตนประสงค์จะให้ได้รับทรัพย์สินให้ชัดเจน ให้ลงวันเดือนปี ในขณะที่ทำ และผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อไว้ต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคน^{๒๔}

มรดกของพระสงฆ์ในความเข้าใจคือ ทรัพย์สินทรัพย์สินของผู้ตายที่มีขณะตายในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศ กฎหมายมรดกในความเข้าใจหมายถึง กฎหมายที่ว่าด้วยทรัพย์สินของบุคคลที่มีอยู่ขณะถึงแก่ความตาย การจัดการแบ่งปันทรัพย์สินของผู้ตาย ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่ากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์มีความสำคัญที่ทำให้เกิดความชัดเจนว่าเมื่อพระสงฆ์สมรณภาพลงทรัพย์สินใดเป็นของวัด ทรัพย์สินใดเป็นของผู้ตายอันจะตกเป็นมรดกแก่ทายาทได้อย่างไรบ้าง และเพื่อขจัดปัญหาอันจะเกิดขึ้นภายหลังจากพระสงฆ์นั้นสมรณภาพลงไป โดยทรัพย์สินของเจ้าอาวาสที่มีอยู่ก่อนบวช มรดกตกแก่ทายาทหรือโดยพินัยกรรม ทรัพย์สินใดได้มาขณะบวชย่อมตกแก่วัดที่ภิกษุผู้นั้นพำนักอาศัย เว้นแต่ได้ยกให้ผู้อื่นไปขณะมีชีวิตหรือได้ทำพินัยกรรมไว้ ในเรื่องของการจัดทำพินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์ สามารถปรึกษาทนายความ หรือทำขึ้นเองเป็นหนังสือได้ โดยจะเขียนหรือพิมพ์ก็ได้ ระบุผู้ที่ตนประสงค์จะให้ได้รับทรัพย์สินให้ชัดเจน ให้ลงวันเดือนปี ในขณะที่ทำ และผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อไว้ต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคน ซึ่งเหมือนกับพินัยกรรมของบุคคลทั่วไป เว้นแต่ทรัพย์สินนั้นๆ ต้องเป็นทรัพย์สินของภิกษุผู้นั้นๆ มิใช่ทรัพย์สินของวัด^{๒๕}

มรดกของพระสงฆ์ในความเข้าใจคือ ทรัพย์สินทรัพย์สินของผู้ตายที่มีขณะตายในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศ กฎหมายมรดกในความเข้าใจหมายถึง กฎหมายที่ว่าด้วยทรัพย์สินของบุคคลไม่ว่าจะเป็นสังฆาริมทรัพย์ อสังหาริมทรัพย์ที่บุคคลมีอยู่ขณะถึงแก่ความตาย การจัดการแบ่งปันทรัพย์สินของผู้ตาย ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่ากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์มีความสำคัญมาก เนื่องจากทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างเป็นสมณเพศอยู่ย่อมตกเป็นของวัด นอกจากมีการนำออกไปจำหน่ายก่อน เช่น การมอบให้ญาติพี่น้อง โดยทรัพย์สินของเจ้าอาวาสที่หามาได้ขณะครองสมณเพศ มรดกของเจ้าอาวาสผู้นั้นตก

^{๒๓} สัมภาษณ์พระครูโกศลสุนทรกิจ จันทวนโณ หม้อกรอง, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดแพร่, วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๒๔} สัมภาษณ์พระครูบัณฑิตเจติยานุการ จิตเมโธ ดังดี, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุช่อแฮพระอารามหลวง, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๒๕} สัมภาษณ์พระปลัดกิตติพันธ์ สจจวโร วงศ์สวัสดิ์, เลขานุการเจ้าคณะอำเภอเด่นชัย, วันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๔.

แก้ววัด เว้นแต่ได้จำหน่ายไปขณะยังมีชีวิตอยู่ ในเรื่องของการจัดทำพินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์ พินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์จะเขียนเป็นหนังสือหรือพิมพ์ก็ได้โดยระบุในพินัยกรรมว่ามีทรัพย์สินอะไรบ้าง ระบุให้ชัดเจนว่าต้องการจะมอบทรัพย์สินใดให้กับบุคคลใดโดยการเขียนหรือพิมพ์ รายละเอียดลงไปในพินัยกรรมนั้น ผู้ทำพินัยกรรมต้องทำขณะยังมีสติสัมปชัญญะดีครบถ้วน มีการลงชื่อผู้ทำพินัยกรรมพร้อมพยาน ๒ คน การทำพินัยกรรมสามารถทำขึ้น ณ ที่ว่าการอำเภอได้ หรือเขียนขึ้นมาเองก็ได้^{๒๖}

มรดกของพระสงฆ์ในความเข้าใจคือ สิ่งที่มีพระคุณไม่ว่าจะเป็นบิดา มารดา ญาติพี่น้อง ให้โดยสิทธิทายาท หรือมอบให้โดยพินัยกรรม รวมถึงทรัพย์สินสมบัติที่พระสงฆ์หามาได้ระหว่างบวช กฎหมายมรดกในความเข้าใจหมายถึง กฎระเบียบข้อบังคับอันสูงสุดที่ต้องปฏิบัติตามในการจัดการทรัพย์สิน การแบ่งปันทรัพย์สินของผู้ตาย ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่ากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์มีความสำคัญมาก เพื่อความสะดวกต่อการจัดการมรดกหลังจากพระสงฆ์มรณภาพ ในกรณีที่เจ้าอาวาสได้สมรณภาพลง ทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างบวช ต้องตกเป็นของวัด ทรัพย์สินที่มีก่อนบวช ถ้าทำพินัยกรรมไว้ต้องตกเป็นของบุคคลตามที่ระบุไว้อย่างชัดเจนถูกต้องในพินัยกรรม ในเรื่องของการจัดทำพินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์ ทำเช่นเดียวกับบุคคลชาวบ้านทั่วไป โดยต้องมีพยาน ๒ คน รวมถึงผู้ทำพินัยกรรมต้องมีสติสัมปชัญญะดีครบถ้วน ทางวัดต้องมีไวยาวัจกรของวัด รับทราบไว้ด้วย^{๒๗}

มรดกของพระสงฆ์ในความเข้าใจคือ สิ่งของที่เป็นชื่อของพระสงฆ์ กฎหมายมรดกในความเข้าใจหมายถึง กฎหมายที่ควบคุมที่ต้องปฏิบัติตามในการจัดการทรัพย์สิน การแบ่งปันทรัพย์สินของผู้ตาย ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่ากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์มีความสำคัญมากที่จะช่วยดูแลให้ความถูกต้องในการจัดการทรัพย์สินภายในวัด รวมถึงทรัพย์สินของพระสงฆ์เอง ในกรณีที่เจ้าอาวาสมรณภาพลง ทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างบวชจะตกเป็นของวัดหากเจ้าอาวาสไม่ได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินนั้นให้กับบุคคลใด ในเรื่องของการจัดทำพินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์ พินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์จะเขียนเป็นหนังสือหรือพิมพ์ก็ได้โดยระบุในพินัยกรรมว่ามีทรัพย์สินอะไรบ้าง ระบุให้ชัดเจนว่าต้องการจะมอบทรัพย์สินใดให้กับบุคคลใดโดยการเขียนหรือพิมพ์รายละเอียดลงไปในพินัยกรรมนั้น ผู้ทำพินัยกรรมต้องทำขณะยังมีสติสัมปชัญญะดีครบถ้วน^{๒๘}

มรดกของพระสงฆ์ในความเข้าใจคือ ทรัพย์สินไม่ว่าจะเป็นสังฆาริมทรัพย์ เช่น บ้าน ที่ดิน หรือสังฆาริมทรัพย์ เช่น เงิน ทอง เครื่องประดับ ที่มีที่ได้มาก่อนบวชและหลังบวช กฎหมายมรดกในความเข้าใจหมายถึง กฎหมายที่ควบคุมที่ต้องปฏิบัติตามในการจัดการทรัพย์สิน การแบ่งปันทรัพย์สินของผู้ตาย ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่ากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์มีความสำคัญทั้งขณะที่พระสงฆ์ยังมีชีวิตรวมถึงเสียชีวิต ที่จะช่วยดูแลให้ความถูกต้องในการจัดการทรัพย์สินภายในวัด รวมถึงทรัพย์สินของพระสงฆ์เอง ในกรณีที่เจ้าอาวาสมรณภาพลง ทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างบวชจะตกเป็นของวัด ในเรื่องของการจัดทำพินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์ สามารถปรึกษาทนายความ หรือทำขึ้นเองเป็นหนังสือได้

^{๒๖} สัมภาษณ์พระครูสมุห์พนมไพโร สิริธมโม อินจันทร, เจ้าอาวาส, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๒๗} สัมภาษณ์พระครูคัมภีร์ปัญญานุกุต กวาวทอง, เลขานุการเจ้าคณะอำเภอสอง, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๒๘} สัมภาษณ์พระวุฒิชัย ขนดีพิโล แยมรับบุญ, วัดวังหงส์ใต้, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

โดยจะเขียนหรือพิมพ์ก็ได้ ระบุผู้ที่ตนประสงค์จะให้ได้รับทรัพย์สินให้ชัดเจน ให้ลงวันเดือนปี ในขณะที่ทำ และผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อไว้ต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคน ^{๒๙}

มรดกของพระสงฆ์ในความเข้าใจคือ ภาระหนี้สินที่มีก่อนบวช และทรัพย์สินที่เกิดขึ้นในระหว่างบวชที่ได้รับหรือจัดหาเอง กฎหมายมรดกในความเข้าใจหมายถึง กฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน การแบ่งปันทรัพย์สินของผู้ตาย ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่ากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์มีความสำคัญ โดยประเด็นที่ ๑ มีความสำคัญกับการจัดการมรดกของพระสงฆ์เองที่ยังมีความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น เป็นบิดา มารดา บุตร หรือสามีภรรยาตามกฎหมาย ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจและการจัดการในทรัพย์สินผูกพันนั้น จะได้ดำเนินการได้อย่างถูกต้อง และสามารถวางแผนการจัดการมรดกเพื่อมิให้เกิดความขัดแย้งในภายหลัง ประเด็นที่ ๒ มีความสำคัญกับวัดที่พระสงฆ์สังกัด เพื่อป้องกันการขัดแย้งในทรัพย์สินของพระสงฆ์ที่อยู่ในสังกัด ระหว่างวัดกับญาติหรือบุคคลในครอบครัวของพระสงฆ์ที่ผูกพันกันตามกฎหมายในประเด็นที่ ๑ ที่ได้กล่าวไว้แล้ว ในกรณีที่เจ้าอาวาสมรณภาพลง หากมิได้มีการทำพินัยกรรม ทรัพย์สินจะตกเป็นของวัด ในเรื่องของการจัดทำพินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์ หากพระสงฆ์ผู้มีสติสัมปชัญญะ ลงลายมือเขียนพินัยกรรมด้วยตนเอง ถึงกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่จะมอบให้ผู้รับมรดก ถือว่ามีผลตามกฎหมาย โดยไม่ต้องลงลายมือชื่อพยาน แต่หากมีการพิมพ์หรือเขียนพินัยกรรมขึ้นโดยบุคคลอื่น จะต้องมีการลงลายมือชื่อของพระสงฆ์รับรอง และให้มีการลงลายมือชื่อพยานกำกับด้วย ถึงจะมีผลสมบูรณ์ และหากจะมีการยกเลิกหรือทำพินัยกรรมขึ้นใหม่ ให้ถือว่าเป็นอันยกเลิกพินัยกรรมเดิมนับแต่วันลงลายชื่อในพินัยกรรมฉบับใหม่^{๓๐}

มรดกของพระสงฆ์ในความเข้าใจคือ ทรัพย์สินที่ได้ก่อนและระหว่างอยู่ในสมณเพศ กฎหมายมรดกในความเข้าใจหมายถึง กฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย รวมตลอดถึงทรัพย์สินที่เป็นสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่างๆของผู้ตาย กฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน การแบ่งปันทรัพย์สินของผู้ตาย ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่ากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์มีความสำคัญมาก เพราะ ๑. ทำให้พระสงฆ์เข้าใจว่าสิ่งไหนคือมรดก ๒. ทำให้พระสงฆ์เข้าใจว่าจะเรียกร้องเอาทรัพย์สินมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมไม่ได้ เว้นแต่จะลาสิกขามาเรียกร้อง แต่พระสงฆ์สามารถเป็นผู้รับพินัยกรรมได้ ๓. ทำให้พระสงฆ์ทราบว่าทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างครองสมณเพศนั้น เมื่อมรณภาพทรัพย์สินนั้นย่อมตกเป็นสมบัติของวัด เว้นแต่จะได้จำหน่ายไประวางมีชีวิตและโดยพินัยกรรม เพราะพระสงฆ์ไม่ค่อยเข้าใจในจุดนี้ ๔. ทำให้พระสงฆ์ทราบว่าทรัพย์สินที่ได้มาก่อนอุปสมบทเมื่อมรณภาพไม่ตกเป็นของวัด จะจำหน่ายโดยประการใดตามกฎหมายก็ได้ ในกรณีที่เจ้าอาวาสมรณภาพลง ทรัพย์สินของเจ้าอาวาสจะตกแก่บุคคลใดนั้น แบ่งได้ ๒ กรณี กรณีที่ ๑ ทรัพย์สินที่เจ้าอาวาสมีอยู่แล้วก่อนอุปสมบท เมื่อมรณภาพลงย่อมตกแก่ทายาท กรณีที่ ๒ ทรัพย์สินสมบัติที่ได้มาระหว่างอุปสมบท เมื่อมรณภาพลงย่อมตกเป็นของวัด เว้นแต่ทำพินัยกรรมไว้ ในเรื่องของการจัดทำพินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์ มีรูปแบบเช่นเดียวกับการจัดทำพินัยกรรมสำหรับบุคคลทั่วไป โดยทำเป็นหนังสือ จะเขียนหรือพิมพ์ก็ได้ จะเขียนหรือพิมพ์เป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศก็ได้ ต้องลงวัน เดือน ปี ในขณะที่ทำ เพื่อพิสูจน์ความสามารถของ

^{๒๙} สัมภาษณ์พระใบฎีกาพรสวรรค์ วรพุทธิโก โสขันธ์, รองเจ้าอาวาสวัดตันไคร์, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๓๐} สัมภาษณ์พระศักดิ์ธัช สิวโร, ดร., เจ้าอาวาสวัดพงษ์สุนันท์, วันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๔.

ผู้ทำ ผู้ทำพิธีกรรมต้องลงลายมือชื่อไว้ต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคนพร้อมกัน จะลงลายมือชื่อหรือพิมพ์นิ้วมือก็ได้^{๓๑}

มรดกของพระสงฆ์ในความเข้าใจคือ สิ่งของ สมบัติที่พ่อแม่ให้แก่ลูก กฎหมายมรดกในความเข้าใจหมายถึง กฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน การแบ่งปันทรัพย์สินของผู้ตาย ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่ากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์มีความสำคัญ เพราะ ทรัพย์สินที่ได้รับจากการเป็นพระต้องตกเป็นวัด พระสงฆ์บางรูปไม่ทราบกฎหมายเกี่ยวกับพระสงฆ์และกฎหมายมรดก จึงเข้าใจผิดเกี่ยวกับเรื่องมรดก ฉะนั้นการมีความรู้ในกฎหมายมรดกจึงมีความสำคัญ ในกรณีที่เจ้าอาวาสสมณภาพลง ทรัพย์สินของเจ้าอาวาสที่ได้หลังจากบวชเป็นตักเป็นของวัด ทรัพย์สินที่ได้จากก่อนบวชเป็นพระ ตกสู่ทายาทโดยธรรม หากทำพิธีกรรมไว้ทรัพย์สินนั้นตกแก่ผู้ที่ถูกระบุชื่อในพิธีกรรม โดยพิธีกรรมที่สร้างขึ้นต้องเป็นพิธีกรรมฉบับสมบูรณ์ ในเรื่องของการจัดทำพิธีกรรมสำหรับพระสงฆ์ มีรูปแบบเช่นเดียวกับการจัดทำพิธีกรรมสำหรับบุคคลทั่วไป สามารถทำขึ้นเองหรือปรึกษาทนายความได้^{๓๒}

มรดกของพระสงฆ์ในความเข้าใจคือ ทรัพย์สินที่ได้มาขณะดำรงสมณเพศ หรือขณะบวชอยู่ กฎหมายมรดกในความเข้าใจหมายถึง กฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน ทรัพย์สินที่ได้มาจากการสืบทอดจากบิดา มารดา หรือญาติที่ยกให้แก่เรา ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่ากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์มีความสำคัญมาก เพราะพระสงฆ์นั้นจะพึงรู้ และแยกว่าอะไรคือมรดกก่อนบวช หรือขณะบวช ในกรณีที่เจ้าอาวาสสมณภาพลง ทรัพย์สินของเจ้าอาวาสที่ได้หลังจากบวชเป็นตักเป็นของวัดที่พำนัก ทรัพย์สินที่ได้จากก่อนบวชเป็นพระตกสู่ทายาท หากทำพิธีกรรมไว้ทรัพย์สินนั้นตกแก่ผู้ที่ถูกระบุชื่อในพิธีกรรมโดยพิธีกรรมที่สร้างขึ้นต้องเป็นพิธีกรรมฉบับสมบูรณ์ ในเรื่องของการจัดทำพิธีกรรมสำหรับพระสงฆ์ มีรูปแบบเช่นเดียวกับการจัดทำพิธีกรรมสำหรับบุคคลทั่วไป สามารถทำขึ้นเองตามรูปแบบที่กฎหมายกำหนดไว้หรือปรึกษาทนายความได้^{๓๓}

มรดกของพระสงฆ์ในความเข้าใจคือ ทรัพย์สินที่ได้มาขณะดำรงสมณเพศ หรือขณะบวชอยู่ กฎหมายมรดกในความเข้าใจหมายถึง กฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน ที่ทายาทของผู้ตายบุคคลซึ่งจะมีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตาย ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่ากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์มีความสำคัญ ทำให้พระสงฆ์สงฆ์ได้รับรู้หรือได้ทราบว่า สิ่งใดที่เป็นมรดกของพระสงฆ์ สิ่งใดที่ไม่ใช่มรดกของพระสงฆ์ ในกรณีที่เจ้าอาวาสสมณภาพลง ทรัพย์สินของเจ้าอาวาสที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้น ตกเป็นสมบัติของวัด และพระสงฆ์นั้น จะเรียกร้องเอาทรัพย์สินมรดกในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมไม่ได้ เว้นแต่จะได้สืบทอดจากสมณเพศมาเรียกร้องภายในอายุความตามกฎหมายกำหนด แต่พระสงฆ์นั้นอาจเป็นผู้รับพิธีกรรมได้ หรือ ทรัพย์สินใดเป็นของบุคคลก่อนอุปสมบทเป็นพระสงฆ์ ทรัพย์สินนั้นไม่ตกเป็นทรัพย์สินสมบัติของวัด แต่ให้เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของบุคคลนั้น หรือบุคคลนั้นจะจำหน่ายโดยประการใดตามกฎหมายก็ได้ ในเรื่องของการจัดทำพิธีกรรมสำหรับ

^{๓๑} สัมภาษณ์พระรังสิมัน จารูวิโส ศศิรัตนศรีโสภณ, รองเจ้าอาวาสวัดมหาโพธิ์, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๓๒} สัมภาษณ์พระปลัดฉัตรชัย จันทนุโท จะทำ, วัดผาแดง, วันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๓๓} สัมภาษณ์พระครูปัญญูปริยัติสาทร สิริปัญญา อุดสม, เลขานุการเจ้าคณะอำเภอเมือง, วันที่ ๑๕

พระสงฆ์ มีรูปแบบเช่นเดียวกับการจัดทำพินัยกรรมสำหรับบุคคลทั่วไป สามารถทำขึ้นเองตามรูปแบบที่กฎหมายกำหนดไว้หรือปรึกษาทนายความได้^{๓๔}

มรดกของพระสงฆ์ในความเข้าใจคือ ทรัพย์สินที่ได้มาขณะดำรงสมณเพศ หรือขณะบวชอยู่ เช่น ปัจจัย พระเครื่อง คอมพิวเตอร์ กฎหมายมรดกในความเข้าใจหมายถึง กฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน ที่ทายาทของผู้ตาย บุคคลซึ่งจะมีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตาย ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่า กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์มีความสำคัญ ทำให้พระสงฆ์สงฆ์ได้รับรู้หรือได้ทราบว่า สิ่งใดที่เป็นมรดกของพระสงฆ์ สิ่งใดที่ไม่ใช่มรดกของพระสงฆ์ ในกรณีที่เจ้าอาวาสสมรณภาพลง ทรัพย์สินของเจ้าอาวาสที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้น จะตกเป็นของวัด หรือทายาทที่เจ้าอาวาสได้ทำพินัยกรรมไว้ ในเรื่องของการจัดทำพินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์ มีรูปแบบเช่นเดียวกับการจัดทำพินัยกรรมสำหรับบุคคลทั่วไป โดยทำเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่อ ลงวันเดือนปี ที่ทำพินัยกรรมนั้น หรืออาจจะมีพยานรับรองด้วยก็ได้^{๓๕}

มรดกของพระสงฆ์ในความเข้าใจทรัพย์สินของพระสงฆ์ที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศ กฎหมายมรดกในความเข้าใจหมายถึง กฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน มรดกที่จะตกทอดสู่ทายาทหรือคู่สมรส หรือผู้ตายระบุไว้ในพินัยกรรมว่าจะให้ผู้ใดรับมรดก ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่า กฎหมายมรดกก็มีความสำคัญกับพระสงฆ์ เพราะ เมื่อมีพระสงฆ์ได้มรณภาพ ก็จะมีทรัพย์สินต่าง ๆ ที่เป็นของพระสงฆ์ บางส่วนก็ได้จำหน่ายจ่ายโอนไปแล้วหรือบางส่วนได้ทำพินัยกรรมไว้แล้วเพื่อให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งรับมรดก แต่ทรัพย์สินบางส่วนไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ ดังนั้น กฎหมายมรดกก็จะเป็นกลไกสำคัญในการจัดการเรื่องของทรัพย์สินของพระสงฆ์ที่ได้มรณภาพ ในกรณีที่เจ้าอาวาสสมรณภาพลง ทรัพย์สินที่เจ้าอาวาสได้จำหน่ายจ่ายโอนไปในระหว่างเมื่อยังมีชีวิตอยู่ก็จะตกเป็นของผู้อื่นหรือได้ทำพินัยกรรมระบุชื่อไว้ว่ามรดกจะตกทอดแก่ผู้ใดตามพินัยกรรม แต่ทรัพย์สินส่วนตัวและทรัพย์สินที่ไม่ได้ระบุพินัยกรรมไว้ก็จะตกเป็นมรดกของวัด ในเรื่องของการจัดทำพินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์ พระสงฆ์สามารถทำพินัยกรรมได้โดย ต้องเขียนด้วยมือตนเอง มีการลงวัน เดือน ปี และลงลายมือชื่อผู้ตายไว้ครบถ้วน^{๓๖}

มรดกของพระสงฆ์ในความเข้าใจคือ สิ่งของ สมบัติที่พ่อแม่ให้แก่ลูก กฎหมายมรดกในความเข้าใจหมายถึง กฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน การแบ่งปันทรัพย์สินของผู้ตาย ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่ากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์มีความสำคัญ เพราะ ทรัพย์สินที่ได้รับจากการเป็นพระต้องตกเป็นวัด พระสงฆ์บางรูปไม่ทราบกฎหมายเกี่ยวกับพระสงฆ์และกฎหมายมรดก จึงเข้าใจผิดเกี่ยวกับเรื่องมรดก ฉะนั้นการมีความรู้ในกฎหมายมรดกจึงมีความสำคัญ ในกรณีที่เจ้าอาวาสสมรณภาพลง ทรัพย์สินของเจ้าอาวาสที่ได้หลังจากบวชเป็นตักเป็นของวัด ทรัพย์สินที่ได้จากก่อนบวชเป็นพระ ตกสู่ทายาทโดยธรรม หากทำพินัยกรรมไว้ทรัพย์สินนั้นตกแก่ผู้ที่ถูกระบุชื่อในพินัยกรรม โดยพินัยกรรมที่

^{๓๔} สัมภาษณ์พระณรงค์ ญาณวิโร, วัดผาฉาย, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๓๕} สัมภาษณ์พระไกรพล ชยานนโท, รองเจ้าอาวาสวัดห้วยขอน, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๓๖} สัมภาษณ์พระณัฐกร ฌณัฐกรโร (หงษ์สามสิบเก้า), เลขานุการเจ้าคณะอำเภอเมืองแพร่, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๔.

ทำขึ้นต้องเป็นพินัยกรรมฉบับสมบูรณ์ ในเรื่องของการจัดทำพินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์ มีรูปแบบเช่นเดียวกับการจัดทำพินัยกรรมสำหรับบุคคลทั่วไป สามารถทำขึ้นเองหรือปรึกษาทนายความได้^{๓๗}

ในด้านความรู้ ประเด็นนี้สรุปได้ว่า มรดกของพระสงฆ์ในความเข้าใจ คือ ทรัพย์สินไม่ว่าจะเป็นสังฆารัมภ์ทรัพย์ ได้แก่ เงิน ทอง รถ และทรัพย์สินอื่นๆที่เคลื่อนที่ได้ และอสังหาริมทรัพย์ ได้แก่ ที่ดิน ที่นา ที่ดินที่เป็นที่อาศัย สิ่งปลูกสร้างเช่น บ้าน ที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศ หรือเป็นทรัพย์สินที่พระสงฆ์มีอยู่ก่อนอยู่ในสมณเพศเป็นชื่อของพระสงฆ์ รวมถึงภาระหนี้สิน

กฎหมายมรดกในความเข้าใจหมายถึง กฎหมายที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะมรดก เป็นกฎหมายว่าด้วยการจัดการทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย รวมตลอดถึงสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบต่างๆ เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของเจ้าของผู้ตาย รวมถึงกำหนดในเรื่องทรัพย์สินของผู้ตายว่าเมื่อเสียชีวิตแล้วทรัพย์สินนั้นจะตกเป็นของผู้ใด

กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์มีความสำคัญมาก ประการแรก พระสงฆ์จะได้ทราบว่าทรัพย์สินใดเป็นทรัพย์สินของตนเองที่จะตกทอดสู่ทายาทโดยธรรม หรือทรัพย์สินใดที่เมื่อตนเองมรณภาพลงแล้วจะตกเป็นของวัดและสามารถจัดการได้ในขณะที่ตนเองยังมีชีวิตอยู่ ประการที่สอง เมื่อพระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายมรดกก็จะมาสามารถจัดการทรัพย์สินของตนเองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของตนเองได้ ประการที่สาม เป็นการลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นระหว่างญาติเจ้าของมรดกกับวัด ประการที่สี่ ทำให้พระสงฆ์เข้าใจว่าจะเรียกร้องเอาทรัพย์สินมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมไม่ได้ เว้นแต่จะลาสิกขามาเรียกร้อง แต่พระสงฆ์สามารถเป็นผู้รับพินัยกรรมได้ ประการที่ห้า ทำให้พระสงฆ์ทราบว่าทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างครองสมณเพศนั้น เมื่อมรณภาพทรัพย์สินนั้นย่อมตกเป็นสมบัติของวัด เว้นแต่จะได้อำนาจไปประวางมีชีวิตและโดยพินัยกรรม ประการที่หก ทำให้พระสงฆ์ทราบว่าทรัพย์สินที่ได้มาก่อนอุปสมบทเมื่อมรณภาพไม่ตกเป็นของวัด จะจำหน่ายโดยประการใดตามกฎหมายก็ได้ และประการสุดท้าย พระสงฆ์จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายมรดกเพื่อที่จะสามารถจัดการทรัพย์สิน รวมถึงให้คำแนะนำแก่พระลูกวัดหรือชาวบ้านผู้ที่เข้ามาปรึกษาได้

ในกรณีที่เจ้าอาวาสได้สมรณภาพลง ทรัพย์สินของเจ้าอาวาสจะตกแก่บุคคลใดนั้น แบ่งได้ ๒ กรณี กรณีแรก หากทรัพย์สินของเจ้าอาวาสนั้น ได้มาก่อนการอุปสมบทเป็นพระสงฆ์ ทรัพย์สินจะตกแก่ทายาทโดยธรรม เช่น บิดามารดาหรือญาติพี่น้อง เป็นต้น กรณีที่สอง หากทรัพย์สินของเจ้าอาวาสนั้น ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศ ทรัพย์สินจะตกแก่วัด เว้นแต่พระสงฆ์นั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างชีวิตหรือโดยพินัยกรรม

ในเรื่องของการจัดทำพินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์ การจัดทำพินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์มีขั้นตอนไม่ต่างจากฆราวาสหรือบุคคลทั่วไป กล่าวคือ พินัยกรรมต้องทำตามแบบและหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนด คือ

๑. ผู้ทำพินัยกรรมต้องมีความสามารถบริบูรณ์ตามกฎหมาย คือ ต้องไม่บกพร่องในคุณสมบัติที่ เช่น ต้องไม่เป็นบุคคลที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ต้องไม่เป็นบุคคลวิกลจริต มีสติสัมปชัญญะในขณะที่ทำพินัยกรรม

^{๓๗} สัมภาษณ์พระครูโอภาสสิลวิสุทธิ วิสุทธิโส โยตสอน, รองเจ้าคณะอำเภอร่องวาง, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๔.

๒. การแสดงเจตนาทำพินัยกรรมต้องไม่บกพร่อง คือ ต้องทำด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์ของผู้ตาย ไม่ทำเพราะสำคัญผิด หรือถูกกลั่นแกล้ง หรือถูกข่มขู่ อาจทำให้พินัยกรรมนั้นเสียไปไม่มีผลบังคับใช้

๓. พินัยกรรมนั้นต้องทำให้ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายบัญญัติไว้ มิฉะนั้น ย่อมมีผลเป็นโมฆะ

๔. การลงลายมือชื่อของผู้ทำพินัยกรรม สำหรับพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อ ส่วนพินัยกรรมแบบอื่นผู้ทำพินัยกรรมจะลงลายมือชื่อหรือพิมพ์นิ้วมือก็ได้ แต่จะใช้ตราประทับแทนหรือลงแกงใดไม่ได้

๕. พยานในพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อ จะใช้วิธีพิมพ์นิ้วมือหรือลงแกงใดหรือใช้ตราประทับไม่ได้

๖. พยานในพินัยกรรมต้องไม่ใช่บุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ คนวิกลจริตหรือศาลสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ คนหูหนวก เป็นใบ้ คนตาบอดทั้งสองข้าง

๗. ผู้เขียนหรือพยานในพินัยกรรมจะเป็นผู้รับมรดกตามพินัยกรรมไม่ได้ รวมถึงคู่สมรสของผู้เขียนหรือของพยานก็เป็นผู้รับตามพินัยกรรมไม่ได้

๘. ในการทำพินัยกรรมนั้น ผู้ตายจะต้องเป็นผู้ทำพินัยกรรมด้วยตนเอง จะให้อ่านจ่าแต่ตั้งตัวแทนคนใดทำแทนไม่ได้

๒) ด้านเนื้อหา ประเด็นนี้มีการตั้งคำถาม ท่านคิดว่ากฎหมายมรดกในประเด็นใดที่มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัดของท่าน (ประเด็น ลักษณะของมรดก, ทายาท, การเสียไปซึ่งทรัพย์สินมรดก, พินัยกรรม, ผู้จัดการมรดก, พระสงฆ์เป็นเจ้าของมรดก) จากการสัมภาษณ์พบว่า

กฎหมายมรดกในประเด็น ผู้จัดการมรดก มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัด เพราะบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และมีคุณธรรมในการจัดการมรดกอย่างมีธรรม^{๓๘}

กฎหมายมรดกในประเด็นผู้จัดการมรดกและประเด็นพระสงฆ์เป็นเจ้าของมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัด เพราะ เมื่อพระสงฆ์มีความรู้ในเรื่องทรัพย์สินมรดกกว่าทรัพย์สินมรดกใดบ้างที่เป็นของตนที่จะตกทอดสู่ทายาทหรือทรัพย์สินมรดกใดบ้างที่เป็นของวัด พระสงฆ์ก็จะสามารถจัดการทรัพย์สินของตนได้อย่างถูกต้อง รวมถึงสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับทายาทของตนในเรื่องมรดกของพระสงฆ์ด้วย ในเรื่องของผู้จัดการมรดกถ้าพระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องผู้จัดการมรดกก็จะสามารถกำหนดให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ตนไว้วางใจจัดการมรดกของตนเองในเวลาที่ไม่อยู่ได้^{๓๙}

กฎหมายมรดกในประเด็น พินัยกรรม มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัด เพราะ เมื่อพระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของพินัยกรรมแล้ว ก็จะสามารถทำพินัยกรรมได้อย่างถูกต้อง

^{๓๘} สัมภาษณ์พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ทีปธมโม ฐานาน) , เจ้าอาวาสวัดชัยมงคล, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๓๙} สัมภาษณ์พระครูสิทธิขยาภิรัต ชยานนโท สมเดช, เจ้าอาวาสวัดสุวรรณคีรีเวศน์, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

สามารถจัดการทรัพย์สินของตนเองได้ อีกทั้งยังสามารถแนะนำความรู้ที่ตนเองมีให้กับชาวบ้านที่เข้ามาปรึกษาในเรื่องของการจัดทำพินัยกรรมให้ถูกต้องได้ ^{๔๐}

กฎหมายมรดกในประเด็น ลักษณะของมรดก และพระสงฆ์เป็นเจ้ามรดก มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัด เพราะ ไม่ว่าจะเป็นสังฆาริทธิหรืออสังฆาริทธิที่เป็นมรดกของพระสงฆ์ จะไม่ยุ่งยากในการบริหารจัดการ กล่าวคือ หากเป็นมรดกที่พระสงฆ์นั้นได้มาก่อนอุปสมบทมรดกนั้นก็บริหารจัดการให้เป็นของทายาทตามกฎหมาย เพื่อเป็นการสงเคราะห์ทายาทหรือญาติ เช่น บิดามารดา เป็นต้น หากเป็นมรดกที่พระสงฆ์นั้นได้มาหลังการอุปสมบทหรือขณะอยู่ในสมณเพศมรดกนั้นก็บริหารจัดการให้ตกแก่วัด^{๔๑}

กฎหมายมรดกในประเด็น ทายาท การเสียไปซึ่งทรัพย์สิน พินัยกรรม ผู้จัดการมรดก พระสงฆ์เป็นเจ้ามรดก มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัด เพราะ เมื่อพระสงฆ์ทราบถึงเรื่องทายาท การเสียไปซึ่งทรัพย์สิน พินัยกรรม ผู้จัดการมรดก แล้วก็จะสามารถจัดการมรดกของตนเองได้ ลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นระหว่างญาติของเจ้ามรดกกับวัดที่เป็นภุมิลาเนา ^{๔๒}

กฎหมายมรดกในประเด็น พินัยกรรม มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัด เพราะ พินัยกรรม คำสั่งหรือเจตนาของเจ้ามรดกที่ทำไว้เพื่อจัดการทรัพย์สินของตนเองหรือสั่งไว้ให้ดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ หลังจากที่ดินเสียชีวิตลง เมื่อพระสงฆ์ทราบถึงการทำให้พินัยกรรมก็จะสามารถจัดการทรัพย์สินของตนเองได้ โดยไม่ต้องรื้อนต่อบุคคลอื่น ^{๔๓}

กฎหมายมรดกในประเด็น พินัยกรรม มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัด เพราะ พินัยกรรม คือ คำสั่งสุดท้ายซึ่งแสดงเจตนากำหนดเผื่อตายในเรื่องทรัพย์สิน กิจกรรมต่าง ๆ ของผู้ทำพินัยกรรม เพื่อที่จะเกิดผลบังคับตามกฎหมายในเมื่อผู้ทำพินัยกรรมถึงแก่กรรม เมื่อพระสงฆ์มีความรู้ในเรื่องของพินัยกรรมก็จะสามารถกำหนดในเรื่องของทรัพย์สินของตนเองได้ถูกต้องตรงกับวัตถุประสงค์ของผู้ทำ ^{๔๔}

กฎหมายมรดกทุกประเด็น ไม่ว่าจะเป็นประเด็นลักษณะของมรดก ทายาท การเสียไปซึ่งทรัพย์สินมรดก พินัยกรรม ผู้จัดการมรดก พระสงฆ์เป็นเจ้ามรดก มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายใน

^{๔๐} สัมภาษณ์พระครูพิบูลพัฒนาโกศล, เจ้าอาวาสวัดโศภนาลัย, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๔๑} สัมภาษณ์พระครูสิริสุเมธากร (อัม แสนคำ), เจ้าอาวาสวัดบ้านปง, วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๔๒} สัมภาษณ์พระครูโสภณกิตติบัณฑิต ผศ.ดร., เจ้าอาวาสวัดมหาโพธิ์, วันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๔๓} สัมภาษณ์พระครูโกศลสุนทรกิจ จันทวนโณ หม้อกรอง, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดแพร่, วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๔๔} สัมภาษณ์พระครูบัณฑิตเจตยานุการ ฐิตเมโธ ดังดี, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุขอแสบพระอารามหลวง, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔.

วัด เพราะ เห็นว่าบุคคลไม่อาจกล่าวอ้างว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อต่อสู้ทางกฎหมายเมื่อตกเป็นคดีความได้^{๔๕}

กฎหมายมรดกในประเด็น การเสียไปซึ่งทรัพย์สินมรดก มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัด เพราะหลักฐานต่าง ๆ อาจไม่มีเช่นโฉนดที่ดิน ในบางวัดถูกชาวบ้านได้ยึดเอาเขตพื้นที่วัดธรณีสงฆ์ไปเป็นของตนเองก็มีอยู่หลายที่ดังนั้นการมีหลักฐานต่าง ๆ ของวัดถือว่าเป็นสิ่งสำคัญยังสามารถอ้างอิงต่อบุคคลที่สามได้เพื่อเป็นหลักประกันได้ว่าพื้นที่แห่งนี้เป็นมรดกของวัด^{๔๖}

กฎหมายมรดกในประเด็น พินัยกรรม ผู้จัดการมรดก และการเสียไปซึ่งทรัพย์สินมรดก มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัด เพราะหากพระสงฆ์สามารถทำพินัยกรรมเองได้ มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของผู้จัดการมรดก รวมถึงการเสียไปซึ่งทรัพย์สินมรดก ก็จะสามารถจัดการมรดกของตนเองได้ตามความประสงค์^{๔๗}

กฎหมายมรดกในประเด็น การเสียไปซึ่งทรัพย์สินมรดก ผู้จัดการมรดก และพระสงฆ์ผู้เป็นเจ้ามรดก มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัด เพราะเมื่อพระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเสียไปซึ่งทรัพย์สินมรดกแล้วก็จะไม่กระทำการที่เป็นการทำให้อาจต้องเสียไปซึ่งทรัพย์สินมรดก รวมถึงในเรื่องผู้จัดการมรดก พระสงฆ์ก็สามารถตั้งผู้จัดการมรดกเพื่อทำหน้าที่ดูแล จัดการ แบ่งปันทรัพย์สินของตนเองได้^{๔๘}

กฎหมายมรดกในประเด็น ผู้จัดการมรดก มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัด เพราะพระสงฆ์สามารถตั้งผู้จัดการมรดกเพื่อทำหน้าที่ดูแล จัดการ แบ่งปันทรัพย์สินของตนเองได้^{๔๙}

กฎหมายมรดกทุกประเด็น ไม่ว่าจะประเด็นลักษณะของมรดก ทายาท การเสียไปซึ่งทรัพย์สินมรดก พินัยกรรม ผู้จัดการมรดก พระสงฆ์เป็นเจ้ามรดก มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัด เพราะ กฎหมายจะต้องชัดเจนและครอบคลุม เพื่อป้องกันช่องว่างทางกฎหมายที่อาจเกิดขึ้นตามบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย^{๕๐}

กฎหมายมรดกทุกประเด็น ไม่ว่าจะประเด็นลักษณะของมรดก ทายาท การเสียไปซึ่งทรัพย์สินมรดก พินัยกรรม ผู้จัดการมรดก พระสงฆ์เป็นเจ้ามรดก มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัด เพราะ เห็นว่าไม่ใช่พระสงฆ์ทุกรูปจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายนี้ จึงเห็นว่าทุกประเด็นมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการวัด^{๕๑}

^{๔๕} สัมภาษณ์พระปลัดกิตติพันธ์ สัจจวโร วงศ์สวัสดิ์, เลขานุการเจ้าคณะอำเภอเด่นชัย, วันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๔๖} สัมภาษณ์พระครูสมุห์พนมไพโร สิริธมโม อินจันทร์, เจ้าอาวาส, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๔๗} สัมภาษณ์พระครูคัมภีร์ปัญญานุกุต กวาททอง, เลขานุการเจ้าคณะอำเภอสอง, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๔๘} สัมภาษณ์พระวุฒิชัย ขนดีพิโล แยมรับบุญ, วัดวังหงส์ใต้, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๔๙} สัมภาษณ์พระใบฎีกาพรสวรรค์ วรพุทธิโก โสขันธ์, รองเจ้าอาวาสวัดตันไค้, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๕๐} สัมภาษณ์พระศกดิษฐ์ ส่วโร, ดร., เจ้าอาวาสวัดพงษ์สุนันท์, วันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๕๑} สัมภาษณ์พระรังสีมัน จารูวิโส ศศิรัตนศรีโสภณ, รองเจ้าอาวาสวัดมหาโพธิ์, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔.

กฎหมายมรดกในประเด็น พินัยกรรม มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัด เพราะ เมื่อพระสงฆ์เข้าใจเรื่องการทำพินัยกรรมก็จะสามารถจัดการทรัพย์สินของตนเองได้ตามความประสงค์^{๕๒}

กฎหมายมรดกทุกประเด็นมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัด ในความเห็นเห็นว่าการที่ประเด็นที่สำคัญที่สุดคือประเด็น พระสงฆ์เป็นเจ้าของมรดก เพราะพระสงฆ์ส่วนมากจะไม่รู้เรื่องของทรัพย์สินก่อนบวช หรือขณะบวช บางรูปบวชมานานถึงกับลาสิกขาไปรับมรดกก็มี ดังนั้นพระสงฆ์ต้องศึกษาเรียนรู้ในเรื่องกฎหมายไว้บ้าง^{๕๓}

กฎหมายมรดกในประเด็น พระสงฆ์เป็นเจ้าของมรดก ลักษณะของมรดก และพินัยกรรม มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัด เพราะ เมื่อพระสงฆ์ทราบว่าอะไรคือมรดกของพระสงฆ์บ้าง ทราบว่าเมื่อตนเองมรณภาพลงทรัพย์สินนั้นจะตกเป็นของบุคคลใด หรือทรัพย์สินนั้นจะเป็นของวัด พระสงฆ์รูปนั้นก็จะสามารถจัดการทรัพย์สินของตนเองได้ โดยอาจทำเป็นพินัยกรรมที่สร้างขึ้นโดยถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น รวมถึงสามารถให้ความรู้แก่ชาวบ้านที่เกิดปัญหาในเรื่องการจัดการมรดก^{๕๔}

กฎหมายมรดกในประเด็น ทายาท พินัยกรรม ผู้จัดการมรดก และพระสงฆ์เป็นเจ้าของมรดก มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัด เพราะ พระสงฆ์จะได้จัดการทรัพย์สินของตนเองได้อย่างถูกต้องตรงตามเจตนารมณ์ของตนเองและถูกต้องตามกฎหมาย^{๕๕}

กฎหมายมรดกในประเด็น พินัยกรรม พระสงฆ์เป็นเจ้าของมรดก ลักษณะของมรดก ทายาท และผู้จัดการมรดก มรดก มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัด เพราะ เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่สำคัญที่เมื่อพระสงฆ์มีความรู้ ความเข้าใจก็จะสามารถบริหารจัดการทรัพย์สินของตนเองและของวัดได้อย่างถูกต้อง^{๕๖}

กฎหมายมรดกในประเด็น พระสงฆ์เป็นเจ้าของมรดก ลักษณะของมรดก และพินัยกรรม มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัด เพราะ พระสงฆ์สามารถจัดการทรัพย์สินของตนเองและของวัดได้อย่างถูกต้องตรงเจตนารมณ์ของตนเอง^{๕๗}

ในด้านเนื้อหา ประเด็นนี้ สรุปได้ว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่ากฎหมายมรดกในประเด็น พินัยกรรม มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัดมากที่สุด เพราะเห็นว่าเมื่อพระสงฆ์สามารถทำพินัยกรรมได้อย่างถูกต้องก็จะลดปัญหาความขัดแย้งในเรื่องของการจัดการ การแบ่งปันทรัพย์สินมรดกได้ ประเด็นผู้จัดการมรดก เป็นประเด็นที่มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัดรองลงมา โดยเห็นว่าถ้าพระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องผู้จัดการมรดกก็จะสามารถกำหนดให้

^{๕๒} สัมภาษณ์พระปลัดฉัตรชัย จันทนโท จะทำ, วัดผาลาง, วันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๕๓} สัมภาษณ์พระครูปัญญาปริยัติสาทร สิริปโย อุดสม, เลขานุการเจ้าคณะอำเภอทอง, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๕๔} สัมภาษณ์พระณรงค์ ญาณวิโร, วัดผาลาย, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๕๕} สัมภาษณ์พระไกรพล ขยานนโท, รองเจ้าอาวาสวัดห้วยขอน, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๕๖} สัมภาษณ์พระณัฐกร ฌนุญโร (หงษ์สามสิบเก้า), เลขานุการเจ้าคณะอำเภอเมืองแพร่, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๕๗} สัมภาษณ์พระครูโอภาสสิลวิสุทธิ์ วิสุทธิ์สิโล ยอดสอน, รองเจ้าคณะอำเภอวังทอง, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๔.

บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ตนไว้วางใจเข้าจัดการมรดกของตนเองในเวลาที่ตนไม่อยู่ได้ ประเด็นพระสงฆ์เป็นเจ้าของมรดก เป็นประเด็นที่มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัดรองลงมา เพราะ เมื่อพระสงฆ์มีความรู้ในเรื่องทรัพย์มรดกกว่าทรัพย์มรดกใดบ้างที่เป็นของตนที่จะตกทอดสู่ทายาทหรือทรัพย์มรดกใดบ้างที่เป็นของวัด พระสงฆ์ก็จะสามารถจัดการทรัพย์สินของตนได้อย่างถูกต้อง รวมถึงสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับทายาทของตนในเรื่องมรดกของพระสงฆ์ด้วย อย่างไรก็ตามพระสงฆ์อีกจำนวนหนึ่งมีความเห็นว่ากฎหมายมรดกทุกประเด็น ไม่ว่าจะประเด็นลักษณะของมรดก ทายาท การเสียไปซึ่งทรัพย์มรดก พินัยกรรม ผู้จัดการมรดก พระสงฆ์เป็นเจ้ามรดก มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัดทั้งสิ้น เพราะ เห็นว่าบุคคลไม่อาจกล่าวอ้างว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อต่อสู้ทางกฎหมายเมื่อตกเป็นคดีความได้ อีกทั้งยังเห็นว่าไม่ใช่พระสงฆ์ทุกรูปจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายนี้ การที่พระสงฆ์มีความรู้ทั้งหมดของกฎหมายมรดกก็จะยิ่งช่วยเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจให้กับตนเอง แนะนำ บอกกล่าวพระลูกวัด ประชาชนที่เข้ามาปรึกษาได้บ้าง รวมถึงช่วยลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นจากการจัดการทรัพย์สินของตนเองและของวัดซึ่งจะส่งผลดีต่อการบริหารจัดการภายในวัดอีกด้วย

๓) ด้านประโยชน์ ประเด็นนี้มีการตั้งคำถามสามคำถาม คำถามแรก ท่านคิดว่ากฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัดอย่างไร (ประเด็น ด้านศาสนศึกษา ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้านการปกครอง และด้านศึกษาสงเคราะห์) คำถามที่สอง ในความเข้าใจของท่าน กฎหมายมรดกเรื่องใดที่มีประโยชน์มากที่สุด อย่างไร (เรื่องทรัพย์ที่เป็นมรดกของพระสงฆ์ เรื่องผู้มีสิทธิได้รับมรดก เรื่องการแบ่งปันทรัพย์มรดก เรื่องผู้จัดการมรดก เรื่องพินัยกรรม) และคำถามสุดท้าย พระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดกจะเกิดประโยชน์ต่อชุมชนสังคมอย่างไรบ้าง จากการสัมภาษณ์พบว่า

กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัดด้านการสาธารณูปการ การสร้างวัด เสนาสนะ จะต้องมีการกระทำอย่างถูกต้องและมีความเป็นธรรม กฎหมายมรดกเรื่องพินัยกรรม มีประโยชน์มากที่สุด เพราะหากมีความรู้เรื่องพินัยกรรมจะสามารถจัดการมรดก ทรัพย์สินของทั้งตนเองและวัดได้อย่างถูกต้อง และพระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดกจะเกิดประโยชน์ต่อชุมชนมาก เช่น จะได้ความรู้ในการจัดการมรดกของวัด และของสงฆ์อย่างเป็นธรรม ^{๕๘}

กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัดด้านการปกครองและด้านศาสนศึกษา เพราะ หากมีความรู้ความเข้าใจในด้านเหล่านี้แล้วก็จะสามารถบริหารจัดการทรัพย์สินของตนเองและวัดให้เป็นไปได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งยังมีความรู้ในการที่จะแนะนำกับบุคคลทั่วไปด้วย กฎหมายมรดกเรื่องผู้มีสิทธิได้รับมรดกและการแบ่งปันทรัพย์มรดกมีประโยชน์มากที่สุด เพราะ การที่มีความรู้ความเข้าใจว่าจะอะไรคือมรดก ใครคือบุคคลผู้ได้รับมรดก และสัดส่วนการแบ่งปันทรัพย์มรดกนั้น ทำให้บุคคลสามารถวางแผนจัดการทรัพย์สินของตนเองได้และสามารถให้คำปรึกษาเบื้องต้นกับบุคคลทั่วไปได้ สามารถบริหารจัดการกิจการภายในวัดได้ดี และการที่พระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดกจะเกิด

^{๕๘} สัมภาษณ์พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ทีปธมโม ถาวราน) , เจ้าอาวาสวัดชัยมงคล, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔.

ประโยชน์ต่อชุมชนมาก สามารถให้การแนะนำและให้การปรึกษาเบื้องต้นแก่ชาวบ้านในเรื่องของการจัดการมรดก เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งในการแย่งมรดกระหว่างญาติพี่น้อง^{๕๙}

กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัดด้านสาธารณะสงเคราะห์และการปกครอง คือ เกิดความถูกต้องและเป็นธรรมในการจัดการทรัพย์สิน กฎหมายมรดกเรื่องผู้มีสิทธิได้รับมรดกเป็นประโยชน์มากที่สุด เพราะ จะได้จัดการทรัพย์สินให้ตรงกับเจตนาธรรม และสามารถให้คำแนะนำเบื้องต้นในเรื่องของมรดกได้ และการที่พระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดกจะเกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากสามารถช่วยเหลือสังคมได้เป็นอย่างดี^{๖๐}

กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัดทั้ง ๖ ด้าน เพราะกฎหมายมรดกช่วยให้ได้มาหรือรักษาทรัพย์สินของวัด เพื่อจักเป็นปัจจัยสนับสนุนและส่งเสริมให้การบริหารจัดการวัดทั้ง ๖ ด้าน เป็นไปด้วยดี ปราศจากปัญหาอุปสรรค เช่น ด้านศาสนศึกษา ช่วยให้พระภิกษุสามเณรได้มีอุปกรณ์การศึกษาอย่างเพียงพอ ด้านการปกครอง ช่วยให้พระสังฆาธิการมีเครื่องมือในการบริหารจัดการทรัพย์สินของพระภิกษุผู้มรณภาพ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย สร้างความพึงพอใจทั้งฝ่ายทายาทและวัด ฯ กฎหมายมรดก เรื่องทรัพย์สินที่เป็นมรดกของพระสงฆ์ เรื่องผู้มีสิทธิได้รับมรดก และเรื่องการแบ่งปันทรัพย์สินมรดก เป็นประโยชน์มากที่สุด เพราะกฎหมายมรดกได้บัญญัติไว้แจ่มชัด หากเกิดกรณีพิพาทระหว่างทายาทกับวัด ก็อาศัยกฎหมายมรดกเป็นเครื่องมือพิจารณาตัดสินการแบ่งปันมรดกกว่า ทรัพย์สินที่เป็นมรดกของพระสงฆ์ที่ได้มาก่อนอุปสมบท ทายาทเป็นผู้มีสิทธิได้รับมรดกหรือได้มาหลังการอุปสมบท วัดก็เป็นผู้มีสิทธิได้รับมรดก และการที่พระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดกจะเกิดประโยชน์ต่อชุมชนจะสามารถเป็นผู้ช่วยประสานหรือไกล่เกลี่ยให้คนในชุมชนรอบวัด ไม่วิวาทกันในเรื่องทรัพย์สินอันเป็นมรดกของบุพพการี ช่วยลดปัญหาข้อพิพาทระหว่างเครือญาติหรือคนในชุมชน ทั้งช่วยลดคดีความขึ้นสู่ศาล และสังคมเกิดความสงบสุข เพราะพระสงฆ์มีต้นทุนทางสังคมที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ/ศรัทธามาก ยิ่งพระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายควบคู่กับหลักธรรมด้วย ก็จักเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมได้มากดังกล่าว^{๖๑}

กฎหมายมรดกทุกเรื่องดังกล่าวข้างต้นมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัด เพราะเมื่อมีความรู้ ความเข้าใจในองค์รวมของกฎหมายทั้งหมดแล้วก็จะสามารถจัดการ วางแผนเรื่องทรัพย์สินได้อย่างตรงตามเจตนาธรรมของเจ้าของทรัพย์สิน กฎหมายมรดกเรื่องผู้มีสิทธิได้รับมรดกเป็นประโยชน์มากที่สุด เพราะเมื่อทราบทรัพย์สินมรดกจะตกแก่ผู้ใดบ้าง ตกแก่วัดหรือตกแก่ทายาทโดยธรรมหรือตกแก่บุคคลอื่นที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกให้ ในกรณีเช่นนี้ก็จะทำให้ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินมรดกสามารถจัดการทรัพย์สินของตนเองได้และไม่เกิดปัญหาตามมาในภายหลัง และเห็นว่ากรณีที่พระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดกจะสามารถช่วยเหลือสังคมได้เป็นอย่างดี^{๖๒}

กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัดด้านการเผยแผ่ ด้านการปกครอง และด้านการศึกษาสงเคราะห์ กล่าวคือเมื่อพระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจกฎหมายมรดกแล้วก็จะสามารถให้ความรู้กับพระลูกวัด ประชาชนทั่วไปที่มีปัญหาได้ ส่งผลไปในทางที่ดีในเรื่องของความน่าเชื่อถือใน

^{๕๙} สัมภาษณ์พระครูสิทธิยาภิรัต ชยานนโท สมเดช, เจ้าอาวาสวัดสุวรรณคณิศวัน, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๖๐} สัมภาษณ์พระครูพิบูลพัฒน์โกศล, เจ้าอาวาสวัดโศภนาลัย, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๖๑} สัมภาษณ์พระครูสิริสุขเมธากร (อัม แสนคำ), เจ้าอาวาสวัดบ้านบง, วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๖๒} สัมภาษณ์พระครูโสภณกิตติบัณฑิต ผศ.ดร., เจ้าอาวาสวัดมหาโพธิ์, วันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๔.

การปกครองอีกด้วย กฎหมายมรดกทุกเรื่องมีประโยชน์มากที่สุด เพราะทุกเรื่องมีประโยชน์ต่อพระสงฆ์ที่ไม่มีความรู้เรื่องนี้ และการที่พระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดกทำให้สังคมเข้าใจว่าทรัพย์สินส่วนไหนคือของส่วนตัว ทรัพย์สินส่วนไหนควรตกเป็นของวัด เพราะเคยมีกรณีกรรมการวัดฟ้องเอาทรัพย์สินก่อนอุปสมบทของพระที่มรณภาพมาแล้ว^{๖๓}

กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัดด้านศึกษาสงเคราะห์ และการปกครอง เพราะเมื่อพระสงฆ์มีความรู้ในกฎหมายมรดกแล้วก็จะสามารถจัดการศึกษาที่วัดโดยสามารถให้ความรู้ที่เป็นการส่งเสริมให้ประชาชน เยาวชนได้รับความรู้ในเรื่องกฎหมายมรดก อีกทั้งยังส่งผลที่ดีในด้านการปกครองระหว่างพระสงฆ์ด้วยกันเอง กฎหมายมรดก เรื่องมรดกของสงฆ์ ผู้มีสิทธิรับมรดก และการแบ่งปันมรดกเป็นประโยชน์มากที่สุด เพราะ เมื่อพระสงฆ์ทราบว่ามีมรดกของตัวเองบ้าง ทราบว่าเมื่อตนเองมรณภาพลงแล้วทรัพย์สินสิ่งใดบ้างที่จะตกเป็นของวัด หรือตกแก่ทายาทโดยธรรม ก็จะสามารถทำการจัดการทรัพย์สินของตนเองได้ และการที่พระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดก จะเกิดประโยชน์ต่อชุมชนจะสามารถเป็นผู้ช่วยประสานหรือไกล่เกลี่ยให้คนในชุมชนรอบวัด ไม่วิวาทกันในเรื่องทรัพย์สิน^{๖๔}

กฎหมายมรดกทุกเรื่องดังกล่าวข้างต้นมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัด เพราะพระสังฆาธิการทุกระดับต้องบริหารจัดการวัดในกรอบ ๖ ภารกิจหลักของคณะสงฆ์ ดังนั้นทรัพย์สินใดๆของภิกษุ นั้นมีอยู่ขณะบวชอาจได้มาจากงานภารกิจทั้ง ๖ ด้านนี้ย่อมเป็นไปได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมต้องวินิจฉัยตามประมวลกฎหมายว่าด้วยมรดกสืบไปนั่นเอง กฎหมายมรดก เรื่องทรัพย์สินที่เป็นมรดกของพระสงฆ์ เป็นประโยชน์มากที่สุด เพราะเมื่อวินิจฉัยประเด็นนี้ได้เข้าใจถึถ้วนแล้ว ประเด็นที่เหลือย่อมจะดำเนินการในประเด็นต่อไปได้ แต่เมื่อไม่สามารถวินิจฉัยประเด็นทรัพย์สินใดเป็นมรดกของพระภิกษุ นั้นๆ ย่อมจะก่อเกิดปัญหาในประเด็นอื่นๆตามมาได้ และการที่พระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดกจะเกิดประโยชน์ต่อชุมชน ย่อมตัดปัญหาข้อยุ่งยากข้อพิพาทระหว่างวัดหรือกรรมการวัดกับทายาทของพระภิกษุนั้นๆ เมื่อพระภิกษุนั้นได้มรณภาพลง^{๖๕}

กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัด ด้านสาธารณสงเคราะห์เป็นการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากเมื่อเราให้เขาก่อนผลอาจจะตอบหรือไม่ตอบก็ไม่เป็นไรซึ่งเป็นการสงเคราะห์แก่ผู้ตกทุกข์ได้ยาก ด้านการศึกษาสงเคราะห์เป็นการช่วยเหลือแก่ผู้ด้อยโอกาสในด้านการศึกษา แสวงหาความรู้ซึ่งบุคคลเหล่านี้ต้องการศึกษาแต่ไม่มีทุนทรัพย์ วัดมีกองทุนการศึกษาที่ถือว่าเป็นมรดกของวัดแบ่งปันโดยการมอบทุนการศึกษาให้นักเรียนนักศึกษา กฎหมายมรดกเรื่องพินัยกรรมถือว่าเป็นสิ่งสำคัญมากถ้าพระสงฆ์ไม่เขียนพินัยกรรมไว้ย่อมจะเกิดปัญหาตามภายหลังเสมอโดยเฉพาะทายาทไม่รู้กฎหมายอาจจะมีการถกเถียงกันว่าทรัพย์สินต่าง ๆ เป็นของพระสงฆ์รูปนั้น การทำพินัยกรรมถือว่าเป็นสิ่งที่ผู้ตายเขียนไว้ก่อนตายว่าจะให้จัดการบริหารอย่างไรก็เป็นไปตามพินัยกรรมที่ระบุไว้เช่น

^{๖๓} สัมภาษณ์พระครูโกศลสุนทรกิจ จันทวนโณ หม้อกรอง, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดแพร่, วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๖๔} สัมภาษณ์พระครูบัณฑิตเจตยานุการ จิตเมโธ ดั่งดี, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุขอแฮพระอารามหลวง, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๖๕} สัมภาษณ์พระปลัดกิตติพันธ์ สจจวโร วงศ์สวัสดิ์, เลขานุการเจ้าคณะอำเภอเด่นชัย, วันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๔.

หลวงพ่อกุณ ปริสุทฺโธ เป็นต้น และการที่พระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดกจะเกิดประโยชน์ต่อชุมชน โดยพระสงฆ์อาจเป็นผู้แนะนำกฎหมายต่าง ๆ ต่อชุมชนให้ทราบและเข้าใจวัดอาจเป็นสถานที่ใกล้เคียงเรื่องราวต่าง ๆ ก็อาจเป็นไปได้ ^{๖๖}

กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัด ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ กล่าวคือ เมื่อพระสงฆ์มีความรู้เรื่องกฎหมายมรดกแล้วก็จะสามารถช่วยให้ความรู้ที่ให้กับผู้ที่มีปัญหาหรือข้อสงสัยได้ กฎหมายมรดกเรื่องทรัพย์สินที่เป็นมรดกของพระสงฆ์ เรื่องผู้จัดการมรดก และเรื่องพินัยกรรมเป็นประโยชน์มากที่สุด เพราะเมื่อทราบว่าสิ่งใดคือทรัพย์สินของพระสงฆ์แล้วก็จะสามารถจัดการทรัพย์สินของตนเองได้ หรือสามารถตั้งผู้จัดการมรดกให้จัดการทรัพย์สินของพระสงฆ์ได้ รวมทั้งหากสามารถเขียนพินัยกรรม หรือมีความรู้ในเรื่องการทำพินัยกรรมก็จะยังสามารถจัดการทรัพย์สินของตนเองให้ตรงตามเจตนารมย์ได้มากยิ่งขึ้น และการที่พระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดกจะมีประโยชน์มากต่อตนเองเพื่อเป็นความรู้พื้นฐาน และต่อสังคม ในชุมชนประชาชนใกล้ชิดกับวัดกับพระ ความไวใจศรัทธาต่อพระมีมาก พระมีความรู้ด้านกฎหมายสามารถชี้แนะแนวทางแก้ปัญหา ที่เป็นกลางได้เป็นอย่างดี ^{๖๗}

กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัด ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านการปกครอง เมื่อพระสงฆ์มีความรู้ในกฎหมายมรดกแล้วก็จะสามารถจัดการศึกษาที่วัดโดยสามารถให้ความรู้ที่เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเยาวชนได้รับความรู้ในเรื่องกฎหมายมรดก อีกทั้งยังส่งผลที่ดีในด้านการปกครองระหว่างพระสงฆ์ด้วยกันเอง กฎหมายมรดกเรื่องที่เป็นมรดกของพระสงฆ์ และเรื่องการแบ่งปันทรัพย์มรดกเป็นประโยชน์มากที่สุด เพราะเมื่อทราบว่าสิ่งใดคือทรัพย์สินของพระสงฆ์ ทรัพย์สินใดเป็นของวัดแล้วก็จะสามารถจัดการทรัพย์สินของตนเองได้ตรงตามเจตนารมณ์ และการที่พระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดกจะมีประโยชน์ต่อชุมชน สังคม คือสามารถให้ความรู้ รวมทั้งสามารถช่วยแก้ไขปัญหาทางครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องทรัพย์สินได้ ^{๖๘}

กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัด ด้านการปกครอง กฎหมายมรดกเรื่องพินัยกรรมเป็นประโยชน์มากที่สุด เพราะ เมื่อพระสงฆ์มีความรู้ในการทำพินัยกรรมก็จะสามารถจัดการทรัพย์สินของตนเองได้เป็นอย่างดีว่าต้องการจะยกทรัพย์สินของตนเองนั้นให้กับผู้ใด และการที่พระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดกจะมีประโยชน์ต่อชุมชน สังคม คือสามารถเป็นที่ปรึกษาให้แก่ประชาชนที่เกิดปัญหาได้ ^{๖๙}

กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัด ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และด้านการปกครอง เพราะเป็นเรื่องที่ต้องเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพย์สิน รวมถึงอำนาจในการปกครองและบริหารให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎหมายมรดกเรื่องด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และด้านการปกครองเป็นประโยชน์มากที่สุด เพราะเป็นเรื่องที่ต้องเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

^{๖๖} สัมภาษณ์พระครูสมุห์พนมไพโร สิริธมโม อินจันทร์, เจ้าอาวาส, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๖๗} สัมภาษณ์พระครูคัมภีร์ปัญญานุกุล กวาททอง, เลขานุการเจ้าคณะอำเภอสอง, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๖๘} สัมภาษณ์พระวุฒิชัย ขนดีพิโล แยมรับบุญ, วัดวังหงส์ใต้, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๖๙} สัมภาษณ์พระใบฎีกาพรสวรรค์ วรพทุธิโก โสขันธ์, รองเจ้าอาวาสวัดต้นไคร้, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

ทรัพย์สิน รวมถึงอำนาจในการปกครองและบริหารให้เป็นไปตามกฎหมาย ในเรื่องของกรณีที่พระสงฆ์ มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดกจะเกิดประโยชน์ต่อชุมชน สังคมอย่างไรบ้าง เห็นว่าความจริงแล้ว การจัดการมรดกถือเป็นเรื่องที่คนทั่วไปในฐานะประชาชนตามกฎหมายที่จะต้องผูกพัน ในกรณี พระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาส จะสามารถนำองค์ความรู้เพื่อบริหารจัดการวัดและช่วยเหลือสงเคราะห์ ชุมชนในด้านต่างๆได้ ตามบทบาทและสถานการณ์ ส่วนพระสงฆ์เป็นพระลูกวัดอาจยังต้องวางแผน เพื่อคนในครอบครัว แต่หากพระสงฆ์รูปใด ได้สละทรัพย์สินส่วนตัวเพื่อเป็นการอุปถัมภ์วัด ก็เป็นการ สะท้อนมุมมองในการสงเคราะห์ชุมชน ผ่านบทบาทหน้าที่ของตนเองเช่นกัน และหากจัดการมรดกได้ อย่างถูกต้องตามกฎหมายก็จะไม่เกิดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชุมชน^{๗๐}

กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัด ด้านการเผยแผ่ ด้านการปกครอง ด้าน การศึกษาสงเคราะห์ กฎหมายมรดกทุกหัวข้อเป็นประโยชน์มากที่สุด เพราะทุกหัวข้อมีประโยชน์ต่อ พระสงฆ์ที่ไม่มีความรู้เรื่องนี้ และการที่พระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดกจะมีประโยชน์ต่อ ชุมชน สังคม คือทำให้สังคมเข้าใจว่า ทรัพย์สินส่วนไหนคือของส่วนตัว ทรัพย์สินส่วนไหนควรตกเป็น ของวัด เพราะเคยมีกรณีกรรมกรวัดฟ้องเอาทรัพย์สินก่อนอุปสมบทของพระที่มรณะภาพมาแล้ว^{๗๑}

กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัด ด้านการศึกษาสงเคราะห์ กฎหมายมรดก เรื่องทรัพย์สินที่เป็นมรดกของพระสงฆ์เป็นประโยชน์มากที่สุด และการที่พระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับ กฎหมายมรดกจะมีประโยชน์ต่อชุมชน สังคม คือพระสงฆ์เป็นปรึกษาและตั้งศูนย์ใกล้เคียงในชุมชนได้^{๗๒}

กฎหมายมรดกสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการวัด เพราะวัดบริหารด้วยเจ้า อาวาส งานในหน้าที่เจ้าอาวาสนั้นก็ถึง ๖ ด้าน คือ ปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การ สาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ ทั้ง ๖ ด้านล้วนแต่จะต้องมีกฎ ระเบียบ คำสั่ง ในการบริหาร เพราะฉะนั้นการบริหารจัดการวัดจะต้องรู้ และเข้าใจในกฎ ระเบียบ คำสั่ง รวมถึงกฎหมายด้วย โดยเฉพาะงานด้านการสาธารณูปการ คือการก่อสร้าง จะต้องมีการวางระบบให้ถูกต้อง มีการทำแบบ แพลน มีการจ้างเหมางาน มีการควบคุมงาน ล้วนแต่มีข้อกำหนดทั้งสิ้น กฎหมายมรดกเรื่องของ ทรัพย์สินที่เป็นมรดกของพระสงฆ์เป็นประโยชน์มากที่สุด เพราะเราในฐานะที่เป็นพระสงฆ์รูปหนึ่ง ที่ จะต้องเรียนรู้ และทำความเข้าใจในเรื่องของมรดกของพระสงฆ์ เพื่อนำองค์ความรู้ไปบริหารงาน ในระดับต่างๆและช่วยแนะนำ บอกกล่าวแก่เพื่อนพระภิกษุด้วย และการที่พระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับ กฎหมายมรดกจะมีประโยชน์ต่อชุมชน สังคม เพราะสามารถเป็นที่พึ่งให้แก่คณะศรัทธาในชุมชน ได้ ในยามที่มีปัญหาในเรื่องของกฎหมาย และสามารถนำความรู้เรื่องกฎหมายไปประยุกต์ในการ เทศน์สอนได้ด้วย^{๗๓}

^{๗๐} สัมภาษณ์พระศักดิ์ธัช ส่วโร, ดร.,เจ้าอาวาสวัดพงษ์สุนันท์, วันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๗๑} สัมภาษณ์พระรังสิมัน จารูวิโส ศศิรัตนศรีโสภณ, รองเจ้าอาวาสวัดมหาโพธิ์, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๗๒} สัมภาษณ์พระปลัดฉัตรชัย จันทนโนโท จะทำ, วัดผาแดง, วันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๗๓} สัมภาษณ์พระครูปัญญปริยัติสาทร สิริปัญญา อุดสม, เลขานุการเจ้าคณะอำเภอทอง, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัด ด้านศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการปกครอง กฎหมายมรดกเรื่องทรัพย์สินที่เป็นมรดกของพระสงฆ์ เรื่องผู้มีสิทธิได้รับมรดก และเรื่องพินัยกรรมเป็นประโยชน์มากที่สุด และการที่พระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดกจะมีประโยชน์ต่อชุมชน สังคม ในกรณีที่พระสงฆ์เมื่อมีความรู้กฎหมายมรดกก็สามารถอธิบาย หรือให้คำปรึกษาเกี่ยวกับมรดกให้กับประชาชนทั่วไปได้หรือปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับมรดกนั้นๆ พระสงฆ์ก็สามารถให้คำปรึกษากับประชาชนที่ไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับมรดก หรือประชาชนที่ไม่มีทางออกเกี่ยวกับมรดกของตน พระสงฆ์สามารถช่วยได้^{๗๔}

กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัด ด้านศึกษา เผยแผ่ ปกครอง สงเคราะห์ สาธารณูปการ เพราะเป็นเรื่องที่ต้องเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพย์สิน รวมถึงอำนาจในการปกครองและบริหารให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎหมายมรดกทุกเรื่องเป็นประโยชน์มากที่สุด หากพระสงฆ์มีความรู้ในทุกเรื่องก็จะมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องสามารถจัดการทรัพย์สินของตนได้และสามารถแนะนำในเบื้องต้นได้ และการที่พระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดกจะมีประโยชน์ต่อชุมชน สังคม ในประเด็นที่ความรู้นั้นมีประโยชน์ในการให้คำปรึกษาแก่ชาวบ้านได้โดยเบื้องต้น^{๗๕}

กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัด ด้านการปกครอง กฎหมายมรดกเรื่องทรัพย์สินที่เป็นมรดกของพระสงฆ์ เรื่องพินัยกรรม เรื่องผู้มีสิทธิได้รับมรดกเป็นประโยชน์มากที่สุด และการที่พระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดกจะมีประโยชน์ต่อชุมชน สังคม คือสามารถให้คำปรึกษาได้^{๗๖}

กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัด ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านการปกครอง เมื่อพระสงฆ์มีความรู้ในกฎหมายมรดกแล้วก็จะสามารถจัดการศึกษาที่วัดโดยสามารถให้ความรู้ที่เป็นการส่งเสริมให้ประชาชน เยาวชนได้รับความรู้ในเรื่องกฎหมายมรดก อีกทั้งยังส่งผลที่ดีในด้านการปกครองระหว่างพระสงฆ์ด้วยกันเอง กฎหมายมรดกเรื่องที่เป็นมรดกของพระสงฆ์ และเรื่องการแบ่งปันทรัพย์สินมรดกเป็นประโยชน์มากที่สุด เพราะเมื่อทราบว่ามีทรัพย์สินของพระสงฆ์ ทรัพย์สินใดเป็นของวัดแล้วก็จะสามารถจัดการทรัพย์สินของตนเองได้ตรงตามเจตนารมณ์ และการที่พระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดกจะมีประโยชน์ต่อชุมชน สังคม คือสามารถให้ความรู้ รวมทั้งสามารถช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวเกี่ยวกับเรื่องทรัพย์สินได้^{๗๗}

กฎหมายมรดก ด้านประโยชน์ในประเด็นนี้ สรุปได้ว่า กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัดทั้ง ๖ ด้าน เพราะกฎหมายมรดกช่วยให้ได้มาหรือรักษาทรัพย์สินของวัด เพื่อเป็นปัจจัยสนับสนุนและส่งเสริมให้การบริหารจัดการวัดทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านศาสนศึกษา ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้านการปกครอง และด้านศึกษาสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดี ปราศจากปัญหาอุปสรรค โดยกฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัดในด้านศาสน

^{๗๔} สัมภาษณ์พระณรงค์ ญาณวิโร, วัดผาลาย, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๗๕} สัมภาษณ์พระไกรพล ขยานนโท, รองเจ้าอาวาสวัดห้วยขอน, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๗๖} สัมภาษณ์พระณัฐกร ญานุญโร (หงษ์สามสิบเก้า), เลขานุการเจ้าคณะอำเภอเมืองแพร่, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๗๗} สัมภาษณ์พระครูโอภาสสีลวิสุทธิ วิสุทธสีโล ยอดสอน, รองเจ้าคณะพำเภอร้องกวาง, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๔.

ศึกษา คือ หากมีการให้ความรู้ในเรื่องกฎหมายมรดกแล้ว พระสงฆ์ก็จะสามารถบริหารจัดการทรัพย์สินของตนเองและวัดให้เป็นไปได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งยังมีความรู้ในการที่จะแนะนำกับบุคคลทั่วไปด้วย กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัดในด้านสาธารณสงเคราะห์ และศึกษาสงเคราะห์ในเรื่องของการที่หากพระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายมรดกแล้ว ก็จะสามารถให้การสงเคราะห์ด้านการฝึกฝน อบรมแก่พระลูกวัด รวมถึงประชาชน โดยที่หลักการศึกษาสงเคราะห์เป็นภารกิจด้านการดำเนินการที่จะให้บุคคลมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายมรดก เช่น การสงเคราะห์ให้มีการเรียนการสอนในเรื่องกฎหมายมรดกสำหรับพระเณรในวัด การจัดตั้งศูนย์อบรมชมรมต่างๆที่เกี่ยวกับกฎหมายมรดก ในวัด รวมถึงการส่งเสริมหรือสนับสนุนการศึกษากฎหมายมรดก โดยอาจจัดตั้งเป็นกองทุนการศึกษาให้แก่พระสงฆ์ที่สนใจในการศึกษากฎหมายมรดก ด้านการเผยแพร่ คือ การที่พระสงฆ์เมื่อมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายมรดกแล้วก็จะสามารถขยายความรู้ความเข้าใจที่ตนมีนั้นไปยังบุคคลอื่นได้ เช่น การให้ความรู้กฎหมายมรดกกับชาวบ้านผ่านการเทศนา การปาฐกถา ในโอกาสและสถานที่ต่างๆ ทั้งในวัดและนอกวัด ด้านสาธารณูปการ เป็นเรื่องของการก่อสร้างบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด โดยที่หลักการดำเนินการสาธารณูปการ เป็นภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัด โดยในเรื่องกฎหมายมรดกจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องของการที่หากพระสงฆ์ พระลูกวัด กรรมการวัด มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายมรดกก็จะสามารถพิจารณาได้ว่าทรัพย์สินใดบ้างที่จะเป็นของวัด หรือทรัพย์สินใดบ้างที่ถือเป็นทรัพย์สินส่วนตัวของพระสงฆ์และจะทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ ในด้านสาธารณูปการยังรวมถึงการจัดการด้านต่างๆที่เป็นกิจกรรมของวัด เช่น มีการจัดมุมหนังสือเพื่อส่งเสริมการอ่าน ส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกเพื่อเป็นช่องทางการเรียนรู้แก่บุคคลทั่วไปที่สนใจอีกด้วย ด้านสุดท้ายด้านการปกครอง กล่าวคือเมื่อพระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจกฎหมายมรดกแล้วก็จะสามารถให้ความรู้กับพระลูกวัด ประชาชนทั่วไปที่มีปัญหาได้ ส่งผลไปในทางที่ดีในเรื่องของความน่าเชื่อถือในการปกครองอีกด้วย

กฎหมายมรดก ด้านประโยชน์ พระสงฆ์ส่วนใหญ่เห็นว่ากฎหมายมรดกเรื่องทรัพย์สินที่เป็นมรดกของพระสงฆ์เป็นประโยชน์มากที่สุด เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องที่พระสงฆ์ควรที่จะต้องเรียนรู้ และทำความเข้าใจในเรื่องของมรดกของพระสงฆ์ เพื่อประโยชน์ของตัวพระสงฆ์เอง อีกทั้งสามารถนำองค์ความรู้นั้นไปบริหารงานในระดับต่างๆ และช่วยแนะนำ บอกกล่าวแก่เพื่อนพระภิกษุด้วย กฎหมายมรดกเรื่องพินัยกรรมเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์รองลงมา เนื่องจากเห็นว่า หากพระสงฆ์มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการจัดทำพินัยกรรมแล้ว ก็จะสามารถลดความขัดแย้งในเรื่องทรัพย์สินมรดกที่อาจเกิดขึ้นได้ และการทำพินัยกรรมก็จะทำให้การจัดการเรื่องทรัพย์สินของพระสงฆ์เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของผู้ทำพินัยกรรมนั้นด้วย กฎหมายมรดกในเรื่องผู้มีสิทธิได้รับมรดก เป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์รองลงมา โดยเห็นว่าการที่ที่มีความรู้ความเข้าใจว่ามรดกจะตกแก่ผู้ใดได้บ้าง ตกแก่วัดหรือตกแก่ทายาทโดยธรรมหรือตกแก่บุคคลอื่นที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกให้ ในกรณีเช่นนี้ก็จะทำให้ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินมรดกสามารถวางแผนจัดการทรัพย์สินของตนเองได้และไม่เกิดปัญหาตามมาในภายหลัง อีกทั้งสามารถให้คำปรึกษาเบื้องต้นกับบุคคลทั่วไปได้ แต่อย่างไรก็ตามก็มีความเห็นจากพระสงฆ์จำนวนไม่น้อยที่เห็นว่ากฎหมายมรดกในทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแบ่งปันทรัพย์สินมรดก เรื่องผู้จัดการมรดก เรื่องพินัยกรรม ทรัพย์สินที่เป็นมรดกของพระสงฆ์ เรื่องผู้มีสิทธิได้รับมรดกล้วนแล้วแต่

เป็นเรื่องที่มีประโยชน์มากที่สุด เพราะทุกเรื่องมีประโยชน์ต่อพระสงฆ์ที่ไม่มีความรู้เรื่องกฎหมายมรดก

การที่พระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดกจะเกิดประโยชน์ต่อชุมชน สังคม คือจะสามารถเป็นผู้ช่วยประสานหรือไกล่เกลี่ยให้คนในชุมชนรอบวัด ไม่วิวาทกันในเรื่องทรัพย์สินอันเป็นมรดกของบุพพการี ช่วยลดปัญหาข้อพิพาทระหว่างเครือญาติหรือคนในชุมชน ทั้งช่วยลดคดีความขึ้นสู่ศาล และสังคมเกิดความสงบสุข เพราะพระสงฆ์มีต้นทุนทางสังคมที่เป็นกลาง ที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือศรัทธามาก ยิ่งพระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายควบคู่กับหลักธรรมด้วย ก็จักเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมได้มากดังกล่าว

๔.๓ แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

๔.๓.๑ ผลการวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

จากการสัมภาษณ์พระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ เรื่องแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ พบว่า

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ ควรจะมีการให้ความรู้เกี่ยวกับมรดกพระสงฆ์^{๗๘}

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ การให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดก และผู้จัดการมรดกให้กับพระสงฆ์มากขึ้น^{๗๙}

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ ให้ความรู้ความเข้าใจในกฎหมายมรดกรวมถึงกฎหมายอื่นๆที่จำเป็นในชีวิตประจำวันด้วย^{๘๐}

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ คือ การอบรมเชิงปฏิบัติการด้านความรู้เรื่องกฎหมายที่จำเป็นต้องรู้ เป็นระยะ ๆ อย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง และเข้าศึกษานิติศาสตร์ ทั้งหลักสูตรระยะสั้นและระยะยาว ในมหาวิทยาลัยสงฆ์หรือมหาวิทยาลัยอื่น โดยองค์กรสงฆ์หรือภาครัฐให้การสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง^{๘๑}

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดกอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปีก็จะทำให้พระสงฆ์ สังคม และชุมชนได้ปฏิบัติได้ถูกต้อง^{๘๒}

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ด้านความรู้เกี่ยวกับสิทธิต่างๆของการรับมรดก^{๘๓}

^{๗๘} สัมภาษณ์พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ที่ปทมโม ฐานาน) , เจ้าอาวาสวัดชัยมงคล, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๗๙} สัมภาษณ์พระครูสิทธิขยาภิรัต ชยานนโท สมเดช, เจ้าอาวาสวัดสวรรคณิเวศน์, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๘๐} สัมภาษณ์พระครูพิบูลพัฒน์โกศล, เจ้าอาวาสวัดโศภนาลัย, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๘๑} สัมภาษณ์พระครูสิริสุเมธากร (อัม แสนคำ), เจ้าอาวาสวัดบ้านปง, วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๘๒} สัมภาษณ์พระครูโสภณกิตติบัณฑิต ผศ.ดร., เจ้าอาวาสวัดมหาโพธิ์, วันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๘๓} สัมภาษณ์พระครูโกศลสุนทรภิกข จันทวนโณ หม้อกรอง, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดแพร่, วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๖๔.

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับด้านสิทธิในมรดกตามกฎหมาย^{๘๔}

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ โดยการเผยแพร่ความรู้ที่ได้จากการศึกษากฎหมายมรดก สู่คณะสงฆ์และคณะศรัทธาประชาชน ในโอกาสต่างๆ เช่น ประชุมคณะสงฆ์ กิจกรรมพระธรรมทูตสัญจร เป็นต้น^{๘๕}

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ คือการให้วัดเป็นสถานที่ใกล้เคียงปรองดอง ให้วัดเป็นศูนย์การฝึกอบรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรมของชุมชน ให้คนหันหน้าเข้าวัดรับธรรมะมีการสร้างจิตสำนึกปลูกฝังคุณธรรมอันดีงามเมื่อใจงามสิ่งทั้งหลายก็จะตามมา ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ที่ใจเป็นใหญ่สร้างตึกสร้าง สร้างความเจริญต่าง ๆ สร้างได้แต่สร้างจิตใจมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ก่อนทุกสิ่งจะดีไปหมด^{๘๖}

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ คือการที่พระสงฆ์ควรศึกษากฎหมายไว้เป็นความรู้พื้นฐาน เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง และสามารถช่วยชาวบ้านได้ตามเหมาะสม^{๘๗}

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ควรจะมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินภายในวัดให้เป็นระเบียบ ส่งเสริมในด้านการบริหารเงินวัดให้ถูกต้อง^{๘๘}

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ควรให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายมรดก^{๘๙}

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ คือ การเผยแพร่องค์ความรู้และสร้างความเข้าใจกับประชาชน พุทธศาสนิกชน เกี่ยวกับกฎหมายมรดก โดยเฉพาะพระสงฆ์กับวัด ให้เป็นรูปธรรมชัดเจน^{๙๐}

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ ควรอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายมรดกแก่พระสงฆ์ให้ทั่วถึง^{๙๑}

^{๘๔} สัมภาษณ์พระครูบัณฑิตเจตยานุการ จิตเมโธ ดังดี, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุช่อแฮพระอารามหลวง, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๘๕} สัมภาษณ์พระปลัดกิตติพันธ์ สัจจวโร วงศ์สวัสดิ์, เลขานุการเจ้าคณะอำเภอเด่นชัย, วันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๘๖} สัมภาษณ์พระครูสมุห์พนมไพโร สิริธมโม อินจันทร์, เจ้าอาวาส, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๘๗} สัมภาษณ์พระครูคัมภีร์ปัญญานุยุต กวาวทอง, เลขานุการเจ้าคณะอำเภอสอง, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๘๘} สัมภาษณ์พระวุฒิชัย ขนติพิโล แยมรับบุญ, วัดวังหงส์ใต้, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๘๙} สัมภาษณ์พระใบฎีกาพรสวรรค์ วรพุทธิโก โสขันธ์, รองเจ้าอาวาสวัดต้นไคร้, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๙๐} สัมภาษณ์พระศักดิ์ดิษฐ์ ส่วโร, ดร., เจ้าอาวาสวัดพงษ์สุนันท์, วันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๙๑} สัมภาษณ์พระรังสีมัน จารูว์โส ศศิรัตนศรีโสภณ, รองเจ้าอาวาสวัดมหาโพธิ์, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔.

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ ควรตั้งศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับกฎหมายและแนะนำให้พระสงฆ์มาเรียนนิติศาสตร์ ^{๙๒}

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ ควรมีการพัฒนาคือให้พระสงฆ์ได้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายมรดก เมื่อพระสงฆ์มีความรู้ ความเข้าใจแล้วก็สามารถนำไปเผยแพร่ให้ความรู้แก่คณะศรัทธาได้อีกด้านหนึ่ง ก็ถือว่าเป็นการพัฒนาด้านศักยภาพของพระสงฆ์ในด้านความรู้ ความเข้าใจในกฎหมายมรดก ^{๙๓}

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ คือ พระสงฆ์สมควรศึกษากฎหมายมรดก เป็นการพัฒนาตนเอง พัฒนาคำความรู้ให้มากขึ้น ปัญหาการเรียกร้องเอาทรัพย์สินมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมของพระภิกษุสงฆ์ ปัญหาการได้รับทรัพย์สินที่พระภิกษุสงฆ์ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศ ปัญหาการจำหน่ายและโอนทรัพย์สินของบุคคลก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุสงฆ์ ^{๙๔}

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ ในด้านการศึกษา โดยให้ผู้รู้ได้บรรยายเกี่ยวกับมรดกแก่พระสงฆ์เพื่อเป็นการจัดการทรัพย์สินของพระสงฆ์นั้นได้ ^{๙๕}

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ โดยการให้ความรู้พระสงฆ์เกี่ยวกับการจัดการมรดก ^{๙๖}

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ ควรจัดให้มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับกฎหมายและแนะนำให้พระสงฆ์มาเรียนนิติศาสตร์ ^{๙๗}

สำหรับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ในประเด็นนี้สรุปได้ว่า ควรส่งเสริมพระสงฆ์ให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายมรดกในประเด็นที่สำคัญเรื่องเกี่ยวกับการจัดการมรดก ผู้จัดการมรดก พินัยกรรม โดยทำการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการจากผู้ที่มีความรู้ทางด้านกฎหมาย อาจจัดทำเป็นระยะ ๆ อย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง รวมถึงการที่พระสงฆ์มีโอกาสในการเผยแพร่ความรู้ที่ได้จากการศึกษากฎหมายมรดก สู่คณะสงฆ์ที่เป็นพระลูกวัดและคณะศรัทธาประชาชน ในโอกาสต่างๆ เช่น เมื่อมีการประชุมคณะสงฆ์ หรือการกิจกรรมพระธรรมทูตสัญจร เป็นต้น การส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์โดยการสนับสนุน ส่งเสริมการเข้าศึกษานิติศาสตร์ ทั้งหลักสูตรระยะสั้นและระยะยาว ในมหาวิทยาลัยสงฆ์หรือมหาวิทยาลัยอื่น โดยองค์กรสงฆ์หรือภาครัฐให้การสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง รวมถึงการสนับสนุนส่งเสริมให้วัดเป็นสถานที่ใกล้เคียงปรองดอง ให้วัดเป็นศูนย์การฝึกอบรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรมของชุมชน

^{๙๒} สัมภาษณ์พระปลัดฉัตรชัย จันทนุโท จะทำ, วัดผาลาง, วันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๙๓} สัมภาษณ์พระครูปัญญาปริยัติสาทร สิริปณฺโญ อุดสม , เลขานุการเจ้าคณะอำเภอเมือง, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๙๔} สัมภาษณ์พระณรงค์ ญาณวิโร, วัดผาลาย, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๙๕} สัมภาษณ์พระไกรพล ขยานนุโท, รองเจ้าอาวาสวัดห้วยขอน, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๙๖} สัมภาษณ์พระณัฐกร ญานุญโร (หงษ์สามสิบเก้า), เลขานุการเจ้าคณะอำเภอเมืองแพร่, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๔.

^{๙๗} สัมภาษณ์พระครูโอภาสสีลวิสุทธิ วิสุทฺธิสีโล ยอดสอน, รองเจ้าคณะพำเภอร่องวาง, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๔.

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่” ครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษานโยบายส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ ๑) เพื่อศึกษากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ ๒) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ ๓) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ โดยสรุปผลวิจัยดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่” ผู้วิจัยสรุปผลได้ดังนี้

การดำเนินงานวิจัยนี้เป็นการดำเนินงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) และสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มประชากรที่กำหนด (In-depth-interview) คือพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ จำนวน ๒๐ รูป ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะปกครอง จำนวน ๑๐ รูป พระสงฆ์ทั่วไปในจังหวัดแพร่ จำนวน ๑๐ รูป สำหรับตอบวัตถุประสงค์การวิจัยให้ครบตามที่ตั้งไว้ผลการวิจัยสามารถสรุป อภิปรายและเสนอแนะดังนี้

สรุปผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น ๓ ตอนดังนี้

๑. ผลการศึกษากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์
๒. ผลการศึกษาสภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์
๓. ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

๕.๑.๑ กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์

กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ ในเรื่องความเป็นมา ความสำคัญ ความหมายของกฎหมายมรดก ทายาทผู้รับมรดก พิณัยกรรม ทรัพย์สินมรดกของพระสงฆ์ และการจัดการทรัพย์สินมรดกของพระสงฆ์ พบว่า

กฎหมายลักษณะมรดกของไทยมีที่มาจากจารีตประเพณีดั้งเดิม นับตั้งแต่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ตามจารีตประเพณีในสมัยกรุงสุโขทัย บุตรจะได้รับมรดกไม่เท่ากัน ส่วนแบ่งของบุตรแต่ละคนขึ้นอยู่กับว่าบุตรได้ทำคุณประโยชน์ให้บิดามารดาอย่างน้อยขนาดไหนครั้งในสมัยกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระเอกาทศรถได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บัญญัติ กฎหมายลักษณะมรดกขึ้นเป็นลักษณะอักษร

เมื่อ พ.ศ.๒๑๕๕ รวม ๕๑ มาตรา ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้ กฎหมายเก่าที่มีมาแต่ครั้งโบราณ แล้วรวบรวมขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๓๔๗ เรียกว่า กฎหมายตราสามดวง ซึ่งมี กฎหมายลักษณะมรดกรวมอยู่ด้วย และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมหาราช เมื่อ พ.ศ.๒๔๑๖ หมอบรัดเลย์ได้พิมพ์ออกมาจำหน่าย ๒ เล่ม เรียกว่า กฎหมาย ๒ เล่ม หรือกฎหมายหมอบรัดเลย์ ต่อมาเมื่อ พ.ศ.๒๔๔๔ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ได้ทรงจัดบทใหม่ และได้ทรงอธิบายหมายเหตุไว้บ้าง ต่อจากกฎหมายลักษณะมรดก ก็มีประกาศและพระราชบัญญัติ เกี่ยวกับกฎหมายลักษณะมรดกอีก ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ทำให้ทราบถึงหลักการของกฎหมายมรดกที่ว่า เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งถึงแก่ความตายแล้วจะต้องดำเนินการอย่างไรต่อไป ผลจะเป็นเช่นไร โดยการ ดำเนินการต่าง ๆ จะต้องนำบทบัญญัติของกฎหมายลักษณะมรดกมาใช้บังคับแห่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ แล้ว ก็เป็นอันยกเลิกกฎหมายลักษณะมรดกไปในตัว

กฎหมายมีความสำคัญกับชีวิตมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งตาย และกฎหมายในเรื่องมรดกนี้ก็นับว่าเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งที่กฎหมายวางหลักในเรื่องมรดกของผู้ตาย ว่าภายหลังจากผู้ตายตายแล้วทรัพย์สินสมบัติของเขาตกแก่ผู้ใด เพื่อมิให้เกิดการแย่งชิงกันระหว่างญาติของผู้ตายด้วยกันเอง และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้ตาย

กฎหมายลักษณะมรดกเป็นกฎหมายที่ว่าด้วย ทรัพย์สิน สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้ามรดก การตกทอดแห่งทรัพย์สินมรดก ประเภทของทายาท ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดก พิณัยกรรม อายุความมรดก

กองมรดกของผู้ตาย ได้แก่

ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ เว้นแต่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้ว เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ ตามบทบัญญัติแห่งมาตรา ๑๖๐๐ พอจำแนกให้เห็นว่ากองมรดกของผู้ตายนั้นได้แก่

๑. ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย

ทรัพย์สิน คือทรัพย์สินและวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและถือเอาได้ ทรัพย์สิน คือ วัตถุมีรูปร่าง ทรัพย์สินทุกชนิดที่ตกเป็นมรดกจึงไม่จำกัดว่าจะจะเป็นสังหาริมทรัพย์ หรือสังหาริมทรัพย์ อาจเป็นวัตถุมีรูปร่างที่มีราคาและถือเอาได้ หรือเป็นวัตถุไม่มีรูปร่างที่มีราคาและถือเอาได้ก็ได้ เช่น ช้าง ม้า สุกร โค กระบือ เสื้อผ้า แก้ว แหวน เงิน ทอง เป็นต้น

๒. สิทธิผู้ตาย

สิทธิ หมายความว่าประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ สิทธิก็เป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งหากมีราคาและถือเอาได้ สิทธิเป็นได้ทั้งบุคคลสิทธิและทรัพย์สินสิทธิ เช่น สิทธิตามสัญญาเช่าซื้อ สิทธิในการไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝาก สิทธิตามสัญญาซื้อขาย ภาระจำยอม สิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิครอบครอง ลิขสิทธิ์ สิทธิในเครื่องหมายการค้า เป็นต้น

๓. หน้าที่ของผู้ตาย

๔. ความรับผิดชอบของผู้ตาย

หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ตาย ก็คือหนี้ของผู้ตายนั่นเอง ซึ่งตกทอดไปยังทายาทด้วย แต่ไม่ได้หมายความว่าทายาทจะต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัวในหนี้ทั้งหมด เมื่อผู้ตายไม่มีทรัพย์สินพอ

ชำระหนี้ ทายาทไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบเกินกว่าทรัพย์มรดกที่ตกทอดได้แก่ตน และเจ้าหนี้กองมรดกชอบแต่ จะได้รับการชำระหนี้จากทรัพย์สินในกองมรดกเท่านั้น

ทรัพย์สินที่เป็นทรัพย์มรดกของผู้ตายต้องเป็นทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนหรือขณะผู้ตายถึง แก่ความตาย แต่เป็นทรัพย์สินที่ได้มาเนื่องจากการตายเกิดขึ้น ดังนั้นจึงถือว่ามิใช่มรดก

ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบประการต่าง ๆ ข้างต้นจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

- ๑) ต้องไม่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ไม่ว่าจะโดยกฎหมายหรือโดยสภาพ
- ๒) ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบซึ่งไม่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ไม่ว่าจะโดยกฎหมาย หรือโดยสภาพ จะเป็นกองมรดกของผู้ตายต่อเมื่อสิ่งดังกล่าวเป็นสิ่งที่ผู้ตายมีอยู่ ก่อนที่จะถึงแก่ความตาย

เมื่อเจ้ามรดกตาย มรดกย่อมตกทอดแก่ทายาท ไว้ ๓ กรณี ดังนี้

กรณีที่ ๑ ตกทอดแก่ทายาท อาจจะเป็นทายาทโดยสิทธิตามกฎหมายที่เรียกว่า “ทายาทโดยธรรม” หรือโดยพินัยกรรม ที่เรียกว่า “ผู้รับพินัยกรรม”

ทายาทโดยธรรมมีหลักลำดับเท่านั้น แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังดังต่อไปนี้ คือ (๑) ผู้สืบสันดาน (๒) บิดามารดา (๓) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน (๔) พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วม มารดาเดียวกัน (๕) ปู่ ย่า ตา ยาย (๖) ลุง ป้า น้า อา คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นก็เป็นทายาทโดยธรรม

ผู้สืบสันดานได้เป็น ๓ ประเภท คือ

- ก. บุตรชอบด้วยกฎหมาย
- ข. บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว
- ค. บุตรบุญธรรม

ก. บุตรชอบด้วยกฎหมาย บุตรชอบด้วยกฎหมายของมารดา ถ้าเด็กที่เกิดจากหญิงที่ไม่ได้มีการสมรสกับชาย กฎหมายให้ความคุ้มครองแก่เด็กให้ถือว่าเด็กคนนั้นเป็นบุตรชอบด้วย กฎหมายของหญิงมารดาเสมอ ดังนั้นไม่ว่าหญิงมารดาจะได้ทำการสมรสหรือไม่ก็ตาม บุตรที่เกิดจาก หญิงย่อมเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้นเสมอ บุตรจะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายต่อเมื่อบิดา มารดาได้สมรสกันในภายหลังหรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตรหรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร จึง เกิดขึ้นได้ ๓ กรณี ๑. ขณะที่เด็กเกิดบิดามารดาได้จดทะเบียนสมรสกัน แต่หลังจากเด็กเกิดแล้วบิดา มารดาได้สมรสกัน ๒. จดทะเบียนรับรองบุตร หมายถึงการจดทะเบียนรับเด็กซึ่งเป็นไปตาม พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว และต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของประมวลกฎหมายแพ่งและ พาณิชย์ เช่น จะต้องได้รับความยินยอมของเด็กและมารดาเด็ก ๓. ศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร เช่น อาจ ฟ้องขอให้ศาลพิพากษาให้เป็นบุตรของชาย ส่วนผลของการเป็นบุตรที่ชอบในภายหลังนั้น

ข. บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานและเป็นทายาทโดย ธรรม ลำดับที่ ๑ บุตรของภริยาที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสที่บิดาส่งเสียเลี้ยงดู ให้ใช้นามสกุลบิดาเป็นผู้ แฉ่งเกิด เรียกชายว่าบิดา รับบุตรอยู่ในทะเบียนบ้าน และแสดงออกอย่างเปิดเผยว่าเป็นบุตร เช่น นี้ ถือว่าเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว

ค. บุตรบุญบุญธรรม หมายถึงบุตรที่มีใ้ญาติสืบสายโลหิตของผู้รับบุตรบุญธรรมหรือ มิใช่บุตรโดยกำเนิดของผู้รับบุตรบุญธรรม แต่ผู้รับบุตรบุญธรรมแต้นำมาเลี้ยงเป็นบุตร

บิดามารดาที่อยู่ในฐานะทายาทโดยธรรม ลำดับที่ ๒ ของเจ้ามรดกต้องเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมาย สำหรับมารดาผู้ให้กำเนิดนั้น แม้ว่าจะคู่สมรสจะชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ตาม บุตรที่เกิดมาจากมารดาย่อมเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเสมอ บิดาที่ชอบด้วยกฎหมายหมายถึงผู้ที่สมรสกับมารดาตามกฎหมาย รวมถึงบิดาที่เข้ามามีความสัมพันธ์ต่อบุตรในภายหลัง กล่าวคือ จดทะเบียนสมรสกันภายหลังบุตรเกิด จดทะเบียนรับรองบุตร และศาลมีคำพิพากษาว่าเป็นบุตร

ผู้รับพินัยกรรม ได้แก่ “บุคคล” หรือ “นิติบุคคล” ที่เจ้ามรดกกำหนดไว้ในพินัยกรรม ให้เป็นผู้รับมรดก ผู้รับพินัยกรรมไม่จำเป็นต้องเป็นญาติหรือทายาทในกองมรดกอยู่ก่อน

กรณีที่ ๒ ตกทอดแก่วัดที่พระสงฆ์ซึ่งมรณภาพมีภูมิลำเนา วัดเป็นนิติบุคคล จึงไม่มีทางเป็นทายาทโดยธรรมไม่ว่าลำดับใด แต่อาจเป็นผู้รับพินัยกรรมได้

เมื่อพระสงฆ์มรณภาพ หากพระสงฆ์นั้นมีทรัพย์สินอยู่ ทรัพย์สินของพระสงฆ์ที่ได้มรณภาพไปนั้น ก็จะกลายเป็นทรัพย์สินมรดกของพระสงฆ์ ตกทอดไปยังทายาทได้ด้วยเช่นกัน แต่การตกทอดของทรัพย์สินมรดกของ พระสงฆ์นั้น อาจจะต่างกับการตกทอดทรัพย์สินมรดกของคนธรรมดา คือ ทรัพย์สินมรดกของพระสงฆ์นั้น สามารถตกทอดไปยังทายาทของพระสงฆ์อย่างธรรมดาอย่างหนึ่ง หรือตกเป็นสมบัติของวัดที่พระสงฆ์มีภูมิลำเนาอยู่ก็อย่าง หนึ่งก็ได้ แล้วแต่กรณี

เกณฑ์แบ่งที่กำหนดว่า ทรัพย์สินมรดกใดของพระสงฆ์จะตกทอดไปยังบุคคลใดนั้น คือ ช่วงเวลาของการได้ ทรัพย์สินมา คือ เมื่อพระสงฆ์มรณภาพลง ทรัพย์สินของพระสงฆ์จะตกให้แก่บุคคลใดบ้าง แยกเป็น ๒ กรณี คือ

กรณีแรก ทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนอุปสมบท หมายความว่า ทรัพย์สินที่บุคคลได้มาก่อนบวชเป็นพระสงฆ์ ทรัพย์สินนี้แม้ต่อมาบุคคลนั้นจะบวชเป็นพระสงฆ์แล้วและต่อมาได้มรณภาพลงในขณะที่ยังเป็นพระสงฆ์อยู่ ทรัพย์สินนั้นก็ยังคงเป็นของวัด

กรณีที่สอง ทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศ หมายถึง ทรัพย์สินทุกชนิดที่พระสงฆ์ได้มาในระหว่างอยู่ในสมณเพศไม่ว่าทางใด และจะได้มาเนื่องจากการเป็นสมณเพศหรือไม่ก็ตาม ทรัพย์สินนั้นต้องตกเป็นของวัด ยกเว้นพระสงฆ์นั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างมีชีวิตหรือโดยการทำพินัยกรรม คือมีการกำหนดความเป็นไปของทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างเป็นพระสงฆ์เอาไว้ก่อนมรณภาพ ทรัพย์สิน นั้นก็จะถูกจัดการ หรือทำให้เป็นไปตามเจตนาของพระสงฆ์ที่กำหนดสั่งการเอาไว้ ในพินัยกรรมนั้นทั้งหมดโดยทำให้ทรัพย์สินของพระสงฆ์ไม่ต้องตกเป็นสมบัติของวัดแต่ประการใด

กรณีที่ ๓ ตกทอดแก่แผ่นดินเมื่อไม่มีทายาทหรือจัดตั้งมูลนิธิไม่ได้ตามพินัยกรรม ในกรณีเจ้ามรดกไม่มีทายาท ไม่มีผู้รับมรดกแทนที่หรือผู้สืบมรดกโดยประการอื่น แต่ได้ทำพินัยกรรมไว้ หากทรัพย์สินอยู่นอกพินัยกรรม ทรัพย์สินนั้นก็ตกทอดแก่แผ่นดิน

ในการทำพินัยกรรมของพระสงฆ์ก็เช่นเดียวกันกับพินัยกรรมของบุคคลธรรมดา คือ บุคคลที่จะมีความสามารถทำพินัยกรรมได้ ต้องมีอายุตั้งแต่ ๑๕ ปีบริบูรณ์ขึ้นไป การเขียนพินัยกรรมสามารถกระทำ ๕ แบบคือ ๑.) พินัยกรรมแบบธรรมดา ๒.) พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ ๓.) พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง ๔.) พินัยกรรมแบบเอกสารลับ ๕.) พินัยกรรมแบบด้วยวาจา

๕.๑.๒ สภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัด

แพร่

จากการสัมภาษณ์พระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ เรื่องสภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ ใน ๓ ประเด็น คือ ๑) ด้านองค์ความรู้ ๒) ด้านเนื้อหา ๓) ด้านประโยชน์ พบว่า

ในด้านการองค์ความรู้ ประเด็นนี้สรุปได้ว่า มรดกของพระสงฆ์ในความเข้าใจ คือ ทรัพย์สินไม่ว่าจะเป็นสังฆารมทรัพย์ ได้แก่ เงิน ทอง รถ และทรัพย์สินอื่นที่เคลื่อนที่ได้ และอสังหาริมทรัพย์ ได้แก่ ที่ดิน ที่นา ที่ดินที่เป็นที่อาศัย สิ่งปลูกสร้างเช่น บ้าน ที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศ หรือเป็นทรัพย์สินที่พระสงฆ์มีอยู่ก่อนอยู่ในสมณเพศเป็นชื่อของพระสงฆ์ รวมถึงภาระหนี้สิน

กฎหมายมรดกในความเข้าใจหมายถึง กฎหมายที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะมรดก เป็นกฎหมายว่าด้วยการจัดการทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย รวมตลอดถึงสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบต่างๆ เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของเจ้าของผู้ตาย รวมถึงกำหนดในเรื่องทรัพย์สินของผู้ตายว่าเมื่อเสียชีวิตแล้วทรัพย์สินนั้นจะตกเป็นของผู้ใด

กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์มีความสำคัญมาก ประการแรก พระสงฆ์จะได้ทราบว่าทรัพย์สินใดเป็นทรัพย์สินของตนเองที่จะตกทอดสู่ทายาทโดยธรรม หรือทรัพย์สินใดที่เมื่อตนเองมรณะภาพลงแล้วจะตกเป็นของวัดและสามารถจัดการได้ในขณะที่ตนเองยังมีชีวิตอยู่ ประการที่สอง เมื่อพระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายมรดกก็จะมาสามารถจัดการทรัพย์สินของตนเองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของตนเองได้ ประการที่สาม เป็นการลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นระหว่างญาติเจ้าของมรดกกับวัด ประการที่สี่ ทำให้พระสงฆ์เข้าใจว่าจะเรียกร้องเอาทรัพย์สินมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมไม่ได้ เว้นแต่จะลาสิกขามาเรียกร้อง แต่พระสงฆ์สามารถเป็นผู้รับพินัยกรรมได้ ประการที่ห้า ทำให้พระสงฆ์ทราบว่าทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างครองสมณเพศนั้น เมื่อมรณภาพทรัพย์สินนั้นย่อมตกเป็นสมบัติของวัด เว้นแต่จะได้อำนาจไปประวางมีชีวิตและโดยพินัยกรรม ประการที่หก ทำให้พระสงฆ์ทราบว่าทรัพย์สินที่ได้มาก่อนอุปสมบทเมื่อมรณภาพไม่ตกเป็นของวัด จะจำหน่ายโดยประการใดตามกฎหมายก็ได้ และประการสุดท้าย พระสงฆ์จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายมรดกเพื่อที่จะสามารถจัดการทรัพย์สิน รวมถึงให้คำแนะนำแก่พระลูกวัดหรือชาวบ้านผู้ที่เข้ามาปรึกษาได้

ในกรณีที่เจ้าอาวาสได้สมรณะภาพลง ทรัพย์สินของเจ้าอาวาสจะตกแก่บุคคลใดนั้น แบ่งได้ ๒ กรณี กรณีแรก หากทรัพย์สินของเจ้าอาวาสนั้น ได้มาก่อนการอุปสมบทเป็นพระสงฆ์ ทรัพย์สินจะตกแก่ทายาทโดยธรรม เช่น บิดามารดาหรือญาติพี่น้อง เป็นต้น กรณีที่สอง หากทรัพย์สินของเจ้าอาวาสนั้น ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศ ทรัพย์สินจะตกแก่วัด เว้นแต่พระสงฆ์นั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างชีวิตหรือโดยพินัยกรรม

ในเรื่องของการจัดทำพินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์ การจัดทำพินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์มีขั้นตอนไม่ต่างจากฆราวาสหรือบุคคลทั่วไป กล่าวคือ พินัยกรรมต้องทำตามแบบและหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนด คือ

๑. ผู้ทำพินัยกรรมต้องมีความสามารถบริบูรณ์ตามกฎหมาย คือ ต้องไม่บกพร่องในคุณสมบัติที่ เช่น ต้องไม่เป็นบุคคลที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ต้องไม่เป็นบุคคลวิกลจริต มีสติสัมปชัญญะในขณะที่ทำพินัยกรรม

๒. การแสดงเจตนาทำพินัยกรรมต้องไม่บกพร่อง คือ ต้องทำด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์ของผู้ตาย ไม่ทำเพราะสำคัญผิด หรือถูกกลั่นแกล้ง หรือถูกข่มขู่ อาจทำให้พินัยกรรมนั้นเสียไปไม่มีผลบังคับใช้

๓. พินัยกรรมนั้นต้องทำให้ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายบัญญัติไว้ มิฉะนั้น ย่อมมีผลเป็นโมฆะ

๔. การลงลายมือชื่อของผู้ทำพินัยกรรม สำหรับพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อ ส่วนพินัยกรรมแบบอื่นผู้ทำพินัยกรรมจะลงลายมือชื่อหรือพิมพ์นิ้วมือก็ได้ แต่จะใช้ตราประทับแทนหรือลงแกลงไม่ได้

๕. พยานในพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อ จะใช้วิธีพิมพ์นิ้วมือหรือลงแกลงได้หรือใช้ตราประทับไม่ได้

๖. พยานในพินัยกรรมต้องไม่ใช่บุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ คนวิกลจริตหรือศาลสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ คนหูหนวก เป็นใบ้ คนตาบอดทั้งสองข้าง

๗. ผู้เขียนหรือพยานในพินัยกรรมจะเป็นผู้รับมรดกตามพินัยกรรมไม่ได้ รวมถึงคู่สมรสของผู้เขียนหรือพยานก็เป็นผู้รับตามพินัยกรรมไม่ได้

๘. ในการทำพินัยกรรมนั้น ผู้ตายจะต้องเป็นผู้ทำพินัยกรรมด้วยตนเอง จะให้อำนาจแต่งตั้งตัวแทนคนใดทำแทนไม่ได้

อย่างไรก็ตาม ในประเด็นความรู้ความเข้าใจในกฎหมายมรดกของ พระสงฆ์ หากวิเคราะห์ในภาพรวมจะพบว่า พระสงฆ์บางรูปมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายมรดกพอสมควร ที่จะพิจารณาได้ว่าทรัพย์สินใดคือทรัพย์สินส่วนตัว ทรัพย์สินใดที่จะตกเป็นของวัด แต่ความรู้ในบางประเด็นก็ยังไม่ชัดเจน ครอบคลุม และยังไม่ทราบถึงบทบัญญัติของกฎหมายมรดกที่สำคัญในบางประการ ซึ่งส่งผลให้ยังไม่สามารถที่จะให้คำปรึกษาชี้แนะประชาชนในชุมชนได้อย่างถูกต้องเท่าที่ควร การส่งเสริม เผยแพร่ให้ความรู้ทางกฎหมายมรดกกับพระสงฆ์จึงเป็นสิ่งที่ควรพิจารณา

ในด้านเนื้อหา ประเด็นนี้ สรุปได้ว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่ากฎหมายมรดกในประเด็น พินัยกรรม มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัดมากที่สุด เพราะเห็นว่าเมื่อพระสงฆ์สามารถทำพินัยกรรมได้อย่างถูกต้องก็จะลดปัญหาความขัดแย้งในเรื่องของการจัดการ การแบ่งปันทรัพย์สินมรดกได้ ประเด็นผู้จัดการมรดก เป็นประเด็นที่มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัดรองลงมา โดยเห็นว่าถ้าพระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องผู้จัดการมรดกก็จะสามารถกำหนดให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ตนไว้วางใจเข้าจัดการมรดกของตนเองในเวลาที่ยังไม่อยู่ได้ ประเด็นพระสงฆ์เป็นเจ้าของมรดก เป็นประเด็นที่มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัดรองลงมา เพราะ เมื่อพระสงฆ์มีความรู้ในเรื่องทรัพย์สินมรดกกว่าทรัพย์สินมรดกใดบ้างที่เป็นของตนที่จะตกทอดสู่ทายาทหรือทรัพย์สินมรดกใดบ้างที่เป็นของวัด พระสงฆ์ก็จะสามารถจัดการทรัพย์สินของตนได้อย่างถูกต้อง รวมถึงสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับทายาทของตนในเรื่องมรดกของพระสงฆ์ด้วย อย่างไรก็ตามพระสงฆ์อีกจำนวน

หนึ่งมีความเห็นว่ากฎหมายมรดกทุกประเด็น ไม่ว่าจะประเด็นลักษณะของมรดก ทายาท การเสียไปซึ่งทรัพย์สินมรดก พิณัยกรรม ผู้จัดการมรดก พระสงฆ์เป็นเจ้ามรดก มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัดทั้งสิ้น เพราะ เห็นว่าบุคคลไม่อาจกล่าวอ้างว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อต่อสู้ทางกฎหมายเมื่อตกเป็นคดีความได้ อีกทั้งยังเห็นว่าไม่ใช่พระสงฆ์ทุกรูปจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายนี้ การที่พระสงฆ์มีความรู้ทั้งหมดของกฎหมายมรดกก็จะยิ่งช่วยเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจให้กับตนเอง แนะนำ บอกกล่าวพระลูกวัด ประชาชนที่เข้ามาปรึกษาได้บ้าง รวมถึงช่วยลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นจากการจัดการทรัพย์สินของตนเองและของวัดซึ่งจะส่งผลดีต่อการบริหารจัดการภายในวัดอีกด้วย

กฎหมายมรดก ด้านประโยชน์ในประเด็นนี้ สรุปได้ว่า กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัดทั้ง ๖ ด้าน เพราะกฎหมายมรดกช่วยให้ได้มาหรือรักษาทรัพย์สินของวัด เพื่อเป็นปัจจัยสนับสนุนและส่งเสริมให้การบริหารจัดการวัดทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านศาสนศึกษา ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้านการปกครอง และด้านศึกษาสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดี ปราศจากปัญหาอุปสรรค โดยกฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัดในด้านศาสนศึกษา คือ หากมีการให้ความรู้ในเรื่องกฎหมายมรดกแล้ว พระสงฆ์ก็จะสามารถบริหารจัดการทรัพย์สินของตนเองและวัดให้เป็นไปได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งยังมีความรู้ในการที่จะแนะนำกับบุคคลทั่วไปด้วย กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัดในด้านสาธารณสงเคราะห์ และศึกษาสงเคราะห์ในเรื่องของการที่หากพระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายมรดกแล้ว ก็จะสามารถให้การสงเคราะห์ด้านการฝึกฝน อบรมแก่พระลูกวัด รวมถึงประชาชน โดยที่หลักการศึกษสงเคราะห์เป็นภารกิจด้านการดำเนินการที่จะให้บุคคลมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายมรดก เช่น การสงเคราะห์ให้มีการเรียนการสอนในเรื่องกฎหมายมรดกสำหรับพระเณรในวัด การจัดตั้งศูนย์อบรมชมรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับกฎหมายมรดก ในวัด รวมถึงการส่งเสริมหรือสนับสนุนการศึกษากฎหมายมรดก โดยอาจจัดตั้งเป็นกองทุนการศึกษาให้แก่พระสงฆ์ที่สนใจในการศึกษากฎหมายมรดก ด้านการเผยแผ่ คือ การที่พระสงฆ์เมื่อมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายมรดกแล้วก็จะสามารถขยายความรู้ความเข้าใจที่ตนมีนั้นไปยังบุคคลอื่นได้ เช่น การให้ความรู้กฎหมายมรดกกับชาวบ้านผ่านการเทศนา การปาฐกถา ในโอกาสและสถานที่ต่างๆ ทั้งในวัดและนอกวัด ด้านสาธารณูปการ เป็นเรื่องของการก่อสร้างบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด โดยที่หลักการดำเนินการสาธารณูปการ เป็นภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัด โดยในเรื่องกฎหมายมรดกจะเข้ามาเกี่ยวข้องในเรื่องของการที่หากพระสงฆ์ พระลูกวัด กรรมการวัด มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายมรดกก็จะสามารถพิจารณาได้ว่าทรัพย์สินใดบ้างที่จะเป็นของวัด หรือทรัพย์สินใดบ้างที่ถือเป็นทรัพย์สินส่วนตัวของพระสงฆ์และจะทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ ในด้านสาธารณูปการยังรวมถึงการจัดการด้านต่างๆ ที่เป็นกิจกรรมของวัด เช่น มีการจัดมุมหนังสือเพื่อส่งเสริมการอ่าน ส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกเพื่อเป็นช่องทางการเรียนรู้แก่บุคคลทั่วไปที่สนใจอีกด้วย ด้านสุดท้ายด้านการปกครอง กล่าวคือเมื่อพระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจกฎหมายมรดกแล้วก็จะสามารถให้ความรู้กับพระลูกวัด ประชาชนทั่วไปที่มีปัญหาได้ ส่งผลไปในทางที่ดีในเรื่องของความน่าเชื่อถือในการปกครองอีกด้วย

กฎหมายมรดก ด้านประโยชน์ พระสงฆ์ส่วนใหญ่เห็นว่ากฎหมายมรดกเรื่องทรัพย์สินที่เป็นมรดกของพระสงฆ์เป็นประโยชน์มากที่สุด เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องที่พระสงฆ์ควรที่จะต้องเรียนรู้ และทำความเข้าใจในเรื่องของมรดกของพระสงฆ์ เพื่อประโยชน์ของตัวพระสงฆ์เอง อีกทั้งสามารถนำองค์ความรู้ที่ไปบริหารงานในระดับต่างๆ และช่วยแนะนำ บอกกล่าวแก่เพื่อนพระภิกษุด้วย กฎหมายมรดกเรื่องพินัยกรรมเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์รองลงมา เนื่องจากเห็นว่า หากพระสงฆ์มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการจัดทำพินัยกรรมแล้ว ก็จะสามารถลดความขัดแย้งในเรื่องทรัพย์สินมรดกที่อาจเกิดขึ้นได้ และการทำพินัยกรรมก็จะทำให้การจัดการเรื่องทรัพย์สินของพระสงฆ์เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของผู้ทำพินัยกรรมนั้นด้วย กฎหมายมรดกในเรื่องผู้มีสิทธิได้รับมรดก เป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์รองลงมา โดยเห็นว่าการที่มรดกมีความรู้ความเข้าใจว่ามรดกจะตกแก่ผู้ใดได้บ้าง ตกแก่วัดหรือตกแก่ทายาทโดยธรรมหรือตกแก่บุคคลอื่นที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกให้ ในกรณีเช่นนี้ก็จะทำให้ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินมรดกสามารถวางแผนจัดการทรัพย์สินของตนเองได้และไม่เกิดปัญหาตามมาในภายหลัง อีกทั้งสามารถให้คำปรึกษาเบื้องต้นกับบุคคลทั่วไปได้ แต่อย่างไรก็ตามก็มีความเห็นจากพระสงฆ์จำนวนไม่น้อยที่เห็นว่ากฎหมายมรดกในทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแบ่งปันทรัพย์สินมรดก เรื่องผู้จัดการมรดก เรื่องพินัยกรรม ทรัพย์สินที่เป็นมรดกของพระสงฆ์ เรื่องผู้มีสิทธิได้รับมรดกแล้วแต่เป็นเรื่องที่มีประโยชน์มากที่สุด เพราะทุกเรื่องมีประโยชน์ต่อพระสงฆ์ที่ไม่มีความรู้เรื่องกฎหมายมรดก

การที่พระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดกจะเกิดประโยชน์ต่อชุมชน สังคม คือจะสามารถเป็นผู้ช่วยประสานหรือไกล่เกลี่ยให้คนในชุมชนรอบวัด ไม่วิวาทกันในเรื่องทรัพย์สินอันเป็นมรดกของบุพพการี ช่วยลดปัญหาข้อพิพาทระหว่างเครือญาติหรือคนในชุมชน ทั้งช่วยลดคดีความขึ้นสู่ศาล และสังคมเกิดความสงบสุข เพราะพระสงฆ์มีต้นทุนทางสังคมที่เป็นกลาง ที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือศรัทธามาก ยิ่งพระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายควบคู่กับหลักธรรมด้วย ก็จักเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมได้มากดังกล่าว

๕.๑.๓ แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

สำหรับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ในประเด็นนี้สรุปได้ว่า ควรส่งเสริมพระสงฆ์ให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายมรดกในประเด็นที่สำคัญเรื่องเกี่ยวกับการจัดการมรดก ผู้จัดการมรดก พินัยกรรม โดยทำการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการจากผู้ที่มีความรู้ทางด้านกฎหมาย อาจจัดทำเป็นระยะ ๆ อย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง รวมถึงการที่พระสงฆ์มีโอกาสในการเผยแพร่ความรู้ที่ได้จากการศึกษากฎหมายมรดก สู่คณะสงฆ์ที่เป็นพระลูกวัดและคณะศรัทธาประชาชน ในโอกาสต่างๆ เช่น เมื่อมีการประชุมคณะสงฆ์ หรือการกิจกรรมพระธรรมทูตสัญจร เป็นต้น การส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์โดยการสนับสนุน ส่งเสริมการเข้าศึกษานิติศาสตร์ ทั้งหลักสูตรระยะสั้นและระยะยาว ในมหาวิทยาลัยสงฆ์หรือมหาวิทยาลัยอื่น โดยองค์กรสงฆ์หรือภาครัฐให้การสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง รวมถึงการสนับสนุนส่งเสริมให้วัดเป็นสถานที่ไกล่เกลี่ยปรองดอง ให้วัดเป็นศูนย์การฝึกอบรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรมของชุมชน

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ควรจัดทำโครงการสร้างความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับคณะสงฆ์ในเรื่อง การศึกษาทางด้านนิติศาสตร์ให้กับคณะสงฆ์ โดยอาจจัดรูปแบบโครงการเป็นโครงการอบรมให้ความรู้ (โครงการระยะสั้น) ที่จัดทำขึ้นปีละ ๑ - ๒ ครั้ง หรือมีการสนับสนุนให้ศึกษาในระดับปริญญาตรี ทางด้านนิติศาสตร์เป็นปริญญาตรีนิติศาสตร์บัณฑิต

๒. การส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ไม่เพียงแต่มีการจัดอบรม เท่านั้น การทำคลิปวิดีโอสั้น การทำแผ่นพับ หรือหนังสือเล่มเล็กที่เป็นชุดความรู้ ก็สามารถทำได้

๓. การส่งเสริมพระสงฆ์ในมีความรู้ความเข้าใจในด้านกฎหมายไม่เพียงเฉพาะกฎหมาย มรดกเท่านั้นแต่ควรรวมถึงกฎหมายทั่วไปที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน กฎหมายสารบัญญัติ กฎหมาย วิธีสบัญญัติ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ โดยอาจเริ่มจากกลุ่มพระสงฆ์ที่เรียกว่า พระวินยาศิ การ หรือ “ตำรวจพระ”

๔. เมื่อพระสงฆ์มีความรู้ ความเข้าใจในกฎหมายมรดกในระดับพอที่จะทำให้คำปรึกษาแก่ บุคคลได้ จึงสนับสนุนส่งเสริมให้วัดเป็นสถานที่ใกล้เคียงระดับข้อพิพาทในเบื้องต้น อาจเป็นการ ทำงานร่วมกับยุติธรรมในจังหวัด ตำรวจ พนักงานสอบสวน อัยการ สภานายความ สำนักงานอัยการ คู่คุ้มครองสิทธิ (สคช.) เพื่อให้ความช่วยเหลือในกรณีมีปัญหาหรือข้อพิพาททางกฎหมาย

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการหาแนวทางการจัดกิจกรรม โครงการที่จำเป็นในด้านกฎหมายสำหรับ พระสงฆ์ไม่เพียงเฉพาะกฎหมายมรดกเท่านั้น

บรรณานุกรม

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

กฤษรัตน์ ศรีสว่าง. **คำอธิบายกฎหมายมรดก**. กรุงเทพฯ : วิญญูชน .๒๕๖๒.

กวี วงศ์พัฒน์. **ภาวะผู้นำ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: บี.เค. อินเทอร์เน็ต.๒๕๔๒.

กীরติ กาญจนรินทร์. **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ ๖ มรดก**. กรุงเทพฯ : สำนัก
อบรมศึกษา กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. ๒๕๖๐.

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **กฎหมายทั่วไป**. พระนครศรีอยุธยา : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ฉลา ประเสริฐสังข์. **จิตวิทยาการเรียนการสอน**. คณะครุศาสตร์. สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี. ๒๕๔๒.

ทิพวรรณ เคาวางกูร. **บทบาทของสตรีชนบทในการร่วมพัฒนาสหกรณ์การเกษตร**. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๓๑.

นพพงษ์ บุญจิตราดุล. **หลักการบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การ พิมพ์
กรุงเทพมหานคร.๒๕๒๙.

พงษ์วัฒน์ บุญพิทักษ์. **การแบ่งทรัพย์สินมรดกระหว่างทายาทโดยธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์**. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

พรชัย สุนทรพันธุ์. **คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก**. พิมพ์ ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษา
กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. ๒๕๖๒.

พัทธา สายหู. **ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์เนศพรินต์ติ้งเซ็นเตอร์.
๒๕๑๖.

เพียบ หุตางกูร. **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๖๑.

ไพโรจน์ กัมพูสิริ. **หลักกฎหมายมรดก**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
๒๕๖๐.

ไพบูลย์ ช่างเรียน. **สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: แพรววิทยา. ๒๕๑๖.

ภิญโญ สาธร. **หลักการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช.๒๕๑๙.

ภูมิชัย สุวรรณดี และคณะ. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
นิติธรรม. ๒๕๔๔.

ภูมิชัย สุวรรณดี และคณะ. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม. ๒๕๔๔.

ม.ล.เฉลิมชัย เกษมสันต์. **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก**. กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. ๒๕๕๖.

มานิตย์ จุมปา. บรรณาธิการ. **ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๕.

มานิตย์ จุมปา. บรรณาธิการ. **ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๕.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์. ๒๕๔๖.

สมยศ เชื้อไทย. **คำอธิบายกฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป เล่ม ๑ ความรู้กฎหมายทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร ๑ สำนักพิมพ์วิญญูชน. ๒๕๔๐.

สมยศ เชื้อไทย. **คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพฯ : วิญญูชน. ๒๕๕๓.

สุเมธ เดียววิศเรศ. **พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ศิลปาบรรณการ. ๒๕๒๗.

หยุด แสงอุทัย. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๕๒.

อมรา พงศาพิชญ์. **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๒๑.

อุทัย หิรัญโต. **สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา-มนุษย์วิทยา**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์. ๒๕๒๖.

ค. งานวิจัย

จักรพัฒน์ วิจารณ์อารยานนท์, การทำนิติกรรมและมรดกของพระภิกษุที่เกี่ยวข้องกับสินสมรส, **วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

สมใจ ศิระกมล และคณะ. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์โดยใช้แนวคิดการเรียนแบบรูัจริง. **พยาบาลสาร 44, 4** (ต.ค.-ธ.ค.). ๒๕๖๐.

สมพรนุช ตันศรีกุล, การรับและจำหน่ายทรัพย์สินมรดกของพระภิกษุ: ความสัมพันธ์กับพระวินัยและปัญหาในทางปฏิบัติ, **วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**, ปีที่ 48 ฉบับที่ 1 (มีนาคม 2562)

ง. เอกสารออนไลน์

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (ม.ป.ป.). **การกระจายอำนาจ**. สืบค้น ๘ มกราคม ๒๕๖๓ จาก <http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php/%E0%B8%81%E0%B2%E0%B8%A3%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%88%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%AD%E0%B8%B3%E0%B8%89%E0%B8%B2%E0%B8%88>

สำนักวิชาการและสำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.สาระสังเขปประเด็นการปฏิรูปประเทศไทย ด้านการปกครองท้องถิ่น.เอกสารรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ https://library๒.parliament.go.th/giventake/content_nrcinf/nrc๒๕๕๗-issue๔-absto๑.pdf วันที่ ๒๖/๐๒/๒๕๖๓.

สำนักงานเขตธนบุรี. <http://www.bangkok.go.th/thonburi/page/sub/๑๑๑๙/๐/๑/info/๔๙๐๖/สืบค้นออนไลน์> วันที่ ๒๔/๐๒/๒๕๖๓.

สำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดมหาสารคาม. <http://www.srk-ju.ago.go.th/index.php/๒๐๑๓-๐๖-๑๑-๐๗-๐๖-๕๕>.สืบค้นออนไลน์ วันที่ ๒๔/๐๒/๒๕๖๓

สำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดมหาสารคาม. <http://www.srk-ju.ago.go.th/index.php/๒๐๑๓-๐๖-๑๑-๐๗-๐๖-๕๕>.สืบค้นออนไลน์ วันที่ ๒๔/๐๒/๒๕๖๓

จ. ผู้ให้สัมภาษณ์

พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์ (ประเวท ที่ปรมโม ญาณ) , เจ้าอาวาสวัดชัยมงคล, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔.

พระครูสิทธิขยาภิรัต ขยานนโท สมเดช, เจ้าอาวาสวัดสุวรรณคันทน์, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

พระครูพิบูลพัฒน์โกศล, เจ้าอาวาสวัดโคกนาถ้อย, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

พระครูสิริสุขเมธาร (อัม แสนคำ), เจ้าอาวาสวัดบ้านปง, วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๖๔.

พระครูโสภณกิตติบัณฑิต ผศ.ดร., เจ้าอาวาสวัดมหาโพธิ์, วันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๔.

พระครูโกศลสุนทรกิจ จนทวนโณ หม้อกรอง, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดแพร่, วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๖๔.

พระครูบัณฑิตเจตยานุการ ฐิตเมธอ ดั่งดี, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุช่อแฮพระอารามหลวง, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔.

พระปลัดกิตติพันธ์ สัจจวโร วงศ์สวัสดิ์, เลขานุการเจ้าคณะอำเภอเด่นชัย, วันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๔.

พระครูสมุห์พนมไพโร สิริธมโม อินจันทร์, เจ้าอาวาส, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔.

พระครูคัมภีรปัญญาอนุยุต กวาวทอง, เลขานุการเจ้าคณะอำเภอสอง, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔.

พระวุฒิชัย ขนติพิโล แยมรับบุญ, วัดวังหงส์ใต้, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

พระใบฎีกาพรสวรรค์ วรพุทธิโก โสขันตี, รองเจ้าอาวาสวัดต้นไคร้, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

พระศักดิ์ดิษฐ์ ส่วโร, ดร., เจ้าอาวาสวัดพงษ์สุนันท์, วันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๔.

พระรังสิมัน จารูวิไล ศศิรัตนศรีโสภณ, รองเจ้าอาวาสวัดมหาโพธิ์, วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔.

พระปลัดฉัตรชัย จนทนุนโท จะท่า, วัดผากลาง, วันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๔.

พระครูปัญญาปริยัติสาทร สิริปณฺโญ อุดสม , เลขานุการเจ้าคณะอำเภอทอง, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

พระณรงค์ ญาณวิโร, วัดผาตาย, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

พระไกรพล ชยานนโท, รองเจ้าอาวาสวัดห้วยขอนแก่น, วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔.

พระณัฐกร ฦกฐกโร (หงษ์สามสิบเก้า), เลขานุการเจ้าคณะอำเภอเมืองแพร่, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๔.

พระครูโอบาสสีลวิสุทธิ์ วิสุทฺธิโล ยอดสอน, รองเจ้าคณะอำเภอร้องกวาง, วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๖๔.

ผนวก ก
บทความวิจัย

เรื่อง แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่
 ชื่อผู้วิจัย นางสาวสุพิชญา กัณกา, นายสุชุม กัณกา, ดร.ธาดา เจริญกุลศล , นายอภิชา สุขจีน ,
 นายสมเกียรติ ปัญญา

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่” ครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษานโยบายส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ ๑) เพื่อศึกษากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ ๒) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ ๓) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ การวิจัยในครั้งนี้ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มประชากรที่กำหนด(In-depth-interview) คือพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ จำนวน ๒๐ รูป

ผลการวิจัยพบว่า จากการสัมภาษณ์เรื่องสภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ ใน ๓ ประเด็น คือ ด้านองค์ความรู้ ด้านเนื้อหา และด้านประโยชน์ ในด้านองค์ความรู้พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายมรดกในขั้นพื้นฐาน ด้านเนื้อหาพระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่ากฎหมายมรดกในประเด็น พินัยกรรม มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัดมากที่สุด เพราะเห็นว่าเมื่อพระสงฆ์สามารถทำพินัยกรรมได้อย่างถูกต้องก็จะลดปัญหาความขัดแย้งในเรื่องของการจัดการ การแบ่งปันทรัพย์สินมรดกได้ ด้านประโยชน์กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัดทั้ง ๖ ด้าน เพราะกฎหมายมรดกช่วยให้ได้มาหรือรักษาทรัพย์สินของวัด เพื่อเป็นปัจจัยสนับสนุนและส่งเสริมให้การบริหารจัดการวัดทั้ง ๖ ด้าน

สำหรับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ นั้น พบว่ามีแนวทางที่สำคัญ ๔ ประการ ๑) การบริการให้ความรู้ทางกฎหมายมรดกแก่พระสงฆ์ คือการจัดโครงการเผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมายมรดกให้แก่พระสงฆ์ ๒) การสนับสนุนให้พระสงฆ์เข้าศึกษาในระดับปริญญาตรีทางด้านนิติศาสตร์ ๓) สนับสนุนให้พระสงฆ์ที่มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายมรดกเผยแพร่ความรู้ที่ได้จากการศึกษากฎหมายมรดกสู่คณะสงฆ์เป็นพระลูกวัดและคณะศรัทธาประชาชนในโอกาสต่างๆ ๔) สนับสนุนส่งเสริมให้วัดเป็นสถานที่ใกล้เคียงปรองดองเบื้องต้นหากเกิดข้อพิพาทเล็กๆน้อยๆทางกฎหมายมรดก

ABSTRACT

Research study “Guidelines for Promoting Knowledge of Succession Law for Monks in Phrae Province” The main research objectives were 1) To study Succession Law for monks. 2) To study the general condition of promoting learning of the Succession Law for monks. 3) To propose guidelines for promoting law learning for monks in Phrae Province. This research is Qualitative Research. The researcher studies form documentary and field study that used the questionnaires’ in-depth interview were conducted with a target group of 20 monks

The result were found that From the interview about the general condition of the learning promotion of inheritance law for monks in Phrae province in 3 issues: knowledge aspect, content aspect, and benefit aspect. In terms of knowledge, most monks have basic knowledge of Succession Law. In terms of content, most monks are of the opinion that the Succession Law on the issue of wills. It is most useful for the management within the temple. because he saw that when the monks were able to make the will correctly, it would reduce the conflict in the matter of management sharing of inheritance In terms of benefits, Succession Law is beneficial to the administration of the temple in all 6 areas because Succession Law helps to acquire or maintain the temple's assets. to be a supporting factor and to promote the management of all 6 aspects of the temple

Guidelines for promoting legal learning for monks in Phrae Province found that there were 4 important guidelines. 1) Providing knowledge on Succession Law to monks is to organize a project to disseminate knowledge of Succession Law to monks. 2) Supporting monks to study at the bachelor's degree in law. 3) Encourage monks who have knowledge and understanding of Succession Law to disseminate knowledge gained from studying Succession Law to the monks as monks and believers on various occasions. 4) Support and encourage the temple to be a place of preliminary reconciliation in the event of minor Succession Law disputes.

บทนำ

กฎหมาย เป็นสิ่งที่ประชาชนทุกคนปฏิเสธไม่ได้ว่าต้องประสบในชีวิตประจำวัน กฎหมายเข้ามามีบทบาทโดยเริ่มตั้งแต่เมื่อมีสภาพบุคคล คือ คลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก กฎหมายได้กำหนดสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ ไว้ตลอดอายุขัย และเมื่อบุคคลใดได้สิ้นสภาพบุคคลหรือเสียชีวิต กฎหมายก็ยังเข้ามาเกี่ยวข้องกับภาระแบ่งปันมรดกให้แก่ทายาททั้งหลายของผู้เสียชีวิตนั้น ประกอบทั้งทารกในครรภ์มารดาก็สามารถมีสิทธิต่าง ๆ ได้ หากว่าภายหลังคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก จะเห็นได้ว่านับตั้งแต่มารดาตั้งครรภ์และคลอดออกมาสภาพบุคคลเรื่อยไปตลอดอายุขัย ย่อมหนีไม่พ้นกฎหมาย^๑

กฎหมายมรดก ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ เป็นกฎหมายที่ว่าด้วยบทบัญญัติทั่วไปของมรดก สิทธิรับมรดกโดยธรรม สิทธิรับมรดกโดยพินัยกรรม วิธีจัดการและแบ่งปันทรัพย์สินมรดก มรดกที่ไม่มีผู้รับ และอายุความ ซึ่งกฎหมายมรดกเป็นวิชาที่จำเป็นที่ทุกคนควรต้องศึกษา เพราะเมื่อมีการตายเกิดขึ้น กฎหมายมรดกจะถูกนำมาใช้ ทั้งในกรณีมรดกของผู้ตายจะตกทอดแก่บุคคลใดบ้าง การจัดการมรดกของผู้ตาย หรือกรณีที่ผู้ตายทำพินัยกรรมเรียบร้อยแล้วแต่ยังมีทรัพย์สินที่เหลืออยู่ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อญาติพี่น้องของผู้เสียชีวิตเป็นอย่างมาก ทั้งสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและให้คำแนะนำแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ต้องการทราบเกี่ยวกับมรดก โดยลักษณะทั่วไปของกฎหมายมีลักษณะเป็นข้อบังคับที่ใช้ได้ทั่วไป หมายความว่า กฎหมายเมื่อประกาศใช้แล้ว บุคคลทุกคนไม่ว่าจะมีอายุ เพศหรือฐานะอย่างไร ก็ตกอยู่ภายใต้ข้อบังคับของกฎหมายเดียวกันโดยไม่เลือกปฏิบัติเพราะบุคคลทุกคนมีความเสมอภาคที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน^๒

พระสงฆ์เป็นชายที่อุปสมบทในพระพุทธศาสนา เป็นสาวกของพระศาสดา คือ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมมาพุทธเจ้า แม้พระสงฆ์จะเป็นผู้ละแล้วซึ่งชีวิตทางโลก เป็นผู้ออกจากบ้านจากเรือนไม่เกี่ยวข้องด้วยเรือนแล้วก็ตาม แต่ในทางกฎหมายนั้น การอุปสมบทในพระพุทธศาสนาไม่ได้ทำให้พระสงฆ์ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาตามกฎหมาย มีความสามารถในการมีสิทธิ ความสามารถในการใช้สิทธิตลอดจนหน้าที่ตามกฎหมายลดลงแต่อย่างใด ทั้งนี้ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ดังนั้น ทั้งก่อนอุปสมบทและระหว่างอุปสมบท ท่านจึงมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน มีความสามารถในการทำนิติกรรมสัญญา มีสิทธิและหน้าที่อันเกิดจากการสมรส ตลอดจนมีฐานะเป็นทายาท และเจ้ามรดกอันกองมรดกของท่านจะตกทอดต่อไปเมื่อท่านมรณภาพลงได้อีกด้วย ซึ่งในทางกฎหมายมรดกที่เกี่ยวกับพระสงฆ์นั้น อาจเป็นกรณีที่ถ้าทรัพย์สินนั้นเป็นของบุคคลก่อนอุปสมบททรัพย์สินนั้นจะตกเป็นของวัดหรือไม่ หรือถ้ามีการอุปสมบทหลายครั้งทรัพย์สินที่ได้มาก่อนการอุปสมบทครั้งสุดท้าย ทรัพย์สินนั้นจะตกเป็นของวัดหรือเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของบุคคลนั้น หรือบุคคลนั้นสามารถจำหน่ายโดยประการใดตามกฎหมายได้หรือไม่ หรืออาจมีกรณีที่พระสงฆ์ไม่มีวัดที่เป็นภูมิลำเนา เช่น รุดงค์ไปตามสถานที่ต่างๆ กรณีนี้ทรัพย์สินจะเป็นมรดกตกทอด

^๑ หยุด แสงอุทัย. (๒๕๕๒). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า ๑๒.

^๒ มานิตย์ จุมปา, บรรณาธิการ, ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๓๐.

แก่ทนายทหรือไม หรือเป็นกรณีที่พระสงฆ์ได้ทรัพย์สินมาก่อนอุปสมบท แต่จดทะเบียนโอนระหว่างอุปสมบท เช่นนี้หากพระสงฆ์มรณภาพลงจะถือว่าทรัพย์สินนั้นเป็นของบุคคลใด ตามที่ได้กล่าวมานี้ล้วนเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายมรดกที่พระสงฆ์ควรได้ทราบถึงขอบเขตของสิทธิ และหน้าที่ของตนตามที่กฎหมายกำหนด

การที่พระสงฆ์มีความรู้ทางกฎหมายถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งการมีความรู้ทางกฎหมายในเบื้องต้นนั้นเพื่อต้องการให้เห็นว่ากฎหมายไม่ใช่ศาสตร์เฉพาะแต่นักกฎหมายเท่านั้น การส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายก็เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจพอที่จะอ่านกฎหมายได้ ตีความและใช้กฎหมายในชีวิตประจำวันได้ถูกต้อง รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองที่พึงมี ที่จะปฏิบัติต่อสังคม อันก่อให้เกิดกระบวนการคิดที่เป็นระบบและวิเคราะห์ความเป็นไปของสังคมได้อย่างถ่องแท้ ทั้งยังเป็น การปลูกจิตสำนึกให้ผู้คนในสังคมมีความยุติธรรมและช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเป็นธรรมอันเป็นสิ่งสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ

ดังนั้น คณะผู้วิจัยในฐานะที่มีความรู้ ประสบการณ์ และการสอนวิชากฎหมาย จึงมีความตระหนักถึงการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ที่ถูกต้อง เพื่อให้พระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ทราบถึงขอบเขตของสิทธิ และหน้าที่ของตน ตลอดจนข้อปฏิบัติต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด เมื่อรู้กฎหมายก็จะได้ไม่ทำผิดกฎหมาย ไม่ถูกผู้อื่นเอาเปรียบโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ รวมถึงสามารถให้คำแนะนำแก่ประชาชน เพื่อที่จะช่วยสร้างความสงบสุขให้แก่ชุมชนได้อีกวิธีการหนึ่งจากประเด็นดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

ปัญหาการวิจัย

๑. กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์คืออะไร
๒. สภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่เป็นอย่างไร
๓. แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

๑. เพื่อศึกษากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์
๒. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์
๓. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

ขอบเขตการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษา คือ

- กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์
- การส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่
- แนวทางการเรียนรู้กฎหมายมรดกของพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

๒. ขอบเขตด้านประชากร/กลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ โดยเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบไปด้วย

พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะปกครอง	จำนวน ๑๐ รูป
พระสงฆ์ทั่วไปในจังหวัดแพร่	จำนวน ๑๐ รูป
รวมทั้งหมด	๒๐ รูป

๓. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาวิจัยจำนวน ๑ ปี เริ่มตั้งแต่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๓ ถึง วันที่ ๓๐ กันยายน

๒๕๖๔

๔. ขอบเขตด้านพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

พื้นที่ที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลคือ จังหวัดแพร่

ระเบียบวิธีการวิจัย

๑. รูปแบบงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ และสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มประชากรที่กำหนด (In-depth-interview) คือพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ จำนวน ๒๐ รูป

การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ บทความ วารสาร งานวิทยานิพนธ์ การสืบค้นทางสื่อสารสนเทศ และกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายมรดก ในเรื่องความเป็นมา ความสำคัญ ความหมายของกฎหมายมรดก ทายาทผู้รับมรดก พิณัยกรรม ทรัพย์มรดกของพระสงฆ์ และการจัดการทรัพย์มรดกของพระสงฆ์ ที่สามารถนำมาสนับสนุนงานวิจัย

๒) การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม (Field Study) ทำในรูปแบบการสัมภาษณ์บุคคลแบบเชิงลึก (In-depth interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และบันทึกข้อมูลตามคำบอกของผู้ถูกสัมภาษณ์ จำนวน ๒๐ รูป ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะปกครอง จำนวน ๑๐ รูป พระสงฆ์ทั่วไปในจังหวัดแพร่ จำนวน ๑๐ รูป เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview) โดย การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (In-depth interview)

แบบสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยนำแนวทางการสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นมาและผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ ๓ ท่าน ซึ่งได้พิจารณาความถูกต้องและความชัดเจนของการใช้ภาษา ครอบคลุมเนื้อหา หัวข้อที่จะวิจัย และหลังจากที่ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ของเครื่องมือแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงให้มีความเหมาะสม ชัดเจนด้านสำนวนภาษาครอบคลุมด้วยเนื้อหาตามที่ได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๓ ท่านแล้ว ตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำไปสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๒๐ คน เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ โดยแนวทางการสัมภาษณ์จะแบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูล

มีวิธีการและขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามลำดับต่อไปนี้

๑) มีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลและทบทวนวรรณกรรมจากเอกสาร (Document Study and Literature Review) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือเอกสารทางวิชาการ บทความ วารสาร งานวิทยานิพนธ์ การสืบค้นทางสื่อสารสนเทศ และกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องที่สามารถนำมาสนับสนุนงานวิจัย

๒) เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured Interview or Formal Interview) จากผู้ให้สัมภาษณ์ คือ การสัมภาษณ์ที่มีลักษณะคล้ายกับการใช้แบบสอบถาม เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดที่แน่นอนจะใช้สัมภาษณ์บุคคลใดก็ใช้คำถามแบบเดียวกัน มีลำดับขั้นตอนที่เหมือนกัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามในการสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลตามคำบอกของผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยใช้สถานที่ทำการของผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นสถานที่ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้กำหนดวันนัดหมายวันสัมภาษณ์โดยได้แจ้งให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ทราบก่อนล่วงหน้า ซึ่งการสัมภาษณ์จะใช้การจดบันทึกและบันทึกเสียง โดยก่อนสัมภาษณ์จะขออนุญาตผู้ถูกสัมภาษณ์ในการบันทึกการสนทนาก่อนทุกครั้ง

๓) การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยอาศัยวิธีการของ

Denzin ได้เสนอไว้ดังนี้

(๑) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลเวลาสถานที่และบุคคลที่ต่างกันต้องได้ข้อมูลที่ตรงกัน

(๒) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) คือการตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูลต่างกันอย่างไรโดยไม่เปลี่ยนตัวผู้สังเกตแทนที่จะใช้ผู้วิจัยคนเดียวกันสังเกตโดยตลอดในกรณีที่ไม่แน่ใจในคุณภาพของผู้รวบรวมข้อมูลสมควรเปลี่ยนตัวผู้วิจัยให้มีหลายคน

(๓) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) คือการตรวจสอบว่าถ้าผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิมจะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ในส่วนของการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) พร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลตามหลักวิจัยเชิงคุณภาพ โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มีการตรวจสอบข้อมูลโดยเทคนิคสามเส้าเพื่อตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากบุคคล เวลาและสถานที่ที่แตกต่างกันและทำการเชื่อมโยงความสอดคล้องของเนื้อหาเทียบเคียงกับแนวคิด ทฤษฎีควบคู่กับบริบท และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากการทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารต่าง ๆ และจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussions) เพื่อให้ได้ผลการศึกษาดังตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

นิยามศัพท์

กฎหมายมรดก หมายถึง กฎหมายลักษณะมรดกเป็นกฎหมายที่ว่าด้วย ทรัพย์สิน สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้ามรดก การตกทอดแห่งทรัพย์สินมรดก ประเภทของทายาท ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดก พินัยกรรม อายุความมรดก เป็นต้น ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ทำให้ทราบถึงหลักการของกฎหมายมรดกที่ว่า เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งถึงแก่ความตายแล้วจะต้องดำเนินการอย่างไรต่อไป ผลจะเป็นเช่นไร โดยการดำเนินการต่าง ๆ จะต้องนำบทบัญญัติของกฎหมายลักษณะมรดกมาใช้บังคับ แต่ในงานวิจัยนี้ กฎหมายมรดก หมายรวมถึง ความหมายของมรดก ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดก พินัยกรรม ทรัพย์สินมรดกของพระสงฆ์ และการจัดการทรัพย์สินมรดกของพระสงฆ์

พระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ หมายถึง พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะปกครอง และพระสงฆ์ทั่วไปในจังหวัดแพร่

ผลการวิจัย

๑. ผลการวิเคราะห์กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์

กล่าวโดยสรุปเมื่อพระสงฆ์มรณภาพลงทรัพย์สินของพระสงฆ์จะตกให้แก่บุคคลใดบ้าง แยกเป็น ๒ กรณี คือ กรณีแรก ทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนอุปสมบท หมายความว่า ทรัพย์สินที่บุคคลได้มาก่อนบวชเป็นพระสงฆ์ ทรัพย์สินนี้เมื่อมาบุคคลนั้นจะบวชเป็นพระสงฆ์แล้วและต่อมาได้มรณภาพลงในขณะที่ยังเป็นพระสงฆ์อยู่ ทรัพย์สินนั้นก็ไม่ได้ตกเป็นของวัด กรณีที่สอง ทรัพย์สินที่ได้มา

ในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศ หมายถึง ทรัพย์สินทุกชนิดที่พระสงฆ์ได้มาในระหว่างอยู่ในสมณเพศไม่ว่าทางใด และจะได้มาเนื่องจากการเป็นสมณเพศหรือไม่ก็ตาม ทรัพย์สินนั้นต้องตกเป็นของวัด ยกเว้นพระสงฆ์นั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างมีชีวิตหรือโดยการทำพินัยกรรม และกฎหมายยังกำหนดให้พระสงฆ์จะเรียกรื้อเอาทรัพย์สินมรดกในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมไม่ได้ เว้นแต่จะได้สึกจากสมณเพศมาเรียกรื้อภายในอายุความตามกฎหมายกำหนด คือ ๑ ปี นับแต่เจ้ามรดกตาย หรือเมื่อทายาทโดยชอบธรรมรู้หรือควรรู้ว่าเจ้ามรดกตายแล้ว แต่พระสงฆ์นั้นอาจเป็นผู้รับพินัยกรรมได้ เมื่อบุคคลใดจะยกทรัพย์สินมรดกให้แก่ทายาท

๒. สภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

จากการสัมภาษณ์พระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ เรื่องสภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ ใน ๓ ประเด็น คือ ๑) ด้านองค์ความรู้ ๒) ด้านเนื้อหา ๓) ด้านประโยชน์ พบว่า

ในประเด็นองค์ความรู้ ความรู้ความเข้าใจในกฎหมายมรดกของพระสงฆ์ หากวิเคราะห์ในภาพรวมจะพบว่า พระสงฆ์บางรูปมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายมรดกพอสมควร ที่จะพิจารณาได้ว่าทรัพย์สินใดคือทรัพย์สินส่วนตัว ทรัพย์สินใดที่จะตกเป็นของวัด แต่ความรู้ในบางประเด็นก็ยังไม่ชัดเจน ครอบคลุม และยังไม่ทราบถึงบทบัญญัติของกฎหมายมรดกที่สำคัญในบางประการ ซึ่งส่งผลให้ยังไม่สามารถที่จะให้คำปรึกษาชี้แนะประชาชนในชุมชนได้อย่างถูกต้องเท่าที่ควร การส่งเสริม เผยแพร่ให้ความรู้ทางกฎหมายมรดกกับพระสงฆ์จึงเป็นสิ่งที่ควรพิจารณา ด้านเนื้อหา ประเด็นนี้พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่ากฎหมายมรดกในประเด็น พินัยกรรม มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัดมากที่สุด เพราะเห็นว่าเมื่อพระสงฆ์สามารถทำพินัยกรรมได้อย่างถูกต้องก็จะลดปัญหาความขัดแย้งในเรื่องของการจัดการ การแบ่งปันทรัพย์สินมรดกได้ ประเด็นผู้จัดการมรดก เป็นประเด็นที่มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัดรองลงมา โดยเห็นว่าถ้าพระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องผู้จัดการมรดกก็จะสามารถกำหนดให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ตนไว้วางใจเข้าจัดการมรดกของตนเองในเวลาที่ตนไม่อยู่ได้

ด้านประโยชน์กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัดทั้ง ๖ ด้าน เพราะกฎหมายมรดกช่วยให้ได้มาหรือรักษาทรัพย์สินของวัด เพื่อเป็นปัจจัยสนับสนุนและส่งเสริมให้การบริหารจัดการวัดทั้ง ๖ ด้าน

๓. แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

สำหรับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ นั้นพบว่า มีแนวทางที่สำคัญ ๔ ประการ ๑) การบริการให้ความรู้ทางกฎหมายมรดกแก่พระสงฆ์ คือการจัดโครงการเผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมายมรดกให้แก่พระสงฆ์ ๒) การสนับสนุนให้พระสงฆ์เข้าศึกษาในระดับปริญญาตรีทางด้านนิติศาสตร์ ๓) สนับสนุนให้พระสงฆ์ที่มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายมรดกเผยแพร่ความรู้ที่ได้จากการศึกษากฎหมายมรดกสู่คณะสงฆ์เป็นพระลูกวัดและคณะศรัทธา

ประชาชน ในโอกาสต่างๆ ๔) สนับสนุนส่งเสริมให้วัดเป็นสถานที่ใกล้เคียงปรองดองเบื้องต้นหากเกิดข้อพิพาทเล็กน้อยๆทางกฎหมายมรดก

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ควรจัดทำโครงการสร้างความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับคณะสงฆ์ในเรื่องการศึกษาทางด้านนิติศาสตร์ให้กับคณะสงฆ์ โดยอาจจัดรูปแบบโครงการเป็นโครงการอบรมให้ความรู้ (โครงการระยะสั้น) ที่จัดทำขึ้นปีละ ๑ - ๒ ครั้ง หรือมีการสนับสนุนให้ศึกษาในระดับปริญญาตรีทางด้านนิติศาสตร์เป็นปริญญาตรีนิติศาสตร์บัณฑิต

๒. การส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ไม่เพียงแต่มีการจัดอบรมเท่านั้น การทำคลิปวิดีโอสั้น การทำแผ่นพับ หรือหนังสือเล่มเล็กที่เป็นชุดความรู้ ก็สามารถทำได้

๓. การส่งเสริมพระสงฆ์ในมีความรู้ความเข้าใจในด้านกฎหมายไม่เพียงเฉพาะกฎหมายมรดกเท่านั้นแต่ควรรวมถึงกฎหมายทั่วไปที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน กฎหมายสารบัญญัติ กฎหมายวิธีสบัญญัติ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ โดยอาจเริ่มจากกลุ่มพระสงฆ์ที่เรียกว่า พระวินยาศิการ หรือ “ตำรวจพระ”

๔. เมื่อพระสงฆ์มีความรู้ ความเข้าใจในกฎหมายมรดกในระดับพอที่จะให้คำปรึกษาแก่บุคคลได้ จึงสนับสนุนส่งเสริมให้วัดเป็นสถานที่ใกล้เคียงระงับข้อพิพาทในเบื้องต้น อาจเป็นการทำงานร่วมกับยุติธรรมในจังหวัด ตำรวจ พนักงานสอบสวน อัยการ สภานายความ สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิ (สคช.) เพื่อให้ความช่วยเหลือในกรณีมีปัญหาหรือข้อพิพาททางกฎหมาย

๒. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการหาแนวทางการจัดกิจกรรม โครงการที่จำเป็นในด้านกฎหมายสำหรับพระสงฆ์ไม่เพียงเฉพาะกฎหมายมรดกเท่านั้น

บรรณานุกรม

- พรชัย สุนทรพันธุ์.คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก .พิมพ์ ครั้งที่ ๑๑.กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษา
กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. ๒๕๖๒.
มานิตย์ จุมปา, บรรณาธิการ, **ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
หยุด แสงอุทัย.**ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๕๒.

ภาคผนวก ข

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมา และ
ผลที่ได้รับของโครงการ

โครงการวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่”

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

๑. เพื่อศึกษากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์
๒. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์
๓. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

สรุปผลการดำเนินการตามแผนงาน/กิจกรรม ตาม Proposal Research ในรอบ ๑๒ เดือน

ตามแผนงาน		ปฏิบัติจริง	สนับสนุนวัตถุประสงค์	ร้อยละความพึงพอใจต่อผลสำเร็จ
กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลที่ได้จริง		
๑. ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ/ทุติยภูมิจากเอกสาร ตำรา บทความ งานวิจัย เพื่อหาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	ทำให้ทราบความหมาย ความสำคัญของกฎหมายมรดก แนวคิดเกี่ยวกับมรดกสำหรับพระสงฆ์ ทราบแนวคิดการส่งเสริมการเรียนรู้	ได้ทราบข้อมูลที่เป็นสิ่งสนับสนุนแนวความคิดของนักวิจัย เพื่อให้เกิดแนวทางการดำเนินงานในการวิจัย	ข้อที่ ๑	๑๐๐%
๒. ลงพื้นที่สัมภาษณ์พระสงฆ์ในจังหวัดแพร่	ทราบข้อมูลจากการลงพื้นที่ในเรื่องสภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ และแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่	ได้ทราบข้อมูลจากการลงพื้นที่จริง	ข้อที่ ๒-๓	๑๐๐%
๓. เขียนรายงานวิจัย	รายงานเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่	- ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดก - ได้สภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่	ข้อที่ ๒-๓	๑๐๐%

ตามแผนงาน		ปฏิบัติจริง	สนับสนุนวัตถุประสงค์	ร้อยละความพึงพอใจต่อผลสำเร็จ
กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลที่ได้จริง		
		- ได้แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่		

ลงนาม.....

(นางสาวสุพิชญา กั่นกา)

หัวหน้าโครงการวิจัยผู้รับทุน

วันที่ ๒๔ เดือน ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ภาคผนวก ค
แบบสรุปโครงการวิจัย

แบบสรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่ เลขที่สัญญา ๐๑๕/๒๕๖๔

ชื่อโครงการ แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

หัวหน้าโครงการ นางสาวสุพิชญา กันกา และคณะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

โทรศัพท์ ๐๘๘ ๒๘๑๒๗๒๘ Email : supitchaya.kun@mcu.ac.th

๑. ความเป็นมาและความสำคัญ

กฎหมาย เป็นสิ่งที่ประชาชนทุกคนปฏิเสธไม่ได้ว่าต้องประสบในชีวิตประจำวัน กฎหมายเข้ามา มีบทบาทโดยเริ่มตั้งแต่เมื่อมีสภาพบุคคล คือ คลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก กฎหมายได้กำหนดสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ ไว้ตลอดอายุขัย และเมื่อบุคคลใดได้สิ้นสภาพบุคคลหรือเสียชีวิต กฎหมายก็ยังเข้ามา เกี่ยวข้องกับการแบ่งปันมรดกให้แก่ทายาททั้งหลายของผู้เสียชีวิตนั้น ประกอบทั้งทารกในครรภ์มารดา ก็สามารถมีสิทธิต่าง ๆ ได้ หากว่าภายหลังคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก จะเห็นได้ว่านับตั้งแต่มารดา ตั้งครรภ์และคลอดออกมา มีสภาพบุคคลเรื่อยไปตลอดอายุขัย ย่อมหนีไม่พ้นกฎหมาย^๑

กฎหมายมรดก ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ เป็นกฎหมายที่ว่าด้วย บทบัญญัติทั่วไปของมรดก สิทธิรับมรดกโดยธรรม สิทธิรับมรดกโดยพินัยกรรม วิธีจัดการและแบ่งปัน ทรัพย์สินมรดก มรดกที่ไม่มีผู้รับ และอายุความ ซึ่งกฎหมายมรดกเป็นวิชาที่จำเป็นที่ทุกคนควรต้องศึกษา เพราะเมื่อมีการตายเกิดขึ้น กฎหมายมรดกจะถูกนำมาใช้ ทั้งในกรณีมรดกของผู้ตายจะตกทอดแก่ บุคคลใดบ้าง การจัดการมรดกของผู้ตาย หรือกรณีที่ผู้ตายทำพินัยกรรมเรียบร้อยแล้วแต่ยังมีทรัพย์สินที่เหลืออยู่ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อญาติพี่น้องของผู้เสียชีวิตเป็นอย่างมาก ทั้งสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันและให้คำแนะนำแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ต้องการทราบเกี่ยวกับมรดก โดยลักษณะทั่วไปของ กฎหมายมีลักษณะเป็นข้อบังคับที่ใช้ได้ทั่วไป หมายความว่า กฎหมายเมื่อประกาศใช้แล้ว บุคคลทุกคน ไม่ว่าจะมียายุ เพศหรือฐานะอย่างไร ก็ตกอยู่ภายใต้ข้อบังคับของกฎหมายเดียวกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ เพราะบุคคลทุกคนมีความเสมอภาคที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน^๒

พระสงฆ์เป็นชายที่อุปสมบทในพระพุทธศาสนา เป็นสาวกของพระศาสดา คือ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมมาพุทธเจ้า แม้พระสงฆ์จะเป็นผู้ละแล้วซึ่งชีวิตทางโลก เป็นผู้ออกจากบ้านจากเรือนไม่ เกี่ยวข้องด้วยเรือนแล้วก็ตาม แต่ในทางกฎหมายนั้น การอุปสมบทในพระพุทธศาสนาไม่ได้ทำให้ พระสงฆ์ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาตามกฎหมาย มีความสามารถในการมีสิทธิ ความสามารถในการใช้สิทธิ

^๑ หยุด แสงอุทัย. (๒๕๕๒). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า ๑๒.

^๒ มานิตย์ จุมปา, บรรณาธิการ, ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๓๐.

ตลอดจนหน้าที่ตามกฎหมายลดลงแต่อย่างใด ทั้งนี้ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ดังนั้น ทั้งก่อนอุปสมบทและระหว่างอุปสมบท ท่านจึงมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน มีความสามารถในการทำนิติกรรมสัญญา มีสิทธิและหน้าที่อันเกิดจากการสมรส ตลอดจนมีฐานะเป็นทายาท และเจ้ามรดกอันกองมรดกของท่านจะตกทอดต่อไปเมื่อท่านมรณภาพลงได้อีกด้วย ซึ่งในทางกฎหมายมรดกที่เกี่ยวกับพระสงฆ์นั้น อาจเป็นกรณีถ้าทรัพย์สินนั้นเป็นของบุคคลก่อนอุปสมบท ทรัพย์สินนั้นจะตกเป็นของวัดหรือไม่ หรือถ้ามีการอุปสมบทหลายครั้งทรัพย์สินที่ได้มาก่อนการอุปสมบทครั้งสุดท้าย ทรัพย์สินนั้นจะตกเป็นของวัดหรือเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของบุคคลนั้น หรือบุคคลนั้นสามารถจำหน่ายโดยประการใดตามกฎหมายได้หรือไม่ หรืออาจมีกรณีที่พระสงฆ์ไม่มีวัดที่เป็นภูมิลำเนา เช่น ชุติวงศ์ไปตามสถานที่ต่างๆ กรณีนี้ทรัพย์สินจะเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทหรือไม่ หรือเป็นกรณีที่พระสงฆ์ได้ทรัพย์สินมาก่อนอุปสมบท แต่จดทะเบียนโอนระหว่างอุปสมบท เช่นนี้หากพระสงฆ์มรณภาพลงจะถือว่าทรัพย์สินนั้นเป็นของบุคคลใด ตามที่ได้กล่าวมานี้ล้วนเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายมรดกที่พระสงฆ์ควรได้ทราบถึงขอบเขตของสิทธิ และหน้าที่ของตนตามที่กฎหมายกำหนด

การที่พระสงฆ์มีความรู้ทางกฎหมายถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งการมีความรู้ทางกฎหมายในเบื้องต้นนั้นเพื่อต้องการให้เห็นว่ากฎหมายไม่ใช่ศาสตร์เฉพาะแต่นักกฎหมายเท่านั้น การส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายก็เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจพอที่จะอ่านกฎหมายได้ ตีความและใช้กฎหมายในชีวิตประจำวันได้ถูกต้อง รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองที่พึงมี ที่จะปฏิบัติต่อสังคม อันก่อให้เกิดกระบวนการคิดที่เป็นระบบและวิเคราะห์ความเป็นไปของสังคมได้อย่างถ่องแท้ ทั้งยังเป็นการปลูกจิตสำนึกให้ผู้คนในสังคมมีความยุติธรรมและช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเป็นธรรมอันเป็นสิ่งสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ

ดังนั้น คณะผู้วิจัยในฐานะที่มีความรู้ ประสบการณ์ และการสอนวิชากฎหมาย จึงมีความตระหนักถึงการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ที่ถูกต้อง เพื่อให้พระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ทราบถึงขอบเขตของสิทธิ และหน้าที่ของตน ตลอดจนข้อปฏิบัติต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด เมื่อรู้กฎหมายก็จะได้ไม่ทำผิดกฎหมาย ไม่ถูกผู้อื่นเอาเปรียบโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ รวมถึงสามารถให้คำแนะนำแก่ประชาชน เพื่อที่จะช่วยสร้างความสงบสุขให้แก่ชุมชนได้อีกวิธีการหนึ่ง จากประเด็นดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

๒. วัตถุประสงค์โครงการ

- ๑) เพื่อศึกษากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์
- ๒) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์
- ๓) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

๓. ผลการวิจัย

๑. ผลการวิเคราะห์กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์

กล่าวโดยสรุปเมื่อพระสงฆ์มรณภาพลงทรัพย์สินของพระสงฆ์จะตกให้แก่บุคคลใดบ้าง แยกเป็น 2 กรณี คือ กรณีแรก ทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนอุปสมบท หมายความว่า ทรัพย์สินที่บุคคลได้มาก่อนบวชเป็นพระสงฆ์ ทรัพย์สินนี้แม้ต่อมาบุคคลนั้นจะบวชเป็นพระสงฆ์แล้วและต่อมาได้มรณภาพลง ในขณะที่ยังเป็นพระสงฆ์อยู่ ทรัพย์สินนั้นก็ไม่ต้องตกเป็นของวัด กรณีที่สอง ทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ ในสมณเพศ หมายถึง ทรัพย์สินทุกชนิดที่พระสงฆ์ได้มาในระหว่างอยู่ในสมณเพศไม่ว่าทางใด และจะ ได้มาเนื่องจากการเป็นสมณเพศหรือไม่ก็ตาม ทรัพย์สินนั้นต้องตกเป็นของวัด ยกเว้นพระสงฆ์นั้นจะได้ จำหน่ายไปในระหว่างมีชีวิตหรือโดยการทำพินัยกรรม และกฎหมายยังกำหนดให้พระสงฆ์จะเรียกร้อง เอาทรัพย์มรดกในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมไม่ได้ เว้นแต่จะได้สืบทอดจากสมณเพศมาเรียกร้องภายใน อายุความตามกฎหมายกำหนด คือ 1 ปี นับแต่เจ้ามรดกตาย หรือเมื่อทายาทโดยชอบธรรมรู้หรือควรรู้ ว่าเจ้ามรดกตายแล้ว แต่พระสงฆ์นั้นอาจเป็นผู้รับพินัยกรรมได้ เมื่อบุคคลใดจะยกทรัพย์มรดกให้แก่ ทายาท

๒. สภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

จากการสัมภาษณ์พระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ เรื่องสภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเรียนรู้ กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ ใน ๓ ประเด็น คือ ๑) ด้านองค์ความรู้ ๒) ด้านเนื้อหา ๓) ด้านประโยชน์ พบว่า

ในประเด็นองค์ความรู้ ความรู้ความเข้าใจในกฎหมายมรดกของพระสงฆ์ หาก วิเคราะห์ในภาพรวมจะพบว่า พระสงฆ์บางรูปมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายมรดกพอสมควร ที่จะ พิจารณาได้ว่าทรัพย์สินใดคือทรัพย์สินส่วนตัว ทรัพย์สินใดที่จะตกเป็นของวัด แต่ความรู้ในบาง ประเด็นก็ยังไม่ชัดเจน ครอบคลุม และยังไม่ทราบถึงบทบัญญัติของกฎหมายมรดกที่สำคัญในบาง ประการ ซึ่งส่งผลให้ยังไม่สามารถที่จะให้คำปรึกษาชี้แนะประชาชนในชุมชนได้อย่างถูกต้องเท่าที่ควร การส่งเสริม เผยแพร่ให้ความรู้ทางกฎหมายมรดกกับพระสงฆ์จึงเป็นสิ่งที่ควรพิจารณา

ด้านเนื้อหา ประเด็นนี้พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่ากฎหมายมรดกในประเด็น พินัยกรรม มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัดมากที่สุด เพราะเห็นว่าเมื่อพระสงฆ์สามารถทำ พินัยกรรมได้อย่างถูกต้องก็จะลดปัญหาความขัดแย้งในเรื่องของการจัดการ การแบ่งปันทรัพย์มรดกได้ ประเด็นผู้จัดการมรดก เป็นประเด็นที่มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัดรองลงมา โดยเห็นว่า ถ้าพระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องผู้จัดการมรดกก็จะสามารถกำหนดให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ตน ไว้วางใจเข้าจัดการมรดกของตนเองในเวลาที่ยังไม่อยู่ได้

ด้านประโยชน์กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการวัดทั้ง ๖ ด้าน เพราะ กฎหมายมรดกช่วยให้ได้มาหรือรักษาทรัพย์สินของวัด เพื่อเป็นปัจจัยสนับสนุนและส่งเสริมให้การ บริหารจัดการวัดทั้ง ๖ ด้าน

๓. แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่
 สำหรับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ นั้น พบว่า
 มีแนวทางที่สำคัญ ๔ ประการ ๑) การบริการให้ความรู้ทางกฎหมายมรดกแก่พระสงฆ์ คือการจัด
 โครงการเผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมายมรดกให้แก่พระสงฆ์ ๒) การสนับสนุนให้พระสงฆ์เข้าศึกษาใน
 ระดับปริญญาตรีทางด้านนิติศาสตร์ ๓) สนับสนุนให้พระสงฆ์ที่มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายมรดก
 เผยแพร่ความรู้ที่ได้จากการศึกษากฎหมายมรดกสู่คณะสงฆ์เป็นพระลูกวัดและคณะศรัทธาประชาชน ใน
 โอกาสต่างๆ ๔) สนับสนุนส่งเสริมให้วัดเป็นสถานที่ใกล้เคียงพร้อมรองรับต้นหากเกิดข้อพิพาท
 เล็กๆน้อยๆทางกฎหมายมรดก

๔. การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

บูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนรายวิชากฎหมายมรดกสำหรับบัณฑิตระดับนิติศาสตร์
 บัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์

ผนวก ง
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์
แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่
Guidelines for Promoting Knowledge of Succession Law for Monks
in Phrae Province

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้ทำการวิจัยเรื่องแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ โดยทำการสัมภาษณ์พระสงฆ์ในจังหวัดแพร่ ทั้งหมดจำนวน ๓๐ รูป เพื่อตอบข้อคำถาม คำตอบของท่านจะถูกเก็บเป็นความลับและไม่ถูกเปิดเผยแก่หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานเอกชนใด ๆ ทั้งสิ้น การรายงานผลเป็นการรายงานโดยภาพรวม หากท่านมีข้อสงสัย สามารถสอบถามได้จากผู้สัมภาษณ์ หรือ ทีมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตแพร่ โทรศัพท์ ๐๕๔-๖๔๖๕๘๕

องค์ประกอบแบบสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์มีทั้งหมด ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ ๒ แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
 ตำแหน่ง.....สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดแพร่

๑. ด้านองค์ความรู้

- ในความเข้าใจของท่าน อะไรที่คิดว่าเป็นมรดกของพระสงฆ์บ้าง

.....

- กฎหมายมรดกในความเข้าใจของท่านหมายถึงอะไร

.....
.....
.....
.....

- ท่านคิดว่ากฎหมายมรดกสำหรับพระสงฆ์มีความสำคัญอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

- ในกรณีที่เจ้าอาวาสได้สมรณภาพลง ทรัพย์สินของเจ้าอาวาสจะตกแก่ผู้ใด

.....
.....
.....

- ในการจัดทำพินัยกรรมสำหรับพระสงฆ์มีขั้นตอนอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

๒. ด้านเนื้อหา

- ท่านคิดว่ากฎหมายมรดกในประเด็นใดที่มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการภายในวัดของท่าน

ประเด็น ลักษณะของมรดก

.....
.....
.....

- กฎหมายมรดกมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการทรัพย์สินอย่างไร
ด้านศาสนศึกษา

.....
.....
.....
.....
.....

ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์

.....
.....
.....
.....
.....

ด้านการเผยแผ่

.....
.....
.....
.....
.....

ด้านสาธารณูปการ

.....
.....
.....
.....
.....

ด้านการปกครอง

.....
.....
.....
.....
.....

ด้านศึกษาสงเคราะห์

.....

.....

.....

.....

- ในความเข้าใจของท่าน กฎหมายมรดกเรื่องใดที่มีประโยชน์มากที่สุด อย่างไร
เรื่องทรัพย์สินที่เป็นมรดกของพระสงฆ์

.....

.....

.....

.....

เรื่องผู้มีสิทธิได้รับมรดก

.....

.....

.....

.....

เรื่องการแบ่งปันทรัพย์สินมรดก

.....

.....

.....

.....

เรื่องผู้จัดการมรดก

.....

.....

.....

.....

เรื่องพินัยกรรม

.....
.....
.....
.....
.....

- พระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมรดกจะเกิดประโยชน์ต่อชุมชน สังคมอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....
.....
.....

๔. ด้านการพัฒนา

- พระสงฆ์ควรมีการพัฒนาและส่งเสริมในด้านใดบ้างเกี่ยวกับกฎหมายมรดก

.....
.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

คณะผู้วิจัย

ภาคผนวก ฉ

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย และคณะ

๑. หัวหน้าโครงการวิจัย

๑.๑ ชื่อ นางสาวสุพิชญา กันกา

Name Miss.Supitchaya Kunka

๑.๒ เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน ๑-๖๓๙๘-๐๐๑๐๒-๑๑-๙

๑.๓ ตำแหน่งปัจจุบัน: อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

๑.๔ หน่วยงานที่สังกัด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕ บ้านหนองห้า ต.แม่คำมี อ.เมือง จ.แพร่
๕๔๐๐๐ โทร.๐๕๔-๖๔๖๕๘๕๑.๕ ประวัติการศึกษา - น.บ. (นิติศาสตรบัณฑิต) มหาวิทยาลัยนเรศวร
- น.ม. (นิติศาสตรมหาบัณฑิต) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์๑.๖ งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว : การศึกษาความรู้ความเข้าใจและแนวทางการพัฒนาของผู้นำ
ชุมชนในเรื่องกฎหมายมรดก : กรณีศึกษาในตำบลป่าแดง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่, ๒๕๖๓

๒. ผู้ร่วมวิจัย

๑. นายสุขุม กันกา

๑.๑ ชื่อ นายสุขุม กันกา

Name Mr.Sukhum Kunka

๑.๒ เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน ๓-๕๔๙๙-๐๐๑๘๓-๕๕-๐

๑.๓ ตำแหน่งปัจจุบัน: อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

๑.๔ หน่วยงานที่สังกัด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕ บ้านหนองห้า ต.แม่คำมี อ.เมือง จ.แพร่
๕๔๐๐๐ โทร.๐๕๔-๖๔๖๕๘๕๑.๕ ประวัติการศึกษา - น.บ. (นิติศาสตรบัณฑิต) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์๑.๖ งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว : ๑) บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมภิ
บาล : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่, ๒๕๖๒๒) การศึกษาความรู้ความเข้าใจและแนวทางการพัฒนาของ
ผู้นำชุมชนในเรื่องกฎหมายมรดก : กรณีศึกษาในตำบลป่าแดง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่, ๒๕๖๓

๒. ดร.ธาดา เจริญกุล**๒.๑ ชื่อ** ดร.ธาดา เจริญกุล**Name** Dr.Thada Charoenkusol**๒.๒ เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน ๑-๖๓๙๘-๐๐๑๐๒-๑๑-๙****๒.๓ ตำแหน่งปัจจุบัน:** อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่**๒.๔ หน่วยงานที่สังกัด** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕ บ้านหนองห้า ต.แม่คำมี อ.เมือง จ.แพร่
๕๕๐๐๐ โทร.๐๕๔-๖๔๖๕๘๕**๒.๕ ประวัติการศึกษา** - น.บ. (นิติศาสตร์บัณฑิต) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- รัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**๒.๖ งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว** : ๑) การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนของการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนในจังหวัดแพร่, ๒๕๖๑

๒) อาหารพื้นบ้าน : กระบวนการจัดการอาหารพื้นบ้านยอดนิยมตามหลักโภชนาการ เพื่อเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน, ๒๕๖๒

๓. นายอภิชา สุขจีน**๓.๑ ชื่อ** นายอภิชา สุขจีน**Name** Mr. Aphicha Sukjeen**๓.๒ เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน ๑-๕๔๙๙-๐๐๑๘๖-๖๐-๙****๓.๓ ตำแหน่งปัจจุบัน:** อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่**๓.๔ หน่วยงานที่สังกัด** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕ บ้านหนองห้า ต.แม่คำมี อ.เมือง จ.แพร่
๕๕๐๐๐ โทร.๐๕๔-๖๔๖๕๘๕**๓.๕ ประวัติการศึกษา** - ศศ.บ. (ศาสนศึกษา) มหาวิทยาลัยมหิดล
- พธ.ม. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่**๓.๖ งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว** :

๑) บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของครูบาภิญจนอรัญญวาสี มหาเถระ (ครูบามหาเถระ), ๒๕๖๐. สถานภาพ : ผู้ร่วมวิจัย

๒) การส่งเสริมและการพัฒนาศักยภาพของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุจังหวัดแพร่ ๒๕๖๑. สถานภาพ : หัวหน้าโครงการวิจัย

๓) ชีวิตและผลงานของพระสิริมังคลาจารย์ปราชญ์แห่งล้านนา ๒๕๖๒ สถานภาพ : หัวหน้าโครงการวิจัย

๔) การอนุรักษ์ภูมิปัญญาการสร้างพระพุทธรูปไม้แกะสลักล้านนาในสังคมร่วมสมัย ๒๕๖๓ สถานภาพ : ผู้ร่วมวิจัย

๓. นายสมเกียรติ ปันหา

๓.๑ ชื่อ นายสมเกียรติ ปันหา

Name Mr. Somkreat Phanha

๓.๒ เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน ๑-๕๔๙๙-๐๐๑๘๖-๖๐-๙

๓.๓ ตำแหน่งปัจจุบัน: ผู้ช่วยเลขาธิการ สำนักงานคณะกรรมการกักกันและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.)

๓.๔ หน่วยงานที่สังกัด -

๓.๕ ประวัติการศึกษา - นิติศาสตรบัณฑิต

- รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

- เนติบัณฑิตไทย

- ประกาศนียบัตรกฎหมายปกครอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๓.๖ งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว :